

บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์
ตามหลักพระพุทธศาสนา
THE DESIRABLE ROLES AND LEADERSHIP OF THE MEMBERS OF
THE HOUSE OF REPRESENTATIVE IN ACCORDANCE
WITH THE BUDDHIST TEACHINGS

นายสิทธิรัตน์ รัตนวิจารณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์
ตามหลักพระพุทธศาสนา

นายสิทธิรัตน์ รัตนวิจารณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Desirable Roles and Leadership of the Members of
the House of Representative in accordance
with the Buddhist Teachings

Mr. Sitthirat Rattanavijarn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Studies)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok ,Thailand

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.,)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร)

กรรมการ

.....
(ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระสุธีธรรมานุวัตร ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร

กรรมการ

ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(นายสิทธิรัตน์ รัตนวิจารณ์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์
ตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัย : นายสิทธิรัตน์ รัตนวิจารณ์

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระสุธีธรรมมานวัตร, ผศ.ดร, ป.ธ.๙, M.A.,Ph.D.

: ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ป.ธ. ๗, พธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.

: ผศ.ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ ป.ธ.๙., พธ.บ., อ.ม., Ph.D.

วันสำเร็จการศึกษา : ๒ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒. เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓. เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ การทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรอย่างเคร่งครัดด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ประชุมบ่อย ๆ เพื่อให้งานสำเร็จ ผลงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สำเร็จและมีงานค้างเพราะไม่มีการพิจารณาที่มีจำนวนมาก ทั้งร่างพระราชบัญญัติ กระทู้ถาม และสนธิสัญญาต่าง ๆ

๒. บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ การทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการ พ.ศ. ๒๕๕๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำที่ไม่พึงประสงค์เพราะไม่มีอุดมคติและไม่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการตามประมวลจริยธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับรวมถึงประมวลจริยธรรม ทำให้บุคคลอื่นและตนเองได้รับผลประโยชน์จากการทำงาน

๓. บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้านการครองตน ครองคนและครองงาน องค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีภูมิหลังที่ดีและมีไตรสิกขาตามหลักพระพุทธศาสนาคือศีลสมาธิ ปัญญา รวมถึงการนำหลักธรรมมาเป็นหลักการครองตน ครองคน และครองงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศและประชาชน

Dissertation Title : The Desirable Roles and Leadership of the Members the House of Representative in Accordance with the Buddhist Teachings

Researcher : Mr. Sitthirat Ratanavicharn

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Phra Suthithammanuwat, Pāli IX., M.A., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr. Prapan Supasorn Pāli VII, B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

: Asst. Prof. Dr. Banjob Bannarужи Pāli IX., B.A. (Buddhist Studies), M.A. (Pāli-Sanskrit) ,Ph.D.

Date of Graduation : 2 March 2016

Abstract

This Dissertation is of three objectives :- 1. To study the roles and the leadership of the members of the House of Representative in accordance with the Law. 2. To study the Desirable Roles and the leadership of the Members of the House of Representative in accordance with Ethic Code. 3. To Study the desirable Roles and the leadership of the members of the House of Representative in accordance with the law and Ethic Code in compliance with the Buddhist Teachings.

From the research, it is found as follows : -

1. The roles and the leadership of the members of the House of Representative in accordance with the law are the working from the constitution and from the rules strictly and faithfully. The results of their work weren't successful. There were many jobs such as the drafting bills, the interpellation and the treaties which did not considered in the House of Representative.

2. The desirable roles and the leadership of the members of the House of Representative in accordance with Ethic Code did not work to consist of the rules of Ethic Code of the member of the House of Representative and the Committee B.E. 2010. The member of the House of Representative were of no ideologies. The mean are hopeless to the position of the members of the house of Representative and the

committee. They worked in conflict of the Constitution and the rules and make themselves and the others receive the benefit from their work.

3. The desirable roles and the leadership of the members of the House of Representative with the law and Ethic Codes in compliance with the Buddhist Teachings. will have to work strictly and faithfully. They have to be the persons who have their life and works are in accordance with the Law and Ethic Code which in compliance with the Dhammas and the Vinayās for the life, the people and the works. The new thought from the Buddhist Teachings for the members of the House of Representative are of the good biography and are Tisikkha which are silās, Samadhi and Pañña . The members of the House of Representative have to bring the Dhammas and the Vinayās to control their lives, make the people happy from their mission and the best work for the stability of the country.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลและองค์กร ตลอดถึงปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระสุธีธรรมานุวัตร,ผศ.ดร., (เทียบ สิริญาโณ) คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยแก้ไขเนื้อหาให้มีความชัดเจน ถูกต้องและเป็นระบบยิ่งขึ้น ทั้งยังคอยกระตุ้น ติดตาม ให้แรงเสริมให้กำลังใจและ ดร.วิโรจน์ คุ่มครอง ที่ให้คำปรึกษาข้อมูลในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข วิทยานิพนธ์ จนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์นี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยเหลือตรวจรูปแบบอำนวยความสะดวกและประสานงานต่างๆ ให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จเรียบร้อยได้กำหนดเวลา

ขอขอบพระคุณคุณรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ที่ช่วยค้นข้อมูลและช่วยแปลเอกสารภาษาอังกฤษ และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกๆ ท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณอิสยาภรณ์ วงษานุกัทสน์ ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือในขณะที่กำลังศึกษาอยู่

สุดท้ายนี้ ความดี บุญกุศล ความรู้ ความดีงามที่เป็นประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้ให้กำเนิดและบูชาคุณครูอาจารย์ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน มีส่วนแห่งกุศลนี้ด้วย เทอญ.

นายสิทธิรัตน์ รัตนวิจารณ์

๒ มีนาคม ๒๕๕๙

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	๒๐
บทที่ ๒ บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๒๑
๒.๑ แนวคิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	๒๑
๒.๑.๑ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา	๒๑
๒.๑.๒ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดี	๒๔
๒.๑.๓ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี	๒๖
๒.๑.๔ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา	๒๗
๒.๑.๔.๑ โครงสร้างของรัฐสภา	๒๘
๒.๑.๔.๒ สรุปรูปแนวคิดและรูปแบบของรัฐสภา	๒๘
๒.๑.๕ การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย	๒๙
๒.๒ บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมาย	๓๒
๒.๒.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายพรรคการเมือง	๓๒

๒.๒.๒	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกสภาผู้แทนราษฎร ตามความต้องการของประชาชน	๓๔
๒.๒.๓	บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๐	๓๘
๒.๒.๔	บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ	๓๘
๒.๒.๕	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑	๓๙
๒.๓	วิธีการศึกษา	๔๒
๒.๔	ประเด็นการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร	๔๒
๒.๕	ผลการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๔๒
๒.๕.๑	การประชุมสภาผู้แทนราษฎร	๔๒
๒.๕.๒	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อภิปรายในที่ประชุมสภา	๔๓
๒.๕.๓	การอภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร	๔๓
๒.๕.๔	กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด	๔๓
๒.๖	ผลการดำเนินงานตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๔๓
๒.๖.๑	การประชุม	๔๓
๒.๖.๒	การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ๑๕๐ ครั้ง	๔๔
๒.๖.๓	การประชุมรัฐสภา	๔๔
๒.๖.๔	งานที่ค้างและยังไม่ได้ดำเนินการ	๔๔
๒.๖.๕	ร่างพระราชบัญญัติที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งร่วมกันเข้าชื่อเสนอ	๔๕
๒.๖.๖	การเสนอญัตติเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารราชการแผ่นดินส่งให้รัฐบาล ดำเนินการ	๔๕
๒.๕.๗	กระทู้ถามที่ตกไป	๔๖
๒.๕.๘	การพิจารณาเรื่องอื่น ๆ	๔๖
๒.๕.๙	การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐	๔๖
บทที่ ๓	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรม ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๔๘
๓.๑	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรม	๔๘

	ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓	
๓.๑.๑	อุดมคติของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทน	๔๘
๓.๑.๒	การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ	๔๙
๓.๑.๓	การดำรงตนตามจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน ครอบครัว และผู้อื่น	๕๑
๓.๒	วิธีการศึกษา	๕๒
๓.๓	ประเด็นที่ศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรม ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๕๒
๓.๔	ผลของการศึกษา	๕๒
๓.๔.๑	การศึกษารายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร	๕๔
๓.๔.๒	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับบทบาทที่สอดคล้องกับประมวลจริยธรรม	๕๖
บทที่ ๔	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา	๕๙
๔.๑	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา	๕๙
๔.๑.๑	บทบาทและภาวะผู้นำที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ	๕๙
๔.๑.๒	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร	๖๐
๔.๑.๓	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา	๖๒
๔.๑.๔	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะตัวแทนของประชาชน	๖๔
๔.๑.๕	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักพระพุทธศาสนา	๖๗
๔.๒	การวิเคราะห์สภาพปัญหาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับ หลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๖๗
๔.๓	การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมาย และประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๗๐

๔.๓.๑	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๗๑
๔.๓.๒	หน้าที่ของผู้ปกครองและเป้าหมายในการปกครองของผู้ปกครอง หรือผู้นำหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๗๙
๔.๓.๓	อำนาจของผู้ปกครองหรือผู้นำหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๘๔
๔.๓.๔	คุณลักษณะของอำนาจตามหลักพระพุทธศาสนา	๘๖
๔.๓.๕	คุณลักษณะพิเศษของผู้นำหรือผู้ปกครองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๙๐
๔.๔	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา	๑๐๔
๔.๔.๑	วิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในกฎทันตสูตร	๑๐๔
๔.๔.๒	การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำในที่ฌนิกาย	๑๐๘
๔.๔.๓	แนวคิดคุณลักษณะบทบาทและภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ ๑๑๑	
๔.๔.๔	องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๒
๔.๕	ผลการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมาย และประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนาของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๑๑๒
๔.๕.๑	บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม	๑๑๒
๔.๕.๒	บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ ตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๑๓
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ		๑๑๖
๕.๑	สรุป	๑๑๖
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๑๒๑
๕.๓	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๒๑
บรรณานุกรม		๑๒๓
ภาคผนวก		๑๒๖
การสัมภาษณ์		๑๒๗
ประวัติผู้วิจัย		๑๓๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อักษรย่อแทนชื่อคัมภีร์อ้างอิง ตามที่ปรากฏจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกัอรรถกถา โดยใช้อักษรย่อแทนชื่อเต็มคัมภีร์ตามระบบ อ่างเล่ม/ชื่อ/หน้า ตัวอย่าง วิ.มหา (ไทย) ๑/๓๖/๒๔, หมายถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑ ข้อ ๓๖ หน้า ๒๔ วิ.จ. (บาลี) ๗/๒๘๖/๔๗. หมายถึง วินัยปิฎก จุฬาคค ปาลี เล่มที่ ๗ ข้อ ๒๘๖ หน้า ๔๗.

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย)	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัญญาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก.	(ไทย)	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	ขุททกนิกาย	ชาดก ภาค ๑	(ภาษาไทย)
ขุ.จ.	(ไทย)	ขุททกนิกาย	จุฬนิตเทศ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์และสรรพสิ่งมีองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งเรียกว่าสังขตธรรม หรือกฎธรรมชาติที่เรียกว่ากฎไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมายความว่าสรรพสิ่ง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่อาจดำรงสภาพคงที่ได้อยู่ได้ และกำหนดตัวตนไม่ได้ สังขตธรรมทั้งหลายย่อมเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่มีความคงที่ จึงเป็นสิ่งที่ยึดถือไม่ได้ มนุษย์ทั้งหลายยึดมั่นว่าตนเองหรือสรรพสิ่งในโลกเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ เกิดความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ และมนุษย์ต้องการจะควบคุมให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพซึ่งไม่เป็นไปตามที่ตนคิดมนุษย์เกิดทุกข์ เช่น มนุษย์ฟังคนที่ไม่ชอบพูด มนุษย์จะเกิดโทสะ ซึ่งทำให้เป็นทุกข์ และถ้าพูดตอบโต้ได้จะมีความสุข ฯลฯ

มนุษย์มีอวิชชาคือความไม่รู้และจากสภาวะของความไม่รู้ทำให้เกิดทุกข์ ความไม่เข้าใจของมนุษย์ในธรรมชาติและการดำเนินชีวิตจึงเต็มไปด้วยโลภะ โมหะ โทสะ และมองไม่เห็นสังขธรรมตามหลักไตรลักษณ์^๑ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยง คือ ภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไป ทุกขัง คือ ภาวะที่ถูกบีบคั้นจากการเกิดและการสลายไป เพราะมีปัจจัยที่ปรุงแต่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือความบกพร่องทำให้สิ่งนั้นคงสภาพไม่ได้ จึงก่อให้เกิดทุกข์ถ้ามีการยึดตัณหา อุปาทาน และอนัตตาคือความไม่มีตัวตนแท้จริงและไม่สามารถสั่งบังคับให้สิ่งนั้นอยู่กับที่ได้ เช่น เกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นต้น

ตามหลักพระพุทธศาสนามนุษย์ขัดแย้งกันเพราะกิเลส ซึ่งปรากฏตามพระไตรปิฎกในอัครคัมภีร์ที่มนุษย์เริ่มสนใจกัน เสพเมถุน และมีการสร้างครอบครัวขึ้น ทำให้เกิดความโลภโดยการยึดข้าวส่วนที่เกินกว่าความต้องการในมือหนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้น มนุษย์แก่งแย่งทรัพย์สิน แบ่งเขตและมีการดูหมิ่นเหยียดหยามกันในชุมชน หรือวาระที่แตกต่างกัน ทำให้มนุษย์เกิดความแตกแยกเพราะมานะ มนุษย์มีกิเลสทำให้มีการสะสมเงินทองจนถึงวิวาททำร้ายกัน

สังคมไม่มีความสมดุลและพอดีทำให้วุ่นวายจนทำให้ต้องหาบุคคลมาตัดสิน ซึ่งเรียกว่าผู้นำ และคำตัดสินเป็นกฎหมายที่เป็นบรรทัดฐานที่เรียกว่ากฎหมาย การปกครองโดยอำนาจของกฎหมายคือที่มาของรัฐซึ่งเกิดขึ้นเพื่อสกัดกั้นกิเลสอันไม่มีขีดจำกัดของมนุษย์ แต่รัฐไม่สามารถทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากกิเลส คือ โลภะ โมหะ และโทสะ ซึ่งนำมาซึ่งความเดือดร้อนหรือทุกข์ที่ไม่มีขีดจำกัด เพราะรัฐสกัดกั้นกิเลสได้เพียงบางส่วน ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสงบระยะเวลา

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธธรรม, ภาค ๑ ตอนที่ ๑ และ ๒*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๖๐.

หนึ่งเท่านั้น เพราะกิเลสมนุษย์ได้ถูกกดไว้ด้วยอำนาจ กิเลสไม่ได้สูญหาย ลดลงหรือหมดไปจากมนุษย์ เพราะรัฐกดกิเลสได้แต่ทำลายกิเลสไม่ได้ รัฐทำให้เกิดความสงบเรียบร้อย รัฐจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนบรรลุจุดสูงสุดของชีวิตได้

กิเลสของมนุษย์จะลดลงหรือหมดไปด้วยวิธีที่ปฏิบัติตนตามความเป็นจริงที่พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นองค์ศาสดาได้ทรงกระทำเป็นตัวอย่างเท่านั้น มนุษย์ที่ปรารถนากำจัดกิเลสต้องปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสและไปสู่จุดสูงสุดของชีวิตคือนิพพานที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมให้เห็นว่านิพพาน ปรมี สุข นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่งนั่นเอง

อย่างไรก็ตามมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน สังคม มนุษย์อยู่ร่วมกันได้โดยวิธีการกำหนดกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์คือป่าเถื่อน ฆลาด กลัว และไม่เป็นระเบียบ ดังที่โรมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ได้เสนอไว้ในปรัชญาการเมืองเรื่อง “Leviathan” ว่ามนุษย์จำต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน วิธีการอยู่ร่วมกันคือกำหนดผู้นำมาทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์หรือสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย นั่นหมายถึงการจัดรูปของรัฐ และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครองหรือผู้นำกับผู้ถูกปกครองหรือผู้ตาม สังคมมนุษย์มีความจำเป็นต้องมีรัฐบาลที่ทำให้มีการแบ่งคนในสังคมออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ สองกลุ่ม คือ ผู้ที่ทำหน้าที่บังคับที่มีอำนาจทางการเมืองและผู้ถูกบังคับเสมอ^๒ การเมืองหมายถึง อำนาจและผลประโยชน์ตามที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะที่มีความคล้ายคลึงกัน ผู้มีอำนาจทางการเมืองจะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามสถานการณ์และเวลา การดำเนินการทางการเมืองเป็นการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ถ้าผู้มีอำนาจทางการเมืองมีวิสัยทัศน์ไม่เข้าใจความจริงของโลกและไม่เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนา เป็นปุถุชน ที่ไม่ฝึก ไม่คุ้มครอง ไม่สังวร ย่อมเป็นเครื่องนำทุกข์มาให้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดการรับรู้ด้วย จักขุวิญญาน โสตวิญญาน ฆานวิญญาน ชิวหาวิญญาน กายวิญญาน และมโนวิญญาน ตามลำดับ

การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตและมีการพัฒนาจากระบอบเผด็จการมาเป็นระบอบกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย และพัฒนาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตามลำดับ การพัฒนาประเทศ ประกอบด้วยการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ความมั่นคงภายในประเทศ ภายนอกประเทศ และการพัฒนาการบริหารราชการแผ่นดิน การพัฒนาการเมืองเป็นการพัฒนาด้านความรู้ แนวคิดทางการเมือง โดยพัฒนากระบวนการปฏิบัติทางการเมือง และสถาบันการเมือง โดยรัฐธรรมนูญที่กำหนดโครงสร้างการเมืองการปกครองและการบริหารประเทศ ประกอบด้วย รัฐสภา รัฐบาล ศาลและองค์กรอื่น ๆ โดยการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น การพัฒนาการเมืองคือการพัฒนาพรรคการเมือง กระบวนการเลือกตั้ง คณะกรรมการจัดการเลือกตั้ง การกระจายอำนาจและกฎหมายที่เกี่ยวข้องการเมืองการปกครอง รวมถึงระบบการตรวจสอบที่ทำให้สถาบันการเมืองดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และมารยาททางการเมืองของนักการเมืองและประชาชนผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง

^๒ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, ความคิดอิสระ : รวมบทความทางการเมืองระหว่างปี ๒๕๑๑-๒๕๑๒, (กรุงเทพ, พิมพ์การพิมพ์, หน้า ๘.

ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยประสบปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ทำให้เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่สังคม การเมือง และวัฒนธรรมประสบปัญหา เพราะระบบโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้การสื่อสารไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารอย่างเดียวกันส่งผ่านถึงประชาชนทั้งโลกอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองและผู้มีอำนาจทางการเมืองต้องทำหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมากขึ้น โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดโครงสร้างการเมืองการปกครองเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข^๓ ซึ่งเป็นการปกครองระบบรัฐสภา รัฐสภาไทย ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา สถาบันรัฐสภา^๔ มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานโยบายของประเทศไทย เพราะรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ตราพระราชบัญญัติที่ใช้เป็นเครื่องมือให้รัฐบาลบริหารประเทศ ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และการให้ความเห็นชอบเรื่องสำคัญ ๆ เช่น การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ การให้ความเห็นชอบการทำสนธิสัญญาของประเทศ

การประชุมในสภาผู้แทนราษฎรที่มีการประท้วงต้องเป็นไปตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร^๕ และข้อบังคับการประชุมรัฐสภา^๖ โดยพฤติกรรมการประท้วงเกิดจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าผู้อภิปรายมีการอภิปรายฝ่าฝืนข้อบังคับ ให้ยื่นและยกมือขึ้นพันศิริชะ ประธานต้องให้โอกาสผู้ประท้วงชี้แจง แล้วให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่าได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับตามที่ประท้วงหรือไม่ คำวินิจฉัยของประธานสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นเด็ดขาด และเมื่อผู้ถูกอภิปรายอภิปรายพาดพิงได้ชี้แจงเช่นเดียวกัน และเมื่อมีผู้ประท้วง ผู้อภิปรายอาจถอนคำพูดของตน หรือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของประธานสภาผู้แทนราษฎร แต่ถ้าไม่ถอนคำพูดตามคำวินิจฉัยของประธานสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องออกไปจากที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรและให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรบันทึกการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยไว้ในรายงานการประชุม เมื่อการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเสร็จสิ้นจะมีการลงมติโดยการออกเสียงลงคะแนน ซึ่งมีทั้งการออกเสียงลงคะแนนโดยเปิดเผย^๗ ตามวิธีการออกเสียงลงคะแนนเปิดเผย^๘ และการออกเสียงลงคะแนนลับ^๙ บทบาทและภาวะผู้นำที่สำคัญ คือการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อบังคับว่าด้วย

^๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์, สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๐) หน้า ๑๐.

^๔ จุมพล นิยมพานิช, รศ.ดร., การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง Policy Analysis. Scopes, Concepts Theories and Case Studies .(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒) หน้า ๓๕๖.

^๕ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑, ข้อ ๖๓, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., มิถุนายน ๒๕๕๖.

^๖ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๓, ข้อ ๔๕, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., มิถุนายน ๒๕๕๖.

^๗ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๗๒

^๘ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๕

^๙ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๖

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการ พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยมีอุดมคติการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนี้ การจงรักภักดีและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^{๑๐} การรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยเคร่งครัด^{๑๑} มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และเสียสละ โดยยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด^{๑๒} การรู้จักสามัคคี^{๑๓} การกล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมยึดมั่นหลักการในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติใด ๆ^{๑๔} และส่งเสริมสร้างสถาบันครอบครัว^{๑๕}

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ปรากฏว่ามีนายกรัฐมนตรีคนใหม่มีเสียงข้างมากด้วยนโยบายประชานิยม ทำให้อำนาจทางการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ยกมือในสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่ได้คำนึงถึงแนวคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งไม่ได้ทำหน้าที่ตามกฎหมาย และประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ. ๒๕๕๓

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕^{๑๖} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ ได้ตั้งกระทู้ถามนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติภารกิจนายกรัฐมนตรีในระหว่างการประชุมสภาผู้แทนราษฎร มีความวุ่นวายจนทำให้ต้องพักการประชุม เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ และประธานสภาผู้แทนราษฎรโต้แย้งกัน และนายพิชิต ชื่นบาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรครัฐบาลที่ประท้วงผู้ถามกระทู้ถาม พฤติกรรมดังกล่าวทำให้เกิดความเสียหายต่อสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ปฏิบัติหน้าที่ขัดขวางมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระ

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕^{๑๗} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ได้ปะทะคารมในที่ประชุมรัฐสภา จนเกิดความวุ่นวายในรัฐสภาและต้องพักการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๕^{๑๘} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพัทลุง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อพรรครัฐบาล ได้ออกรายการเจาะข่าวเด่น โดย นายสรยุทธ สุทัศนะจินดา เป็นผู้ดำเนินรายการในประเด็นปรองดองในมุมมองสองด้านที่มีการเผยแพร่สู่สาธารณะโดยพรรคเพื่อไทยอ้างว่าพรรคประชาธิปัตย์ขัดขวางการปรองดอง ส่วนพรรคประชาธิปัตย์อ้างว่าพรรค

^{๑๐} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ. ๒๕๕๓**, ข้อ ๕, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., ๒๕๕๖

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๖

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๗

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๘

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๙

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๐

^{๑๖} <http://www.youtube.com/watch?v=v๔ZovsJSG๑A> เปิดดู ณ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๔.

^{๑๗} <http://www.youtube.com/watch?v=H-KoZJZhUSk> เปิดดู ณ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๔.

^{๑๘} http://www.youtube.com/watch?v=ela_dju๗shE เปิดดู ณ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๔.

รัฐบาลทำให้เกิดความขัดแย้งและขัดขวางการปรองดอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ด้วยการเสนอและแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยไม่มีทัศนคติของการปรองดอง ทำให้ประชาชนที่เชื่อถือพรรคการเมืองทั้งสองพรรคมีความคิดและเชื่อในด้านที่ตนพึงพอใจ ประการสำคัญการบรรจุระเบียบวาระนำร่าง พ.ร.บ. ปรองดอง พ.ศ. เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรไม่เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติและประชาชน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชน ประชาชน เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นกลุ่มบุคคลที่จะเป็นแบบอย่างของการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่ผ่านมามีการกระทบกระทั่งและเกิดความวุ่นวายในสภาผู้แทนราษฎร และมีสถานการณ์เกิดขึ้นหลาย ๆ ครั้ง จนกระทั่งเหตุการณ์ที่เกิดวิกฤตมากที่สุด ดังนี้

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ที่รัฐสภาบรรยากาศการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเคร่งเครียด มีการประท้วงตลอดเวลา มีการตะโกนใช้คำไม่สุภาพได้เกิดเหตุการณ์ปั่นป่วนขึ้น เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคฝ่ายค้านไม่พอใจการทำหน้าที่ของประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เร่งรัดการลงมติ จนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคฝ่ายค้าน ขึ้นไปดึงเก้าอี้ประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ลงจากเก้าอี้ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่กำลังประชุมอยู่ต่างพากันกรูเข้าล้อมประธานสภาผู้แทนราษฎร พร้อมตะโกนด่าทอ และต้องพักการประชุมไปชั่วคราว และเรียกร้องให้มีการพักการประชุม เมื่อการประชุมได้เปิดขึ้นอีกครั้ง รองประธานสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แทน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคฝ่ายค้านตะโกนให้ “ปิดประชุม”

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕^{๑๙} สภาผู้แทนราษฎรก็มีมติด้วยเสียงข้างมาก ๒๗๒ เสียง ให้มีการเลื่อนระเบียบวาระร่างพระราชบัญญัติปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในวันศุกร์ที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ เวลา ๐๙.๓๐ น. ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงการลงมติของที่ประชุมได้มีเหตุวุ่นวายขึ้น จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคฝ่ายค้านได้พยายามท้วงติงข้อกฎหมายเพื่อให้ที่ประชุมมีการพิจารณาเรื่องนี้กันให้รอบคอบอีกครั้ง แต่ประธานสภาผู้แทนราษฎรไม่รับฟังข้อท้วงติง โดยอ้างว่าที่ประชุมประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ๓๕ คณะของสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติไปแล้ว ๒๒ ต่อ ๑ ว่าร่างพระราชบัญญัติปรองดองที่มีการเสนอเข้าสภา ๔ ฉบับ ไม่ได้เป็นพระราชบัญญัติการเงิน อย่างที่ฝ่ายค้านพยายามท้วงติง จึงไม่ต้องมีการส่งร่างกลับไปให้นายกรัฐมนตรีเห็นชอบ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคฝ่ายค้านไม่พอใจ

ผลของมติดังกล่าวทำให้เกิดเหตุวุ่นวายขึ้น ผู้ทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมจะสั่งปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เพราะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วน โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคฝ่ายค้าน ขว้างเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือข้อบังคับการประชุมสภาฯ เอกสารร่างพระราชบัญญัติปรองดองแห่งชาติทั้ง ๔ ฉบับ ที่มีการแจกจ่ายให้กับ ขึ้นไปยังที่นั่งประธานสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก พฤติการณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้ภาพลักษณ์ของสภาผู้แทนราษฎรเสียหาย การทำงานไม่เป็นไปด้วยเหตุผล ประชาชนในประเทศมีความคิดเห็น

^{๑๙} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เอกสารข่าวรัฐสภา, ปีที่ ๓๗ เล่มที่ เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๕, สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., ๒๕๕๕.

ขัดแย้งแตกแยกเป็นสองฝ่ายมากขึ้น เพราะพฤติกรรมและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจหน้าที่ ตราข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา^{๒๐} ตราพระราชบัญญัติเพื่อให้รัฐบาลนำไปบริหารประเทศ^{๒๑} แต่งตั้ง คณะกรรมาธิการสามัญเพื่อกระทำการพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ ของสภาผู้แทนราษฎร แล้วรายงานต่อสภาผู้แทนราษฎร^{๒๒} การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ด้วยการตั้งกระทู้ถาม^{๒๓} และญัตติ การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรี^{๒๔} การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญ^{๒๕} นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทย

การทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เกิดเสียหายที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรและสภาผู้แทนราษฎร คือ การตราพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีการ ออกกฎหมายจากสภาผู้แทนราษฎรมีน้อยมาก การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินไม่สามารถทำ ได้อย่างเต็มที่ เพราะประชาชนไม่ได้รับแก้ไขปัญหา ตั้งแต่วันที่มีการเลือกตั้ง ครั้งที่ ๒๔ วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ โดยการทำหน้าที่ตั้งแต่วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ ถึงวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕

ภารกิจของสภาผู้แทนราษฎรมีค้ำเป็นจำนวนมาก การทำหน้าที่ไม่สะดวกราบรื่น เพราะ สภาพของการอภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการใช้ถ้อยคำที่ รุนแรง ไม่สุภาพ มีหิรีโอดตปปะน้อย ไม่มีสติและสัมปชัญญะ ที่จะทำให้ภารกิจของสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ใช้เวลานานทำให้ผลลัพธ์ของงานมีปริมาณน้อย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจากปรากฏข้างต้น บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่ทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ จริยธรรมฯ และหน้าที่ในฐานะเป็น ผู้แทนของปวงชนชาวไทย ได้นำหลักพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการครองตน ครองคน ครองงานและทำหน้าที่ตามที่ได้ปฏิญาณตนในสภาผู้แทนราษฎรว่าจะปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักนิธรรม ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ มาประชุมสภาผู้แทนราษฎรอย่างสม่าเสมอ ด้วย ปรากฏการณ์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจว่าบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนและประเทศได้รับประโยชน์จาก การเลือกตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่ ผู้ศึกษาได้ตั้งปัญหาการศึกษาว่า บทบาทและภาวะผู้นำของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาควรเป็นอย่างไร?

^{๒๐} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, มาตรา ๑๓๔, สำนักการพิมพ์, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., ๒๕๕๕.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๑๔๓ ถึงมาตรา ๑๕๓

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๑๓๕

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๑๕๖

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๑๕๘ ถึงมาตรา ๑๖๐

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๑๘ ถึงมาตรา ๒๓

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

- ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
- ๑.๔.๒ ขอบเขตด้านบุคคล
การศึกษานี้ ผู้วิจัยจะศึกษาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีชีวิต
- ๑.๔.๓ ขอบเขตด้านเนื้อหา
ขอบเขตของสาระสำคัญการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา จะศึกษาเฉพาะ (๑) สภาผู้แทนราษฎรชุดที่ ๒๔ โดยศึกษาผลงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ ถึงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๖ (๒) ศึกษาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ในวาระที่สองและวาระที่สาม ในวันพฤหัสบดีที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ ถึงวันศุกร์ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖
- ๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา
การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา ศึกษาการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระหว่างวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ ถึงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๖

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง บุคคลผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๑.๕.๒ บทบาทและภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ รวมถึงพฤติกรรมการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนไทยที่เป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาที่มีการทำให้ดีมากขึ้นต่างจากบุคคลทั่วไปและมีคุณสมบัติของบุคคลที่ประกอบด้วย ความรู้ความสามารถ สติปัญญา ความดีงามที่ชักนำคนทั้งหลายมาประสานกันและนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

๑.๕.๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนที่มีคุณลักษณะของบุคคลที่สังคมต้องการถือเป็นคนมีคุณภาพ จริยธรรม นิตยธรรม ค่านิยม และบุคลิกลักษณะ นิสัยที่ดีงามด้วย กาย วาจา ใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๕.๔ หลักพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและภาวะผู้นำที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลที่เป็นหลักฐานจากพระไตรปิฎก และจากเอกสารที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษาค้นคว้าแล้วเผยแพร่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ^{๒๖} ได้เขียนหนังสือ ภาวะผู้นำ มีสาระสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงผู้นำจะต้องมีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติหลายประการที่สามารถจะนำไปปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆทุกอย่างให้ถูกต้องและได้ผลดีซึ่งประกอบด้วย ตัวผู้นำ ผู้ตาม จุดหมาย หลักการและวิธีการ สิ่งที่จะทำ และสถานการณ์ ซึ่งองค์ประกอบข้างต้นนั้นผู้นำต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่จะทำให้เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องและมีผลลัพธ์ที่ดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิเชียร วิทยอุดม ^{๒๗} ได้เขียนหนังสือภาวะผู้นำที่เสนอแนวคิดพื้นฐานของผู้นำและภาวะผู้นำว่าผู้นำหมายถึงบุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำและต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถอันเกิดจากตัวของเขาเองจนเป็นที่ยอมรับหรือยกย่องของกลุ่มให้เป็นผู้นำและนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วนบทบาทและภาวะผู้นำมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ ๑. เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒. มีความเกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญของการเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถที่จะกระทบต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติของผู้ตามและ ๓. มีความเกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ บทบาทและภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลเกี่ยวข้องกับเป้าหมายของบุคคล กลุ่ม และองค์การ

^{๒๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ. : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๗.

^{๒๗}วิเชียร วิทยอุดม, องค์การและการจัดการ, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๑.

Jean Hartley^{๒๘} ได้เขียนหนังสือ Political leadership มีสาระสำคัญว่า บทบาทและภาวะผู้นำของนักการเมืองตั้งอยู่บนการเลือกตั้งตามกฎหมายและการตรวจสอบของประชาชนมากกว่าบทบาทและภาวะผู้นำที่มาจากกองทัพหรือระบบทรราชย์ ดังนั้น บทบาทและภาวะผู้นำของนักการเมืองจึงอยู่ที่คะแนนเสียงเลือกตั้งและวาระการดำรงตำแหน่ง เพราะบทบาทและภาวะผู้นำของนักการเมือง คือ การทำงานในหน่วยงานภาครัฐ ด้วยนโยบายสาธารณะ กฎหมายและกลุ่มที่ให้การสนับสนุนที่มาจากภาคเอกชนและองค์การรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิพัฒน์ นนทนาธรณ์^{๒๙} เขียนหนังสือภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ มีสาระสำคัญว่า บทบาทและภาวะผู้นำเป็นพฤติกรรมของปัจเจกชนที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นที่เป็นชุมชนกลุ่มคนจำนวนมาก โดยโน้มน้ำหนักให้กลุ่มคนดำเนินการในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ที่นำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงนั้น

Jeanne B. Ciulla and Donelson R. Forsyth ได้เขียนหนังสือ Leadership Ethics^{๓๐} มีสาระสำคัญว่า ปรัชญาของภาวะผู้นำตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมซึ่งบูรณาการมาจากวิถีชีวิตของผู้นำที่เกิดจากการทำงาน การศึกษาอบรม

พรชชวรรณ สุขสมวัฒน์^{๓๑} ได้เขียนหนังสือภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม มีสาระสำคัญว่า บทบาทและภาวะผู้นำเกิดจากรูปแบบภาวะผู้นำหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น บทบาทและภาวะผู้นำของผู้นำในทีมงานจะต้องติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือสมาชิกเป็นพี่เลี้ยงและสอนงานสมาชิกในทีมงาน และมีหน้าที่เข้าไปแก้ไขเมื่อมีความขัดแย้งในทีมงาน ดังนั้น บทบาทและภาวะผู้นำที่สำคัญ คือ ความซื่อสัตย์ ความรู้ความสามารถ ความสามารถถ่ายทอดการปฏิบัติและความคิดให้กับผู้ตาม นอกจากนั้น ความไว้วางใจทำให้บทบาทและภาวะผู้นำของผู้นำมั่นคงประกอบด้วยความซื่อตรงและมั่นคง ทักษะการทำงาน มนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการพยากรณ์ มีวิจรรย์ญาณในการแก้ปัญหาได้ดี เต็มใจผูกพัน ปกป้องผู้ตามทั้งกายและใจ รวมถึงรับหรือให้ออกาสผู้ตามมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วย

ดร.นพพร พุกกะพันธ์^{๓๒} ได้เขียนหนังสือภาวะผู้นำและการจูงใจ มีสาระสำคัญว่า สถาบันกษัตริย์ได้รับการยอมรับและเป็นสิ่งเหนี่ยวนำอย่างยิ่งของประชาชน เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีบทบาทและภาวะผู้นำที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม

วิชัย ปิติเจริญธรรม^{๓๓} ได้เขียนหนังสือพลังแห่งผู้นำเชิงรุก มีสาระสำคัญว่า เจตนาของการศึกษาคือการวางรากฐานที่ดีที่ถูกต้องในตัวบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้ทั้งปวง สำคัญ

^{๒๘}Jean Hartley, *Political Leadership*, S. Brookes et al. (eds), *The New Public Leadership. Challenges @ Palgrave Macmillan*, a division of Macmillan Publishers Limited 2010.

^{๒๙}พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, *ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ : Operational Leadership : Life Model*, กรุงเทพฯ. ศูนย์ผู้นำธุรกิจเพื่อสังคม. ๒๕๒๖.

^{๓๐}Jeanne B.Ciulla and Donelson R Forsyth, *Leadship Ethics*, in the Sage Handbook of Leadership. Edited by Alan Bryman, David Collerson Keith Grint, 2011.

^{๓๑}พรชชวรรณ สุขสมวัฒน์, *ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม*, กรุงเทพมหานคร, เอกสารประกอบวิชาผู้นำและการทำงานเป็นทีม หลักสูตรศึกษาศาสตร. ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ วารสารเชนต์ จอห์น. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑๗. พ.ศ. ๒๕๕๓.

^{๓๒}นพพร พุกกะพันธ์, *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

^{๓๓}วิชัย ปิติเจริญธรรม, *พลังแห่งผู้นำเชิงรุก*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๑.

ที่สุดคือ รากฐานด้านความรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้จักคิด ตัดสินใจตามทางที่ถูก ที่เป็นธรรม ที่สร้างสรรค์ ผู้นำต้องพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างด้วยการพัฒนาจิตใจให้มีความมุ่งมั่น พัฒนาความมิตให้มศึกษภาพเต็มที่ พลังแห่งผู้นำเชิงรุกจะทำให้มีบทบาทและภาวะผู้นำโดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองเสมอด้วยพลังต่าง ๆ ประกอบด้วยพลังแห่งความปรารถนาอย่างแรงกล้า พลังแห่งความเพียรอย่างแรงกล้า พลังแห่งความตั้งใจอย่างแรงกล้า พลังแห่งความไตร่ตรอง ความรอบรู้อย่างแรงกล้า

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนตรี เติงตระกุล ๒๕๑๗ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐสภาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาความอ่อนแอ” พบว่า ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีผู้บันทึกหรือรวบรวมไว้แล้ว โดยได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้รัฐสภาไทยอ่อนแอไว้ ๔ ข้อ ดังนี้

๑. อำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่จะใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบฝ่ายบริหารถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ
๒. การที่รัฐสภาถูกยุบเลิกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้รัฐสภาขาดโอกาสที่จะสร้างสมประสบการณ์และพัฒนาตนเอง
๓. รัฐสภาขาดความเป็นอิสระ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือ และกำลังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และมีจำนวนเพียงพอในการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐสภา
๔. การทำงานของรัฐสภายังไม่เป็นที่เข้าใจและยอมรับในด้านความสำคัญและประโยชน์ในสายตาของประชาชนและฝ่ายบริหาร

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้มีข้อเสนอในการปรับปรุงรัฐสภาให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและตรวจตราฝ่ายบริหาร รวม ๓ ข้อ ดังนี้

๑. การปรับปรุงรูปแบบความสัมพันธ์แห่งอำนาจ โดยรัฐสภาจะต้องอยู่ในลักษณะที่สมดุลกันและได้รับอำนาจในการควบคุมตรวจสอบทัดเทียมกัน โดยจะต้องเลิกการมีสมาชิกรัฐสภาประเภทที่แต่งตั้งโดยฝ่ายบริหาร และในกรณีที่มีการขัดแย้งกัน เกิดขึ้นควรมีองค์กรอื่นที่มีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและรัฐสภา เพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นผู้ตีความรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ

๒. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายใน โดยควรมีการปรับเปลี่ยนใน ๔ ประเด็น คือ

๒.๑ รัฐสภาจะต้องมีหน่วยข่าวสารข้อมูลของตนเองที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเพียงพอจะรับใช้สมาชิกในด้านข้อมูลและติดตามการบริหารงานของฝ่ายบริหาร

๒.๒ มีคณะบุคคลผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ จำนวนที่พอเพียงในการช่วยเหลือปฏิบัติงานต่าง ๆ ของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

๒.๓ ควรสนับสนุนให้มีการตั้งคณะอนุกรรมการและคณะที่ปรึกษากรรมการที่เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญสูงเฉพาะแขนงเป็น ผู้ช่วยคณะกรรมการในด้านข้อมูลและงานเอกสาร

๒.๔ คณะบุคคลที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ ตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจะต้องเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและขึ้นอยู่กับรัฐสภาโดยตรง

๓. การสร้างสภาวะแวดล้อมภายนอกซึ่งจะต้องได้รับความสนับสนุนยินยอมของหลาย ๆ ฝ่ายด้วยกัน โดยเฉพาะในประเด็นต่อไปนี้

๓.๑ พรรคการเมืองจะต้องมีลักษณะการรวมตัวที่เห็นด้วยกับนโยบายพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง

๓.๒ การเลือกตั้งเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและควรใช้วิธีรวมเขต ให้แต่ละเขตเลือกผู้แทนได้หลาย ๆ คน เพื่อสนับสนุนให้มีการดำเนินงานและต่อสู้ทางการเมืองอย่างเป็นกลุ่มก้อน และควรใช้ระบบเลือกบัญชีรายชื่อหรือเลือกพรรคการเมือง

๓.๓ การปฏิบัติตนของสมาชิกรัฐสภา โดยรัฐสภาจะต้องตั้งคณะกรรมการสามัญของรัฐสภา เพื่อควบคุมตรวจสอบตราความประพฤติของสมาชิกรัฐสภาและรายงานให้สภาทราบเพื่อพิจารณาเป็นระยะ ๆ^{๓๔}

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สมรรถนะขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ” พบว่า เป็นการศึกษาที่มุ่งสำรวจสภาพของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของฝ่ายนิติบัญญัติในการให้บริการแก่สมาชิกฝ่ายนิติบัญญัติว่ามีสภาพเป็นอย่างไร ทรัพยากรทั้งอุปกรณ์กำลังคน งบประมาณและเทคนิคที่ใช้ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยพบว่า

๑. การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างยังไม่ได้มีการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานงานระหว่างฝ่ายวิชาการกับหน่วยวิจัยและสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและภายนอกประเทศยังมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้การทำหน้าที่ของฝ่ายวิชาการในสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาไม่มีพลังมากเท่าที่ควร

๒. ขาดการประสานงานภายในระหว่างฝ่ายวิชาการกับฝ่ายปฏิบัติการ

๓. การเพิ่มจำนวนคณะกรรมการทำให้ฝ่ายปฏิบัติการ โดยเฉพาะกองกรรมการมีงานเพิ่มขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องมีคณะผู้ช่วยกรรมการประจำคณะกรรมการแต่ละชุด

๔. มีความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ที่อาศัยเทคโนโลยีอย่างอื่น เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูล

๕. มีความจำเป็นต้องพัฒนากำลังคน โดยการฝึกอบรมผู้บริหาร เจ้าหน้าที่บริหารระดับกลาง และเจ้าหน้าที่ระดับล่างอย่างเป็นระบบ

๖. สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาควรเป็นแกนนำในการสร้างภาพพจน์ของสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติโดยระบบการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา

โดยสรุปผลงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะทั่วไปและปัญหาหลักของฝ่ายนิติบัญญัติไทย ซึ่งมีปัญหาทั้งด้านโครงสร้างและความเป็นสถาบัน ปัญหาด้านกระบวนการดำเนินงานและปัญหาด้านพฤติกรรมของฝ่ายนิติบัญญัติ ตลอดจนปัญหาหลักของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาและได้เน้นถึงการปรับปรุงระบบงานของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาและการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในกิจการรัฐสภา^{๓๕}

^{๓๔} มนตรี เต่งตระกูล. รัฐสภาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาความอ่อนแอ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๑๗. หน้า ๕-๖.

^{๓๕} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, สมรรถนะขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ, เอกสารการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สิงหาคม ๒๕๒๙ หน้า ๖-๗.

มนตรี รูปสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคของสภาผู้แทนราษฎรไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสภาผู้แทนราษฎร ชุด พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๒๖, ชุด พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๙ และชุดปัจจุบัน” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากปัจจัยภายนอกและภายในของสภาผู้แทนราษฎร และแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นเกิดจากปัจจัยภายในของสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องของการจัดระบบบริหารงานภายในองค์กรของสภาผู้แทนราษฎรให้มีประสิทธิภาพ และมีองค์การบริหารงานรองรับ ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนวทางสำคัญ ๒ แนวทาง คือ

๑. การจัดตั้งหน่วยงานของสภาซึ่งเป็นองค์กรบริหารงานของสภาผู้แทนราษฎร โดยตรง

๒. การแยกโครงสร้างสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาออกเป็นสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ซึ่งข้อเสนอนี้ได้ศึกษามาแล้วว่า ในอดีตสำนักงานเลขาธิการเคยมีการแยกมาแล้วหนึ่งครั้ง และผลจากการสำรวจทัศนคติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรแยก

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นด้วยกับการแยกสำนักงานเลขาธิการออกเป็น ๒ สำนัก แต่เห็นว่าควรเป็นโครงการระยะยาวเพื่อให้มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านเสียก่อน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าจะต้องมีการแบ่งแยกสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาอย่างแน่นอนในอนาคต

คณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร ๒๕๓๑^{๓๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องแผนพัฒนาสภาผู้แทนราษฎร” ตามคำสั่งสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาที่ ๑๑๐๐/๒๕๓๑ ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ สาเหตุที่ศึกษาเนื่องจากสภาพการณ์ในสมัยนั้นเปลี่ยนไป ทั้งสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ประกอบกับสมาชิกรัฐสภายุคนั้นมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น ต้องการข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจมากขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างให้สามารถรองรับภาระหน้าที่ของสมาชิกให้มากขึ้น ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ควรจัดงานตรวจสอบภายในไว้ที่สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเพียงแห่งเดียว

๒. ควรให้มีสำนักรัฐสภาเป็นส่วนราชการสังกัดรัฐสภา มีฐานะเทียบเท่ากระทรวง มีส่วนราชการดังนี้

๒.๑ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

๒.๒ สำนักงานกิจการประธานรัฐสภา

๒.๓ สำนักงานประชาสัมพันธ์และการต่างประเทศ

๒.๔ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยและพัฒนา^{๓๗}

นันทวรรณ อิศรานุวัตน์ชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม พบว่าผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรมต้องยึดหลักธรรมเช่น พรหมวิหารธรรม ๔ ธรรมาธิปไตย พลละ ๕ และสัปปุริสธรรม ๗ ผู้นำควรมีคุณภาพด้านความสามารถในการพัฒนาตน

^{๓๖} คณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องแผนพัฒนาสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพมหานคร : พฤศจิกายน, ๒๕๓๑, หน้า ๘.

^{๓๗} มন্ত্রী รูปสุวรรณ, ปัญหาและอุปสรรคของสภาผู้แทนราษฎรไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสภาผู้แทนราษฎร ชุด พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๒๖, ชุด พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๙ และชุดปัจจุบัน , ๒๕๓๑ , หน้า ๗-๘.

พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ปรับปรุงคุณภาพของผู้นำอยู่เสมอให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และมีคุณภาพด้านจิตใจ ใจของผู้นำมาซึ่งคุณธรรมเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก^{๓๘}

วิเชียร พงษ์ไพบูลย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พบว่าพุทธทาสภิกขุเสนอว่า ระบบการเมืองใดก็ตามถ้าประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือได้ว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง และการปกครองที่ไม่มีธรรม ไม่ถือว่าเป็นการเมือง ธัมมิกสังคมนิยม โดยมีหลักการคือ ไม่สะสมส่วนเกิน การควบคุมตัวเองและเอื้อเพื่อแบ่งปัน และมีความเคารพเมตตาต่อสรรพสัตว์ และปกครองคนเดียวมิอำนาจเด็ดขาดแต่ประกอบด้วยธรรมมีประโยชน์มากกว่ามีผู้ปกครองหลายคน ส่วนพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาโดยตรง ท่านเห็นว่าการเมืองจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์และสรรพสิ่ง การปกครองที่อิงหลักธรรมเป็นการปกครองที่ดีที่สุด และการปกครองแบบธรรมาธิปไตยคือมีการปกครองแบบคนดีหลายคนดีกว่าการปกครองที่มีคนดีเพียงคนเดียว ถือว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุด ความเห็นจากทั้งสองท่านมีเจตนารมณ์เดียวกันคือสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในหมู่มวลมนุษย์ แตกต่างเพียงวิธีการมอง ควรจะเอาส่วนที่ดีของแต่ละท่านนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามเหตุการณ์และกาลเทศะ^{๓๙}

พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำในชาดก พบว่า ผู้นำที่พึงประสงค์ในชาดกก็คือพระโพธิสัตว์นั่นเอง จะเกิดเป็นอะไรก็ตามจะมีคุณธรรมเด่นชัดพาให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำในชาดกเป็นความสามารถของพระโพธิสัตว์ในการนำพาตนเองและผู้อื่นให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมและความดี และปฏิบัติตนเพื่อประสบความสำเร็จและความเจริญในชีวิต ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกจากพระโพธิสัตว์ได้ พระโพธิสัตว์แม้จะกำเนิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา หรือเป็นสัตว์ ล้วนมีบทบาทความเป็นผู้นำทางศีลธรรมในชาดกแต่ละเรื่องอย่างเด่นชัด และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมที่ดีเช่นกัน ซึ่งจากชาดกได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สัตตบุรุษหรือคนดีเท่านั้นจึงจะเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ได้ ส่วนผู้นำทางการเมืองต้องมีความผูกพันทางอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง ความรู้ทางการเมืองและประสาทสัมผัสทางการเมือง^{๔๐}

มยุรา อูรเคนทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพระพุทธรูปกับการเมือง:กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของนักการเมืองในปัจจุบัน พบว่า ประการที่หนึ่งนักการเมืองที่ดีและมีคุณภาพควรปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมการวางตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ๘ ประการ

^{๓๘} นางสาวนันทวรรณ อีสรานูวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ :ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๓๙} นายวิเชียร พงษ์ไพบูลย์, “ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุกับพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๔๐} นางพิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์, “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำในชาดก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

๑. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งวาจาใจ และการกระทำ
๒. มีความเที่ยงธรรมหรือความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
๓. มีสัจจะ รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริง และมีความจริงใจ
๔. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่การงานเพื่อส่วนรวม
๕. เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม
๖. เคารพปฏิบัติตามมติส่วนรวม
๗. เคารพที่ประชุมและรักษาความลับของที่ประชุมตามที่ระเบียบกำหนด
๘. หลีกเลี่ยงอบายมุขและหมั่นประพฤติตนในทางเจริญ

ประการที่สอง พบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมัยแรก มีความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในระดับดี สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๔๖ ปีขึ้นไป มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและใต้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ ๒ และตั้งแต่ ๔ สมัยขึ้นไป มีความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง

ประการสุดท้าย พบว่า โดยภาพรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตนตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกเรื่อง และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการฝึกอบรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองให้กับผู้ที่ต้องการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากบุคคลใดไม่ผ่านการอบรมก็จะไม่สามารถสมัครเข้ารับเลือกตั้งได้ คุณสมบัติข้อนี้ให้ใช้กับบุคคลที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้งทางการเมืองทุกประเภท และควรจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาทางด้านการเมืองให้นักการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้งแล้วเข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ก่อนเข้ารับหน้าที่หรือตำแหน่ง โดยเนื้อหาของหลักสูตรให้เน้นหนักในทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมของนักการเมือง และการฝึกสมาธิโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก เพื่อให้ให้นักการเมืองมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมแล้วนำไปใช้^{๕๑}

สรุปจากการสำรวจงานวิจัย พบว่า มีข้อสังเกตอย่างน้อย ๒ ประการคือ

๑. งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมีเน้นที่คุณธรรมหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งเช่น พรหมวิหารธรรม ๔ หรือ สัมปยุตธรรม ๗ เป็นต้น ซึ่งถ้าเอาหลักธรรมมาเป็นตัวชี้วัดในลักษณะนี้ก็จะมีเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้ลงไปสัมภาษณ์หรือสอบถามบุคคลในแวดวงการเมือง

๒. งานวิจัยภาคสนามสอบถามนักการเมืองและบุคคลในแวดวงนักการเมือง เช่นของ มยุรา อูร์เคนทร์และ ศ.ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ เป็นงานที่มีน้ำหนักอย่างยิ่ง แต่ประเด็นที่ลงไปสอบถามนั้น เป็นคุณธรรมที่คิดขึ้นมาจากการประมวลคุณธรรมและจริยธรรมทั่วไป

แนวคิดคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองจากพระไตรปิฎกและนักปราชญ์ฝ่ายพุทธในยุคปัจจุบัน ควรนำมาสร้างเป็นตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตาม

^{๕๑} นางมยุรา อูร์เคนทร์, “พระพุทธศาสนากับการเมือง: กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของนักการเมืองในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

แนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ว่าคุณลักษณะหรือตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร และวิธีการที่ทำให้มีผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร สรุปได้ว่ายังไม่มีเรื่องใดทำงานวิจัยลงไปประเด็นศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยตรง

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเพื่อหลักพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในพระไตรปิฎก เพื่อนำมาปรับสร้างรูปแบบ (Model) ของบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยที่ทำได้ข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง

การวิจัยเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมเอกสาร บทความ และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างตามหลักการของพระพุทธศาสนาโดยศึกษาพบว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงการเกิดของผู้นำบทบาทและภาวะผู้นำตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แนวคิดของนักปราชญ์ด้านพระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและภาวะผู้นำ รวมถึงรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและภาวะผู้นำเพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และประมวลผลของการศึกษา

ก. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นเอกสารข้อมูล หรือหลักฐานที่เป็นต้นเรื่อง ได้แก่ พระไตรปิฎก บทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงการสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้ง

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นเอกสารที่ผ่านการศึกษาหรือการวิจัยหรือการวิเคราะห์หรือการตีความจากบุคคลอื่น ๆ

เอกสารที่มาจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑. กฎหมายไทย ประกอบด้วย

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๒) ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑

(๓) ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ. ๒๕๕๓

๓. เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความต่าง ๆ และเอกสารที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตของไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่สอง การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม

การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยนำหลักพระพุทธศาสนาเป็นทฤษฎีมาวิเคราะห์พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ขั้นตอนที่สาม การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

๑. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีชีวิตในปัจจุบัน
๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ โดยกำหนดวิธีวิจัยดังนี้

๑. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)
๒. การประชุมระดมสมอง (Brain Storming)
๓. การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Inspector Checking)

การวิจัยภาคสนามนั้นผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีต่าง ๆ ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ทำหน้าที่ตามกฎหมาย ประมวลจริยธรรม รวมถึงคุณธรรม จริยธรรม ขณะที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการทำบทบาทและภาวะผู้นำในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบสภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึง การแสดงบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงการได้กรอบแนวทางตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดที่จะนำมาสร้างรูปแบบ (Model) บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมต่อไป

การสัมภาษณ์เจาะลึกที่ได้รับจะนำมาเป็นกรอบแนวทางของกำหนดรูปแบบบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อนำไปประกอบการวิจัยขั้นตอนการการประชุมระดมสมองและการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นมีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

(๑) ประชากรของการสัมภาษณ์เจาะลึก ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร

๑. นายอุทัย	พิมพ์ใจชน	๒. นายชวน	หลักภัย
๓. นายพินิจ	จารุสมบัติ	๔. ดร.อาทิตย์	อุไรรัตน์
๕. นายสมศักดิ์	คุณเงิน	๖. นายนริศ	ทองธิดาช
๗. นายอดิสร	เพียงเกษ	๘. นายสมคิด	ศรีสังคม
๙. นายจตุพร	พรหมพันธุ์	๑๐. นายอำนาจ	สุวรรณคีรี
๑๑. นายณัฐวุฒิ	ใสแก้ว	๑๒. นายสิทธิชัย	ไคว์สุรัตน์
๑๓. นายจักรพันธ์	ยมจินดา	๑๔. นายวิชาญ	มินชัยนันท์
๑๕. นางรัษฎาภรณ์	แก้วสนิท	๑๖. นางสาวรังสิมา	รอดรัมย์
๑๗. นางชมพู	จันทาทอง	๑๘. นายชัยวัฒน์	ทรัพย์รวงทอง
๑๙. นายนิยม	วรปัญญา	๒๐. นายธานี	ศักดิ์เศรษฐ์
๒๑. นายนิยม	เวชกามา	๒๒. นายปรีชา	เลาหพงศ์ชนะ

๒๓. นายชลน่าน	ศรีแก้ว	๒๔. นายชาญชัย	ชัยรุ่งเรือง
๒๕. นายดุสิต	โสภิตชา	๒๖. นางกุสุมาลวดี	ศิริโกมุท
๒๗. นายไชยา	พรหมา	๒๘. นายทนุศักดิ์	เล็กอุทัย
๒๙. นางเจิมมาศ	จิ่งเลิศศิริ	๓๐. นายชูวิทย์	กมลวิศิษฐ์

ขั้นตอนที่สี่ วิธีการได้ข้อมูล

- การได้ข้อมูลจะดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ก. การเก็บรวบรวมข้อมูล

(๑) ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอดีตรัฐสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๓๐ คน

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ คุชฌ์นิพนธ์ที่เกี่ยวข้องที่ได้มีการศึกษาวิจัยไว้แล้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เช่น พระไตรปิฎก รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการบันทึกเป็นวิดิทัศน์ไว้ ตลอดจนข้อมูลจากเอกสาร บทความ บทวิเคราะห์ รัฐธรรมนูญของประเทศไทย และรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ เอกสารการสัมมนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

ข. การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำมาบูรณาการที่จะนำไปสู่การกำหนดบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา

ค. การประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนา

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะได้นำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้สร้างรูปแบบ (Model) บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา

ง. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(๑) เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครง ประกอบกับวิธีสนทนาเจาะลึกแบบมีส่วนร่วมและผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตปฏิกริยาของผู้ให้สัมภาษณ์คำถามตามแบบสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นคำถามที่มีการสังเคราะห์จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างลึกและครอบคลุมรวมถึงไม่สร้างความ อึดอัดให้กับผู้ให้สัมภาษณ์

(๒) การติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตาม วัน เวลา สถานที่ที่กำหนดหรือตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกพร้อมทั้งหนังสือรับรองการเป็นนิสิตโครงการดุชฌ์บัณฑิตทางพระพุทธศาสนาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปยื่นด้วยตนเองเพื่อเป็นการแนะนำตัวและแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

(๓) ระยะเวลาการสัมภาษณ์ประมาณ ๑ ชั่วโมง โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์เจาะลึกมีดังนี้ คือ

ก. บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

ข. ผลกระทบจากการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ค. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและภาวะผู้นำของเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ง. การทำหน้าที่มีหลักธรรมอะไร

จ. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทาง หลักเกณฑ์ และมาตรการการพัฒนาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา

ฉ. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

(๔) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยใช้วิธีจับบันทึกและการบันทึกเสียงโดยได้ขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนล่วงหน้าเพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

๒. การประชุมระดมสมอง (Brain Storming) ผู้วิจัยเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๓ ท่าน โดยนำเอกสารวิจัย เรื่อง บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้วิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา

ก. ประชากร การระดมสมองมีประชากรจากกลุ่มที่ได้สัมภาษณ์เจาะลึก แลผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาและการทำงานในสภาผู้แทนราษฎร เพื่อร่วมกันพิจารณาและให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะอย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น การเลือกตัวแทนหรือตัวอย่างจากประชากรจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งจะนำเสนอรายชื่อที่เหมาะสมต่อไป

ข. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการระดมสมองจะใช้วิธีการบันทึกการบันทึกภาพ และการบันทึกเสียงผู้เข้าร่วมประชุม โดยได้ขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงจากผู้เข้าร่วมประชุมล่วงหน้าเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ค. การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้การปฏิบัติงานและการบริหารงานและการมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการกำหนดนโยบายการบริหารงานที่จะส่งผลกระทบต่อสภาผู้แทนราษฎรและรัฐสภา

ง. ผลที่ได้จากการระดมสมอง ผู้วิจัยจะสรุปข้อมูลและจัดทำแนวทางการแก้ไขปัญหาโครงสร้างสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรในขั้นตอนและนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

๓. การ Focus group

การประชุม focus group ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสรุปผลวิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูล มีดังนี้

ก. วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกคือการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ และการบันทึกด้วยมือ ตามแบบสัมภาษณ์ที่มีเค้าโครงซึ่งตรวจสอบได้โดยการทำเอกสารที่จะใช้ในการประชุมทางวิชาการที่มีการระดมสมอง

ข. วิธีการตรวจสอบการระดมสมองได้ข้อมูลจากบันทึกการประชุมที่มีการประชุมแล้ว นำข้อมูลมาสรุปเป็นข้อมูลเพื่อนำส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันและเพิ่มเติมแนวคิดที่อาจไม่สมบูรณ์เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ค. การตรวจสอบเพื่อให้ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการพิจารณา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการระดมสมองด้วยการประชุมทางวิชาการที่มีสาระสำคัญดังนี้

(๑) บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ทำหน้าที่ตามหลักกฎหมาย

(๒) หลักพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๓) หลักพระพุทธศาสนาที่ทำให้การบริหารงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๔) แนวคิดเชิงบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ทำให้บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้การปฏิบัติงานและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๕) แนวทางการแก้ไขปัญหามหาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลสาธารณะ

(๖) ผลการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การรวบรวมข้อมูลที่มีการดำเนินการทุกขั้นตอน และการส่งข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเพื่อพิจารณาข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างได้เสนอต่อผู้วิจัยว่าถูกต้องหรือจะแก้ไขปรับปรุงข้อมูลต่าง ๆ หรือไม่แล้วให้ส่งเอกสารกลับคืนให้กับผู้วิจัยเพื่อปรับข้อมูลให้ถูกต้อง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้อย่างเป็นระบบ

๓. การแปลผลข้อมูลที่มีการรวบรวมและวิเคราะห์แล้ว

๔. การสรุปผลและข้อเสนอแนะรวมถึงนวัตกรรมต่าง ๆ

๕. การจัดทำผลงานเป็นรูปเล่มเพื่อนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

๖. การแก้ไขผลงานที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำและเสนอแนะจนครบถ้วน

๗. การส่งผลงานให้กับมหาวิทยาลัยเพื่อสอบเป็นคุณวุฒิต่อไป

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

บทที่ ๒

บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในบทที่ ๒ ผู้ศึกษาจะนำเสนอบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น รัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยจะนำเสนอแนวความคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกสภาผู้แทนราษฎร โดยการรวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย วารสาร บทความ งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

แนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยและหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพื้นฐานมาจากนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขึ้น โดยมีการนำเอาหลักอำนาจอธิปไตย หลักนิติธรรม และหลักประชาธิปไตยไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปัจจุบันอาจสรุปได้มีการปกครองประชาธิปไตยอยู่ ๓ รูปแบบ คือ ระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา ระบอบประชาธิปไตยในระบอบประธานาธิบดี และระบอบประชาธิปไตยในระบอบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี หรือระบบผสม^๑ ประเทศที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ จะมีวิวัฒนาการทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป และนอกจากหลักการสำคัญของการปกครองประเทศจะได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีประเพณีการปกครองประเทศที่ทุกประเทศจะต้องนำไปปรับใช้อีกด้วยดังนี้

๒.๑.๑ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา (Parliamentary System)

ระบอบรัฐสภาเป็นระบบการปกครองที่มีพัฒนาทางการเมืองยาวนานที่สุด ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษ โดยมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เอกลักษณ์ของชาติ ประวัติศาสตร์และลักษณะนิสัยของชนในชาติ ระบอบรัฐสภาได้พัฒนาแพร่หลายไปในยุโรปตะวันตก เช่น ในอิตาลี สเปน เดนมาร์ก เยอรมัน นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และ

^๑ วิชญ์ เครื่องงาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙, หน้า ๓๒.

ลักเซมเบิร์ก เป็นต้น ระบบรัฐสภานี้อาจมีผู้เรียกว่า “ระบบอังกฤษ (British system หรือ English system) หรือ “ประชาธิปไตยตะวันตก” (Western democracy)^๒

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภามีโครงสร้างทางการเมืองการปกครองที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย องค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนโดยผ่านทางกระบวนการเลือกตั้ง^๓

(๒) ไม่ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างเด็ดขาด ในระบบรัฐสภาได้นำหลักการแบ่งแยกอำนาจตามความคิดของมองเตสกีเออมาใช้อย่างไม่เคร่งครัด โดยเฉพาะระบบรัฐสภาของอังกฤษได้พัฒนาไปตามความเหมาะสมตามเหตุการณ์ทางการเมือง และถึงแม้จะนำหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้อย่างไม่เด็ดขาด แต่ก็มี การแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น ๓ องค์กร คือ รัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ โดยแต่ละองค์กรมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตามความเหมาะสม โดยเฉพาะรัฐสภากับคณะรัฐมนตรี

(๓) ประมุขของประเทศเป็นคนละคนกับหัวหน้ารัฐบาล ระบบรัฐสภาโดยเฉพาะของอังกฤษมีพัฒนาการมายาวนาน จนมีการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์มาเป็นพระมหากษัตริย์ที่อยู่ภายใต้ความยินยอมของรัฐสภา (Parliamentary Monarchy) หรือพระมหากษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ทำให้อำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะอำนาจในการบริหารประเทศเป็นของคณะรัฐมนตรีที่มิใช่พระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร เป็นผลให้ระบบรัฐสภามีประมุขของประเทศที่เป็นคนละคนกับหัวหน้ารัฐบาล ส่วนในบางประเทศที่นำระบบรัฐสภาไปใช้โดยที่ไม่ได้มีกษัตริย์เป็นประมุขของชาตินั้นจะมีประมุขที่เรียกว่า “ประธานาธิบดี” (President) ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่ประธานาธิบดีเช่นนี้ก็มิได้เป็นหัวหน้ารัฐบาลจะมีคณะรัฐมนตรี (Cabinet หรือ Council of Ministers) เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารโดยมีนายกรัฐมนตรี (Prime Minister หรือ Premier หรือ Chancellor) เป็นหัวหน้ารัฐบาล เช่น ระบบรัฐสภาของอิตาลี เยอรมัน อินเดีย และสิงคโปร์

(๔) ประมุขของประเทศไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมือง ระบบรัฐสภามีที่มาจากอังกฤษอันเป็นพัฒนาการทางการเมืองที่เป็นการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์ ทำให้พระมหากษัตริย์ไม่มีพระราชอำนาจทางการเมืองบริหาร จึงทรงอยู่ในฐานะประมุขของประเทศอย่างเดียว การประกอบพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับการเมือง จะต้องทรงปฏิบัติตามกฎหมาย จารีตประเพณีและธรรมเนียมปฏิบัติ โดยต้องมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการเสมอ การมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการนี้เองทำให้พระมหากษัตริย์กลายเป็นสถาบันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดมิได้ และจะว่ากล่าวฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้ตามหลัก (The King can do no wrong)

ในประเทศที่นำระบบรัฐสภาไปใช้ในขณะที่ยังเป็นประธานาธิบดีที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน หลักการที่ประมุขของประเทศไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมืองยังถูกนำไปปรับ

^๒ วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, หน้า ๒๕๓-๒๕๕.

^๓ จเร พันธุ์เปรื่อง, “การประชุมสภาผู้แทนราษฎร : การจัดทำระเบียบวาระการประชุมและการดำเนินการประชุม.”, หน้า ๓๓.

ใช้ด้วย แต่เมื่อประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้ง จึงไม่สามารถอยู่เหนือการเมือง หรือปลอดจากการเมืองอย่างเด็ดขาดได้ ประธานาธิบดีจึงมิได้มีฐานะสูงสุดที่ผู้ใดจะละเมิดมิได้ แต่โดยปกติ ประธานาธิบดีจะวางตัวเป็นกลางไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ไม่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา ในขณะเดียวกันกรณีที่เกิดปัญหาบ้านเมืองที่สำคัญ ประธานาธิบดีสามารถปรึกษาบุคคลสำคัญทางการเมืองเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชาติได้ ในขณะเดียวกันการปฏิบัติหน้าที่ของประธานาธิบดีย่อมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนได้ และประชาชนสามารถควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของประธานาธิบดีโดยวิธีการเลือกตั้งครั้งต่อไป ถึงแม้ประธานาธิบดีจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อการเมือง เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของประธานาธิบดีจะต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีรับสนองการกระทำต่างๆ ด้วยก็ตาม

(๕) สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วย สมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีที่มาจากความไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎร^๔ ระบบรัฐสภานั้นถือว่ารัฐสภาเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจทางการเมือง อำนาจหน้าที่ของรัฐสภากว้างขวางและเด็ดขาดมากจึงไม่สามารถจำกัดได้ ทั้งนี้เพราะรัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากประชาชนและปฏิบัติหน้าที่แทนประชาชน ทั้งในด้านการตรากฎหมายการให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งรัฐบาล และการให้ความเห็นชอบในการสืบราชสันตติวงศ์

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ประชาชนจะเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่สำหรับประเทศที่มีรัฐสภาในรูปของสภาคู่ สภาสูงหรือวุฒิสภาอาจมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งก็ได้

เมื่อได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแล้ว จะมีการดำเนินการจัดตั้งรัฐบาล โดยเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งโดยปกติหัวหน้าพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคมากที่สุดจะได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี โดยพระมหากษัตริย์จะทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง หรือประธานาธิบดีผู้เป็นประมุขของประเทศจะประกาศแต่งตั้งตามมติของสภา ส่วนการแต่งตั้งรัฐมนตรีอื่น ๆ นั้นเป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีที่จะดำเนินการ

ในระบบรัฐสภาคณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ความไว้วางใจของรัฐสภา (Parliament's confidence) ทำให้คณะรัฐมนตรีต้องรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อรัฐสภา เพราะถ้ารัฐสภาไม่ไว้วางใจ คณะรัฐมนตรีเมื่อใดคณะรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่ง ในขณะเดียวกันก็ให้อำนาจคณะรัฐมนตรีในการเสนอร่างกฎหมายและญัตติต่าง ๆ ให้สภาพิจารณา การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีจึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

(๖) สภามีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของรัฐบาล รัฐสภามีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินหรือควบคุมการทำงานของรัฐบาลได้หลายวิธี เช่น

๑) คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อสภา ซึ่งการแถลงนโยบายนี้จะกระทำในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ได้ในการแถลงนโยบายนี้จะมีการอภิปรายซักถามวิธีดำเนินงานตามนโยบาย เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงจะมีการลงมติความไว้วางใจหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยแม้รัฐบาลแถลงนโยบายจะมีการอภิปรายซักถาม

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๖.

จนเป็นที่ยุติแล้วจะไม่มีใครลงมติความไว้วางใจ ส่วนประเทศอังกฤษในเมื่อคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อสภาสามัญชนแล้วจะต้องมีการลงมติความไว้วางใจ และคณะรัฐมนตรีที่ได้รับความไว้วางใจจากสภาสามัญชนก่อนเท่านั้นจึงจะเข้าบริหารประเทศได้

๒) สมาชิกสภามีสิทธิตั้งกระทู้ถาม (question) ถาถามนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ กระทู้ถามนี้อาจเป็นกระทู้ถามสด ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันเกี่ยวกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน หรือเป็นกระทู้ถามทั่วไปก็ได้ กระทู้ถามถือว่าเป็นเครื่องมือในการควบคุมตรวจสอบรัฐบาลเพราะเป็นเครื่องกระตุ้นให้รัฐบาลตั้งใจบริหารราชการพร้อมทั้งมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาระบบงานที่ตนรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

๓) การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ (Vote of no Confidence) การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจเป็นมาตรการที่มีความสำคัญต่อการเมืองระบบรัฐสภา เพราะการอภิปรายทั่วไปนี้นำไปสู่การลงมติความไว้วางใจ ซึ่งอาจเป็นผลให้รัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งถ้าสภาลงมติไม่ไว้วางใจ แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลซึ่งมีเสียงข้างมากในสภามักได้รับความไว้วางใจจากสภา ในกรณีที่รัฐบาลมีปัญหาภายในพรรคร่วมรัฐบาลจนไม่สามารถประสานประโยชน์กันได้ รัฐบาลก็มักจะชิงลาออก หรือยุบสภาเสียก่อนที่จะมีการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจหรือก่อนที่จะมีการลงมติความไว้วางใจ

(๓) ประมุขของรัฐยุบสภาได้ตามที่รัฐบาลเสนอ^๕ เป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล เพื่อรัฐสภามีอำนาจควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลและสามารถปลดรัฐบาลได้ด้วยการลงมติไม่ไว้วางใจ ในขณะที่เดียวกันถ้ารัฐบาลเห็นว่ารัฐสภาขัดขวางการดำเนินงานของรัฐบาล นายกรัฐมนตรีก็มีอำนาจนำเสนอให้ประมุขของรัฐประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ก็ได้

ระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาได้ถูกนำไปปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละประเทศ ตามความเหมาะสมตามที่ Jack Harvey ได้กล่าวไว้ในหนังสือ How Britain is Governed ว่า “เราจะสรุปอย่างง่าย ๆ ไม่ได้ว่า เนื่องจากรัฐธรรมนูญนี้ใช้ได้กับประเทศอังกฤษ จึงควรใช้เป็นแบบแผนสำหรับประเทศอื่นทั้งหมด ด้วยชาติต่าง ๆ มีที่มาแตกต่างกันในทางเชื้อชาติ และส่วนประกอบของสังคม ภูมิหลังทางเศรษฐกิจ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ อุปนิสัยใจคอของพลเมือง และการพัฒนาทางการเมือง เมื่อเป็นเช่นนั้น รัฐธรรมนูญซึ่งเหมาะกับประเทศหนึ่งอาจไม่ดีที่สุดสำหรับอีกประเทศหนึ่งก็ได้”^๖

๒.๑.๒ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดี (Presidential System)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดีมีต้นกำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๘ โดยมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดของนัก

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๓.

^๖ คณิน บุญสุวรรณ, ผู้แปล, การเมืองการปกครองของอังกฤษ, โดย How Britain is Governed โดย Jack Harvey (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๓), หน้า ๙.

ทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนหลายท่าน โดยเฉพาะรูสโซ (Jean Jaque Rousseau) และมองเตสกีเออ (Montesquieu) ระบบประธานาธิบดีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบนี้มีหลักการสำคัญดังนี้^๗

(๑) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักประชาธิปไตย

(๒) ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออมาปรับใช้ เพื่อแบ่งองค์กรที่ใช้อำนาจออกเป็น ๓ องค์กร แต่ละองค์กรใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ แยกออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด

(๓) ประมุขของประเทศเป็นบุคคลคนเดียวกับหัวหน้าฝ่ายบริหาร ซึ่งเรียกว่า “ประธานาธิบดี” (President) ซึ่งทำหน้าที่ ประมุขของประเทศและหัวหน้ารัฐบาลในขณะเดียวกัน ในระบบประธานาธิบดีจะไม่มีนายกรัฐมนตรี แต่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ เป็นผู้ช่วยประธานาธิบดีในการบริหารประเทศ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ดังนั้น ประธานาธิบดีเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่ต้องบริหารประเทศในความควบคุมของประชาชน คือ ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และประธานาธิบดีตลอดทั้งคณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของประธานาธิบดีไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบหรือความไว้วางใจจากสภา

(๔) ประมุขของประเทศต้องรับผิดชอบต่อการเมือง ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชน เมื่อเป็นทั้งประมุขของประเทศและเป็นหัวหน้ารัฐบาลจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อทางการเมืองต่อประชาชน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งเพื่อให้ประชาชนให้ความไว้วางใจโดยวิธีการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ในการดำเนินงานของประชาชนให้ความไว้วางใจโดยวิธีการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ในการดำเนินงานของประธานาธิบดีทั้งในฐานะประมุขของประเทศและในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ก็ไม่จำเป็นต้องให้บุคคลใดลงนามกำกับหรือรับรองพระบรมราชโองการ เช่น ประมุขของประเทศที่ปกครองในระบบรัฐสภา^๘

(๕) รัฐสภาและรัฐบาลต่างมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ในระบบประธานาธิบดีนี้ สมาชิกสภาและประธานาธิบดีผู้เป็นหัวหน้ารัฐบาลต่างก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชน รัฐบาลจึงอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยความไว้วางใจจากสภา เป็นผลให้ทั้งประธานาธิบดีและสภาอยู่ในวาระได้ตามเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด

(๖) สภาผู้แทนราษฎรไม่มีอำนาจควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะโดยกระทู้ถาม หรือการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

(๗) รัฐบาลไม่มีสิทธิเสนอกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาและไม่มีสิทธิเข้าร่วมประชุม

(๘) ไม่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรตามหลักการแบ่งแยกอำนาจเมื่อสภาผู้แทนราษฎรไม่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล รัฐบาลจึงไม่มีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎรด้วย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดี โดยเฉพาะของสหรัฐอเมริกา นั้นประธานาธิบดีเป็นศูนย์กลางของอำนาจที่ทำหน้าที่ประมุขของรัฐ เช่น แต่งตั้งเอกอัครราชทูต ลงนามประกาศใช้กฎหมายยับยั้งกฎหมาย ลงนามในสนธิสัญญาและเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเหล่าทัพ

^๗ วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, หน้า ๒๖๔-๒๖๘.

^๘ จเร พันธุ์เปรื่อง, “การประชุมสภาผู้แทนราษฎร : การจัดทำระเบียบวาระการประชุมและการดำเนินการประชุม.”, หน้า ๔๐.

ฯลฯ ควบคู่ไปกับการเป็นหัวหน้ารัฐบาลในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศได้อย่างเต็มที่ ส่วนสภามีหน้าที่ในการตรากฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับสภามีน้อยมาก จะมีก็แต่เพียงการขอความยินยอมหรือความเห็นชอบ (Consent) ไม่ใช่ความไว้วางใจ (Confidence)^๙

๒.๑.๓ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี (Semi-Parliamentary-Presidential System)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ พร้อมๆ กับการก่อตั้งสาธารณรัฐที่ ๕ ของฝรั่งเศสอันมีสาเหตุมาจากความล้มเหลวของสาธารณรัฐที่ ๔ ของฝรั่งเศสจนทำให้ประชาชนและสภาผู้แทนราษฎรเรียกร้องให้นายพล ชาร์ลส์เดอโกลล์ จัดตั้งรัฐบาล โดยรัฐสภาได้ตรากฎหมายฉบับลงวันที่ ๓ มิถุนายน ๑๙๕๘ มอบอำนาจให้รัฐบาลร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น

นอกจากนี้ ในการร่างรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส รัฐบาลต้องขอความเห็นชอบจากสภาแห่งรัฐ (Conseil d' Etat) และเมื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญตามขั้นตอนต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ชาร์ลส์เดอโกลล์ ขอประชามติจากประชาชน ซึ่งประชาชนได้มีประชามติเห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๑๙๕๘

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ (สาธารณรัฐที่ ๕) ได้นำเอาการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา และระบบประธานาธิบดีมาปรับใช้ผสมผสานกันจนเกิดเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบใหม่ขึ้นมาเรียกว่า “ระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี” (semi-parliamentary-presidential system) ซึ่งมีหลักการปกครองที่สำคัญดังนี้^{๑๐}

(๑) อำนาจอธิปไตยแห่งชาติเป็นของปวงชน ปวงชนใช้อำนาจอธิปไตยทางผู้แทนราษฎร และการออกเสียงประชามติ^{๑๑}

(๒) ประธานาธิบดีผู้เป็นประมุขของสาธารณรัฐมาจากการเลือกตั้งสองรอบ โดยองค์กรเลือกตั้งที่ประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาจังหวัด และสภาแห่งอาณาจักรโพ้นทะเล และผู้แทนของสภาเทศบาล โดยประธานาธิบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๗ ปี^{๑๒}

(๓) ประธานาธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกับระบบรัฐสภา แต่อำนาจดังกล่าวกระทำได้โดยไม่ต้องมีบุคคลใดลงนามรับรองหรือรับสนอง^{๑๓}

(๔) นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีที่มาจาก การแต่งตั้งของประธานาธิบดี และการแต่งตั้งและถอดถอนรัฐมนตรีเป็นอำนาจของประธานาธิบดีตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี^{๑๔}

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^{๑๐} วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, หน้า ๒๖๘-๒๗๑.

^{๑๑} รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘, มาตรา ๓.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๘ วรรคสอง.

(๕) คณะรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารประเทศโดยต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีอาจขอความไว้วางใจจากรัฐสภาและสภามีอำนาจควบคุมการบริหารงานของคณะรัฐมนตรีได้ โดยการตั้งกระทู้ถามและเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ^{๑๕}

(๖) ประธานาธิบดีมีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้อีกเมื่อประธานาธิบดีได้ปรึกษาหารือกับนายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรก่อน^{๑๖}

(๗) ประธานาธิบดีมีอำนาจมากกว่าประมุขของประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา เพราะประธานาธิบดีมีอำนาจทางการเมืองทำให้ประธานาธิบดีในระบบกึ่งรัฐสภาทั้งประธานาธิบดีมีอำนาจมากเช่นเดียวกับประธานาธิบดีในระบบประธานาธิบดี เช่น เป็นประธานที่ประชุมคณะรัฐมนตรี^{๑๗} และมีอำนาจพิเศษเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน^{๑๘}

(๘) รัฐสภามีอำนาจจำกัดในการออกกฎหมายได้ภายในกรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น ในขณะที่คณะรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎหมายเป็นรัฐกฤษฎีกาได้ และคณะรัฐมนตรีมีสิทธิขออำนาจในการออกกฎหมายจากรัฐสภาเพื่อออกเป็นข้อกำหนดได้ภายในเวลาที่รัฐสภากำหนด^{๑๙}

(๙) ไม่ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างเคร่งครัด เพราะยอมให้ฝ่ายบริหารและ ฝ่ายนิติบัญญัติมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยให้รัฐสภามีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลบริหารประเทศภายใต้ความไว้วางใจของรัฐสภา นายกรัฐมนตรี (ในนามของรัฐบาล) และสมาชิก รัฐสภา มีสิทธิเสนอร่างกฎหมายต่อสภา^{๒๐} แต่มีการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจอัติปไตยอย่างเด็ดขาด โดยกำหนดห้ามสมาชิกรัฐสภาดำรงตำแหน่งรัฐสภา^{๒๑}

๒.๑.๔ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

การศึกษาบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสภา จำเป็นต้องศึกษาถึงโครงสร้างและบทบาทอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่เป็นแนวคิดทั่วไป หรือแนวคิดพื้นฐาน ซึ่งโครงสร้างของรัฐสภา มีส่วนต่อการกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการในการทำหน้าที่ในฐานะองค์กรนิติบัญญัติของประเทศ

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๒๐ มาตรา ๔๙ และมาตรา ๕๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๒.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๙.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๖.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๓๙.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๒๓.

๒.๑.๔.๑ โครงสร้างของรัฐสภา

โครงสร้างหรือรูปแบบของรัฐสภาของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันมักแบ่งออกเป็น ๒ ระบบ คือ ระบบสภาเดียว (Unicameral system) และระบบสองสภา (Bicameral system)

๑. ระบบสภาเดียว จะเป็นรัฐสภาของประเทศที่มีขนาดเล็ก เช่น คอสตาริกาในอเมริกา กลาง นอร์เวย์ บัลแกเรีย และอัลบาเนีย เป็นต้น ประเทศที่ใช้ระบบสภาเดียวจะมีสภาผู้แทนราษฎร ที่มาจากการเลือกตั้งเพียงสภาเดียว ทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบายของประเทศ เพราะเป็นสภาที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง และเมื่อเป็นสภาของประชาชนแล้วก็ไม่เป็นการสมควรที่จะถูกควบคุมหรือถ่วงดุลโดยสภาอื่น^{๒๒}

๒. ระบบสองสภา จะเป็นระบบรัฐสภาของประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไป ซึ่งการกำหนดให้มี ๒ สภา นั้น เนื่องมาจากสภาพของสังคมแต่ดั้งเดิมที่มีประชาชนหลายชั้นหลายพวก เช่น ในอังกฤษ แต่ในบางประเทศกำหนดให้มี ๒ สภา เพราะการรวมตัวของแคว้นหรือรัฐเล็ก ๆ เพื่อรวมกันเป็นประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ และเยอรมันนี เป็นต้น การมี ๒ สภา ของประเทศเหล่านี้ จะกำหนดให้สภาล่างหรือสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เป็นตัวแทนเจตนากรรมและผลประโยชน์ชาติ ส่วนสภาสูงหรือวุฒิสภาทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของแคว้นหรือดินแดนต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นประเทศ^{๒๓}

การที่แต่ละประเทศกำหนดให้รัฐสภาอยู่ในระบบสภาเดียวหรือระบบ ๒ สภา ขึ้นอยู่กับ^{๒๔}

๑. ประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ
๒. รูปแบบของรัฐของประเทศนั้น ๆ
๓. สถานการณ์บ้านเมืองทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
๔. วัตถุประสงค์ในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร

ในเรื่องโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภานี้จะได้กล่าวถึงรัฐสภาอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และไทย ซึ่งต่างก็มีโครงสร้างที่อยู่ในระบบ ๒ สภา แต่อาจมีที่มาและอำนาจหน้าที่ต่างกัน

๒.๑.๔.๒ สรุปแนวคิดและรูปแบบของรัฐสภา

แนวคิดที่เกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยโดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และแนวคิดที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นพื้นฐานของการปกครองที่ต้องให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมีหลักนิติธรรม และหลักประชาธิปไตย เป็นหลักการสำคัญของการปกครอง โดยมีการกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองไว้ใน

^{๒๒} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : แอลโซซิเอทเต็ดไฮคลาส กรุ๊ป, ๒๕๓๙) หน้า ๑๓๑.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑-๑๓๒.

^{๒๔} จเร พันธุ์เปรื่อง “การประชุมสภาผู้แทนราษฎร : การจัดทำระเบียบวาระการประชุมและการดำเนินการประชุม.”, หน้า ๕๒-๕๔.

รัฐธรรมนูญและมีการนำเอาจารีตประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาปรับใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรต่างๆ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยข้อกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน แบ่งได้เป็น ๓ ระบบ คือ ระบบรัฐสภา ระบบประธานาธิบดีมีสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ ส่วนระบบกึ่งรัฐสภามีฝรั่งเศสเป็นต้นแบบ ในแต่ละระบบมีรูปแบบโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศรูปแบบของรัฐ สภาการเมืองทางการเมืองและวัตถุประสงค์ในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร

ดังนั้น การที่จะทำการศึกษาค้นคว้าหาอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาไทย จึงจำเป็นต้องศึกษาระบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบต่าง ๆ ของประเทศที่เป็นต้นแบบของแต่ละระบบว่ารัฐสภาของประเทศเหล่านั้นมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่อย่างไร และมีการนำมาปรับใช้กับรัฐสภาไทยอย่างไรบ้าง อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจในการศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะบทบาทอำนาจหน้าที่ของประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้นำในการประชุมเริ่มตั้งแต่การเตรียมการประชุม การนัดหมายให้สมาชิกมาประชุมร่วมกับการกำกับดูแลให้การประชุมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและการนำมติของที่ประชุมไปปฏิบัติ

๒.๑.๕ การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย

นับจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้นำเอารูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภามาปรับใช้โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติ และมีการนำเอาการปกครองระบบกึ่งรัฐสภาที่ประธานาธิบดีมาปรับใช้ร่วมกับระบบรัฐสภาด้วย ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงที่ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๔๙๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาเช่นเดียวกับอังกฤษ ในช่วงที่ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ ได้นำเอาหลักการของระบบกึ่งรัฐสภาที่ประธานาธิบดีมาปรับใช้ โดยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้^{๒๕}

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้นำเอาหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภามาเป็นหลักในการปกครองและนำหลักการของระบบกึ่งรัฐสภาที่ประธานาธิบดีมาใช้ผสมผสานด้วย เพื่อให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ นายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำ และรัฐสภามีประสิทธิภาพ โดยการห้ามรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะเดียวและห้ามสมาชิกวุฒิสภาเป็นรัฐมนตรีแม้จะลาออกจากสมาชิกวุฒิสภาก็ตาม เว้นแต่จะลาออกมาแล้ว

^{๒๕} จเร พันธุ์เปรื่อง, “การประชุมสภาผู้แทนราษฎร : การจัดทำระเบียบวาระการประชุมและการดำเนินการประชุม.”, หน้า ๔๖.

ไม่น้อยกว่าหนึ่งปี อันเป็นการแยกฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้แต่ละฝ่ายทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๖} ปัจจุบันประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของประชาชนชาวไทยในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราช ความมั่นคงของชาติ รักษาศาสนาทุกศาสนา มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน^{๒๗} โดยมีหลักการปกครองที่สำคัญ

(๑) อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล^{๒๘} รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยืนยันในหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยควบคู่ไปกับการกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ โดยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยและต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม^{๒๙} ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย^{๓๐} ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย สามารถใช้อำนาจอธิปไตยโดยผ่านผู้แทนที่ตนเลือกตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควบคู่ไปกับการใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรงของประชาชนโดยการให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งร่วมกันเข้าชื่อเสนอกฎหมาย และเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภาดำเนินการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการในองค์กรตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษา อัยการและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง^{๓๑} ได้

(๒) ไม่มีดีหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างเด็ดขาด โดยมีการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น ๓ องค์กร คือ รัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ โดยกำหนดให้ทั้ง ๓ องค์กรมีความสัมพันธ์กันตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาที่เห็นได้ชัด ได้แก่

- ๑) กำหนดให้รัฐสภาใช้อำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน^{๓๒}
- ๒) กำหนดให้คณะรัฐมนตรีมีสิทธิเสนอกฎหมายให้รัฐสภาพิจารณาได้ และรัฐมนตรีมีสิทธิเข้าประชุมและแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภามีมติให้เข้าประชุมในเรื่องใดรัฐมนตรีต้องเข้าร่วมประชุมด้วย^{๓๓}

^{๒๖} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พร้อมด้วยรายงานของสภาร่างรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗-๒๙.

^{๒๗} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., ๒๕๕๕.

^{๒๘} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, ส่วนหนึ่งของคำปรารภ.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๓ วรรค ๒.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๒๒.

^{๓๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, มาตรา ๑๖๔, และมาตรา ๒๗๐ ถึงมาตรา ๒๗๔.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๖ ถึง ๑๖๒.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๗๗.

๓) กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครองสูงสุด กรรมการในคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) และกรรมการในคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง (กศ.ป.)^{๓๔}

(๓) มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ โดยกำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมือง เพราะทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ และผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้^{๓๕} ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทยเป็นประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์มิใช่เจ้าของอำนาจอธิปไตย แต่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของอยู่ด้วยเช่นเดียวกับประชาชน แต่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจแตกต่างออกไป คือ มีพระราชกำหนดในการใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นการแยก “การมีอำนาจ” และ “การใช้อำนาจ” ออกจากกัน โดยบทบัญญัติใช้รัฐธรรมนูญและประเพณีการปกครองกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อย่างไร โดยผ่านใครในสถานการณ์ใด และเวลาใด เป็นต้น และในการใช้พระราชอำนาจเหล่านั้นจะทรงไว้ซึ่งความเป็นกลางทางการเมือง^{๓๖}

(๔) รัฐสภา ประกอบด้วย สมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา^{๓๗} โดยกำหนดให้แต่ละสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งจะได้กล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาไทย

(๕) นายกรัฐมนตรีผู้เป็นหัวหน้ารัฐบาลมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องไม่พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๓๘}

(๖) กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจในการถอดถอนนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีโดยวิธีการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙

(๗) นายกรัฐมนตรีมีอำนาจถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์เพื่อทรงตราพระราชกฤษฎีกา ยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อนายกรัฐมนตรีเห็นว่ามีความจำเป็นหรือมีเหตุผลเพียงพอที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร จะถวายคำแนะนำเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ อันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจะต้องมีขึ้นใน ๔๕ วัน แต่ไม่เกิน ๖๐ วัน นับแต่วันยุบสภาผู้แทนราษฎร^{๓๙}

(๘) นำประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาใช้ด้วย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๗

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๒๐๖ (๓), มาตรา ๒๒๕, มาตรา ๒๒๑ (๓) และมาตรา ๒๒๖ (๓).

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๒ และมาตรา ๘.

^{๓๖} พูนศักดิ์ วรรณพงษ์, พระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : เค.พี.พรินติ้ง, ๒๕๓๘), หน้า ๗๗-๙๓.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๘๘.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๗๑, มาตรา ๑๗๒.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๑๘ และมาตรา ๑๘๐ (๒).

ว่าในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรใด ๆ ตามรัฐธรรมนูญซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ เพราะเป็นการเหลือวิสัยที่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติรายละเอียดได้ครอบคลุมในทุกเรื่อง ซึ่งการบัญญัติมาตรา ๗ ดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการรับรองให้มีการนำเอาประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทยมาปรับใช้ เมื่อรัฐธรรมนูญมิได้เขียนกำหนดรายละเอียดไว้เป็นประการใด ถ้ามีกรณีอันจำเป็นต้องปรับบทกฎหมายรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น องค์กรหรือบุคคลที่เป็นผู้ใช้กฎหมายมีพันธะต้องวินิจฉัยกรณีนั้นเป็นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยศึกษาเทียบเคียงแนวปฏิบัติที่เคยเป็นมาในอดีต แล้วประมวลข้อมูลนั้นเพื่อเป็นข้อมูลในการวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังคำนึงถึงประเพณีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศต่าง ๆ ตามหลักสากลมาศึกษาเป็นแนวทางในการวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่องประกอบด้วย^{๔๐}

๒.๒ บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมาย

๒.๒.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายพรรคการเมือง

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๑ (๓) กำหนดให้แต่เฉพาะบุคคลที่เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองเท่านั้น ที่มีสิทธิในการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ดังนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องมีสถานะเป็นผู้สังกัดพรรคการเมืองโดยตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ และตามมาตรา ๑๐๖ (๗) ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดที่ลาออกหรือถูกมติของคณะกรรมการบริหารพรรค ขับให้ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคตั้งนี้แล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลง

ไพฑูริย์ บุญวัฒน์^{๔๑} ได้ให้ความหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไว้ในรายงานการวิจัย ที่เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยว่า “ผู้แทนราษฎรที่สังกัดแต่ละพรรคนั้นจะผูกพันตนเองกับพรรคการเมืองในอันดับแรก การปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การชี้นำของพรรคอยู่ในกรอบอุดมการณ์ และนโยบายของพรรคที่ได้ประกาศต่อประชาชนก่อนการเลือกตั้ง” ในทางตรงกันข้ามพรรคการเมืองใดจะประสบความสำเร็จในทางการเมืองหรือไม่ขึ้นกับการดำเนินงานหรือพฤติกรรมทั้งในด้านการทำงานและพฤติกรรมส่วนตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ๆ อยู่ จะมีผลอย่างมากในการสร้างความศรัทธา และความเชื่อมั่นของประชาชนที่จะให้โอกาสพรรคการเมืองนั้นเข้ามา

^{๔๐} อมร รัชชาติ และคณะ, ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : การันต์การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๘๗.

^{๔๑} ไพฑูริย์ บุญวัฒน์, ระบบการเลือกตั้งที่ลดการซื้อเสียงและให้โอกาสคนดีสมัครเลือกตั้ง, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กทม, ๒๕๓๘.

ทำงานทางการเมืองหรือไม่ โดยทั้งพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีความสัมพันธ์กัน อย่างเป็นใกล้ชิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๓๘ ที่ผ่านมา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดนั้น ร้อยละ ๑๐ ให้เหตุผลว่าชอบตัวผู้สมัคร ร้อยละ ๗๐ ชอบสังกัดและชอบพรรคที่สังกัด และร้อยละ ๒๐ ให้เหตุผลว่าชอบพรรค

ดังนั้น บทบาทและภาวะผู้นำที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ ในหน้าที่การงานหรือเป็นเรื่องส่วนตัวก็ย่อมจะต้องมีผลกระทบไปยังพรรคการเมืองที่ตนสังกัดอยู่อย่าง หลีกเลียงไม่ได้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดอยู่ในพรรคการเมืองใดก็จะต้องมีภาระหน้าที่ใน อันที่จะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นๆ ดังนี้

(๑) บทบาทในการส่งเสริมเสถียรภาพและความก้าวหน้าของพรรคการเมือง ประกอบด้วย ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- มีความกระตือรือร้นในการสร้างองค์กรพรรคให้เติบโตใหญ่
- มีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่องานตามที่ได้รับมอบหมายจากพรรคอย่างจริงจัง
- ยอมรับการปรับปรุงตนเองเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีและประสิทธิภาพของพรรค
- สนับสนุนสมาชิกพรรค ผู้ที่พรรคได้พิจารณาส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในทุกๆ ระดับ

และให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของพรรคด้วยความเต็มใจและบริสุทธิ์ใจเพื่อความก้าวหน้าของ พรรค

- สมาชิกพรรคต้องไม่โจมตีหรือวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกพรรคด้วยกันหรือองค์กร ของพรรคต่อบุคคลภายนอกในทางที่เสียหาย

(๒) การปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งและมติของพรรคการเมือง ประกอบด้วย ข้อบังคับดังต่อไปนี้

- สมาชิกพรรคทุกระดับต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ของพรรค และไม่ฝ่าฝืนต่อระเบียบ ข้อบังคับของพรรค มติของคณะกรรมการบริหาร รวมทั้งคำสั่งและประกาศของพรรค

- ในการดำเนินงานในรัฐสภาสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามมติของพรรคที่ได้มีมติไว้

- การเสนอรับรองญัตติใด ๆ ที่ไม่ขัดต่อนโยบายพรรคหรือรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการ อภิปรายการลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐสภา ให้เป็นไปตามมติซึ่งที่ประชุม คณะกรรมการบริหารพรรคได้มีมติไว้

- คณะกรรมการบริหารพรรคอาจมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค ดำเนินการอย่างหนึ่งก็ได้

จากข้อบังคับพรรคจะเห็นได้ว่า ในการดำเนินบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน ฐานะสมาชิกพรรคการเมืองนั้น มีข้อบังคับที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้อง ปฏิบัติตามมติของพรรค ซึ่งนับเป็นข้อบังคับที่มีการกล่าวไว้หลายข้อ และถือเป็นข้อบังคับที่อาจ ไปสู่ความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ดังเช่นกรณี กลุ่มสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร ๑๒ คน ของพรรคประชาธิปัตย์ ถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนมติของพรรค เพื่อกระทำตาม ความต้องการประชาชนในพื้นที่ของตนเอง ในเหตุการณ์การจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็น แกนนำในปี ๒๕๔๐

๒.๒.๒ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกสภาผู้แทนราษฎร ตามความต้องการของประชาชน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนตามกฎหมาย จะมีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการเป็นตัวแทนของประชาชน แต่มีข้อที่น่าสนใจคือ แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ชัดเจนว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทย แต่ในทางปฏิบัติแล้วความเป็นตัวแทนของประชาชนในสายตาของประชาชนนั้น แตกต่างไปจากความเป็นตัวแทนในฐานะสมาชิกรัฐสภา ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และเป็นสิ่งที่ไม่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับใดอย่างเด่นชัด ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่า ในทางปฏิบัติประชาชนจะเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้งและเป็นผู้ชี้ขาดว่า ผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้รับเลือกตั้งหรือไม่ บทบาทในฐานะเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทย จึงเป็นบทบาทที่ไม่จำเป็นจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่เป็นสิ่งที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ต้องกระทำตามความต้องการของประชาชนเพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง ดังนั้น บทบาทในฐานะตัวแทนของประชาชนส่วนนี้จะกล่าวถึงบทบาทในสายตาของประชาชนเป็นสำคัญ โดยจะพิจารณาจากเอกสารงานวิจัย การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้ปฏิบัติงานในพรรคการเมือง

จากการวิจัยของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้แบ่งบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนไว้เป็น ๒ ลักษณะคือ^{๔๒}

๑) บทบาทในการออกเยี่ยมเยียนราษฎร ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและแสดงออกถึงความสนใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งการออกเยี่ยมเยียนประชาชนนี้จะทำให้รับรู้ปัญหา และจะได้นำปัญหานั้นไป

๒) การดำเนินการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งสามารถทำได้โดยการทำหนังสือถึงรัฐมนตรีที่รับผิดชอบต่อปัญหานั้น เพื่อแจ้งให้ทราบถึงปัญหาและขอให้รัฐมนตรีดำเนินการแก้ไข

นอกจากนั้น ที่ผ่านมามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้นำประชาชนที่เดือดร้อนไปพบกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรง เพื่อขอให้เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหา หรืออาจเป็นตัวกลางในการประสานระหว่างประชาชนผู้เดือดร้อนกับรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักมีหนังสือร้องเรียนในฐานะตัวแทนของประชาชนไปยังหัวหน้าหน่วยราชการในระดับกรมและกระทรวง

อีกหนึ่งวิธีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำก็คือ การให้ความช่วยเหลือโดยตรงที่สามารถกระทำได้ใน ๒ ลักษณะ คือ การจัดสรรงบประมาณให้โดยเรียกว่า งบประมาณตามข้อเสนอของสภาผู้แทนราษฎร (งบ ส.ส.) ซึ่งงบประมาณดังกล่าวจะจัดสรรไว้สำหรับโครงการที่มีลักษณะงานและเป้าหมายตามหลักเกณฑ์ ดังนี้^{๔๓}

^{๔๒} กรมการปกครอง, รายงานการวิจัย,บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการประสานงานกับข้าราชการส่วนภูมิภาคระดับอำเภอในการให้บริการประชาชน, ๒๕๓๙ : ๑๐-๑๔.

^{๔๓} สำนักงบประมาณ, การจัดทำโครงการพัฒนาจังหวัดฯ ตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๙, หน้า ๘-๙.

๑. การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค และการเกษตร
๒. การพัฒนาอาชีพ และพัฒนารายได้ของประชาชน
๓. การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
๔. การส่งเสริมการศึกษา หรือการสาธารณสุข
๕. การก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารสาธารณะ สะพาน ถนน และทางเดินเท้า
๖. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประชาชน

ไม่เพียงแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้รับงบประมาณดังกล่าวแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังสามารถจัดสรรงบประมาณ เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนได้จากโครงการพัฒนาพิเศษ ตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย โดยลักษณะโครงการต้องมีเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้^{๔๔}

๑. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและพัฒนารายได้ของประชาชน
๒. พัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการเกษตร
๓. การก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารสาธารณะ ถนน และทางเดินเท้า
๔. ส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาจริยธรรม หรือการสาธารณสุข
๕. ส่งเสริมด้านศาสนาที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ต้องไม่เกินร้อยละ

๑๕ ของวงเงินงบประมาณที่รัฐบาลกำหนดให้เสนอได้

จากลักษณะโครงการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สามารถเสนอของบประมาณนั้น จะเห็นได้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีเป้าหมายที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หรือการพัฒนาด้านวัตถุเป็นสำคัญ ซึ่งโครงการในลักษณะนี้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในโครงการพัฒนาท้องถิ่น ในทัศนะของประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องหมั่นออกไปดูแลเยี่ยมเยียนประชาชนเพื่อรับฟังความเดือดร้อนหรือปัญหาที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่นต่าง ๆ โดยอาจเสนอตัวเข้าไปให้การช่วยเหลือด้วยตนเองหรืออาจจะนำปัญหาเหล่านั้นไปเสนอต่อหน่วยงานราชการหรือฝ่ายบริหารที่เกี่ยวข้องให้นำไปแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนเหล่านั้นอีกทอดหนึ่ง ซึ่งการร้องเรียนไปยังหน่วยราชการโดยผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้รับความสนใจและสะดวกรวดเร็ว การที่ประชาชนจะเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง จากผลการศึกษาค้นคว้าได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่ได้มองไปไกลถึงบทบาทหน้าที่ด้านนิติบัญญัติหรือการควบคุมฝ่ายบริหารเท่าใดนัก แต่เน้นให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่สะท้อนการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและดูแลรักษาผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

ผลการวิจัยของ วรสิทธิ์ โจรจนพานิช พบว่า^{๔๕} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปนั้น ประชาชนคาดหวังที่จะให้ช่วยบรรเทาความเดือดร้อน สามารถช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ประชาชนประสบอยู่ให้บรรเทาเบาบางลง ซึ่งแม้ว่าการช่วยเหลือดังกล่าวจะเป็นหน้าที่โดยตรงของ

^{๔๔} สำนักงานงบประมาณ, รวมกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการงบประมาณและการคลัง, ๒๕๓๗, หน้า ๗๘.

^{๔๕} วรสิทธิ์ โจรจนพานิช, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผลสะท้อนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๑๖, หน้า ๙๕.

ข้าราชการหรือฝ่ายบริหารที่จะต้องรับผิดชอบ แต่จากปัญหาที่ประชาชนไม่สามารถที่จะผลักดัน หรือได้รับการตอบสนองความต้องการจากระบบการทำงานของข้าราชการหรือฝ่ายบริหารที่ติดขัด ในด้านงบประมาณ บุคลากรหรือแม้แต่การขาดจิตสำนึกในการเป็นผู้ให้บริการแก่ประชาชน ประชาชนฝากความหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือไว้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าการไป ติดต่อกับหน่วยงานราชการโดยตรง โดยที่จะสังเกตได้ว่าไม่ว่าจะเป็นในระหว่างระยะเวลาในการหา เสียงเลือกตั้ง หรือการปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ให้ คำสัญญาแก่ประชาชนในพื้นที่ว่า จะทำประโยชน์หรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในทางวัตถุให้แก่ประชาชน และให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความเดือดร้อนทางกายภาพของประชาชนมากกว่า

นอกจากประชาชนจะคาดหวังให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ความช่วยเหลือในโครงการ ด้านวัตถุและการประสานงานกับหน่วยราชการแล้ว ประชาชนคาดหวังที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ช่วยเหลือในเรื่องส่วนตัวด้วย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยดำเนินงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ในช่วงเปิดภาคเรียนจะมีประชาชนเดินทางมาพบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อร้องขอให้ช่วยฝาก บุตรของตนเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่เพียงแต่จะร้องขอในเรื่องฝากบุตรเข้าเรียนเท่านั้น การฝากเข้าทำงาน การโอนย้ายข้าราชการ ก็เป็นสิ่งที่ประชาชนมาขอรับความช่วยเหลืออยู่เสมอ

บทบาทจากที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเข้ามาพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาให้กับ ประชาชนในพื้นที่แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องพยายามเข้ามามีส่วนร่วมงานประเพณีของ ประชาชนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดด้วย เช่น การเข้าร่วมงานแต่งงาน งานบวชหรืองานประเพณีต่าง ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยหรือการแสดงออกถึงการเป็นบุคคลของประชาชน เช่น นายอุทัย พิมพ์ใจชน อดีตประธานสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ได้กล่าวไว้ในการปาฐกถา เรื่อง ปัญหาและระบบการเลือกตั้งใน ประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ ดังนี้

“เจ็ดวันท่านเชื่อไหมว่าไม่มีเวลาเป็นของตัวเองเลย วันอังคารไปประชุมพรรค วันพุธไป ประชุมสภา วันพฤหัสบดีไปประชุมสภา หหมดไปสองวันแล้ว ... วันศุกร์ก็เอาเรื่องที่ชาวบ้านร้องทุกข์ ช่วยที่เราไปเยี่ยมราษฎร ไปเดินตามกระทรวง ทบวง กรม เพราะบางเรื่องนั้นต้องติดต่อกับกระทรวง ทบวง กรม วันเสาร์ไปนั่งรับเรื่องราวร้องทุกข์จากราษฎร เปิดสำนักงานรับร้องทุกข์ให้ราษฎรที่มี ความเดือดร้อนมาหา คิวยาวเหมือนกับคนไข้มหาหมอ นี่คือวันเสาร์หมดไป วันอาทิตย์ ก็ไปออก งานบวชนาค โกงจุก เผาผี ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานประจำปี ผิงลูกนิมิต ปิดทอง ฝ่าป่า ไปหมด เลย วันจันทร์เอาเรื่องที่ราษฎรร้องทุกข์ในวันเสาร์ไปติดต่อกับอำเภอหรือโรงพัก” และจากการ สัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติพัฒนา ก็ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องจัดเวลาในแต่ละสัปดาห์ เพื่อไปร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในพื้นที่ของ ตนเอง โดยในแต่ละเดือนจะเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านหนึ่ง กล่าวไว้ว่า เสียค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลืองานต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเชิญมา เดือนละไม่ต่ำกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ดังนั้น ไม่เพียงแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีบทบาทและภาวะผู้นำในฐานะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกพรรคการเมืองแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังต้องดำเนิน บทบาทให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนที่เลือกตนเองเข้ามาด้วย ซึ่งสามารถจะสรุป บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสายตาประชาชนได้ดังนี้

๑. การให้ความช่วยเหลือในโครงการพัฒนาด้านวัตถุ

๒. การให้ความช่วยเหลือในเรื่องส่วนตัว

๓. การให้ความช่วยเหลือในงานประเพณี

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในสายตาประชาชนจึงมีลักษณะที่ต่างไปจากบทบาทที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และยังมีลักษณะขัดแย้งกัน กล่าวคือ การที่ประชาชนต้องการจะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรช่วยเหลือในโครงการพัฒนาด้านวัตถุนั้น วิธีการตามกฎหมายที่สามารถกระทำได้ คือ การจัดทำงบประมาณในส่วนที่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอโครงการได้ การเสนอญัตติสภาผู้แทนราษฎรให้รัฐบาลรับไปดำเนินการ ซึ่งก็เป็นสิทธิที่รัฐบาลจะดำเนินการหรือไม่ก็ได้ หรือการดำเนินการในฐานะกรรมาธิการสามัญ ซึ่งก็จะกระทำได้เพียงพิจารณาปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่ในความสนใจของประชาชนส่วนใหญ่ โดยจะไม่สามารถใช้ตำแหน่งดังกล่าวผลักดันงบประมาณลงในพื้นที่ของตัวเองได้ บทบาทและภาวะผู้นำที่บัญญัติไว้จึงที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่นัก

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนยอมรับ คือ บทบาทที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสามารถโยกย้ายงบประมาณมาลงในพื้นที่ตนเองได้มากกว่าพื้นที่อื่นหรือการ มีอำนาจบารมีที่ช่วยเหลือประชาชนในเขตพื้นที่ได้เป็นกรณีพิเศษที่ต่างไปจากวิธีการอื่นที่ชอบธรรมตามกฎหมายระเบียบ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย^{๔๖} ผู้นำทางการเมืองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งจึงมักมีลักษณะ “ใจถึงฟังได้” ซึ่งลิขิต ธีรเวคิน ได้ให้ความเห็นว่าเป็นระบบพรรคพวกเพื่อนฝูงนี้ในแง่หนึ่งคือการจับกลุ่มอยู่ในกลุ่มวงใน โดยมีผู้นำกลุ่มคอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้าผู้นำมีผู้อยู่ใต้อำนาจมาก ก็มีบารมีมาก และสามารถให้ความช่วยเหลือพรรคพวกได้มาก นอกจากนั้น สังคมไทยเองยังมีลักษณะที่ติดต่อกันในแนวดิ่ง คือ นิยมยกย่องผู้ที่อยู่เหนือกว่า ขณะที่ตนเองพยายามที่จะทำตัวอยู่เหนือผู้อื่นด้วย^{๔๗} ดังนั้น เมื่อสภาวะทางสังคมของระบบการพึ่งพาระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับประชาชน มีลักษณะเช่นนี้ บุคคลผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาจึงต้องกระทำบทบาทที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งเข้ามา ซึ่งบทบาทในลักษณะดังกล่าวนี้ แตกต่างไปจากบทบาทที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

๒.๒.๓ บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๐

บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนด้วยความศรัทธา เชื่อมั่น เปิดเผย โปร่งใส บริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่โกงการเลือกตั้ง ได้รับเลือกมาจากการทำความดีและมีจิตสาธารณะ ซึ่งมาจากภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคน

^{๔๖} ชัย เรื่องศิลป์, ประวัติศาสตร์ไทย สมัย พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๓, ๒๕๓๗, หน้า ๕๖-๗๒.

^{๔๗} ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองการปกครองของไทย, ๒๕๓๙, หน้า ๔๕-๔๘.

๒.๒.๔ บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มี ดังนี้

- (๑) การมีคุณสมบัติ^{๔๘} และไม่มีลักษณะต้องห้าม^{๔๙} ตามรัฐธรรมนูญ
- (๒) การปฏิบัติหน้าที่ตามหลักนิติธรรม^{๕๐}
- (๓) การเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยโดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติ มอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์^{๕๑}
- (๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิญาณตนก่อนเข้ารับหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ^{๕๒}
- (๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ^{๕๓} หรือร่างพระราชบัญญัติ^{๕๔} เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร
- (๖) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ^{๕๕} หรือพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ หรือพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน^{๕๖} ตามกระบวนการนิติบัญญัติ
- (๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควบคุมการตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ^{๕๗}
- (๘) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควบคุมการร่างข้อบังคับที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ^{๕๘}
- (๙) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี^{๕๙} หรือกระทู้ถามสดเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน^{๖๐}

^{๔๘} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, มาตรา ๑๐๑.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๐๒.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๓.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๒๒.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๒๓.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๓๙.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๔๒.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๔๐.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๔๓.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๔.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๕.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๖.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๗.

- (๑๐) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี^{๖๑}
- (๑๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี^{๖๒}
- (๑๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินมาเกินกว่าสองปีแล้ว^{๖๓}
- (๑๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอิสระจากมติพรรคการเมืองในการตั้งกระทู้ถาม การอภิปราย และการลงมติในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี^{๖๔}
- (๑๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพิจารณางบประมาณแผ่นดินที่รัฐบาลเสนอมาสู่สภาผู้แทนราษฎร ตามเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด^{๖๕}
- (๑๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชุมร่วมกับสมาชิกวุฒิสภา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ^{๖๖} และถ้าไม่มีข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลม^{๖๗}

การทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญคือการพิจารณาร่างกฎหมาย และออกกฎหมายให้รัฐบาลนำไปบริหารประเทศ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ของรัฐบาลซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานของรัฐมนตรีหรือเจ้าหน้าที่รัฐ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน มีระดับตั้งแต่เริ่มต้น คือการตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ ที่เป็นความคิดเห็นร่วมกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขั้นสูงสุดคือการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีทั้งคณะที่บริหารราชการแผ่นดินแล้วทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีต่อประชาชนหรือประเทศ การทำหน้าที่ตามกฎหมายคือการพูดในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร

๒.๒.๕ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑

ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้วางกรอบการทำงานตามรัฐธรรมนูญ ที่ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีกรอบหรือขอบเขตการทำงาน ดังนี้

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๘.
^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕๙.
^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๖๐.
^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๖๒ วรรคท้าย.
^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๖๘.
^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๓๖.
^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๓๗ วรรคหนึ่ง.

(๑) การประชุมสภาผู้แทนราษฎรต้องกระทำโดยเปิดเผย^{๖๘} มีการส่งเอกสารนัดประชุม^{๖๙} และมีการจัดระเบียบวาระการประชุม^{๗๐}

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกล่าวต่อที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องยกมือขึ้นพ้นศีรษะเมื่อประธานอนุญาตแล้ว จึงยืนขึ้นกล่าวได้ และต้องเป็นคำกล่าวกับประธานเท่านั้น^{๗๑}

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสិทธิขอแก้ไขเพิ่มเติมรายงานการประชุมให้ตรงตามความเป็นจริงได้^{๗๒}

(๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอญัตติล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับรองไม่น้อยกว่าห้าคน^{๗๓}

(๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอญัตติใดเกี่ยวกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดินหรือมีความจำเป็นรีบด่วนในอันที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือความมั่นคงของประเทศไม่ว่าในทางเศรษฐกิจหรือในทางใด ๆ ก็ตาม หรือในอันที่จะขจัดเหตุใด ๆ ที่กระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของประธานอย่างร้ายแรง^{๗๔}

(๖) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายหรือเรียกว่าพูดในสภาผู้แทนราษฎร ต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามไม่ให้นำเอกสารใด ๆ มาอ่านให้ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรฟังโดยไม่จำเป็น และห้ามไม่ให้นำวัตถุใด ๆ มาแสดงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่ประธานจะอนุญาต^{๗๕}

(๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายโดยแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใดไม่ได้ และไม่ให้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ หรือออกชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น^{๗๖}

(๘) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการธิการสามัญ จำนวนสามสิบห้า คณะ มีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไปตามข้อบังคับการประชุม^{๗๗} โดยคณะกรรมการธิการสามัญจะพิจารณา สอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่มีประชาชนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอญัตติมาในคณะกรรมการธิการสามัญ และที่ประชุมคณะกรรมการธิการสามัญอาจตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการ

^{๖๘} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑, ข้อ ๑๑, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., มิถุนายน ๒๕๕๖.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๕.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๖.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๒.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๖ วรรคท้าย.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๗.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๔๒.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๖๑.

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๖๑ วรรคสอง.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๘๒.

และเลขานุการประจำคณะกรรมการมาธิการสามัญ^{๗๘} และตั้งคณะอนุกรรมการมาธิการ^{๗๙} หรือเรียกเอกสารหรือบุคคล มาชี้แจงได้^{๘๐}

(๙) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๘๑} และพิจารณา^{๘๒} ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ^{๘๓} ตามข้อบังคับการประชุมฯ

(๑๐) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอ^{๘๔} และพิจารณา^{๘๕} ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน^{๘๖} ตามข้อบังคับ

(๑๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งกระทู้ถามสด^{๘๗} หรือกระทู้ถาม^{๘๘} นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีได้ตามข้อบังคับและเป็นอิสระจากมติพรรคการเมือง

(๑๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิพิจารณาเสนอชื่อและให้ความเห็นชอบบุคคลที่สมควรเป็นนายกรัฐมนตรี^{๘๙}

(๑๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายและลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี โดยมีอิสระจากพรรคการเมือง^{๙๐}

(๑๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่งเครื่องแบบสมาชิกรัฐสภา หรือสากลนิยม หรือชุดพระราชทาน หรือตามที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรกำหนด^{๙๑}

ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดของวิธีการทำงานและทำหน้าที่แสดงถึงบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงถึงการงานที่เปิดเผย เพราะการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือการประชุมคณะกรรมการมาธิการสามัญประจำสภาผู้แทนราษฎรจะมีการส่งเอกสารนัดประชุมล่วงหน้าอย่างน้อย ๓ วันทำการเพื่อให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาร่วมประชุมเพื่อพิจารณาตามระเบียบวาระการประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน

วิธีการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำ ดังนี้

(๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะอภิปราย กล่าวหรือพูดในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร การพูดหรือการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีการเตรียมตัว คำพูด ไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือ

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๘๗.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๘๘.

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๘๙.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๐๑.

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๐๕.

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๐๙.

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๐๙.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๑๓.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๑๑.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๕๒.

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๕๘.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๖๔.

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๗๒.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๗๓.

เข้ากับผู้คนที่พูดแล้ว หรือไม่ให้นำเอกสารใด ๆ มาอ่านในที่ประชุม หรือไม่ให้นำวัตถุใด ๆ มาแสดงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร แต่ถ้าประธานสภาผู้แทนราษฎรอนุญาตก็ทำได้

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญคือการเสนอร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ การเสนอแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวข้อง ด้วยการเงิน รวมถึงการดำเนินการตามกระบวนการนิติบัญญัติ

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายคือการตั้ง กระทุ้งถาม ถาปนายนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี ซึ่งกระทุ้งถามมีทั้งกระทุ้งถามสดที่ถามในที่ ประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือกระทุ้งถามที่ให้ตอบในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือกระทุ้งถามที่ให้ ตอบในราชกิจจานุเบกษา

(๔)

๒.๓ วิธีการศึกษา

การศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะศึกษาจาก ผลการดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๔ และรัฐสภา ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ ถึง วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๖

๒.๔ ประเด็นการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีประเด็น การศึกษาว่า

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่
๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่อภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อแสดง ความเห็นในเรื่องที่มีในระเบียบวาระหรือไม่
๓. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แสดงบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายที่เป็นไปตาม กฎหมายและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่
๔. ผลงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกฎหมายมีจำนวนเท่าใด

๒.๕ ผลการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒.๕.๑ การประชุมสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามที่กฎหมายกำหนด โดย นับตั้งแต่ที่มีการเลือกนายกรัฐมนตรี และปฏิญาณตนทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมา ประชุมสภาผู้แทนราษฎรครบองค์ประชุม ทุกวันที่มีการประชุมตลอดสมัยประชุม สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรมาประชุมครบองค์ประชุม^{๙๒}

^{๙๒} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สถิติการประชุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๕๕๔ - ปี ๒๕๕๗ กลุ่มงานทะเบียนประวัติ สำนักบริหารงานกลาง, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๗

๒.๕.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อภิปรายในที่ประชุมสภา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อภิปรายในที่ประชุมสภามีจำนวนร้อยละ ๑๐ มีจำนวนร้อยละ ๑๐ หรือประมาณ ๓๐ คน ในการประชุมแต่ละครั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อภิปรายแต่ละคนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลจะอภิปรายเพื่อคัดค้านการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ทำให้มีการใช้คำพูดโต้เถียงไปมา และมีการตรวจสอบองค์ประชุมเป็นระยะ ๆ

๒.๕.๓ การอภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้ถ้อยคำโดยปกติเช่นคนทั่วไป และปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร คือจะยกมือขึ้นเหนือศีรษะเพื่อขออนุญาตต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรเมื่อประธานสภาผู้แทนราษฎรอนุญาตจึงลุกขึ้นยืนเพื่ออภิปราย

๒.๕.๔ กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ให้ข้อมูลว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องปฏิบัติตามหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และต้องศึกษารัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพราะเป็นกฎหมาย

๒.๖ ผลการดำเนินงานตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผลการดำเนินงานตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๔ ถึงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๖^{๙๓}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ มีบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมาย

๒.๖.๑ การประชุม

(๑) การประชุมสภาผู้แทนราษฎร	๑๕๐ เรื่อง
(๒) การประชุมรัฐสภา	๔๗ เรื่อง

^{๙๓} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สรุปผลการดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๔ และรัฐสภา ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๔ ถึงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๖, กรุงเทพมหานคร, เอกสารสิ่งพิมพ์, สำนักงานการประชุม, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๗

๒.๖.๒ การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ๑๕๐ ครั้ง

(๑) ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติจำนวน	๔๘ ฉบับ
(๒) อนุมัติพระราชกำหนด	๗ ฉบับ
(๓) ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปตอบในที่ประชุมสภา จำนวน	๑๖๕ กระทู้
(๔) การตอบกระทู้ถาม	
- กระทู้ถามสด จำนวน	๑๘๗ กระทู้
- กระทู้ถามทั่วไปตอบในที่ประชุมสภา จำนวน	๑๖๕ กระทู้
- กระทู้ถามทั่วไปตอบในราชกิจจานุเบกษา จำนวน	๔๘๗ กระทู้
(๕) การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน จำนวน	๓๐ ฉบับ
(๖) การขอปรึกษาหารือก่อนเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุม	๘,๖๙๑ ข้อหารือ

๒.๖.๓ การประชุมรัฐสภา

(๑) ให้ความเห็นชอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ๒ ฉบับ	
(๒) การแถลงนโยบายต่อรัฐสภา จำนวน	๑ เรื่อง
(๓) การเปิดอภิปรายเพื่อรับฟังความคิดเห็น จำนวน	๔ เรื่อง
(๔) การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา จำนวน	๕๔ เรื่อง

๒.๖.๔ งานที่ค้างและยังไม่ได้ดำเนินการ

(๑) ร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้วอยู่ระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร จำนวน	๑ ฉบับ
(๒) ร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการธิการร่วมกัน	๑ ฉบับ
(๓) ร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร	๑ ฉบับ
(๔) ร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติม จำนวน	๙ ฉบับ
(๕) ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จแล้ว	๒๓ ฉบับ
- บรรจुरะเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณา จำนวน	๒๑ ฉบับ
- รอบรรจुरะเบียบวาระ จำนวน	๒ ฉบับ
(๖) ร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการธิการสภาผู้แทนราษฎร จำนวน	๖ ฉบับ
(๗) ร่างพระราชบัญญัติที่บรรจुरะเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณาในวาระที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร จำนวน	๓๐ ฉบับ
(๘) ร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ระหว่างนายกรัฐมนตรีพิจารณาให้คำรับรอง	๙๗ ฉบับ

(๙) ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติ ด้วยการเงิน	๑๔ ฉบับ
(๑๐) ร่างพระราชบัญญัติที่นายกรัฐมนตรีไม่ให้คำรับรอง จำนวน	๑๐ ฉบับ
(๑๑) ร่างพระราชบัญญัติที่ขอถอน จำนวน	๒๕ ฉบับ
- ผู้เสนอขอถอน ๑๙ ฉบับและที่ประชุมมีมติให้ถอน	๖ ฉบับ
(๑๒) ร่างพระราชบัญญัติที่ตกไป จำนวน	๓ ฉบับ

๒.๖.๕ ร่างพระราชบัญญัติที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งร่วมกันเข้าชื่อเสนอ

(๑) ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา จำนวน	๔ ฉบับ
(๒) ร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการธิการร่วมกันพิจารณา เสร็จแล้ว	๑ ฉบับ
(๓) ร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา เสร็จแล้วจำนวน	๑ ฉบับ
(๔) ร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการ สภาผู้แทนราษฎร จำนวน	๑ ฉบับ
(๕) ร่างพระราชบัญญัติที่บรรจุระเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณา ในวาระที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร จำนวน	๔ ฉบับ
(๖) ร่างพระราชบัญญัติที่รอการบรรจุระเบียบวาระการประชุม สภาผู้แทนราษฎร ในวาระที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร จำนวน	๑ ฉบับ
(๗) ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ให้คำรับรองของนายกรัฐมนตรี จำนวน	๑๒ ฉบับ
(๘) ร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติ ไม่รับหลักการ	๑ ฉบับ
(๙) ร่างพระราชบัญญัติที่ไม่สามารถบรรจุระเบียบวาระ การประชุมได้	๑ ฉบับ
(๑๐) ร่างพระราชบัญญัติที่ประธานรัฐสภาส่งจำหน่ายเรื่อง จำนวน	๔ ฉบับ

๒.๖.๖ การเสนอญัตติเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารราชการแผ่นดินส่งให้รัฐบาล ดำเนินการ

(๑) ญัตติที่เสนอเป็นหนังสือ จำนวน	๒๓ ฉบับ
(๒) ญัตติที่เสนอด้วยวาจาในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรจำนวน	๑ ฉบับ
(๓) ญัตติที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ	๑๑ ฉบับ
(๔) ญัตติที่ตกไปเพราะสภาไม่ได้ประชุมในสมัยประชุม สามัญทั่วไป	๑๑๙ ฉบับ

- (๕) รายงานของคณะกรรมการสามัญและวิสามัญ
- สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จแล้ว จำนวน ๒ เรื่อง
 - รอการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๕ เรื่อง

๒.๕.๗ กระทั่งถามที่ตกไป

- (๑) กระทั่งถามสด จำนวน ๒๔ กระทั่ง
- (๒) กระทั่งถามตอบในที่ประชุมสภาฯ จำนวน ๔ กระทั่ง
- (๓) กระทั่งถามที่ตอบในราชกิจจานุเบกษายังไม่ตอบ ๙๓๖ กระทั่ง
- (๔) กระทั่งถามที่ขอให้ตอบในที่ประชุมสภาและโอนไปตอบในราชกิจจานุเบกษา
- โอนไป ๔๒๖ กระทั่ง
 - ตอบแล้ว ๑๒๐ กระทั่ง
 - ยังไม่ตอบ ๓๐๖ กระทั่ง

๒.๕.๘ การพิจารณาเรื่องอื่น ๆ

- (๑) รับทราบรายงานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรอิสระที่เสนอตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย
- พิจารณาแล้ว ๓๗ เรื่อง
 - รอการพิจารณา ๕๐ เรื่อง
 - รอการบรรจุระเบียบวาระ ๗ เรื่อง
- (๒) การให้ความเห็นชอบบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ๙ เรื่อง
- (๓) พิจารณาเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- พิจารณาแล้ว ๓ เรื่อง
 - เสนอกระชั้นชิดบรรจุระเบียบวาระไม่ทันตามกำหนดเวลาพิจารณา ๒ เรื่อง
 - วันที่ขอพิจารณาคดีไม่อยู่ในสมัยประชุม ๗ เรื่อง
 - นำเรื่องออกจากระเบียบวาระการประชุม เพราะทันกำหนดเวลานัดพิจารณา ๙ เรื่อง

๒.๕.๙ การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐

- (๑) บรรจุระเบียบวาระรอการพิจารณา จำนวน ๒๓ เรื่อง
- (๒) รอบรรจุระเบียบวาระ จำนวน ๑ เรื่อง

ดังนั้น บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถทำหน้าที่ตามภารกิจหลักได้รวดเร็ว เพราะมีงานค้างอยู่เป็นจำนวนมากภารกิจรองคือ การขอปรึกษาหารือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้อยู่ในระเบียบวาระการประชุม

มีจำนวนมากถึง ๘,๖๔๑ ข้อหาหรือ แต่ภารกิจหลักคือการออกกฎหมายมีค่า ๒๗๘ ฉบับ กระทั่งถามมากกว่า ๑,๐๐๐ กระทั่ง ญาติติ ๑๑๙ เรื่อง การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา ๒๔ เรื่อง เรื่องอื่น ๆ ๖๕ เรื่อง บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการได้เพียงระดับหนึ่ง และเมื่อศึกษาในรายละเอียดการปฏิบัติงานตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ นั้น ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอต่อไป เพราะการไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมทำให้เกิดวิกฤตการณ์หรือวงจรที่เกิดขึ้นซ้ำซากในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

บทที่ ๓

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรม ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในบทที่ ๓ ผู้ศึกษาจะศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมถึงการสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๓.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามข้อบังคับว่าด้วยประมวล จริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓

ตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไว้ดังนี้

๓.๑.๑ อุดมคติของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการจงรักภักดีและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^๑

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ รวมถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยเคร่งครัด^๒

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความรับผิดชอบซื่อสัตย์สุจริตและเสียสละโดยยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสูงสุด^๓

^๑ ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ ๒๕๕๓, พ.ศ. ๒๕๕๓, สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กทม., ๒๕๕๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๗.

- (๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรู้จักสามัคคี^๔
- (๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการกล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม ยึดมั่นหลักการในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติใด ๆ^๕
- (๖) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างสถาบันครอบครัว^๖

๓.๑.๒ การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ

ตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่ มีรายละเอียด ดังนี้

(๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของสภาผู้แทนราษฎร และไม่กระทำการใด ๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติและสภาผู้แทนราษฎร^๗

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องปฏิบัติหน้าที่ และแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตเที่ยงธรรมและมีความเป็นอิสระ เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ^๘

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องยึดถือและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด^๙

(๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่วางตนอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเงิน ผลประโยชน์ หรือข้อต่อรงใด ๆ เพื่อบุคคลหรือองค์กรอื่นใด ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมการ^{๑๐}

(๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยา หรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ มีลักษณะเป็นการดูหมิ่น หมิ่นประมาทเสียดสีหรือใส่ร้ายป้ายสีบุคคลใด โดยไม่มีพยานหลักฐานหรือนำเอาเรื่องที่เป็นเท็จมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมคณะกรรมาธิการหรือที่อื่นใด^{๑๑}

(๖) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่แสดงการข่มขู่ อาฆาตมาดร้าย หรือใช้กำลังประทุษร้ายต่อบุคคลอื่นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมคณะกรรมาธิการ บริเวณที่ทำการรัฐสภา หรือที่อื่นใด^{๑๒}

^๔ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๑.

^๘ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๒.

^๙ เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๓.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๔.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๕.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๖.

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องรักษาความลับในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือการประชุมคณะกรรมการที่กระทำเป็นการลับ โดยไม่นำไปเปิดเผยแก่ผู้ใดหรือในทางใด เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร^{๑๓}

(๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงระเบียบปฏิบัติราชการที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด การใช้จ่ายเงินงบประมาณตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากสภาผู้แทนราษฎร ต้องดำเนินการโดยประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๔}

(๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องอุทิศเวลาให้แก่การประชุม โดยคำนึงถึงการตรงต่อเวลา และต้องไม่ขาดการประชุมโดยไม่จำเป็น เว้นแต่ในกรณีเจ็บป่วย หรือมีเหตุสุดวิสัย^{๑๕}

(๑๐) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องพิจารณากฎหมาย ญัตติ กระทู้ถาม หรือเรื่องร้องทุกข์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวม^{๑๖} โดยเร็ว

(๑๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการพึงพบปะเยี่ยมเยียนเพื่อรับฟังเรื่องร้องทุกข์ และความคิดเห็นข้อเสนอแนะของประชาชน ทั้งต้องปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน^{๑๗}

(๑๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องแสดงความรับผิดชอบเมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือผิดพลาดตามควรแก่กรณี^{๑๘}

(๑๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนถูกต้อง โดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้อื่นหรือประชาชนเข้าใจผิดหรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือบุคคลอื่นใด^{๑๙}

(๑๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่ร่วมมือกับบุคคลหรือองค์กรใด ๆ กระทำการหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่ขัดต่อความรับผิดชอบและการปฏิบัติราชการ^{๒๐}

(๑๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพึงเสนอข้อมูลหรือการกระทำที่ทำให้ราชการ ผู้อื่น และประชาชนเสียหาย ตลอดจนการฉ้อฉล หลอกลวง การใช้อำนาจในทางที่ผิด และการทุจริตประพฤติมิชอบ ต่อหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ^{๒๑}

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๗.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๘.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๙.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๐.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๑.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๒.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๓.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๔.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๕.

๓.๑.๓ การดำรงตนตามจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน ครอบครัว และผู้อื่น

ตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องมีจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน ครอบครัว และผู้อื่น มีรายละเอียด ดังนี้

(๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่ และสำรวมกิริยาวาจาในบริเวณที่ทำการรัฐสภา^{๒๒}

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่ประกอบอาชีพ วิชาชีพ ดำเนินธุรกิจ หรือกระทำการใดอันเป็นการเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกหรือกรรมาธิการ^{๒๓}

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่แสดงพฤติกรรมคุกคามหรือรบกวนทางเพศต่อผู้ใด^{๒๔}

(๔) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่คบหา หรือให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติผิดศีลธรรมหรือมีชื่อในทางเสียหาย หรือผู้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ อันอาจกระทบกระเทือนต่อชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ ของการเป็นสมาชิกหรือกรรมาธิการ^{๒๕}

(๕) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่ยินยอมให้บุคคลในครอบครัว หรือผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ^{๒๖}

(๖) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่นำความลับของทางราชการไปใช้เพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยมิชอบ^{๒๗}

(๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่เรียกหรือรับของขวัญ ของกำนัล สิทธิประโยชน์ หรือประโยชน์อื่นใด อันเกิดหรืออาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรส และบุคคลในครอบครัวปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย^{๒๘}

(๘) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องระมัดระวังการปฏิบัติงาน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญประจำตัว ผู้ช่วยดำเนินงานของสมาชิก หรือผู้ปฏิบัติงานให้สมาชิก มิให้กระทำการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สมาชิก กรรมาธิการและสภาผู้แทนราษฎร^{๒๙}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์คือการทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการทำหน้าที่นอกสภาผู้แทนราษฎรตามศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นตัวแทนของประชาชน โดยการไปในพื้นที่เพื่อนำข้อมูลข่าวสารและสิ่งทีตนเองปฏิบัติไปแจ้งต่อประชาชน และรับฟังปัญหาต่างๆ จากประชาชน โดยการร่วมงานกับประชาชนซึ่ง

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๖.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๗.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๘.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๒๙.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๐.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๑.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๒.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๓๓.

ประกอบด้วยงานส่วนตัวของประชาชน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ เป็นต้น รวมถึงการร่วมงานตามประเพณีของชุมชน และท้องถิ่นที่มีทุก ๆ ปี นั้นเอง

๓.๒ วิธีการศึกษา

การศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์จากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๔ ปีที่สาม ครั้งที่ ๒๑ (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ ถึง วันศุกร์ที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๖

๓.๓ ประเด็นที่ศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและอนุมัติให้มีข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอุดมการณ์ จิตสำนึกและมาตรฐานในวิชาชีพของการเป็นนักการเมือง ที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครอบครัว และบุคคลที่ทำงานใกล้ชิดกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ จริยธรรม ทั้งการครองตน การครองคน และการครองงาน ผู้ศึกษาจึงตั้งประเด็นที่สนใจศึกษา ดังนี้

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๓ หรือไม่

๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับประมวลจริยธรรมหรือไม่

๓.๔ ผลของการศึกษา

การประชุมสภาผู้แทนราษฎรชุดที่ ๒๔ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๒๐ (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ วันพุธที่ ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลได้เสนอให้มีการเลื่อนร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ซึ่งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว ขึ้นมาพิจารณาโดยมีการกำหนดวาระการประชุมเป็นพิเศษ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖^{๓๐} ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาประชุม ๔๙๒ คน ลาการประชุม ๘ คน รวมถึงนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

^{๓๐} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๔ (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุญาตให้สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง ๑๑ ถ่ายทอดสดเป็นพิเศษ นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งไม่เข้าร่วมการประชุมพิจารณากฎหมายตามกระบวนการนิติบัญญัติ และมีการนำตำรวจปราบจลาจลมาไว้ในสภา ๑๕๐ นาย^{๓๑}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลเสนอว่า^{๓๒} นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเข้ามาเพราะไม่ใช่ฝ่ายนิติบัญญัติ และมีการนำกำลังคนมายึดสนามบิน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นประธานวิปฝ่ายค้าน^{๓๓} ได้กล่าวกับประธานสภาผู้แทนราษฎรว่า กฎหมายฉบับนี้ควรถ่ายทอดตั้งแต่การประชุมในวาระที่หนึ่ง แต่ไม่อนุญาตเพราะประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าเป็นกฎหมายธรรมดา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลได้ลุกขึ้นประท้วงและแจ้งว่านายกรัฐมนตรีไปดูแลปัญหาประชาชนในภาคกลาง^{๓๔} ต่อมาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านได้ขอใช้สิทธิพาดพิงและกล่าวถึงผู้มาชุมนุมเป็นพลเมืองดีและไม่ต้องทำให้ประเทศไทยมีกฎหมายล้างผิดให้คนชั่ว คนโกง खाตกร โดยใช้สิทธิชุมนุมตามรัฐธรรมนูญ นอกพื้นที่ที่รัฐบาลกำหนดว่าเป็นพื้นที่มั่นคง และยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน และฝ่ายรัฐบาลที่ได้แย้งกันไปมา กล่าวถึงการไม่เข้าร่วมประชุมสภาผู้แทนราษฎรของนายกรัฐมนตรี รวมถึงการจัดให้มีการถ่ายทอดสดของช่อง ๑๑ ด้วย^{๓๕}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านเสนอญัตติซ้อนญัตติ ทำให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุญาตเพราะได้เข้าสู่ระเบียบวาระการพิจารณาแล้ว^{๓๖} และเมื่อเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมโดยประธานกรรมาธิการวิสามัญร่างพระราชบัญญัติฯ ได้รายงานวิธีการทำงานของกรรมาธิการต่อสภาผู้แทนราษฎร^{๓๗} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านได้ขอเสนอญัตติเลื่อนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ออกไปก่อน ทำให้มีการประท้วงทำให้ต้องอภิปรายในประเด็นการขอเลื่อนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ออกไป^{๓๘} เพราะประชาชนในประเทศจะทะเลาะกันและทำร้ายกัน ที่ประชุมโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุญาตให้เลื่อน ด้วยมติไม่เห็นด้วย ๓๐๘ เห็นด้วย ๑๒^{๓๙}

เมื่อศึกษาในภาพรวมจะเห็นว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีการประท้วงตลอดเวลาถึงความผิดพลาดของร่างพระราชบัญญัติที่นำเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร^{๔๐}

^{๓๑} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๔ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๒๑ (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ ตุลาคม - วันศุกร์ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, กรุงเทพมหานคร, สำนักกรรมการประชุมและ
ชวเลข, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖, หน้า ๑-๓.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๖.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙-๑๒.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๓๒.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

“นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (กรรมาธิการ) : ท่านประธานที่เคารพครับ กระผมนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พรรคประชาธิปัตย์ ถึงประเด็นว่ารายงานชอบไม่ชอบอยู่ที่ข้อเท็จจริงนะครับ ปรับกับ ข้อบังคับจะมาใช้ตรรกะอะไรก็ตามแล้วบอกว่าเมื่อรายงานเสนอมาแล้วชอบ ไม่ได้ครับ ไม่อย่างนั้น ในอดีตจะมีการถอนรายงานกลับไปทำไม...”^{๔๑}

ผู้ศึกษาได้นำเสนอบางประเด็นมาแล้วข้างต้นและจะวิเคราะห์สังเคราะห์หีบห่อและ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๓.๔.๑ การศึกษารายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

จากการศึกษารายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ผู้ศึกษาพบว่า การประชุมพิจารณา ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออก ทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ในวาระที่สองและวาระที่สาม ปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วย ประมวลจริยธรรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ ดังนี้

(๑) การนัดประชุมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติใช้การนัดประชุมตามระเบียบวาระปกติ แต่เป็นการนัดประชุมพิเศษ^{๔๒}

(๒) ก่อนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ได้มีการขอเลื่อนการพิจารณาโดยมีผู้อภิปราย ๑๑ ท่าน เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาล จำนวน ๘ ท่าน เป็นพรรคฝ่ายค้าน จำนวน ๓ ท่าน ผลมีการตรวจสอบองค์ประชุม เวลา ๐๑.๔๐ นาฬิกา พบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓๑๗ ท่าน ครบองค์ประชุมแต่มีการลงมติการขอเลื่อนการพิจารณาร่างโดยที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๔๒๑ ท่าน เห็นด้วยให้เลื่อน ๑๑๒ ท่าน ไม่เห็นด้วยให้เลื่อน ๓๐๘ ท่าน ไม่ลงคะแนนเสียง ๑ ท่าน

(๓) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติได้เริ่มพิจารณาจากชื่อร่างพระราชบัญญัติมีผู้ อภิปรายจำนวน ๓๓ ท่าน เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครฝ่ายค้านจำนวน ๑๖ ท่าน พรรครัฐบาล ๑๗ ท่าน ที่ทำหน้าที่ประห้วงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่อภิปรายชื่อร่างพระราชบัญญัติ เวลา ๑๖.๑๓ นาฬิกา มีการตรวจสอบองค์ประชุมพบว่าครบองค์ประชุม มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในที่ ประชุม ๓๐๐ คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลขอปิดการอภิปรายชื่อร่างพระราชบัญญัติ เวลา ๑๖.๑๓ นาฬิกา มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๔๑๖ คน เห็นด้วย ๓๐๕ คน ไม่เห็นด้วย ๑๐๓ คน ไม่ลงคะแนนเสียง ๘ คน มีการลงมติโดยมีองค์ประชุม ๔๑๗ คน เห็น ด้วยกับชื่อร่าง ๓๐๖ คน ไม่เห็นด้วย ๑๐๙ คน งดออกเสียง ๒ คน ใช้เวลานาน มากกว่า ๕ ชั่วโมง

(๔) การพิจารณาคำปรารภ^{๔๓} ใช้เวลาอภิปราย ๒ ชั่วโมงครึ่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรครัฐบาล เวลา ๑๘.๓๓ นาฬิกา ขอปิดอภิปรายตรวจสอบองค์ประชุม และลงมติมีองค์ประชุม

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, สารบัญ.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๔-๒๐๘.

๓๙๙ คน เห็นด้วย ๓๐๗ คน ไม่เห็นด้วย ๙๑ คน งดออกเสียง ๑ คน พักการประชุมเวลา ๒๒.๐๗ นาฬิกา^{๔๔}

(๕) การพิจารณามาตรา ๑ ใช้เวลาอภิปราย ๒ ชั่วโมง เวลา ๒๓.๔๔ นาฬิกา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอปิดอภิปราย ตรวจสอบองค์ประชุม และลงมติมีองค์ประชุม ๓๙๓ คน งดออกเสียง ๑ คน ไม่ลงคะแนน ๑ คน

(๖) การพิจารณามาตรา ๒^{๔๕} ใช้เวลาพิจารณา ๒ ชั่วโมงครึ่ง เวลา ๐๒.๒๘ นาฬิกา มีการตรวจสอบองค์ประชุม ขอปิดอภิปรายและลงมติมีองค์ประชุม ๓๕๗ คน เห็นด้วย ๓๑๔ คน ไม่เห็นด้วย ๔๐ คน

(๗) การพิจารณามาตรา ๓^{๔๖} ใช้เวลาพิจารณา ๑ ชั่วโมง ๑๐ นาที สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอตรวจสอบองค์ประชุม ปิดอภิปรายและลงมติโดยมีองค์ประชุม ๓๑๑ คน เห็นด้วย ๓๐๗ คน

(๘) การพิจารณา มาตรา ๔^{๔๗} ใช้เวลาพิจารณา ๔๕ นาที เวลา ๐๔.๐๓ นาฬิกา ขอปิดอภิปรายและลงมติมีองค์ประชุมในสภาผู้แทนราษฎร ๓๑๓ คน เห็นด้วย ๓๐๙ คน

(๙) การพิจารณามาตรา ๕^{๔๘} ใช้เวลาพิจารณา ๑๕ นาที สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอปิดอภิปราย เวลา ๐๔.๑๘ นาฬิกา มีองค์ประชุม ๓๑๔ คน และมีการลงมติโดยองค์ประชุมสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวน ๓๑๖ คน เห็นด้วย ๓๑๑ คน

(๑๐)การพิจารณามาตรา ๕/๑ มาตรา ๕/๒ และ มาตรา ๕/๓^{๔๙} ใช้เวลา ๑ นาที ไม่มีใครเห็นเป็นอย่างอื่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติโดยไม่ได้บันทึกคะแนนเสียงไว้

(๑๑)การพิจารณามาตรา ๖^{๕๐} เวลา ๐๔.๒๒ นาฬิกา มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในที่ประชุม ๓๑๕ คน เห็นด้วยกับร่าง ๓๑๔ คน งดออกเสียง ๑ คน ใช้เวลาครึ่งนาที

(๑๒)การพิจารณามาตรา ๖/๑ มาตรา ๖/๒ และมาตรา ๖/๓^{๕๑} ไม่มีสมาชิกเห็นเป็นอย่างอื่น และไม่มีการบันทึกคะแนนเสียง

(๑๓)การพิจารณามาตรา ๗^{๕๒} และบัญชีท้ายมาตรา ๗ ใช้เวลาพิจารณา ๑ นาที มีการลงมติเห็นด้วยด้วยคะแนนเสียง ๓๑๕ คน

(๑๔)การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวาระที่ ๓^{๕๓} เวลา ๐๔.๒๖ นาฬิกา ที่ประชุมเห็นด้วยคะแนนเสียง ๓๑๐ คน

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๑-๓๐๙.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๑-๓๗๙.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๐-๓๙๗.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๐-๔๐๓.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๕-๔๑๐.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๓.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๓.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๔.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๔-๔๑๕.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๕.

๓.๔.๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับบทบาทที่สอดคล้องกับประมวลจริยธรรม

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลไม่ยอมเลื่อนการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัตินิติโรหกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ทำให้มีการโต้แย้ง ประท้วงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าหนึ่งร้อยครั้ง ในขณะที่มีงานครบรอบ ๗ วัน ที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกสิ้นพระชนม์ครบรอบ ๗ วัน ซึ่งประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เชิญไปร่วมงาน^{๕๔}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลนำเสนอกฎหมายเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐหรือหลักนิติธรรมหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะตามหลักการประชาธิปไตยเสียงข้างมากต้องเคารพเสียงข้างน้อย เพราะการเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้ามาเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การสร้างความคิดโต้แย้งให้เกิดขึ้นในสังคม^{๕๕} เพราะการแก้ไขให้บุคคลที่กระทำความผิดทางอาญาพ้นจากความผิด^{๕๖}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านเสนอว่าปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมีมาก ทั้งสินค้าราคาแพง ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ สภาผู้แทนราษฎรไม่มีจิตสำนึกยอมรับความเดือดร้อนของประชาชนมาพิจารณาแต่นำกฎหมายฉบับนี้มาพิจารณา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลเห็นว่าเสียงข้างมากคือหลักประชาธิปไตยต้องปฏิบัติตาม^{๕๗}

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านสงสัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินต้องส่งร่างพระราชบัญญัติให้ที่ประชุมคณะกรรมการธิการ ๓๕ คณะ วินิจฉัยซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๓ รายงานของคณะกรรมการมีความผิดพลาดหลายแห่ง ซึ่งต้องนำกลับไปแก้ไข แต่ประธานกรรมการพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้โยนว่าเป็นความผิดพลาดด้านธุรการ^{๕๘}

คำแปรญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ปรากฏในรายงานของคณะกรรมการธิการ และที่ประชุมคณะกรรมการเสียงข้างมากห้ามไม่ให้แปรญัตติ และมีการกล่าวหาว่าคำแปรญัตตินี้เป็นการเสียดสีกรรมการเสียงข้างมากจะใช้อำนาจไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรญัตติไม่ได้^{๕๙}

รายงานร่างพระราชบัญญัติมีสาระสำคัญที่ขัดกับหลักการหรือหลักกฎหมายเป็นการทำผิดกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาล ทำผิดรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การทักท้วง การทำรายงานของคณะกรรมการเป็นการข้อเท็จจริงที่ต้องบันทึก การแปรญัตติเป็นหลักการ ประธานกรรมการวินิจฉัยคำแปรญัตติเองไม่ได้ เพราะรายงานการพิจารณาร่าง

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๒.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑-๓๒.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑-๔๓.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕-๔๗.

พระราชบัญญัติไม่ชอบด้วยข้อบังคับการประชุมและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การประชุม คณะกรรมการเอาเสียงข้างมาก ชนะเสียงข้างน้อย โดยไม่ฟังเหตุผล^{๖๐} มีการอภิปรายฟุ่มเฟือย^{๖๑}

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แบ่งแยกคนในประเทศทำให้คนเกลียดกัน^{๖๒} การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในคณะกรรมการเป็นพฤติการณ์ที่ไม่ควรเกิดในการแปรญัตติจากกรรมการที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาล^{๖๓} นอกจากนั้นสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติทำให้คนโกง ได้รับเงินคืน ๖๐,๐๐๐ ล้านบาท และการไม่รับฟังเสียงข้างนอกเป็นเผด็จการรัฐสภา^{๖๔}

การให้ความหมายของการชุมนุมทางการเมืองต้องชัดเจน แต่ในร่างพระราชบัญญัติยังไม่ชัดเจน^{๖๕} ในการพิจารณาร่างตั้งแต่ชื่อร่าง คำปรารภ มาตรา ๑ จนถึงมาตรา ๒ ใช้เวลาประชุม นานมาก และมีการประท้วงตลอดเวลาทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน^{๖๖} ส่วนการพิจารณามาตรา ๓ จนถึงมาตรา ๗ และวาระที่สาม ใช้เวลาการประชุม ๒ ชั่วโมง โดยไม่มีการประท้วง^{๖๗} เพราะเวลาประชุมขณะนั้นคือ ๐๓.๔๗ นาฬิกาถึงเวลา ๐๔.๒๐ นาฬิกา ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย^{๖๘}

(๑) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำที่ไม่สอดคล้องกับประมวลจริยธรรมที่ประกอบด้วยไม่มีอคติของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะไม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงบทบาทและภาวะผู้นำในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ปฏิบัติหน้าที่ที่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพราะไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดถือประโยชน์สูงสุดของประชาชนและประเทศ ไม่รู้จักสามัคคี ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม และทำงานด้วยความมีอคติ

(๒) การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการ

- บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นกรรมการ เพราะปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ยึดประโยชน์ของประเทศและประชาชน^{๖๙} ที่ศาลตัดสินแล้ว จะทำให้จำเลยได้รับเงินคืน ๖๐,๐๐๐ ล้านบาท ถัาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่าน

- บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะการทำงานที่มีการกล่าวอ้างว่าผิดข้อบังคับการประชุม เพราะไม่ตรงกับข้อเท็จจริง^{๗๐} มีการตะโกนในห้องประชุมสภาผู้แทนราษฎร

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐-๗๓.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕-๗๙.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖-๘๗.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐-๙๓.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑-๓๗๙.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๐-๔๑๕.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๐-๔๑๕.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕-๑๒๐.

- บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในฐานะกรรมาธิการที่พิจารณากฎหมายไม่เป็นธรรม ไม่เป็นกลาง ไม่รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย^{๗๑} มีการทำผิดกฎหมาย คือข้อบังคับการประชุม รัฐธรรมนูญ^{๗๒}

- บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของการดำรงตนตามจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน ครอบครัวและผู้อื่น ๆ กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง ทำให้ตนเองและบุคคลอื่นได้รับประโยชน์ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กระทำความผิดจากการชุมนุมทางการเมืองเป็นจำนวนมากและยังประท้วง ไม่ให้มีการนำเสนอข้อเท็จจริงและผลของการกระทำ ด้วยการอธิบายว่าให้อภัยกันเถอะ ลืมเสียเถอะ อภัยเสียเถอะ แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำไม่ได้ เพราะประเทศได้รับความเสียหาย^{๗๓}

รายงานการประชุมร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ในวาระที่สอง และวาระที่สาม คณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎรยังมีได้ตรวจและสภายังมิได้รับรอง เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๖ ตามมาตรา ๑๐๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๖ ทำให้สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง จึงขอบันทึกไว้เป็นหลักฐานและขอรับรองความถูกต้องของรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ ตามนัยแห่งข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๒๘ วรรคสอง

อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้นำไปสู่การยุบสภาและเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นผลมาจากบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถ้าต้องทำงานที่ไม่มีหลักธรรมกำกับจะนำไปสู่การทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประชาชนและสังคมไม่ยอมรับและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำเสนอบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓-๑๔๕.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗-๑๑๑.

บทที่ ๔

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

ในบทนี้ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และศาสตร์สมัยใหม่ บทบาทและภาวะผู้นำตามหลัก
พระพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่ สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

ตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓

๔.๑.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนด^๑ คือ การร่างกฎหมาย การ
ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และอื่น ๆ^๒ ทำตามมติพรรคโดยใช้ดุลพินิจของตนเอง^๓ การทำ
หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้ดีที่สุด^๔ บทบาทและ
ภาวะผู้นำคือการทำหน้าที่ร่างกฎหมาย ตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติอย่างสม่ำเสมอด้วยการพูด^๕

^๑ ไซยา พรหมา, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองบัวลำภู, วันที่ ๒๐ กรกฎาคม
๒๕๕๖, หนองบัวลำภู, ๒๕๕๕.

^๒ ไซยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยนาท, วันที่ ๑๐
ธันวาคม ๒๕๕๖, ชัยนาท, ๒๕๕๖.

^๓ สมศักดิ์ คุณเงิน, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๐ สิงหาคม
๒๕๕๖, ขอนแก่น, ๒๕๕๖.

^๔ เจริญ จรรย์โกมล, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน
๒๕๕๖, ชัยภูมิ, ๒๕๕๖.

^๕ อนุรักษ์ บุญศล, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน
๒๕๕๖, สกลนคร ๒๕๕๖.

นอกจากการทำหน้าที่ในกระบวนการนิติบัญญัติ จะมีการจัดสรรงบประมาณ การร่วมพัฒนาจังหวัด^๖ การทำหน้าที่สำคัญคือการพิจารณากฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร^๗

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำโดยการทำงานตามกระบวนการนิติบัญญัติ ประกอบด้วยการเสนอกฎหมาย การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การตั้งกระทู้ถาม ถ้าเป็นพรรครัฐบาลจะถามรัฐมนตรีในพรรค^๘ บทบาทและภาวะผู้นำคือการไม่ขาดประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนประชาชนตามรัฐธรรมนูญ คือการพิจารณาร่างกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน^๙ ด้วยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาก่อน บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการทำงานตามอำนาจหน้าที่ในรัฐธรรมนูญ^{๑๐}

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างทุกตัวอย่าง คือ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ให้ข้อมูลว่าบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นต้น ตามภูมิหลังก่อนที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น บทบาทและภาวะผู้นำจึงไม่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่ทำให้ประชาชนมีความสุข ประเทศมีความมั่นคง

๔.๑.๒ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า การคิด การทำงานและการพูดต้องเป็นไปตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ทำตามขั้นตอนที่มีอยู่^{๑๑} และทำตามข้อบังคับด้วยการพูดให้ชัดเจน ไม่ต้องมีการตีความเพราะเป็นนักกฎหมาย^{๑๒} บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ คือ การพูด เพราะที่ประชุมสภาเป็นสถานที่ที่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพูด พูดตามที่ข้อบังคับการประชุมกำหนดไว้^{๑๓}

^๖ อภิชาติ ตีรสวัสดิชัย, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^๗ จีระมิตร อุดมธรรมภักดี, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^๘ นิยม เวชกามา, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^๙ นริศร ทองธิดา, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๑๐} เกื้อกุล ด้านชัยวิจิตร, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๑๑} สมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๑๒} พูนศักดิ์ อยู่ประเสริฐ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, อุดรธานี, ๒๕๕๖.

^{๑๓} อติศร เพ็ญเกษรศ.พิเศษ ดร., การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๖, ขอนแก่น, ๒๕๕๖.

การทำงานจะทำงานในสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลักทราบบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอย่างดีเพราะ ตา พ่อ แม่ น้ำ^{๑๔} และพี่สาว^{๑๕} เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่นิติบัญญัติที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร^{๑๖}

บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการทำงานตามรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่มีการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ด้วยการยึดหลักความจริง^{๑๗} การทำงานในสภาผู้แทนราษฎรของรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการทำงานคือหลักเหตุผล หลักพอประมาณและหลักภูมิคุ้มกัน^{๑๘} การพูดหรือการอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรพูดแต่ความจริง แสดงตัวตนอย่างเปิดเผย^{๑๙} บทบาทและภาวะผู้นำเป็นการแสดงพฤติกรรมของการทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ต้องพูดด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจถูกฟ้องร้องตามกฎหมายได้^{๒๐} การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย คือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร^{๒๑}

บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการแสดงพฤติกรรมที่ทำหน้าที่ตามกฎหมายต้องทำงานอย่างเต็มที่โดยพิสูจน์ให้ประชาชนเห็น รู้ เข้าใจข้อมูลที่ถูกต้อง การทำงานจะหาข้อมูลด้วยตนเอง และนำความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาใช้ อภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร^{๒๒} การแสดงบทบาทและภาวะ ผู้นำคือการนำความรู้ ความสามารถและ

^{๑๔} ทรงยศ รามสูต, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, หนองคาย, ๒๕๕๖.

^{๑๕} สิริฉัตร โลหะโชติ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดน่าน, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, น่าน, ๒๕๕๖.

^{๑๖} อุดล นิลเปรม, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๑๗} นริศา อติเทพพรพันธุ์, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๑๘} บุญส่ง ไช้เกษ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตราด วันที่ ๙ กรกฎาคม, ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๑๙} ชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๐} ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๑} รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๒} นายแพทย์ วรงค์ เดชกิจวิกรม, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิษณุโลก, วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

ประสบการณ์มาใช้ได้อยู่ในข้อบังคับการประชุมและรัฐธรรมนูญ^{๒๓} รวมถึงการประสานงานเพื่อให้ได้รับงบประมาณมาแก้ไขปัญหาของประชาชน^{๒๔}

ดังนั้น ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ การทำหน้าที่ตามกรอบข้อบังคับการประชุมด้วยการนำความรู้ความสามารถและประสบการณ์มาใช้ ศึกษาหาข้อมูลที่จะนำไปพูดในสภาผู้แทนราษฎรด้วยความจริง แต่ก็ไม่สามารถพูดความจริงได้ทุกประเด็น เพราะเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แม้ว่าจะมีกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญคุ้มครองก็ปฏิบัติตามไม่ได้ เพราะพรรคการเมืองจะไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง ถ้าไม่ทำตามมติของพรรคการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลในพรรคการเมือง บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายจึงไม่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

๔.๑.๓ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการพูด พูดเรื่องจริงไม่โกหก^{๒๕} เรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้ามาโกงกินเงินประเทศเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีจิตสำนึก ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม มีแต่ทำให้ประเทศเสียหาย ประชาชนอับอายที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบนี้^{๒๖}

การทำงานให้ดีที่สุดเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน^{๒๗} มีความจริงและเข้าใจประชาชนเป็นมิตร มีการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีระเบียบวินัย^{๒๘} มีสำนึก^{๒๙} มีความตั้งใจบริสุทธิ์

^{๒๓} เจริมมาศ จิ่งเลิศศิริ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกรุงเทพมหานคร, วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๔} ทวี สุรบาล, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตรัง, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๕} ไชยา พรหมา, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองบัวลำภู, วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖, หนองบัวลำภู., ๒๕๕๖.

^{๒๖} อุทัย พิมพ์ใจชน, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชลบุรี, วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๗} สมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๒๘} ประสิทธิ์ จันทาทอง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, หนองคาย, ๒๕๕๖.

^{๒๙} ชมพู จันทาทอง, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, หนองคาย, ๒๕๕๖.

เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว^{๓๐} ต้องมีปียวาจา คิดถึงบุญคุณของประชาชน^{๓๑} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีคุณลักษณะที่ดีงาม ทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้มีพฤติกรรมที่ดีงาม^{๓๒} มีจุดยืนแน่นอนชัดเจนตรงไปตรงมา^{๓๓} คุณลักษณะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดีและเก่ง พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ^{๓๔} มีหลักการ มีอุดมการณ์ ไม่หวั่นไหวในกิเลส ตัณหา^{๓๕} การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ให้ทำหน้าที่และมีความเกรงใจ ประชาชนที่เลือกมาเป็นคนดี^{๓๖}

การทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ตั้งใจจริง คิดดี ทำดี พูดดี^{๓๗} พัฒนาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้มีจิตสำนึกของการเป็นตัวแทนประชาชน^{๓๘} ซึ่งต้องมีคุณธรรม จริยธรรมสูงกว่าประชาชนทั่วไป^{๓๙} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ คือ ประโยชน์ของประเทศสูงสุด^{๔๐} รู้จักขอโทษ และลงโทษตัวเองเมื่อทำผิด^{๔๑} เพื่อนเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ให้กระทำความผิดด้วย กาย

^{๓๐} ดุสิต โสภิตชา, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๓๑} สงกรานต์ คำพิไลย, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๖, หนองคาย, ๒๕๕๖.

^{๓๒} จิรมิตร อุดมธรรมภักดี, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๓๓} วิทยา แก้วภราดัย, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๓๔} พูนศักดิ์ อยู่ประเสริฐ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, อุดรธานี, ๒๕๕๖.

^{๓๕} อนุรักษ์ บุญศล, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๓๖} รศ.พิเศษ ดร.อดิศร เพียงเกษ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๓๗} ทรงยศ รามสูต, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๓๘} สิริฉัตร โลหะโชติ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดน่าน, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, น่าน, ๒๕๕๖.

^{๓๙} ทวี สุรบถ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตรัง, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๔๐} นายแพทย์ วรงค์ เดชกิจวิกรม, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิษณุโลก, วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๑} เจิมมาศ จิ่งเลิศศิริ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร, วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

วาจา ต่ออำนาจหน้าที่^{๔๒} ทำงานยึดหลักธรรมาภิบาล^{๔๓} ไม่เป็นผู้นำประชาชนให้ทำผิดกฎหมาย^{๔๔} รักษาภาพลักษณ์ไว้ด้วยคุณธรรม ไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์^{๔๕} โดยการลดโลภ โกรธ หลง ทางกาย วาจา ใจ ลง มีความเอื้อเฟื้อ กิริยาดี มีระเบียบวินัย เคารพ กฎ กติกา มีเมตตาต่อ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นเพื่อนร่วมงาน^{๔๖} ไม่ใช้กฎหมาย ทำงานด้วยความซื่อสัตย์^{๔๗}

๔.๑.๔ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะตัวแทนของประชาชน

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่าบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีทั้งการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการทำหน้าที่นอกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะตัวแทนประชาชน ดังนี้

๑. การดูแลปัญหาของประชาชน สะท้อนปัญหาของประชาชนให้ชัดเจน โดยใช้ความรู้ความสามารถ ประสพการณ์เพื่อศึกษาวิธีการแก้ปัญหาแล้วพูดในสภาผู้แทนราษฎร^{๔๘}

๒. การแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ร่วมกับประชาชนด้วยคุณธรรม ความรู้ ความสามารถของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๔๙}

๓. การประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายให้ดีที่สุด^{๕๐}

^{๔๒} อุดล นิลเปรม, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๓} นริศา อติเทพพรพันธุ์, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๔} บุญส่ง ไช้เกษ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตราด, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๕} ชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๖} ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๗} รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๔๘} อุทัย พิมพ์ใจชน, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชลบุรี, วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖, ชลบุรี, ๒๕๕๖.

^{๔๙} ไชยา พรหมา, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองบัวลำภู, วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖, หนองบัวลำภู, ๒๕๕๖.

^{๕๐} สมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

๔. การเป็นผู้แทนทางสังคม ไปร่วมงานศพ งานแต่งงาน และลงพื้นที่เพื่อรู้ปัญหา
ของประชาชน^{๕๑}
๕. ไปทำบุญโดยให้ทฤษฎีปรับทุกข์ ผูกมิตร บริจาคโลงศพ ตั้งมูลนิธิ ทำผ้าป่า สร้าง
สะพาน^{๕๒}
๖. บทบาทและภาวะผู้นำก่อนสมัครรับเลือกตั้ง เพราะประชาชนรู้จักครอบครัวดี
เพราะทำความดีมาตลอดจึงหาเสียงด้วยนโยบายพรรค ทำให้ได้รับเลือกตั้ง^{๕๓}
๗. การทำงานให้ประชาชนในชนบทที่ขาดแคลน ประชาชนขอทุกเรื่อง ถนน
สะพาน โดยทำงานแบบมีส่วนร่วมกับประชาชน^{๕๔}
๘. ไปเยี่ยมเยียน ถามตอบปัญหา ติดตามเรื่องร้องเรียน และการประสานงานกับส่วน
ราชการต่าง ๆ รวมถึงการไปร่วมงานกับชุมชนและสังคม การทำงานนอกสภา บางครั้งเป็นแบบสั่งการ
บางครั้งทำตามความต้องการของประชาชน บางครั้งโน้มน้าวประชาชนให้เข้าใจเรื่องต่าง ๆ^{๕๕}
๙. การรับปัญหาของประชาชนมาประสานงานต่อ เช่น การขยายเขตไฟฟ้า^{๕๖}
๑๐. การทำงานในพื้นที่ เช่น การออกหน่วยกับภริยาที่เป็นแพทย์ ตรวจร่างกาย
ประชาชนและแจกยาฟรี ไปร่วมงานทุกงาน การทำให้คำปรึกษากับประชาชนทุกเรื่อง^{๕๗}
๑๑. การปาฐกถา การพูดในวิทยุชุมชน การเขียนหนังสือ การให้สัมภาษณ์
หนังสือพิมพ์ เพื่อการปราบปรามทุจริตของรัฐบาล และอื่น ๆ เช่น การตั้งธนาคาร พระพุทธศาสนา
การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๕๘}

^{๕๑} ไชยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยนาท, วันที่ ๑๐
ธันวาคม ๒๕๕๖, ชัยนาท, ๒๕๕๖.

^{๕๒} นริศร ทองธราช, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๖ มกราคม
๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๕๓} เกื้อกุล ด่านชัยวิจิตร, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๐
มกราคม ๒๕๕๖, พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖.

^{๕๔} วิทยา แก้วภราดัย, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๑ มกราคม
๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๕๕} สงกรานต์ คำพิไลย, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๒
มีนาคม ๒๕๕๖, หนองคาย, ๒๕๕๖.

^{๕๖} จีระมิตร อุดมธรรมภักดี, จีระมิตร อุดมธรรมภักดี, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๕๗} พูนศักดิ์ อยู่ประเสริฐ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, อุดรธานี, ๒๕๕๖.

^{๕๘} ดุสิต โสภิตชา, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี, วันที่ ๑๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

๑๒. การลงพื้นที่เมื่อไม่มีการประชุมสภา^{๕๙} ทำงานด้านวัฒนธรรม กิจกรรมชุมชน^{๖๐} ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลที่ต้องมาอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร^{๖๑} ไปพื้นที่เพื่อรับทราบมาประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ^{๖๒} รวมถึงการเปิดเผยเรื่องที่ไม่ดีในสังคม เช่นตำรวจรับเงินจากการเปิดบ่อนการพนัน^{๖๓}

๑๓. การทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนมี ๔ ส่วน คือการพัฒนาในเขตพื้นที่ การประสานกับหน่วยราชการ การดูแลสังคม ศาสนา และเกษตรกร^{๖๔}

๑๔. การทำงานนอกสภา คือเป็นผู้นำประชาชนตรวจสอบการทำงานของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เพื่อสร้างการเมืองให้เปิดเผย โปร่งใส สร้างการเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็ง ตรวจสอบรัฐบาลได้^{๖๕}

๑๕. การไปพบปะกับประชาชนหรือให้ประชาชนที่เดือดร้อนมาพบที่บ้านเพื่อนำกลับไปที่พรรคการเมือง หรือสภาผู้แทนราษฎร^{๖๖}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำนอกสภาผู้แทนราษฎรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อประชาชน แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางกลุ่มไม่ช่วยเหลือและไม่ยอมพบกับประชาชนที่มีความเดือดร้อนเพราะได้จ่ายเงินซื้อเสียงไป แล้วทำให้ไม่มีภาระผูกพัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้มีจำนวนหนึ่งที่ไม่ไปแก้ไขความเดือดร้อนให้ประชาชนเพราะอ้างไม่ใช่น้ำที่

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓ สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วนที่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องตามหลัก

^{๕๙} ทรงยศ รามสูตร, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖., สิรินธร โลหะโชติ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดน่าน, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, น่าน, ๒๕๕๖., ทวี สุระบาล, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตรัง, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖., เจริมมาศ จิ่งเลิศศิริ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกรุงเทพมหานคร, วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๐} อุดล นิลเปรม, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๑} นายแพทย์ วรงค์ เดชกิจวิกรม, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิษณุโลก, วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๒} นริศา อติเทพพรพันธุ์, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๓} ชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๔} ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๕} รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๖} นิยม เวชกามา, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดั่งงามทั้งกาย วาจา ใจ มีพฤติกรรมที่ดี แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วนที่ไม่มีจิตสำนึก ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ประเทศเสียหาย ประชาชนอับอาย เป็นผู้ทำให้ประชาชนทำผิดกฎหมาย ชื่อลือชามากเสีย

๔.๑.๕ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรมีหลักธรรมที่ทำให้มีบทบาทและภาวะผู้นำมากขึ้น ดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้ข้อมูลว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม

๒. กลุ่มตัวอย่าง ๒๕ ตัวอย่างให้ข้อมูลว่าหลักธรรมที่ใช้ในการทำงานในบทบาทและภาวะผู้นำ คือศีล ๕ ถ้าปฏิบัติได้อย่างเคร่งครัดทั้งกาย วาจา ใจ จะทำให้บทบาทและภาวะผู้นำดี

๓. กลุ่มตัวอย่าง ๕ ตัวอย่าง ให้ข้อมูลว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักการทำงานที่ต้องมีเมตตา กรุณาต่อประชาชน และมีจิตเบิกบานที่เห็นประชาชนพ้นจากความเดือดร้อน^{๖๗}

๔. สติ หิริ โอตตปปะ จะทำให้ทำหน้าที่ด้วยความอดทนแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าประชาชนทั่วไป^{๖๘}

๕. หลักธรรมที่ใช้ในการทำงานคือธรรมของสัตว์บุรุษ มีเจตนาดีและพอใจกับผลงาน ทำงานตามคติของบิดาคือซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน^{๖๙}

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาคือการมีหลักธรรมที่ใช้ครองตน ครองคน และครองงาน ถ้ามีศีล ๕ ปฏิบัติได้ตามศีล ๕ ก็เพียงพอ

๔.๒ การวิเคราะห์สภาพปัญหาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่าสภาพปัญหาที่มีต่อบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีดังนี้

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกพรรคการเมืองครอบงำโดยนโยบายประชานิยม มีการจ่ายเงินซื้อเสียงคือ พรรคการเมืองจ่ายเงินให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งนำเงินไปจ่าย

^{๖๗} สงกรานต์ คำพิไลย, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๖, ینگาพ ๒๕๕๖.

^{๖๘} ไชยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยนาท, วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๖๙} อภิชาติ ตีรสวัสดิ์ชัย, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

ประชาชนได้รับการเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้พรรคการเมืองคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้อย่างเด็ดขาด ต้องทำตามคำสั่งเหมือนพนักงานบริษัท พรรคการเมือง คุมพฤติกรรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับการประชุม เขียนไว้สวยงามก็เป็นเพียงตัวหนังสือ ไม่มีการปฏิบัติตาม เช่น เขียนไว้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยไม่อยู่ในอาณาเขต มอบหมายหรือความครอบงำใด ๆ” ก็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังเป็นทาสพรรคการเมือง เช่นทุกวันนี้จะถูกรัฐประหารอีก^{๗๐}

๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นลูกจ้างของพรรคการเมือง ไม่พูดมากอยู่เฉย ๆ เพราะอาจทำให้เจ้าของพรรคหรือนายทุนพรรคไม่พอใจ เป็นปัญหาการทำให้บทบาทและภาวะผู้นำไม่ดี เพราะไม่ได้พูดในสภาผู้แทนราษฎร^{๗๑}

๓. ตำแหน่งต่าง ๆ อยู่ที่เก้าอี้พรรค ไม่ได้ดูความรู้ความสามารถของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าเหมาะสมกับตำแหน่งนั้นหรือไม่ เช่น ประธาน กรรมการ^{๗๒}

๔. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่มีวุฒิภาวะของการแสดงบทบาทและภาวะผู้นำที่ดี^{๗๓}

๕. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่ไม่ดียังมี โดยพบจากพฤติกรรม การแสดงออกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๗๔}

๖. พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยังไม่ถูกควบคุมและไม่มีวินัย ไม่รู้จักผิดหรือถูกตามที่พระพุทธรูปเจ้าทรงสอน^{๗๕}

๗. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยังไม่มีจิตวิญญาณของผู้นำที่มีคุณธรรม รับผิดชอบต่อหน้าที่ ยังมีความอิจฉาริษยา และมีความเกรงกลัว ต่อความผิด ทุจริตต่อประเทศ^{๗๖}

๘. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขาดจิตสำนึกของการเป็นตัวแทนประชาชน^{๗๗}

^{๗๐} อุทัย พิมพ์ใจชน, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชลบุรี, วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๗๑} ไชยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยนาท, วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๗๒} เจริญ จรรย์โกมล, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยภูมิ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๗๓} จิรมิตร อุดมธรรมภักดี, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, สกลนคร, ๒๕๕๖.

^{๗๔} พูนศักดิ์ อยู่ประเสริฐ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, อุดรธานี, ๒๕๕๖.

^{๗๕} ประสิทธิ์ จันทาทอง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, หนองคาย, ๒๕๕๖.

^{๗๖} ดุสิต โสภิตชา, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๗๗} สิริธร โลหะโชติ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดน่าน, วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖, น่าน, ๒๕๕๖., สกลนคร, ๒๕๕๖.,

๙. กลุ่มตัวอย่าง ได้ข้อมูลว่ายังไม่สามารถปฏิบัติตามศีลห้าได้ครบโดยเฉพาะข้อ ๔ คือ มุสาวาทาที่ทำได้ยาก^{๗๘}

๑๐. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ คือบุคคลที่ถือประโยชน์ของประเทศเป็นประโยชน์สูงสุด รู้จักขอโทษและลงโทษตัวเองเมื่อทำผิดเช่น การลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยยังไม่มีการแสดงบทบาทและภาวะผู้นำเช่นนี้^{๗๙}

๑๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ คือ การตักเตือนเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ให้เกิดความผิดด้วยกาย วาจา ใจต่ออำนาจหน้าที่^{๘๐}

๑๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์ ไม่ได้ได้รับการลงโทษ เพราะระบบการลงโทษไม่ชัดเจน แต่ต้องทำให้สังคมรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ดีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๘๑}

๑๓. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่ไม่พึงประสงค์และการปฏิรูป คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต คุณธรรมจริยธรรมไม่ทำความชั่ว^{๘๒}

๑๔. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์ คือ คุณธรรมจริยธรรม มีความโลภ โกรธ หลง คิดโกงคอร์รัปชันและทำความชั่ว^{๘๓}

๑๕. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์คือ การทำความชั่ว การทุจริตคอร์รัปชัน ขาดคุณธรรม จริยธรรม^{๘๔}

๑๖. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์ คือพฤติกรรมการใช้กฎหมาย การทำผิดกฎหมายและเป็นผู้นำให้ประชาชนทำผิดกฎหมาย^{๘๕}

๑๗. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์ คือการทำผิดทั้งส่วนตัวและการทำงาน^{๘๖}

^{๗๘} ทวี สุระบาล, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตรัง, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖,

^{๗๙} เจริญมาศ จึงเลิศศิริ, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร, วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๐} อุดล นิลเปรม, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๑} นายแพทย์ วรงค์ เดชกิจวิกรม, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิษณุโลก, วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๒} นริศา อติเทพพรพันธุ์, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๓} บุญส่ง ไช้เกษ, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตราด, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๔} ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๕} รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๘๖} เกื้อกุล ด่านชัยวิจิตร, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๖, พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖.

๑๘. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์ คือ พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและข้อบังคับ^{๑๗}

๑๙. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทและภาวะผู้นำไม่พึงประสงค์ คือการไม่นำข้อมูลที่ต้องมานำเสนอในสภาผู้แทนราษฎร^{๑๘}

สภาพปัญหาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทำให้ทราบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ นั้น เพราะพรรคการเมือง ตำแหน่ง ผู้มีอิทธิพลของพรรคการเมือง วุฒิกวาระ ความมีวินัย ไม่มีกัลยาณมิตร มีกิเลส ทำความชั่ว ไม่มีคุณธรรมจริยธรรมทั้งต่อตนเอง ต่อประชาชนและต่อการทำงาน รวมถึงการไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

๔.๓ การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาลทุกรูปแบบ เพื่อทรงเตรียมตัวเป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมือง เมื่อเสด็จออกผนวชและได้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ได้ทรงสอนหรือแสดงหลักธรรมในการบริหารการปกครองให้แก่ผู้ปกครองไว้อย่างมากมาย และลึกซึ้ง เพื่อที่จะให้ผู้ปกครองหรือระบบการปกครองของประเทศนั้น ๆ สามารถบรรลุเป้าหมายของการปกครอง คือ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในประเทศได้อย่างแท้จริง

คำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีคุณค่าและนำมาใช้ในการปกครองและการบริหารได้ทุกระดับ ตั้งแต่การปกครองตนเอง ปกครองหมู่คณะ ตลอดจนถึงประเทศชาติหรือสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี คือ หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาช่วยตรวจสอบ ควบคุม บังคับจิตใจหรืออารมณ์ของคน โดยเน้นจากการบังคับควบคุมจากภายใน เช่นการสอนให้คนเรารักษาศีล ประพฤติธรรมเป็นต้น พระพุทธศาสนาเน้นส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ฝึกฝน เชื่อมมั่นและรับผิดชอบต่อตัวเองอยู่มาก การปกครองที่จะได้ผลดีที่สุตนั้นก็คือการปกครองที่แต่ละคนทั้งฝ่ายผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเริ่มต้นจากการตรวจสอบควบคุมตนมาจากภายใน เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงตนเองและการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ แล้วจึงปรับปรุงสังคมภายนอก พระพุทธศาสนาสอนให้คนเรารู้จักเหตุผล กาลเทศะ รู้จักธรรมชาติและความต้องการของผู้อื่น รวมทั้งมีหลักการปกครองหมู่คณะหรือประเทศชาติจำนวนมาก ซึ่งการได้วิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้ โดยหลักธรรมนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ๒๖๐๐ กว่าปีแล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

^{๑๗} วิทยา แก้วภราดัย, การสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ, วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๖, กทม., ๒๕๕๖.

^{๑๘} สงกรานต์ คำพิไลย, การสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๖, บึงกาฬ ๒๕๕๖.

๔.๓.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ก. คุณสมบัติของผู้นำหรือผู้ปกครองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผู้นำหรือผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความเจริญหรือความเสื่อม ผู้ปกครองที่ดี มีศีลธรรมมีความรู้ความสามารถ นำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความผาสุกความเจริญได้ ถ้าผู้ปกครองทุจริต ผิดศีลธรรม จะทำให้ประชาชนประสบกับความเดือดร้อน และประเทศชาติอาจจะล่มสลายได้ ในพระไตรปิฎกได้แสดงถึงหลักปฏิบัติและความสำคัญของผู้ปกครองไว้หลายประการ เช่น ในราโฆวาทชาดกได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำหรือผู้ปกครองรัฐไว้อย่างชัดเจน คือ

ในเมื่อโคทั้งหลายว่ายข้ามแม่น้ำไป ถ้าโคหัวหน้าฝูงว่ายคด โคทั้งหมดก็ว่ายคดไปตามกัน ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับการสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมโดยแท้ ถ้าพระราชาผู้เป็นใหญ่ไม่ตั้งมั่นอยู่ในธรรม รัฐก็ย่อมอยู่ไม่เป็นสุขทั่วกัน^{๘๙}

จากข้อความในชาดกนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำหรือของผู้ปกครองรัฐว่ามีส่วนสำคัญต่อประชาชนเพียงใด ในระบบราชาธิปไตยแม้ว่าพระมหากษัตริย์คือผู้นำที่มีอำนาจสูงสุด ที่จะนำประชาชนไปในทางใดก็ได้ บางครั้งได้พระมหากษัตริย์ที่ไม่มีคุณธรรมจึงมักจะใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง แต่ในทางพระพุทธศาสนาพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองต้องมีภาวะผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม ในมหากปิชาดก^{๙๐} ได้แสดงถึงคุณสมบัติของของผู้ปกครองหรือพระราชา ดังนี้

๑) รัฐนั้นเปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่ ผู้ปกครองจะต้องปกครองรัฐโดยธรรม ถ้าผู้ปกครองปกครองรัฐโดยธรรม ผู้ปกครองนั้นก็จะมีความสุข และรัฐก็จะไม่พินาศ แต่ถ้าผู้ปกครองไม่ปกครองรัฐโดยธรรม ผู้ปกครองนั้นก็ไม่มีมีความสุขเลย

๒) ผู้ปกครองจะต้องไม่เบียดเบียน ชูตริตพ้อคำหรือนักธุรกิจมากจนเกินไป ถ้าผู้ปกครองเบียดเบียนนักธุรกิจ ผู้ประกอบการค้าภายในรัฐ ก็จะทำให้ขาดรายได้จากการเก็บภาษี

๓) ผู้ปกครองจะต้องไม่เบียดเบียนข้าราชการผู้ใหญ่ หรือ เบียดเบียนทหารผู้เชี่ยวชาญในการรบ เพราะจะทำให้ขาดบริวารหรือกำลังพล

๔) ผู้ปกครองจะต้องไม่เบียดเบียนผู้ประพฤติธรรม หรือ บรรพชิตผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพราะจะทำให้ผู้ปกครองนั้นคลาดจากความดี

๕) ผู้ปกครองต้องไม่ประพฤติผิดในบุตรภรรยา และต้องประพฤติธรรมคือบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทเสมอเหมือนกัน

ผู้ปกครองที่มีลักษณะเช่นนี้ ทำให้ประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองอยู่กันด้วยความผาสุก ในมหากปิชาดกได้แสดงถึงคุณธรรมของผู้ที่เหมาะสมจะเป็นผู้ปกครองว่า

^{๘๙} อัง.จตุกก. (ไทย ๒๑/๗๐/๑๑๔-๑๑๖., ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๓๓/๑๓๖/๑-๔.

^{๙๐} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๖๑-๖๗/๒๖๖.

“พระราชชาติรสถามพญาลิงว่า พญาลิงเจ้าทอดตัวเป็นสะพานให้ลิงเหล่านี้
 ข้ามไปโดยสวัสดิ เจ้าเป็นอะไรกับลิงเหล่านั้น ลิงเหล่านั้นเป็นอะไรกับเจ้า
 พระยาลิงกราบทูลว่า ขอเดชะพระองค์ผู้ปราบข้าศึก ข้าพระองค์เป็นพญาลิง
 ผู้เป็นใหญ่ปกครองฝูงลิงเหล่านั้น
 ผู้มีความเศร้าโศกและความกลัวต่อพระองค์
 ข้าพระองค์ได้ฟังตัวซึ่งมีเถาว์วัลย์ผูกติดที่ ๒ ทำหลังอย่างมั่นคง
 ไปจากต้นไม้ที่ประมาทชั่วร้ายอันตรายที่ปลดสายแล้ว
 ข้าพระองค์นั้นพุ่งออกไปตามลมเข้าหาต้นมะม่วงนี้
 ดุจเมฆถูกลมพัดขาดเมื่อไปไม่ถึงจึงใช้เท้าหน้าทั้งสอง
 จับกิ่งมะม่วงกลางอากาศนั้น ข้าพเจ้าถูกกิ่งไม้และเถาว์วัลย์จึงอยู่เหมือนสายพิณ
 พวกลิงใช้เท้าเหยียบข้ามไปโดยสวัสดิ การผูกด้วยเถาว์วัลย์นั้น
 ไม่ทำให้ข้าพเจ้าเดือดร้อนถึงตายก็ไม่เดือดร้อน ขอข้าพเจ้าได้นำความสุข
 มาให้แก่ฝูงลิงที่ข้าพเจ้าปกครองอยู่ (เท่านั้น)
 ขอเดชะพระราชผู้ปราบข้าศึก
 นี้เป็นอุปมาสำหรับพระองค์
 ขอพระองค์ทรงสดับข้ออุปมานี้เดิม
 ก็พระราชามหากษัตริย์ผู้ทรงทราบชัด
 ควรจะแสวงหาความสุขมาให้แก่ชนทั้งปวง
 คือทั้งชาวแคว้น พาหนะ พลนิกาย และชาวบ้าน”^{๙๑}

ข. หลักธรรมของผู้นำหรือผู้ปกครอง

นอกจากนี้ในมหากาปิณฑกได้แสดงถึงหลักของผู้ปกครองว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความ
 เสียสละ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติแล้ว ผู้ปกครองต้องยอมเสียสละความสุข
 ส่วนตัว และทุ่มเทชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ให้สมกับความไว้วางใจของประชาชนที่คัดเลือก หรือยกย่อง
 มาเป็นผู้นำของพวกเขา โดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ข้อคิดสำหรับผู้ปกครอง
 ในชาดกนี้มีว่า “ธรรมดาพระราชามหากษัตริย์ผู้ทรงปรีชาสามารถ พึงแสวงหาความสุขให้แก่รัฐ
 สัตว์พาหนะ ทหาร และพลเมืองถ้วนหน้ากัน”^{๙๒} หลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติและเป็นข้อปฏิบัติสำหรับ
 ผู้ปกครองนั้น มีดังนี้ คือ

๑.. ทรงทศพิธราชธรรม หลักธรรมข้อนี้ผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์ของไทยทรงยึดถือ
 ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาช้านานทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่ยุคสมัยที่ปกครองด้วยระบบบูรณาญาสิทธิราชย์เป็น
 ต้นมา จนกระทั่งในสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นหลักธรรมสั้น ๆ มาในมหาหังสชาดก แต่มีความหมายที่กว้าง
 และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถใช้ได้ดีมาทุกยุคทุกสมัย มีเนื้อหาเป็นหลักปฏิบัติของผู้ปกครองหรือผู้นำ
 โดยตรง คือ

^{๙๑} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๔๐๔/๒๖๖.

^{๙๒} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๘๓-๘๔/๒๗๐-๒๗๑.

๑) ทาน การให้สิ่งที่ควรให้แก่บุคคลที่ควรให้ ควรสละสิ่งของช่วยเหลือราษฎร หรือ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ มีการเผื่อแผ่ให้ปันและสงเคราะห์แก่บุคคลรอบข้างหรือผู้ใต้ปกครองหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

๒) ศีล ความประพฤติดีงาม ควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา และทางใจให้ ถูกต้องเรียบร้อย ดีงามตามระเบียบวินัยของหมู่คณะและหลักกรรมทางศาสนา เพื่อเป็นตัวอย่างและ เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง

๓) ปริจาคะ การบริจาค หรือการไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) การเสียสละเพื่อส่วนรวม ยอมเสียสละความสุขส่วนตนเข้าไปรับภาระหน้าที่ดำเนินงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนหมู่คณะหรือ ประเทศชาติ ด้วยความเสียสละอย่างแท้จริง เป็นคนมีจิตใจกว้างขวางไม่เห็นแก่ตัว ไม่ฉวยโอกาสเอาเปรียบเพื่อความสุข หรือความปลอดภัยเฉพาะส่วนตน

๔) อาชชวะ คือ ความซื่อตรงต่อตนเอง ต่องาน และต่อบุคคลอื่น ๆ ปฏิบัติภารกิจหรือ หน้าที่ด้วยความสุจริตจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง มีความภักดีต่อประเทศชาติ และตั้งมั่นในสุจริตธรรม มั่นคงอยู่ในศีลธรรม รักษาสัจจะและเกียรติยศ ตลอดจนเป็นที่เชื่อถือ ไว้วางใจได้

๕) มัททวะ ความอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมเย่อหยิ่งกระด้างหยาบคาย มีคำพูดที่นุ่มนวล ไพเราะอ่อนหวานต่อคนทั่วไป มีอัธยาศัยดีงาม พร้อมทั้งจะรับฟังคำแนะนำตักเตือนจากผู้อื่น ทำให้ ได้รับความจงรักภักดีจากประชาชนและผู้ใต้บังคับบัญชา

๖) ตปะ ความทรนงค์หรือความมีอำนาจหรือธรรมอยู่ในตัว ที่คอยรู้จักยับยั้งชั่งใจ คอยทำลายหรือขจัดความชั่วไม่ให้กำเริบ เป็นอำนาจที่ปราบปรามจิตใจของผู้ปกครองให้อยู่ในทำนอง คลองธรรม ไม่ล่วงละเมิดศีลธรรมอันดีงามตามอำนาจความต้องการของกิเลส ทำให้ผู้ใต้ปกครองเกิด ความยำเกรงด้วยการบำเพ็ญเพียร เอาชนะความชั่วร้ายภายในจิตใจด้วยการรู้จักขจัดความชั่วออกไป ไม่ยอมหมกมุ่นอยู่ในกามคุณหรือความสุขสำราญมากเกินไป

๗) อักโกธะ ความไม่โกรธ ไม่ลู่อำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้กระทำการต่าง ๆ ผิดพลาด เสียธรรม จะต้องมีความอดทนอดกลั้นไว้คอยระงับความขุ่นเคือง มีความรักและปรารถนาดีต่อ ผู้ใต้ปกครองสม่ำเสมอ ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งให้เขาเจริญในทุก ๆ ด้าน

๘) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน บีบบังคับ กดขี่ข่มเหงให้ประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง ได้รับความเดือดร้อนทุกข์ยากเช่นการเก็บภาษีแบบชูดริตการใช้แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิงใน อำนาจจนขาดความเมตตากรุณา ไม่หาเหตุลงโทษประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองเพราะอาศัยความ เกลียดชังส่วนตัว จะต้องมีการช่วยเหลือประชาชนและผู้ใต้ปกครองให้พ้นจากทุกข์ภัย

๙) ชั้นติ ความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มใจห้ามใจตัวเอง ทนทานต่ออำนาจกิเลสและ ความทุกข์ยากต่าง ๆ ให้มีสติคอยควบคุมจิตใจให้คงที่อยู่ตามปกติ ไม่ให้กำเริบอ่อนไหว ในเมื่อเผชิญ กับความยุ่งยากลำบาก ภัยอันตรายต่าง ๆ เป็นธรรมที่จะทำให้ฝ่าฟันอุปสรรคไปถึงจุดหมายปลายทางได้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและกล้าหาญ

๑๐) อวิโรธนะ^{๙๓}ความไม่ประพฤตินิบัติไปจากธรรม หรือความเที่ยงตรงต่อหลักธรรม ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำดีร้าย ลากสักการะ หรืออารมณ์ที่ชอบใจและไม่ชอบใจใด ๆ ตั้งมั่นอยู่ในธรรมทั้งส่วนยุดิธรรม คือ ความเที่ยงธรรม ทั้งในส่วนนิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนในการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ไม่ประพฤติกเล็ดเคลื่อนวิบัติไป ดำรงอยู่ในความยุดิธรรม มีความสงบเสงี่ยม มีสติควบคุมรักษามารยาททางกาย วาจา ให้เป็นสุจริตและสุภาพ ไม่ผิดระเบียบประเพณี ตลอดจนกฎหมายและศีลธรรม ให้มีความสุขภาพเมื่อจะเสียขันติ

๒. หลักราชสังคหวัตถุ

การประกอบราชสังคหะคือการทำนุบำรุงประชาชน ด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า หลักราชสังคหวัตถุ^{๙๔} หลักธรรมข้อนี้ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมในการวางนโยบายในการปกครองและบริหารงานของรัฐ ที่มุ่งเพื่อเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีคุณธรรมมากขึ้น เรียกว่า “หลักธรรมาภิบาลนโยบาย หรือ รัฐประศาสนนโยบาย” ซึ่งมีทั้งหลักในด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งยังเป็นสิ่งที่เสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงขึ้นในรัฐได้ เพราะความมั่นคงของรัฐขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐาน ๔ ประการ คือ ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางด้านการเมือง ความมั่นคงทางด้านสังคมจิตวิทยา และความมั่นคงทางด้านทหารหรือการป้องกันประเทศ ซึ่งความมั่นคงของรัฐทั้งสี่ด้านนี้เมื่อนำหลักราชสังคหวัตถุมาใช้ก็จะเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความมั่นคงได้ คือ

๑) สัสเมธะ ฉลาดในการบำรุงธัญญาหาร การบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจให้มีภาวะเศรษฐกิจดี มีผลผลิตพืชพันธุ์สมบูรณ์ ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ฉลาดในการส่งเสริมอาชีพและการผลิตของประชาชนให้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจนั้นมีความหลากหลายในเชิงรูปแบบ แต่พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักการใหญ่ๆ ให้เห็นว่าประเทศชาติจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคงได้ ประชาชนในชาติจะต้องมีเศรษฐกิจภายในครัวเรือนที่มั่นคงเสียก่อน คือ ประชาชนจะต้องมีเศรษฐกิจที่พอเพียง มีความสุขตามแบบอย่างของชาวบ้านพอสมควร คือ มีทรัพย์สินเงินทองเก็บไว้กับครอบครัว และได้ใช้จ่ายทรัพย์สินนั้นไปในทางที่ถูกต้อง มีอาชีพการงานที่สุจริตไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม และไม่มีหนี้สิน ทั้งสี่ประการนี้เรียกว่าสุขของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน^{๙๕} ในด้านการผลิตพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ขยันหาทรัพย์ ไม่ให้เกียจคร้าน ในด้านการบริโภคก็ทรงสอนไว้ในหลักโภคอาทิยะ ๕^{๙๖} ว่าให้รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ไปในทางที่ควรจ่าย คือ ใช้เลี้ยงตัวเอง ครอบครัว มารดาบิดา บุตรภรรยาและคนใต้ปกครอง เลี้ยงดูมิตรสหาย ใช้ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ และทำพิธีกรรมต่าง ๆ คือ การสงเคราะห์ญาติ การต้อนรับแขก การทำบุญ การเสียภาษี การบำรุงสมณพราหมณ์ และการที่จะมีเศรษฐกิจมั่นคงอยู่ได้ทั้งในระดับครอบครัวและระดับประเทศ พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงหลักกกุลจิรัฐิธิธรรม^{๙๗} ว่า จะต้องรู้จักแสวงหาทรัพย์ที่สูญหายไปแล้วหรือหมดไปแล้วมาเพิ่มเติม ต้องรู้จักบูรณะซ่อมแซม

^{๙๓} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๖๒.

^{๙๔} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๙/๔๑-๔๒, ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๒๓/๒๙๒-๒๙๕.

^{๙๕} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๙๐

^{๙๖} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๒/๔๑/๔๘.

^{๙๗} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๘/๓๓.

สิ่งของที่ชำระทอดทุตรโทรม ต้องรู้จักประมาณในการใช้สอยทรัพย์ที่มีอยู่ และต้องคัดเลือกคนดีมีศีลธรรม ขึ้นมาเป็นผู้ปกครองหรือมาเป็นผู้ปกครองประเทศชาติ

๒) ปุริสเมธะ ฉลาดบำรุงข้าราชการ ความเป็นผู้ฉลาดในการรับคนเข้ามารับราชการ เพื่อมาทำหน้าที่ในการบริหารของรัฐ รู้จักคัดเลือกคนและจัดสรรตำแหน่งให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ปุณบำเหน็จความชอบในบางโอกาส รู้จักส่งเสริมคนดี เปิดโอกาสให้คนดีเข้ามารับราชการ โดยเฉพาะความมั่นคงด้านการทหาร จะต้องเป็นผู้ฉลาดในการที่จะคัดเลือกบุคคลเข้ามารับหน้าที่เป็นแม่ทัพหรือผู้นำกองทัพ เพราะทหารคือผู้ที่เข้าไปเพื่ออุดมการณ์สูงสุด คือ การเสียสละ งานทหารเพื่อรักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ถ้าหากเพื่อปกป้องสถาบันทั้งสาม ทหารก็พร้อมที่จะยอมเสียสละทุก ๆ อย่างแม้กระทั่งชีวิต หลักในการเสียสละในทางพระพุทธศาสนานั้นท่านสอนไว้เป็นลำดับลดหลั่นกันไป คือ “พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละทั้งทรัพย์ อวัยวะ และแม้กระทั่งชีวิตเพื่อรักษาธรรม”^{๙๘} เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมเสีย ส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่ หรือเสียสละสิ่งที่สำคัญน้อยเพื่อรักษาสิ่งที่มีความสำคัญมากเอาไว้ ลักษณะของทหารที่สามารถที่จะชนะข้าศึกได้ดีว่า จะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติพิเศษหรือจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหนือกว่าข้าศึก ท่านแสดงเป็นตัวอย่างไว้ ๔ ประการ คือ เป็นผู้ฉลาดหมายถึงเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทั้งในชัยภูมิและยุทธวิธีในการรบ ยิ่งได้ไกล ยิ่งได้เร็วและแม่นยำ ทำลายข้าศึก จำนวนมาก (ได้ด้วยกำลังอันน้อย)^{๙๙} เป็นการแสดงให้เห็นว่าทหารหรือนักรบที่จะสามารถป้องกัน ประเทศชาติได้นั้น จะต้องมีคุณสมบัติพิเศษจึงจะสามารถมีชัยชนะเหนือข้าศึกได้

๓) สัมมาปาสะ ผูกประสานปวงประชา ความฉลาดในการแก้ปัญหาสังคม รู้จักผูกสมานรวมใจของประชาชน รู้จักการสงเคราะห์ โดยดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามความประสงค์ ของประชาชน มีการส่งเสริมอาชีพด้วยวิธีการต่าง ๆ แก่ประชาชน เช่น การให้กู้ยืมเงินไปลงทุนโดย คิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น ความมั่นคงทางด้านสังคมจิตวิทยา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพ ที่มีต่อชีวิตทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม คำสอนในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมากมาย เช่น หลักการพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือ ศีล ๕^{๑๐๐} ได้แก่การไม่ฆ่าไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน การไม่ละเมิดทรัพย์สินหรือลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง การไม่ล่วงละเมิดทางเพศ การไม่พูดเท็จโกหกหลอกลวง และการไม่เสพยสิ่งเสพติดของมึนเมาที่ทำให้ขาดสติทุกประเภท และยังมีหลักธรรมที่จะเป็นเครื่องช่วยเกื้อกูลศีล ๕ ประการข้างต้นให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น เรียกว่าหลักเบญจธรรม ๕^{๑๐๑} คือ ความเมตตา กรุณา รักรักรักรปรารถนาดีต่อกัน การเลี้ยงชีวิตในทางสุจริต ความสังวรในกาม ความซื่อสัตย์ซื่อตรง และความมีสติสัมปชัญญะความรู้ตัว หลักการทั้งหมดนี้จะเป็นเครื่องช่วยให้สังคมอยู่อย่างมีสันติ กล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมในการสร้างสันติภาพก็ได้

^{๙๘} ชู.ชา. (ไทย) ๒๘/๓๘๒/๙๙.

^{๙๙} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๘๑/๑๖๕.

^{๑๐๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๖๗/ ๓๘๘.

^{๑๐๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่

๔) วาจาเปยยะ มีวาจาอันดูดีมีใจ ไพเราะอ่อนหวานชวนฟัง ประกอบด้วยความสามัคคี รู้จักใช้คำพูดให้เหมาะสมกับคนฟัง ตามวัย เพศ สถานะ ภาวะ รู้จักโน้มน้าวให้คนทำความดี ยกย่องการทำความดี เป็นต้น

๕) นิรัคคะ หรือ สรรพเมธะ คือ จะต้องขจัดอิทธิพลต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนหรือบ้านเมืองอยู่อย่างไม่สงบสุข เช่น พวกมีอำนาจเหนือกฎหมาย โจรผู้ร้าย ตลอดจนจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่นอบายมุข ยาเสพติดให้หมดไป ทำให้บ้านเมืองปราศจากโจรผู้ร้าย ประชาชนอยู่ได้โดยไม่ต้องระแวงภัย บ้านเรือนก็ไม่ต้องใส่กลอนหรือลงลิ้มสลัก เป็นการช่วยส่งเสริมความมั่นคงด้านการเมืองของรัฐ

๓. หลักกอคติ ๔ ผู้ปกครองต้องละเว้นจากกอคติ^{๑๐๒} หรือความลำเอียง ๔ ประการ ในการใช้อำนาจ ผู้ปกครองจะต้องละเว้นกอคติสี่ประการนี้อย่างเด็ดขาด คือ

๑) ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน คือ รักคนโน้นมากกว่าคนนี้ ที่เรียกว่าฉันทาคติ

๒) ลำเอียงเพราะไม่ชอบ โกรธเกลียดกัน ที่เรียกว่า โทษาคติ

๓) ไม่ลำเอียงเพราะหลง ไม่รู้จริง ที่เรียกว่าโมหาคติ

๔) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว เช่น กลัวอิทธิพล กลัวอำนาจ เป็นต้น เรียกว่า ภยาคติ

หลักธรรมทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติสำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือ นักการเมืองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะและบริหารงานของรัฐ “ผู้นำในคติทางพระพุทธศาสนามีได้เป็นเพียงผู้นำทางการเมืองของประเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำสังคมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดของสังคม”^{๑๐๓} ผู้ปกครองหรือผู้นำเป็นกลไกสำคัญต่อความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเสื่อมลงก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมของผู้ปกครองนั่นเอง ถ้าได้ผู้ปกครองที่ปฏิบัติตามหลักปมุขธรรมคือธรรมสำหรับผู้เป็นประมุขแล้ว ก็สามารถที่นำพาประเทศหรือรัฐนั้นให้เป็นรัฐในอุดมคติได้ เป็นรัฐที่มีแต่ความสงบสุข เพียบพร้อมไปด้วยสุจริตชน ไม่มีการคดโกง ฉ้อฉล เพลโต ได้เสนอความคิดที่ให้ความสำคัญแก่ผู้ปกครองว่า

รัฐจะก้าวขึ้นสู่ความสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อนักปราชญ์และนักปกครองเป็นคนเดียวกัน ดังที่เรียกว่าราชาปราชญ์ (Philosopher King) เพราะมีฉะนั้นแล้วมนุษย์จะไม่หลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งนี้เพราะนักปราชญ์ซึ่งเป็นแบบอย่างแห่งความดี ย่อมปฏิบัติตัวดี และแสวงหาความดียิ่ง ๆ ขึ้น^{๑๐๔}

ค. หลักธรรมของตัวแทนประชาชนหรือของประชาชน

ในการปกครองประเทศหรือหมู่คณะใด ๆ ก็ตาม นอกจากผู้ปกครองจะต้องมีคุณธรรมและยึดหลักธรรมมาเป็นหลักในการปกครองแล้ว ประชาชนหรือตัวแทนประชาชนก็ต้องมีคุณธรรมด้วย จึงจะสามารถทำให้การปกครองประเทศหรือสังคมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายของรัฐหรือประสพกับ

^{๑๐๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖ /๑๙๖.

^{๑๐๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธศาสนากับสังคมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง , ๒๕๓๒) , หน้า ๓๒.

^{๑๐๔} อ้างใน John G. Gunnell , **Political Philosophy and Time** , [England : Wesleyan University Press , 1965 , P 162.

ความสงบสุขร่มเย็นได้ เพราะทุกคนที่อยู่รวมกันในหมู่คณะหรือในประเทศเดียวกันต่างก็ต้องรับผิดชอบต่อความสุข ความทุกข์ ของกันและกันทั้งนั้น ประเทศชาติจะเจริญหรือเสื่อมนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองฝ่ายเดียว แต่ทั้งผู้ปกครองประชาชนและตัวแทนประชาชนต้องร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ประเทศชาติหรือสังคมนั้น ๆ จึงจะประสบผลตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ประชาชนภายในประเทศควรนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติ คือ

๑. หลักอริปไตย คือต้องรู้จักหลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่า “อริปไตย”^{๑๐๕} ๓ คือ

(๑) อัตตาริปไตย การถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ เกียรติภูมิ ของตนเป็นใหญ่ กระทำการต่าง ๆ ด้วยการปรารถนและสิ่งทีเนื่องด้วยตนเป็นประมาณ เช่น ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถึงแม้ว่ากฎหมายจะบังคับหรือไม่บังคับก็ตามว่า ทุกคนจะต้องไปเลือกตั้ง แต่ถ้าหากรู้จักปรารถน คือ คิดว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องไปเลือกตั้งแล้ว ก็ไปเลือกโดยมิได้คิดว่าจะเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ นี้เรียกว่ารู้จักอัตตาริปไตย ส่วนในฝ่ายกุศล ได้แก่ การเว้นชั่วทำดีด้วยเคารพตน

(๒) โลกาธิปไตย คือ ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือเอาความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถนจะเอาใจหมู่ชนหาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียกล่าวว่าเป็นประมาณ เช่นถ้าหากไม่ไปเลือกตั้งกลัวว่าจะถูกผู้อื่นตำหนิติเตียนได้ ก็เลยไปเลือก นี้เรียกว่าปรารถนโลกเป็นใหญ่ ส่วนในฝ่ายกุศลได้แก่เว้นชั่วทำดี ด้วยเคารพเสียงหมู่ชน

(๓) ธรรมาริปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริงและความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความรู้ที่ใจว่า เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม เป็นประมาณอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยเคารพหลักการ กฎ ระเบียบกติกา เช่น ไปเลือกตั้งเพราะคิดว่าเป็นวิถีทางที่ดีที่จะได้ผู้ปกครองที่คิดว่าน่าจะเป็นที่ไว้วางใจได้มาบริหารประเทศ ถ้าไม่ไปเลือกก็จะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรไม่ถูกต้อง เมื่อรู้ได้อย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐประชาธิปไตยพึงยึดถือหลักธรรมาริปไตย

๒. หลักอภิปรินิยธรรม มีส่วนร่วมในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวคือหลัก “อภิปรินิยธรรม”^{๑๐๖} ถ้าหากปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้วจะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย หลักการของหลักธรรมหมวดนี้ คือ

๑) หมั่นประชุมพบปะ ปรึกษาหารือกิจการงานที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน โดยสม่ำเสมอ

๒) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำร่วมกัน

^{๑๐๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

^{๑๐๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๖๘/๘๖.

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ คือไม่ถือตามอำเภอใจใคร่ตามความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ ไม่บัญญัติสิ่งต่าง ๆ ขึ้นตามความพอใจ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ก่อนแล้วและประพฤติปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด

๔) ให้ความเคารพแก่ท่านผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็นประธานที่มีประสบการณ์ยาวนาน มองเห็นความสำคัญ เคารพนับถือและเชื่อฟังถ้อยคำของท่าน คือการให้เกียรติผู้ใหญ่นั้นเอง

๕) ให้เกียรติและ ป้องกัน ให้ความอารักขาแก่สตรี ไม่ให้ถูกข่มเหงรังแกได้

๖) เคารพนับถือและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่กระทำต่อเจดีย์สถานอนุสาวรีย์ประจำชาติ ไม่ปล่อยให้ประเพณีหรือการบูชาต่าง ๆ อันเป็นสิ่งเตือนความทรงจำให้ระลึกรถึงความดีงาม ที่เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นสูญหายไป

๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่บรรพชิต ท่านผู้ทรงศีลทรงธรรมอันบริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมของประชาชน ขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านผู้ทรงคุณธรรมเช่นนั้นทั้งหลายที่ยังไม่มา ฟังมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

๓. ต้องมีฆราวาสธรรม ๔^{๑๐๗} ในอาฬวกสูตรคือประชาชนนั้นจะต้องมีธรรมะประจำจิตใจของชาวบ้าน หรือของประชาชนผู้อยู่ครองเรือนสี่ประการคือ

๑) สัจจะ ความจริง คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือวางใจได้

๒) ทมะ ฝึกตน คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัว และแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงามยิ่งขึ้นเสมอ

๓) ขันติ อดทน คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมายไม่ทอดถอย

๔) จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ สละโลกได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

หลักธรรมทั้งหมดเหล่านี้เป็นหลักธรรมที่ประชาชนตัวแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของประชาชนควรต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ หลักธรรมของพลเมืองหรือของประชาชนนี้เป็นหลักธรรมที่สอนให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม ความเป็นพลเมืองหรือสมาชิกที่ดีของรัฐต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ญาติมิตร และสังคมโดยรวม ดังที่ทรงแสดงถึงหลักโภคอาทิยะ^{๑๐๘} ว่า ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากการครอบครองทรัพย์ คือ ให้ใช้เลี้ยงตัวเลี้ยงครอบครัว บุตรภรรยา และคนในปกครองทั้งหลาย มิตรสหายและเพื่อนร่วมงาน ใช้ป้องกันอันตราย และทำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น สงเคราะห์ญาติ ต้อนรับแขก ทำบุญ และเสียภาษีให้รัฐ เป็นต้น

๔. หลักสังคหัตถ์ ๔ นั้น พระพุทธเจ้าทรงเน้นหลักสังคหัตถ์ ๔ ให้มีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เช่น ทาน การให้ ปิยวาจา พุดจาอ่อนหวาน อุตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์

^{๑๐๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต (A consitiution)**, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕, หน้า ๕๑.

^{๑๐๘} อภ.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๔๑/๔๘ .

สมานัตตา มีตนเสมอต้นเสมอปลาย การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ถือเป็นวิถีชีวิตที่หลักธรรมเกี่ยวกับพลเมืองมุ่งเน้นเป็นอย่างมาก และยังเน้นถึงการรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ทรงห้ามพุทธบริษัททำการค้าขายที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสังคม^{๑๐๙} คือ การค้าอาวุธ ค้ามนุษย์ ค้าขายสัตว์ ค้าขายสุรายาพิษรวมถึงยาเสพติดทุกชนิด ซึ่งสินค้าอย่างนี้เป็นสินค้าที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แถมอาจจะเกิดโทษต่อสังคมด้วยซ้ำ หลักธรรมในทางพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นให้พลเมืองสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนในการช่วยเหลือสังคม ต้องการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ หรือค้าขายแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และบุคคลควรมีความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมด้วย

๔.๓.๒ หน้าที่ของผู้ปกครองและเป้าหมายในการปกครองของผู้ปกครองหรือผู้นำหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การที่มนุษย์มารวมตัวกันเป็นรัฐนั้น ก็เพื่อต้องการให้ผู้ปกครองเข้ามาทำหน้าที่ในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้รัฐหรือผู้ปกครองจะบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการปกครองได้ จะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือมีพันธกิจที่จะต้องปฏิบัติต่อประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่อันชอบธรรมที่ผู้ปกครองหรือรัฐจะพึงอำนวยความสะดวกสุขแก่ประชาชน และถือเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากผู้ปกครองหรือรัฐให้มากที่สุด หน้าที่ของผู้ปกครองรัฐโดยทั่วไปมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ทั้งนี้แล้วแต่หลักการและรูปแบบการปกครองของแต่ละประเทศ ประเทศใดที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการ หน้าที่ของรัฐก็จะหย่อนลงไป พร้อมทั้งสิทธิของประชาชนก็จะลดน้อยลงไปด้วย แต่ในระบบประชาธิปไตย เน้นตัวบุคคลเป็นเกณฑ์ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของผู้ปกครองหรือหน้าที่ของรัฐจึงกว้างขวาง สอดคล้องกับเจตนารมณ์และประโยชน์สุขของประชาชน หรืออีกนัยหนึ่ง จำเป็นต้องถือเอาความต้องการ ความประสงค์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง การที่ผู้ปกครองหรือรัฐจะมีหน้าที่ประการใดนั้น มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหลายประการ แต่โดยสรุปแล้วหน้าที่ของผู้ปกครองหรือรัฐมีด้วยกัน ๓ ประการ คือ

- ๑) หน้าที่ทางสังคม (Social Function)
- ๒) หน้าที่ทางเศรษฐกิจ (Economic Function)
- ๓) หน้าที่ทางการบริหาร การปกครอง และการเมือง (Political Function)^{๑๑๐}

หน้าที่ทั้ง ๓ ประการนี้สรุปลงได้เหลือ ๒ ประการ คือ หน้าที่ที่ผู้ปกครองหรือรัฐต้องกระทำ ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นจะละเว้นเสียไม่ได้ ถ้าหากละเว้นไม่ปฏิบัติจะเกิดผลร้ายแก่ประชาชนและประเทศชาติได้ เช่น กิจการเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ การรักษาความสงบภายใน การหารายได้เพื่อบำรุงประเทศชาติ เป็นต้น กับหน้าที่ที่รัฐควรกระทำ อาจจะไม่ปฏิบัติบ้างก็ได้ เพราะถ้าไม่ทำก็คงจะไม่มีผลเสียหายถึงกับทำให้ประเทศชาติล่มสลาย เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษา การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตามถ้ารัฐสามารถที่จะปฏิบัติได้ก็ไม่ควรที่จะงดเว้น

^{๑๐๙} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๓๓.

^{๑๑๐} ประยงค์ สุวรรณบุปผา, รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก - ตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๓๘.

(๑) หน้าที่ของผู้ปกครองทางสังคม

ตามหลักพระพุทธศาสนา ในอัครัญญสูตรหน้าที่ของผู้ปกครองรัฐที่ชัดเจน ที่ว่า พ่อเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จักปรากฏ การดิเตียน จักปรากฏการพูดเท็จจักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ ในเพราะบาปกรรม เหล่าใด บาปกรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย ออการะนั้นเลยพวก เราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ที่ควรว่ากล่าวโดยชอบ ให้เป็นผู้ดิเตียนผู้ที่ควร ดิเตียนโดยชอบ ให้เป็นผู้ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่ง ข้าวสาส์ให้แก่มุนี^{๑๑}

ตามพระสูตรนี้แสดงถึงหน้าที่ของผู้ปกครองรัฐด้านสังคม การรักษาความสงบเรียบร้อย ภายในรัฐ นอกจากนี้หน้าที่ด้านอื่น ๆ ของรัฐเช่น การให้บริการหรือการทำให้ประชาชนภายในรัฐมี สภาพความเป็นอยู่ดี มีหลักประกันทางสังคมและมีสภาพแวดล้อมดีพอสมควร หลักพระพุทธศาสนา เรียกสภาพความเป็นอยู่ที่ดีเหล่านี้ว่าสัพปาเย^{๑๒} ดังนี้

๑) ผู้ปกครองหรือรัฐมีหน้าที่ที่จะช่วยเหลือให้ประชาชนไม่ขาดแคลนในด้านอาหาร การกิน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพที่ดี พอเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ไม่เดือดร้อนจนเกินไป มีผลผลิตพอเพียงไม่ลำบากในการดำรงชีวิต จัดเข้าในอาหารสัพปาเย

๒) ผู้ปกครองหรือรัฐมีหน้าที่ควบคุมสังคม ป้องกันและปราบปรามบุคคลที่อาจจะเป็น ภัยต่อสังคม เช่น พวกขโมย พวกติดยาเสพติด ที่อาจจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ได้ รักษาความสงบภายในให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่อบอุ่นใจ จัดเข้าในบุคคลสัพปาเย

๓) ผู้ปกครองหรือรัฐมีหน้าที่ควบคุมและรักษาสภาพแวดล้อมในประเทศ ไม่ปล่อยให้ มีการทำลายสภาพแวดล้อม เช่นการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้ปล่อยควันพิษหรือน้ำเสีย ออกมาจนทำให้ประชาชนใกล้เคียงต้องได้รับผลกระทบ พร้อมทั้งจัดให้มีสถานที่ที่ช่วยเกื้อหนุน สุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น สถานพยาบาล สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น จัดเข้าในอวาสาสัพปาเย

๔) รัฐมีหน้าที่ในการให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่ถูกต้องแก่ ประชาชน ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรมทางศาสนา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม โดยจัดให้มี สถานศึกษา ศาสนสถานสำหรับส่งเสริมศีลธรรม พร้อมทั้งให้การอุปถัมภ์บำรุงนักบวชในศาสนา เพื่อให้ทำการเผยแผ่ธรรมะสู่จิตใจของประชาชน จัดเข้าในธรรมสัพปาเย

(๒) หน้าที่ของผู้ปกครองทางด้านเศรษฐกิจ

ในกฎทันตสูตร เป็นพระสูตรที่แสดงหน้าที่ที่รัฐจะต้องทำทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการ บริหารราชการแผ่นดิน ด้านสังคม และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาทางสังคมว่า การแก้ไขปัญหาทางสังคม ด้านความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศนั้น จะต้องแก้ไขในด้านเศรษฐกิจ เพราะการที่ปัญหา ลักขโมย ปล้นชิงทรัพย์กันนั้นก็เพราะสภาพเศรษฐกิจไม่ดี ดังนี้

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๖๒/๗๑.

^{๑๒} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๐๖/๑๕๑-๑๕๒.

ดูก่อนพราหมณ์ เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราชรับสั่งอย่างนี้แล้ว พราหมณ์
 ปุโรหิตกราบทูลว่า ชนบทของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียนกัน
 โจรปล้นบ้านก็ตีปล้นนิคมก็ตี ปล้นเมืองก็ตี ทำร้ายในหนทางเปลี่ยวก็ตี
 ยังปรากฏว่าพระองค์จะโปรดยกภาษีอากร ในเมื่อบ้านเมืองยังมีเสี้ยนหนามยังมี
 การเบียดเบียนกัน ด้วยเหตุที่ยกเสี้ยนนั้นจะพึงชื่อว่าทรงกระทำการมิสมควร
 บางคราวพระองค์จะทรงพระดำริอย่างนี้ว่า เราจักปราบปรามเสี้ยนหนามคือโจร
 ด้วยการประหาร ด้วยการจองจำ ด้วยการปรับไหม ด้วยการตำหนิโทษ หรือเนรเทศ
 อันการปราบปรามด้วยวิธีการเช่นนี้ไม่ชื่อว่าเป็นการปราบปรามโดยชอบ
 เพราะว่าโจรบางพวกที่หนีจากการถูกกำจัดยังมีอยู่ ภายหลังมันก็จัก
 เบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ แต่ว่าการปราบปรามเสี้ยนหนามคือโจรนั้น
 จะชื่อว่าเป็นการปราบปรามโดยชอบ เพราะอาศัยวิธีการดังต่อไปนี้

๑) พลเมืองเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม้นในกสิกรรมและโครักขกรรม
 ขอพระองค์จงเพิ่มข้าวปลูกและข้าวกินให้แก่พลเมืองเหล่านั้นในโอกาสอันสมควร ฯ

๒) พลเมืองเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม้นในพาณิชย์กรรม ขอพระองค์จง
 เพิ่มทุนให้แก่พลเมืองเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควร ฯ

๓) ข้าราชการเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ขยัน ขอพระองค์จงพระราชทานเบี้ยเลี้ยง
 เงินเดือนแก่ข้าราชการเหล่านั้นในโอกาสอันสมควร ฯ

พลเมืองเหล่านั้นแหละ จักเป็นผู้ชวนชวายนในการงานของตน ๆ จักไม่เบียดเบียน
 บ้านเมืองของพระองค์ อนึ่ง กองพระราชทรัพย์มีจำนวนมาก จักเกิดแก่พระองค์บ้านเมืองก็จะตั้งอยู่
 ในความเกษม หาเสี้ยนหนามไม่ได้ จักไม่มีการเบียดเบียนกันพลเมืองจักชื่นชมยินดีต่อกัน ยังบุตรให้
 ฟ้อนอยู่บนอก จักไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่^{๑๑๓}

ในพระสูตรได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้ปกครองหรือของรัฐทั้ง ๓ ด้าน คือ ให้แก้ปัญหาสังคม
 จากโจรผู้ร้ายที่ก่อให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศ โดยการส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการลงทุนให้มี
 การกระจายรายได้ให้ทั่วถึง ทำให้ประชาชนภายในประเทศมีสภาพทางด้านเศรษฐกิจดี เมื่อเป็นเช่นนี้
 ก็คงไม่มีใครคิดเป็นขโมย การที่จะแก้ปัญหาเรื่องโจรผู้ร้ายด้วยการลงโทษประการต่าง ๆ นั้น เป็นการ
 แก้ที่ปลายเหตุ ปัญหาไม่สามารถหมดไปได้เพราะสาเหตุของปัญหาคือความยากจน ขาดแคลนยังมีอยู่
 และยังเสนอแนะถึงหลักในการบริหารงานราชการแผ่นดิน คือ การเพิ่มขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการ
 ที่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง ด้วยการเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งหรือเพิ่มเงินเดือน
 เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ก็จะส่งผลถึงประชาชน ทำให้ประชาชน
 พลอยได้รับผลดีไปด้วยและจะมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้ปกครองรัฐ เมื่อรัฐกระทำได้ดังนี้ ประชาชนก็จะอยู่
 กันด้วยความผาสุก ดังข้อความในพระสูตรที่ว่าไม่ต้องปิดประตูเรือน เพราะไม่ต้องหวาดเกรงภัย
 อันตรายต่าง ๆ เมื่อเป็นดังนี้ถือได้ว่ารัฐประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศ

^{๑๑๓} ที่.สี. (ไทย) ๙/๒๐๖ /๑๕๑ - ๑๕๒.

ในพระสูตรนี้ ได้เสนอให้รัฐหรือผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ในการบริหารบ้านเมือง ปฏิบัติหน้าที่ทั้งในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และในด้านการบริหารการปกครอง พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจมีความสำคัญที่จะทำให้รัฐมั่นคง แต่ไม่ได้หมายความว่าพระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจในฐานะเป็นจุดหมายของการปกครองหรือของรัฐ หากแต่ทรงเห็นว่าสำคัญเพราะเป็นเหตุแห่งความสงบในรัฐ และการแบ่งปันผลผลิตที่ไม่ดีนั้นนำความเดือดร้อนมาสู่รัฐ ก็เพราะเป็นเหตุให้คนประพฤตินิดคิด คีลนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าเศรษฐกิจ แต่ถ้าเศรษฐกิจไม่ดีการรักษาศีลก็ยาก เศรษฐกิจจึงเป็นฐานศีลธรรมจึงเป็นจุดหมาย ทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะต้องยึดศีลธรรมทั้งสองฝ่าย จะเห็นได้ว่าในพระสูตรนี้เมื่อผู้ปกครองรักษาศีลธรรมแต่ขาดการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ขาดแคลน ปล่อยให้คนในปกครองยากจน เมื่อยากจนก็รักษาศีลธรรมไม่ได้ก็เลยเกิดความยุ่งยากขึ้นในประเทศ

อย่างไรก็ตามหน้าที่ของผู้ปกครองรัฐในด้านต่าง ๆ นั้น ควรมุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพประชากรภายในรัฐให้สามารถที่จะช่วยเหลือพึ่งพาตัวเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐเพียงอย่างเดียว รัฐบาลเป็นผู้ที่คอยชี้แนวทางและช่วยเหลือในบางประการเท่านั้น เมื่อประชาชนในรัฐสามารถพึ่งพาตัวเองได้รัฐก็จะเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้นเอง การช่วยเหลือประชาชนที่ดีที่สุดก็คือการช่วยเหลือให้เขาช่วยตัวเองได้ พระพุทธองค์ก็ทรงสอนให้สาวกรู้จักพึ่งพาตัวเอง พระองค์เป็นเพียงผู้บอกทางให้เท่านั้น^{๑๑๔} ส่วนการเดินทางหรือการปฏิบัติธรรมตามคำสอนที่พระองค์สอนไว้นั้นเป็นเรื่องของสาวกเอง

ตามหลักพระพุทธศาสนาได้ว่าเป้าหมายของการปกครองทุกระบบ คือ การที่จะทำให้ประชาชนภายในปกครองบรรลุเป้าหมายชีวิตของตนไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง มนุษย์ทุกคนต้องมีเป้าหมายชีวิต ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งเป้าหมายชีวิตของมนุษย์ออกเป็น ๓ ระดับด้วยกัน ซึ่งเรียกว่า อรรถหรือประโยชน์^{๑๑๕} คือ

๑) เป้าหมายระดับต้นหรือประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเป้าหมายชีวิตในขั้นต้นของมนุษย์ทุกคน เช่น ความต้องการในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข สิ่งเหล่านี้จะต้องเป็นสิ่งที่ได้มาอย่างชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น มนุษย์ทุกคนต้องการมีความสุข มีความสงบในการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทางพระพุทธศาสนาเรียกประโยชน์หรือเป้าหมายในระดับนี้ว่า ภูมิธัมมิกัตถประโยชน์

๒) เป้าหมายระดับกลาง ประโยชน์หรือเป้าหมายชีวิตในระดับนี้สูงกว่าระดับต้น เป็นประโยชน์ในอนาคต ในวันหน้าอันยาวไปถึงภพหน้าชาติหน้า เป้าหมายระดับนี้ได้แก่ความเจริญก้าวหน้าด้วยศีลธรรม มีศรัทธาตั้งมั่นอย่างถูกต้อง มีคุณธรรมต่าง ๆ สูงกว่าเป้าหมายระดับแรก ซึ่งจะเป็นหลักประกันของชีวิตว่า ในวันหน้าหรือในอนาคตข้างหน้าจะไม่เดือดร้อนเพราะการกระทำในปัจจุบัน รวมถึงภพหน้าชาติหน้าก็ไม่ต้องเกรงกลัวอภัย เรียกเป้าหมายในระดับนี้ว่า สัมปรายิกัตถประโยชน์

๓) เป้าหมายหรือประโยชน์ขั้นสูงสุด เป็นเป้าหมายที่เป็นสาระอย่างแท้จริงของชีวิตมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาคือพระนิพพาน เป็นการหลุดพ้นจากปัญหาหรือความทุกข์ทั้งหมดจากตัณหาอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นทั้งสิ้น เรียกประโยชน์ในระดับนี้ว่าปรมาตถประโยชน์

^{๑๑๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๔๓.

^{๑๑๕} พ.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๒๖๒.

วัตถุประสงค์ของรัฐทั้งสามประการข้างต้นสามารถนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายชีวิตของมนุษย์ได้คือ การที่รัฐมุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีความสุข มีอาชีพการงานทำ พัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่ของมนุษย์ ถือได้ว่า เป็นเป้าหมายในปัจจุบัน การให้การศึกษา อบรมเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและด้านศีลธรรมแก่ประชาชน เยาวชน เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของรัฐในอนาคต จัดเป็นเป้าหมายในระดับกลาง การที่รัฐส่งเสริมให้ประชาชนนับถือศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรม และสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ จัดเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐหรือของการปกครอง การที่จะบรรลุเป้าหมายชีวิตขั้นสูงสุดคือพระนิพพานนั้นมิใช่เป็นสิ่งที่จะบรรลุได้ง่าย ๆ ส่วนมากก็สามารถบรรลุได้แค่เป้าหมายระดับต้นและระดับกลาง นั่นคือความสุขทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทางพระพุทธศาสนาแบ่งประเภทของความสุขไว้ ๒ ประเภทด้วยกัน คือ

๑) สุขทางกาย เรียกว่า กายิกสุข

๒) สุขทางใจ เรียกว่า เจตสิกสุข^{๑๖}

สุขทางกายได้แก่ การมีอาหารรับประทานอย่างเพียงพอ มีที่อยู่อาศัย มีอาชีพการงานทำ อยู่ในสังคมที่ปราศจากมลภาวะทางสังคมต่าง ๆ สุขประเภทนี้จะต้องเจือด้วยอามิสหรือวัตถุจากภายนอก ส่วนสุขอีกประเภทหนึ่ง คือ สุขทางใจ ได้แก่ความสงบร่มเย็นของจิตใจ ไม่เร่าร้อน ความปลอดโปร่งใจ ความสุขประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องอิงอาศัยวัตถุมากนัก อย่างไรก็ตามทั้งสุขทางกายและสุขทางใจ ถ้าหากยังมีกิเลสอยู่ก็ยังคงเป็นทุกข์ได้อีก แต่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ทุกคน คือ ภาวะที่ไม่มีทุกข์เลย

ความหลุดพ้นจากกิเลสจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และถือได้ว่ารัฐมีไว้เพื่อให้มนุษย์พัฒนาตนเองได้มากที่สุด จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการปกครอง หรือเป้าหมายของรัฐก็คือนอกจากจะเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังคมแล้ว ยังต้องส่งเสริมให้เกิดความดีขึ้นด้วย ความดีงามของประชาชนจึงเป็นเป้าหมายของการปกครองหรือเป้าหมายของรัฐ พระพุทธศาสนาไม่ได้รังเกียจการพัฒนาวัตถุและเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งยังเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญด้วย แต่การพัฒนาเหล่านั้นมิใช่จุดหมายในตัวเอง หากแต่เป็นเพียงเป้าหมายเบื้องต้นเพื่อจะให้เราสามารถที่จะพัฒนาระดับจิตใจให้สูงได้ เพราะการพัฒนาวัตถุหรือความสุขต่าง ๆ เป็นเพียงประโยชน์ในปัจจุบัน แต่มีประโยชน์ ๒ อย่างที่สูงขึ้นไปอีก คือ สัมปรายิกัตถประโยชน์ และ ปรมัตถประโยชน์

ความเป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นจุดหมายทั้งของมนุษย์และของการปกครองหรือของรัฐ และศีลธรรมก็เป็นหลักในการพัฒนาตั้งแต่ขั้นต้น คือ การพัฒนาวัตถุก็ต้องพัฒนาโดยถูกต้องชอบธรรม รัฐจะต้องให้การศึกษอบรมคนให้เป็นคนดี และให้ยึดเอาความดีเป็นจุดหมายของชีวิต การส่งเสริมของผู้ปกครองหรือของรัฐด้วยการศึกษาที่ดี กฎหมายหรือระเบียบประเพณีของสังคมเพื่อให้ประชาชนเข้าใจจุดหมายและวิธีการดำเนินชีวิตดังกล่าวก็ดี เป็นหน้าที่ของรัฐหรือของผู้ปกครอง ผู้บริหาร และนักการเมือง ส่วนความสุขทางวัตถุและความสุขทางโลกอื่น ๆ เป็นเพียงจุดหมายที่ต้องมีการจำกัดขอบเขตและเป็นเพียงวิธีทางนำไปสู่จุดหมายที่แท้จริงของชีวิตได้ เป้าหมายของการปกครอง หรือของรัฐจึงต้องมุ่งพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจของประชาชนไปพร้อม ๆ กัน การพัฒนาต้องพัฒนาวัตถุ

^{๑๖} อัง.ทศ. (ไทย) ๒๐/๓๑๕/๗๕.

เพื่อพัฒนาคน มิใช่พัฒนาคนเพียงเพื่อพัฒนาวัตถุ คนต้องเป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการปกครองหรือของรัฐ

๔.๓.๓ อำนาจของผู้ปกครองหรือผู้นำหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

อำนาจหมายถึง “ความสามารถที่จะสร้าง กำหนด และบังคับใช้สิทธิและหน้าที่ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม และสิทธิหน้าที่นั้นเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติ บุคคลเหล่านั้นจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจดังกล่าว”^{๑๑๗} หรือหมายถึงความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งที่จะทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นทำตามความต้องการของตนเองได้ ซึ่งโดยปกติผู้ที่ทำตามนั้นจะไม่ทำสิ่งนั้น และยังหมายรวมถึงความสามารถที่จะป้องกันไม่ให้ผู้อื่นมาครอบงำความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของตน และสามารถที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนต้องการได้

(๑) ลักษณะของผู้มีอำนาจ

ในพระไตรปิฎกคำที่มีความหมายเทียบเคียงกับคำว่าอำนาจนั้นมีหลายคำ เช่น วสทธิสภก อานุกาอินทริย และ พล เป็นต้น โดยเฉพาะคำว่า พละ หรือ พล ในพระไตรปิฎกมีกล่าวถึงหลายหมวด มีทั้งพละ ๔^{๑๑๘} พละ ๕^{๑๑๙} พละ ๘^{๑๒๐} เป็นต้น แต่ละหมวดมีความหมายเทียบเคียงได้กับคำว่าอำนาจ เช่นในพละ ๕ ของพระมหากษัตริย์^{๑๒๑}

ก. ทรัพยากรแห่งอำนาจ

ในเทศกณชาดกที่แสดงถึงลักษณะของผู้มีอำนาจที่จะต้องประกอบไปด้วยทรัพยากรแห่งอำนาจ ๕ ประการ คือ

๑) พานพพลัง หรือ กายพพลัง หมายถึงมีกำลังกายหรือกำลังแขนแข็งแรง สุขภาพดี มีความสามารถและชำนาญในการใช้อาวุธ ตลอดจนถึงมีอาวุธยุทโธปกรณ์พร้อม

๒) โภคพพลัง คือ มีโภคะหรือสมบัติมาก พร้อมทั้งจะใช้เลี้ยงดูบริวารหรือใช้สอยในกิจการต่าง ๆ ได้ไม่ติดขัด

๓) อมัจฉพพลัง คือ มีอำมาตย์ ข้าราชการ ผู้บริหารที่ทรงคุณวุฒิ เก่งกล้าสามารถมาก และเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน

๔) อภิษัจจพพลัง คือ มีชาติตระกูลสูง กำเนิดในตระกูลสูง เป็นชาติเดียวราชที่ได้รับความเคารพเทอดทูนจากประชาชน และเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้วเป็นอย่างดีตามประเพณีแห่งราชตระกูลนั้น ๆ

^{๑๑๗} จรูญ สุภาพ, **หลักรัฐศาสตร์**, (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑๓๕.

^{๑๑๘} อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๐๙/๓๗๖.

^{๑๑๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๐๐ / ๕๒๕, อง.ปณจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๓ / ๑๑

^{๑๒๐} อง.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๑๑๗ / ๑๗๑.

^{๑๒๑} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๔ / ๕๓๒.

๕) ปัญญาพลัง คือ กำลังแห่งปัญญา มีสติปัญญาสามารถมาก หยั่งรู้เหตุผลรู้จัก ผิดชอบ ชั่วดี ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ สามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอก ดำริการต่าง ๆ ให้ได้ผลดีเป็นอย่างยิ่ง

กำลังข้อแรกคือกำลังแขนหรือกำลังกายแม้ว่าจะสำคัญ แต่จัดว่าต่ำกว่ากำลังในข้ออื่น ๆ เพราะหากว่าไม่มีกำลังอื่น ๆ มาค้ำจุนแล้ว กำลังกายอาจใช้ไปในทางที่ผิด เป็นอันธพาลไปได้ ส่วน กำลังปัญญาท่านจัดว่าเป็นกำลังที่ประเสริฐสุด เพราะเป็นเครื่องกำกับควบคุม และนำทางกำลังอื่น ๆ ทุกอย่าง

ข. หลักธรรมที่ทำให้มีอำนาจ

หลักธรรมที่เป็นกำลังหรือเรียกว่าพลัง ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นผู้มีอำนาจ มีความ มั่นใจไม่หวั่นไหวต่อภัยอันตรายต่าง ๆ คือ

๑) ปัญญาพลัง มีกำลังแห่งปัญญา

๒) วิริยพลัง มีกำลังแห่งความเพียร

๓) อนุวัชพลัง มีกำลังแห่งความสุจริต หรือความบริสุทธิ์ ไม่มีข้อบกพร่องเสียหาย อันเกิดจากการประกอบอาชีพ หรือ การทำงานสุจริตไม่มีโทษ

๔) สังคหพลัง มีกำลังแห่งการสงเคราะห์ คือการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนไว้ได้มาก ด้วยการสงเคราะห์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแบ่งปัน การพูดจาดีไพเราะ การบำเพ็ญตนเป็น ประโยชน์ เป็นต้น^{๑๒๒}

ค. สิ่งที่เป็นอำนาจ

ในพลสูตรที่ ๑ พระพุทธเจ้าทรงแสดงสิ่งที่เป็นอำนาจหรือเป็นกำลังของบุคคลประเภท ต่าง ๆ ไว้ ๘ ประเภท ด้วยกัน คือ

ทั้งหลาย กำลัง ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทารกมีการร้องให้เป็นกำลัง ๑ มาตุคามทั้งหลายมีความโกรธ เป็นกำลัง ๑ โจรทั้งหลายมีอาวุธเป็นกำลัง ๑ พระราชาทั้งหลายมีอิสริยยศ เป็นกำลัง ๑ คน พาลทั้งหลายมีการเพ่งโทษคนอื่นเป็นกำลัง ๑ บัณฑิตทั้งหลาย มีการไม่เพ่งโทษ เป็นกำลัง ๑ สมณพราหมณ์ทั้งหลายมีขันติเป็นกำลัง ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๘ ประการนี้แล^{๑๒๓}

จากพระสูตรนี้แสดงให้เห็นถึงว่า บุคคลที่มีอำนาจหมายถึงผู้ที่มีในสิ่งที่บุคคลอื่นไม่มี หรือ มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เหนือกว่าคนอื่น ๆ สามารถที่จะใช้สิ่งนั้น ๆ บังคับ ควบคุม ให้บุคคลอื่น ๆ กระทำ ตามความต้องการของตนเองได้

^{๑๒๒} พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และศาสตราจารย์พิเศษเสถียรพงษ์ วรณปก, มณีแห่ง ปัญญา, กทม, โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาธรรมสภา, ๒๕๕๖, หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๒๓} อง.อภฺฐก. (ไทย) ๒๓/๒๗/๒๗๒.

๔.๓.๔ คุณลักษณะของอำนาจตามหลักพระพุทธศาสนา

การศึกษากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย จะต้องรู้ถึงลักษณะของระบบการปกครองระบบนี้เสียก่อนว่าเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตย เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การยึดหลักประชาธิปไตย การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ เป็นต้น ในการศึกษาเรื่องอำนาจต้องศึกษาอำนาจคุณสมบัติหรือลักษณะของอำนาจ

อำนาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม คือ มนุษย์มาอยู่รวมกลุ่มกัน จะต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง การกระทำทางสังคมของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กันทำให้เกิดอำนาจขึ้น อำนาจมิใช่เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล หากอยู่คนเดียวโดยไม่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อำนาจก็เกิดขึ้นไม่ได้ และความสัมพันธ์ในสังคมก็เริ่มต้นด้วยการกระทำทางสังคม ที่ได้มีการกระทำทางสังคมที่นั้นมีอำนาจ ได้แสดงถึงลักษณะของอำนาจว่า พฤติกรรมทางสังคมทั้งหมด คือ การแสดงออกของอำนาจ ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด คือ ความสัมพันธ์แห่งอำนาจ และกลุ่มสังคมหรือระบบสังคม คือ องค์การของอำนาจ^{๑๒๔}

คุณลักษณะของอำนาจมีองค์ประกอบหลายประการ แต่ที่สำคัญคือการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลอื่น ให้กระทำตามความต้องการของตน หรือการป้องกันตนเองมิให้ตกไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลอื่น เพราะการตกอยู่ใต้อำนาจของบุคคลอื่นนั้นเป็นความทุกข์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “การอยู่ในอำนาจของคนอื่นทุกอย่างเป็นทุกข์ การเป็นอิสระทุกอย่างเป็นสุข คนทั้งหลายย่อมเดือดร้อนในเรื่องทุกข์สุขทั่วไป เพราะว่ากิเลสเครื่องมดสัตว์เป็นของกำลวงยาก”^{๑๒๕} คุณลักษณะต่าง ๆ ของอำนาจพอจะแบ่งได้ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์ทางสังคม : สังคาลสูตร อำนาจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคล ๒ คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ความสัมพันธ์ต่อกันและการกระทำต่อกันทางสังคมจึงเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของอำนาจ ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแบ่งความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมไว้ ๖ ระดับด้วยกัน ดังมีปรากฏในสังคาลสูตร^{๑๒๖} โดยทรงเปรียบเทียบด้วยทิศต่าง ๆ คือ

๑) มารดาบิดา	เปรียบเป็นทิศเบื้องหน้าของบุตรธิดา
๒) ครูบาอาจารย์	เปรียบเป็นทิศเบื้องขวาของศิษย์
๓) ภรรยา	เปรียบเป็นทิศเบื้องหลังของสามี
๔) มิตรสหาย	เปรียบเป็นทิศเบื้องซ้ายของมิตรสหาย
๕) คนรับใช้หรือบ่าว	เปรียบเป็นทิศเบื้องล่างของเจ้านายหรือผู้บังคับบัญชา
๖) สมณพราหมณ์	เปรียบเป็นทิศเบื้องบนของประชาชนหรือศาสนิกชน

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒ สถานะที่ต่างกัน เช่น มารดาบิดากับบุตรธิดา ครูบาอาจารย์กับศิษย์ ย่อมจะก่อให้เกิดอำนาจขึ้น คือ บุตรจะต้องเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งของมารดา

^{๑๒๔} ธรรมศักดิ์ ธีระวงษ์, “ความคิดเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสาน” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๖.

^{๑๒๕} ชู.อุ. (ไทย) ๒๕/๗๐/๓๑๙-๓๒๐.

^{๑๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๘ - ๒๐๔/๒๐๒-๒๐๖.

บิดา ศิษย์ย่อมที่จะเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกถึงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมนี้อาจจะมองว่าเกิดขึ้นเพราะความไม่เสมอภาคในสังคม คือ บุคคลหนึ่งมีสถานะเหนืออีกบุคคลหนึ่ง เพลโต กล่าวว่า “สังคมที่เป็นอยู่ เป็นสังคมที่ไม่เสมอภาค”^{๑๒๗} แมคเคียวเวลลีเองก็สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคของบุคคลในสังคม โดยการแสดงออกถึงแนวคิดของเขาว่า “ผู้ปกครองต้องใช้เล่ห์กล ศาสนา และทุก ๆ อย่าง เพื่อความยิ่งใหญ่ของตน”^{๑๒๘} เขามองว่ามนุษย์ในสังคมนั้นมีอำนาจไม่เท่ากัน ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องใช้กลวิธีทุกอย่างเพื่อบรรลุถึงอำนาจ และเขายังชี้ให้เห็นว่าผู้มีอำนาจคือผู้ที่สามารถทำให้ผู้อื่นทำตามได้นั้น จะต้องเป็นผู้ปกครองที่มีความชาญฉลาด เข้าใจยุทธวิธีในการปกครองได้ดี และประชาชนจะต้องปฏิบัติตามผู้ปกครองเสมอ ถ้าไม่ทำตามก็จะมีผลความผิดและจะถูกลงโทษ ส่วนเพลโตนั้นเขาเห็นว่าความไม่เสมอภาคในการใช้อำนาจนั้นถูกต้องแล้ว เพราะบางคนควรจะเป็นผู้ปกครอง บางคนควรจะอยู่ใต้ปกครอง เพราะมนุษย์แต่ละคนมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทุกคนในสังคมจะร่วมกันใช้อำนาจในการปกครองไม่ได้ เพราะจะทำให้สังคมไม่ตั้งตามทัศนคติของเขา ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองก็ควรจะทำตามผู้ปกครองเสมอ

ส่วนในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มองว่าความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นความไม่เสมอภาค แต่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อกันโดยสมควรแก่สถานภาพ เพราะคนในสังคมนั้นย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในสถานะ เพศ วัย หน้าที่การงาน ดังนั้นจะให้เท่าเทียมกันหรือเสมอภาคกันทุกอย่างคงเป็นไปได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันและกันโดยธรรม ถึงแม้ว่าบุคคลหนึ่งจะมีอำนาจเหนือบุคคลหนึ่งแต่ก็เป็นการมีอำนาจโดยธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมตามคติทางพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นความไม่เสมอภาค หากแต่เป็นหน้าที่ที่แต่ละคนมีแตกต่างกัน และแต่ละคนจะต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานะ ตำแหน่งของตน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนี้จึงเป็นลักษณะของอำนาจประการหนึ่ง

๒) การรู้สึกฝืนใจของผู้ปฏิบัติตาม การรู้สึกฝืนใจหรือความต้านทาน (Resistance) ในการใช้อำนาจเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติตามความปรารถนาของผู้มีอำนาจนั้น จะต้องมีการต้านทานหรือฝืนใจของผู้ที่รับคำสั่งหรือผู้ปฏิบัติตาม ในลักษณะเช่นนี้เรียกคุณลักษณะของอำนาจว่าเป็นการควบคุม (Control) ซึ่งเป็นสิ่งปกติของการใช้อำนาจที่อาจจะทำให้ผู้ที่รับคำสั่งไม่พอใจ ฝืนความรู้สึกหรือความต้องการของเขา จึงแสดงปฏิกิริยาที่ต่อต้านหรือขัดขืนขึ้นมา ผู้ที่ใช้อำนาจจะต้องรู้จักใช้อำนาจที่มีอยู่มาเป็นเครื่องมือในการควบคุมหรือลดการต่อต้านนั้น

ในการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน ทำให้ฝืนความรู้สึกของพระภิกษุบางรูปที่รู้สึกว่าถูกควบคุม ไม่เป็นอิสระ ทำอะไรไม่ได้ตามใจชอบ จึงเกิดปฏิกิริยาต่อต้านหรือเกิดความไม่พอใจ และมักจะล่วงละเมิดพุทธบัญญัติอยู่เสมอ เรียกกลุ่มพระภิกษุเหล่านี้ว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ หรืออย่างในปัญหาสติกขันธกะที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกฝืนใจของผู้ปฏิบัติตามคือพระสุภัททวุฑฒบรพชิต ในการที่พระศาสดาทรงพระชนม์อยู่นั้นทำให้ท่านรู้สึกไม่เป็นอิสระ เหมือนกับถูกจำกัดการ

^{๑๒๗} สุขุม นวลสกุล, **ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๖), หน้า ๕๑.

^{๑๒๘} สุขุม นวลสกุล, **ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย**, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๙), หน้า ๗-๘.

กระทำต่าง ๆ อยู่เสมอ เมื่อท่านทราบข่าวการปรีณิพพานของพระศาสดา ในขณะที่พระภิกษุรูปอื่น ๆ พากันร้องไห้คร่ำครวญด้วยความเสียใจ ท่านกลับพูดห้ามพระภิกษุเหล่านั้นว่า

พอเกิดท่านทั้งหลาย อย่าเศร้าโศกร่ำไรไปเลย พวกเราพ้นไปดีแล้ว จากพระมหาสมณะนั้น ด้วยว่าพวกเราถูกเบียดเบียนว่า สิ่งนี้ไม่ควรแก่เธอ สิ่งนี้ไม่ควรแก่พวกเธอ ก็บัดนี้เราปรารถนาจะทำสิ่งใดก็ทำสิ่งนั้นได้ ไม่ปรารถนาจะทำสิ่งใดก็ไม่ทำสิ่งนั้น^{๑๒๙}

จากคำพูดของพระสุภัททะทำให้มองเห็นว่า การที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนม์มอยุ่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่ายินดี เพราะพระองค์คอยตักเตือน คอยตรัสห้ามสิ่งโน้นสิ่งนี้อยู่ตลอดเวลา ชัดกับความรู้สึกของตัวเองที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามชอบใจ ท่านคงคิดไปว่าหลังจากพระพุทธองค์เสด็จปรีณิพพานไปแล้วคงจะพ้นไปจากสภาวะเช่นนั้น เป็นการแสดงถึงลักษณะของอำนาจว่าจะต้องมีการต้านทานหรือฝืนใจของบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม การใช้อำนาจของพระพุทธเจ้านั้นเป็นการใช้อำนาจโดยธรรมคือใช้ธรรมเป็นอำนาจในการปกครอง แต่พระสุภัททะซึ่งเป็นผู้ที่บวชเมื่อตอนแก่ คนที่บวชเมื่อตอนอายุมากนั้น ส่วนใหญ่มักจะอบรมสั่งสอนได้ยาก มักจะมีปฏิฆะมานะจัด เพราะผ่านประสบการณ์ในเพศฆราวาสมานาน ทั้งยังไม่เคยอยู่ภายใต้ระเบียบวินัยข้อปฏิบัติที่เคร่งครัดเหมือนตอนบวชเป็นพระ จึงไม่เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการบวช และวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัย

๓) ความไม่แน่นอน หรือ ความน่าจะเป็น (Probability) ในการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจ แต่ครั้งไม่แน่นอนไปว่าจะได้ผลตามที่ผู้มีอำนาจต้องการ เป็นแต่เพียงความน่าจะเป็นเท่านั้น เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าผู้นั้นจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือความต้องการของตน บางครั้งอาจจะไม่เป็นไปตามนั้น ตัวอย่างในพระพุทธศาสนาจะเห็นได้จากการที่พระภิกษุชาวโกสัมพีทะเลาะวิวาทกัน พระพุทธองค์ทรงสดับข่าวจึงทรงฝากรับสั่งมากับพระภิกษุรูปอื่น ๆ ให้มาบอกพระกับพระชาวโกสัมพีให้เลิกทะเลาะกัน แต่พระภิกษุเหล่านั้นหาเชื่อฟังไม่ แต่กลับแตกความสามัคคีไม่ทำอุโบสถสังฆกรรมร่วมกัน พระพุทธองค์จึงเสด็จมาด้วยพระองค์เองแล้วตรัสว่า “อย่าเลย ภิกษุทั้งหลาย พวกท่านอย่าได้ทำการแตกร้างกัน...ภิกษุทั้งหลายขึ้นชื่อว่าทำการแตกร้าง การทะเลาะ การแก่งแย่งและการวิวาทนั้น นำความฉิบหายมาให้”^{๑๓๐} แม้พระองค์จะตรัสห้ามอยู่อย่างนี้ แต่ภิกษุเหล่านั้นหาได้เชื่อฟังไม่ ยังคงทะเลาะวิวาทกันเหมือนเดิม จนทำให้พระองค์รู้สึกระอาพระทัยเลยเสด็จปลีกไปอยู่ป่าปารีโลยกะแต่เพียงพระองค์เดียว ทั้ง ๆ ที่พระพุทธองค์เป็นพระศาสดาซึ่งเป็นที่เคารพเทิดทูนของพระภิกษุสงฆ์ทุกรูป พระองค์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบัญญัติหรือเพิกถอนพระวินัย แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำให้พระภิกษุสงฆ์เชื่อฟังได้ทุกรูป

๔) การบังคับและการยินยอม (Coercion and Consent) อำนาจมีความหมายถึงสามารถที่จะบังคับ (Force) ในเมื่อมีการละเมิด อำนาจจะต้องมีการบังคับและลงโทษ เนื่องจาก

^{๑๒๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๖๑๔/๒๔๖.

^{๑๓๐} คณะกรรมการแผนกตำรามหาวิทยาลัย, พระธรรมบัญญัติฎีกาแปล ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๗๗.

อำนาจเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม เช่น การบีบบังคับให้ผู้ที่มิปฏิสัมพันธ์ต่อกันกระทำตามที่ตนปรารถนาโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น นายจ้างก็ใช้การจ้างงานเป็นสิ่งบังคับลูกจ้าง เจ้านายก็ใช้อำนาจหน้าที่เป็นสิ่งบังคับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ปกครองก็ใช้กฎหมายในการบังคับประชาชน เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนามีพระวินัยซึ่งเปรียบเหมือนกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่ทุกคนจะต้องเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะดำรงสถานภาพเป็นอย่างไรเมื่อก่อนที่จะบวช แต่เมื่อบวชแล้วจะต้องยอมรับข้อปฏิบัติที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้สำหรับนักบวช ถึงแม้ว่าบางอย่างอาจจะเป็นการฝืนใจแต่เป็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ถ้าล่วงละเมิดหรือฝ่าฝืนจะต้องมีโทษตามพุทธบัญญัติ โทษของการล่วงละเมิดพุทธบัญญัติของพระภิกษุสงฆ์นั้นมี ๒ ประการ คือ โทษในทางโลก คือ การผิดกฎหมายบ้านเมือง การถูกดำเนินคดีเตียนจากประชาชน และโทษในทางธรรมเป็นโทษที่ได้รับจากการล่วงละเมิดพระวินัยบัญญัติ ถ้าหากว่าพระภิกษุสงฆ์ล่วงละเมิดความผิดในทางโลกเช่นฆ่ามนุษย์ เป็นต้น จะต้องได้รับทั้งโทษทางโลกและโทษในทางธรรม โทษทางโลกก็ทางกฎหมายบ้านเมืองเป็นผู้บังคับจัดการลงโทษ ส่วนโทษในทางธรรมก็คือการต้องอาบัติ ซึ่งจะมีโทษหนักหรือเบาขึ้นขึ้นอยู่กับระดับความผิดของภิกษุรูปนั้น ๆ

๕) การครอบงำ (Dominance) เป็นคุณลักษณะของอำนาจประการหนึ่งที่สามารถทำให้บุคคลที่ถูกครอบงำสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการได้ อิทธิพลที่สามารถครอบงำบุคคลอื่น ๆ ให้ตกอยู่ใต้อำนาจนั้นมีมากมายหลายประการ เช่น ครอบงำด้วยอำนาจเศรษฐกิจ ด้วยอำนาจทางทหาร ด้วยอำนาจข่าวสารข้อมูลหรือสื่อสารมวลชน การครอบงำถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เป็นการแสดงถึงลักษณะของอำนาจโดยตรง แต่เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งหนึ่งมีอิทธิพลเหนือสิ่งหนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่งมีอิทธิพลเหนืออีกประเทศหนึ่ง ตัวอย่างในทางพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงลักษณะของการครอบงำว่าเป็นลักษณะของอำนาจประการหนึ่ง โดยพระพุทธองค์ทรงตรัสถึงสิ่งที่สามารถครอบงำจิตใจของบุรุษและสตรีว่า ไม่มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสใด ที่จะสามารถครอบงำจิตใจของบุรุษได้เท่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของสตรี ^{๓๓๑} และไม่มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสใดที่จะสามารถครอบงำจิตใจของสตรี ได้เท่ากับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของบุรุษ บุรุษหรือสตรีใดที่ถูกสิ่งทั้ง ๕ นี้ครอบงำแล้ว ทำให้ตกอยู่ใต้อำนาจของเจ้าของรูป เสียง เป็นต้นนั้น บางครั้งทำให้หลงไหล คลั่งไคล้ ถึงกับต้องรบราฆ่าฟันซึ่งกันและกันก็มีเพียงเพื่อแย่งกันครอบครองสิ่งทั้ง ๕ นี้ ถึงแม้จะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ที่มีอำนาจยิ่งใหญ่เพียงใดก็ตาม แต่ถ้าสิ่งทั้ง ๕ นี้ครอบงำจิตใจแล้ว ก็จะทำให้สูญเสียอำนาจหรือเสื่อมเสียเกียรติยศได้มีตัวอย่างปรากฏมากมายทั้งในอดีตและปัจจุบัน

๖) ความศรัทธา หรือ ความต้องตาต้องใจ ความศรัทธา หรือ ความต้องตาต้องใจ (Attraction) เป็นลักษณะของอำนาจอย่างหนึ่ง เพราะความต้องตาต้องใจทำให้เกิดความผูกพันทางจิตใจ และทำให้เกิดมีความคล้อยตามในสิ่งนั้น ๆ ได้ง่ายเช่นมีความศรัทธาในองค์การหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ก็จะสามารถอุทิศตนเพื่อทำงานให้หน่วยงานนั้น ๆ ได้ หรือการมีบุคลิกลักษณะพิเศษ (Charisma) ทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน เป็นต้น ความศรัทธาหรือความต้องตาต้องใจทำให้บุคคลหนึ่งคล้อยตามอีกบุคคลหนึ่งโดยความสมัครใจ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบังคับหรือเกิดการต่อต้าน เพราะความประทับใจและเกิดความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ตนต้องปฏิบัติตาม พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงสิ่งที่จะสร้างความ

^{๓๓๑} อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๑/๑ - ๒.

ประทับใจหรือดึงดูดจิตใจของบุคคลอื่นให้มาเชื่อถือหรือศรัทธาไว้ในอังคุตตรนิกายจตุกกนิบาต^{๑๓๒}
๔ ประการด้วยกัน คือ

- บุคคลที่มีรูปร่างสวยงาม อวัยวะสมส่วน ทรวดทรงดี ท่าทีสง่า ผิวพรรณวรรณ ผ่องใส ก็จะทำให้ผู้ที่เรียกว่า รูปร่างปมาณา คือผู้ที่ถือเอารูปเป็นประมาณ มีความชอบใจเชื่อถือ ศรัทธาได้ง่าย เพราะต้องกับจริตของของตน
- บุคคลที่มีเสียงไพเราะจับใจ อ่อนหวาน ก็สามารถที่จะทำให้บุคคลที่เรียกว่า โสฬสปมาณา หลงใหล ประทับใจได้ เพราะบุคคลประเภทนี้เมื่อได้ยินเสียงไพเราะอ่อนหวานก็มีความประทับใจ เชื่อถือศรัทธาได้ง่าย
- บุคคลที่ประพฤติตนเป็นคนปอน ๆ สมถะ นุ่งห่มเสื้อผ้าเก่า ๆ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ประพฤติตนเป็นคนขัดเกลา ก็จะดึงดูดจิตใจของบุคคลประเภท ลูชุปมาณา ให้รู้สึกชอบใจ ประทับใจ เลื่อมใสศรัทธาได้ง่าย
- บุคคลผู้ทรงธรรม หรือ นักปฏิบัติธรรม นักเผยแผ่ธรรม สามารถทำให้บุคคลประเภท อัมมปมาณา คือผู้ที่ถือเอาธรรมะเป็นประมาณ เมื่อพิจารณาเห็นสาระในการประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ก็จะมี ความชอบใจ เลื่อมใส ศรัทธา บุคคลประเภทนี้มักยึดถือความถูกต้อง หรือหลักการตามความเป็นจริง

๔.๓.๕ คุณลักษณะพิเศษของผู้นำหรือผู้ปกครองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตามหลักพระพุทธศาสนาปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีหลายประการ ในนิกายมหายานพระพุทธเจ้าได้แสดงถึง บุญนิธิ ขุมทรัพย์คือบุญว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เป็นผู้มีอำนาจขึ้นมา ดังข้อความในพระสูตรที่ว่า “ความเป็นพระราชาของประเทศราช ความเป็นใหญ่ สุขของพระเจ้าจักรพรรดิอันที่รัก แม้ความเป็นพระราชาแห่งเทวดาในทิพยกาย อิทธิผลแม้ทั้งปวงนั้น อันเทวดาและมนุษย์ย่อมได้ด้วยบุญนิธิ”^{๑๓๓} ผู้ปกครองที่มีอำนาจนั้นมักจะมีคุณลักษณะที่ก่อให้เกิดอำนาจที่โดดเด่นไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง หรือมีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ส่งผลให้เป็นผู้มีอำนาจขึ้นมา คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้นำไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพ หรือ ทางด้านจิตใจ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา บุคคลบางคนแค่เพียงได้พบเห็นภายนอกเท่านั้น ไม่ได้เข้าไปเจรจาพูดคุยหรือสนทนากัน ก็มีความรู้สึกได้ว่าบุคคลนั้นมีลักษณะพิเศษที่แสดงถึงอำนาจ ทำให้เกิดความรู้สึกเกรงขามอยู่ภายในจิตใจ แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะพิเศษของบุคคลนั้นที่ส่งผลให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความรู้สึกเช่นนั้น สิ่งเหล่านี้มิได้มีทุกคนแต่เป็นคุณลักษณะพิเศษเฉพาะบุคคล บางคนอาจจะมิได้หลายอย่างพร้อมกัน แต่บุคคลบางคนอาจจะมิได้เพียงอย่างเดียว แต่บุคคลที่มีคุณลักษณะพิเศษนี้มักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจได้ง่าย และเมื่อมีอำนาจแล้วจะรักษาอำนาจไว้ได้นาน พอที่จะแบ่งคุณลักษณะพิเศษของผู้นำหรือผู้ปกครองได้ดังนี้ คือ

^{๑๓๒} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๙๓.

^{๑๓๓} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๙/๘ .

๑) ผู้ปกครองที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีหรือมีรูปร่างที่สวยงาม ลักษณะทางกายภาพของผู้นำจัดเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจประการหนึ่ง ผู้ปกครองที่มีบุคลิกดี สง่าผ่าเผย ส่งผลทางด้านจิตวิทยาเป็นอย่างมาก คือ จะทำให้ผู้ที่พบเห็น หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกยกย่องชื่นชม เพราะลักษณะทางกายภาพของผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบารมีของผู้นำ ส่วนผู้ที่ลักษณะทางกายภาพไม่สง่าผ่าเผย ไม่สวยงาม ถึงแม้จะมีอำนาจมากแต่ก็ไม่เป็นที่สะดุดตาของประชาชนหรือผู้พบเห็นเท่ากับผู้นำที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดี ในทางตะวันตกไม่ค่อยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนี้มากนัก แต่เน้นไปในด้านความสามารถหรือศักยภาพของผู้นำมากกว่า แต่ก็ไม่ได้มองข้ามเสียทีเดียว เช่น เพลโต มองว่า “รูปร่างที่ดีจะต้องแข็งแรง ผู้ปกครองจะต้องสนใจด้านกีฬา เช่น ยิมนาสติก เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง ต้องสนใจในดนตรีเพื่อให้มีจิตใจที่อ่อนโยน และสิ่งสำคัญที่สุด คือ ต้องมีความรู้ด้านปรัชญา”^{๑๓๔} ส่วนแมคเคียวเวลลีไม่สนใจเกี่ยวกับด้านนี้เลย

ในทางพระพุทธศาสนาบุคคลที่จะเป็นผู้นำหรือผู้ที่มีอำนาจนั้น มักจะยอมรับผู้ที่มีรูปร่างที่สวยงามหรือมีลักษณะทางกายภาพที่ดี ดังปรากฏในอุลุกขาคทที่แสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมรับผู้นำที่มีรูปร่างไม่สวยงาม โดยเปรียบเทียบกับใบหน้าของนกเค้าที่โกรธว่า “ได้ยินว่าพวกญาติทั้งหลายตั้งนกเค้าให้เป็นใหญ่ ขอความเจริญจงมีแก่ท่านทั้งหลาย การแต่งตั้งนกเค้าให้เป็นใหญ่ ข้าพเจ้าไม่ชอบใจ ท่านจงมองดูหน้าของนกเค้าผู้ไม่โกรธเถิด นกเค้าที่โกรธแล้วจักทำหน้าตาเป็นอย่างไร”^{๑๓๕}

การที่จะมีอำนาจหรือมีรูปร่างสวยงามตามคติทางพระพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับบุญกรรมที่กระทำไว้ในชาติปางก่อนด้วย ดังปรากฏในจุฬกัมมวิมังคสูตร ว่า

ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นคนมักโกรธมากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ทำความร้าย ความขี้เคียดให้ปรากฏ เขาตายเป็นไปจะเข้าถึงอบายทุกติ วินิบาต นรก ถ้าเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีผิวพรรณทราม ดูก่อนมาณพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อผิวพรรณทรามนี้ เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ความร้าย ความขี้เคียดให้ปรากฏ^{๑๓๖}

จะเห็นได้ว่าการที่จะมีบุคลิกลักษณะทางกายภาพที่ดี มีรูปร่างผิวพรรณสวยงามตามคติทางพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับกรรมคือการกระทำในอดีตด้วย ผู้ที่มีอำนาจมากหรือเป็นผู้ที่ยิ่งใหญ่นั้น มักจะมีบุคลิกลักษณะหรือรูปร่างที่เด่นเป็นพิเศษกว่าบุคคลอื่น ๆ จะเห็นได้จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงมีพระลักษณะงดงามมาตั้งแต่ประสูติ เมื่อพราหมณ์อสิตดาบสมาเห็นเข้าในครั้งแรกก็ก้มลงทำความเคารพ ทั้ง ๆ ที่พระพุทธเจ้าสมัยนั้นเพิ่งประสูติได้ ๓ วัน แต่พราหมณ์นั้นมีความรู้เรื่องการดูพระ

^{๑๓๔} ฌรงศักดิ์ ธีระวงษ์, “ความคิดเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสาน วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐศาสมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐”, หน้า ๒๑๗.

^{๑๓๕} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๔๑๑ /๑๐๘.

^{๑๓๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๖ /๒๘๙.

ลักษณะ ซึ่งลักษณะของพระมหาบุรุษนั้นมีพระลักษณะครบถ้วนตามหลักมหาปุริสลักษณะ ๓๒^{๑๓๗} ประการ ตามตำราของพราหมณ์ที่บ่งบอกไว้ว่าผู้ที่มีลักษณะตามหลักนี้ครบทั้ง ๓๒ ประการ เป็นลักษณะของผู้ยิ่งใหญ่หรือของผู้ที่มีบุญมาเกิด เมื่อพราหมณ์ได้เห็นถึงพระลักษณะของพระพุทธเจ้าก็ดีใจมากถึงกับก้มกราบและก้มหัวเราะด้วยความดีใจ ที่ตนเองได้มีโอกาสมาพบเจอบุคคลในอุดมคติที่ไฝ่ฝันกันมานาน แต่ว่าก็ต้องเสียใจจนร้องไห้เพราะว่า มาพบเจอตอนอายุมากแล้วคงจะอยู่ไม่ทันพระมหาบุรุษเติบโตใหญ่ ตนเองก็คงจะสิ้นชีวิตเสียก่อน

การที่พระพุทธองค์ทรงมีพระมหาปุริสลักษณะครบทั้ง ๓๒ ประการนี้ได้ นั่น เป็นเพราะพระบุญญาบารมีที่พระองค์ได้สั่งสมมาจนนับพระชาติไม่ถ้วน ลักษณะทั้ง ๓๒ ประการนี้ จะเกิดมีแก่บุคคลโดยทั่ว ๆ ไปนั้นยากมาก เป็นแต่เพียงบุคคลที่พิเศษจริง ๆ เท่านั้น ดังนั้นการที่มีลักษณะทางกายภาพสวยงามของผู้ที่มีอำนาจจึงส่งผลต่อปัจจัยทางด้านจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากลักษณะทางกายภาพที่สวยงามแล้ว ในกฎทนต์สูตร^{๑๓๘} ได้แสดงถึงลักษณะของผู้ที่มีอำนาจ หรือลักษณะของผู้ครองนครที่ตีกล่าวโดยสรุปมี ๘ ประการด้วยกัน คือ

- ๑) มีชาติตระกูลสูงทั้งฝ่ายมารดาบิดา ใครไม่สามารถดิยถึงชาติตระกูลได้
- ๒) มีบุคลิกลักษณะ ร่างกายที่งดงาม ผิวพรรณผุดผ่อง น่าดู น่าเลื่อมใส
- ๓) มีโภคทรัพย์มาก มีทรัพย์สินเงินทองหรือพืชพันธุ์ธัญญาหารมาก
- ๔) พรั่งพร้อมด้วยกำลัง มีข้าราชการอยู่ในระเบียบวินัยคอยปฏิบัติตามคำสั่งด้วยดี
- ๕) เป็นคนที่มีศรัทธา มีจิตใจเป็นบุญเป็นกุศล หมั่นประกอบกุศลกรรมอยู่เสมอ ๆ
- ๖) เป็นคนที่มีความรู้ มีการศึกษา ได้สดับตรับฟังมาก
- ๗) เป็นคนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี
- ๘) เป็นผู้ฉลาด มีปัญญาสามารถวางแผนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นการมีลักษณะทางกายภาพที่ดีหรือมีรูปร่างสวยงาม จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีอำนาจของผู้ว่า แต่ปัจจัยทางกายภาพที่ส่งผ่านแผ่ รูปร่างที่สวยงามนั้น เป็นเพียงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจประการหนึ่งเท่านั้น ยังต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหรือปัจจัยด้านอื่น ๆ มาร่วมด้วย จึงจะส่งผลให้มีอำนาจได้ ลำพังแต่การมีลักษณะทางกายภาพที่ดี มีรูปร่างที่สวยงาม บุคลิกลักษณะดี ไม่สามารถที่จะมีอำนาจได้ ถ้าขาดปัจจัยด้านอื่น ๆ มาเป็นองค์ประกอบด้วย เช่น ขาดความรู้ความสามารถ ขาดบิรวาร เป็นต้น ผู้มีอำนาจหลาย ๆ คนที่มีลักษณะทางกายภาพไม่สวยงาม แต่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถดี มีมิตรสหายหรือบิรวารมาก ก็เป็นผู้ที่มีอำนาจยิ่งใหญ่มาก

๒) ผู้ปกครองที่มีบิรวารหรือมิตรสหายมาก การมีบิรวารหรือมิตรสหายมากเป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของผู้นำชนิดหนึ่ง ที่ส่งผลต่อการเป็นผู้มีอำนาจเป็นอย่างมาก เพราะบุคคลถึงแม้จะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใดก็ตาม ถ้าหากขาดกัลยาณมิตรหรือมิตรสหายที่ดีแล้ว ก็นับว่าความรู้ความสามารถนั้นยังมีขีดจำกัดอยู่ในขอบเขตที่แคบเกินไป เพราะเป็นความรู้ความสามารถของบุคคลคนเดียว แต่ถ้าหากว่ามีทั้งความรู้ความสามารถด้วย มีทั้งมิตรสหายและบิรวารที่ดีด้วยก็จะส่งผลอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้มีอำนาจ ดังนั้นในการเมืองระหว่างประเทศจึงมักจะนิยมใช้การรวมกลุ่มกันระหว่างประเทศ

^{๑๓๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๐/๑๑๓-๑๑๕

^{๑๓๘} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๐๘ /๑๕๓-๑๕๔.

ในภูมิภาคเดียวกัน เพื่อใช้เป็นการต่อรองกับกลุ่มประเทศอื่น ๆ เช่น กลุ่มอาเซียน กลุ่มยุโรป เป็นต้น การเมืองภายในประเทศก็เช่นเดียวกันผู้ที่มีอำนาจมากหรือผู้ที่ต้องการอำนาจมักจะแสวงหาพันธมิตรหรือพรรคพวกอยู่เสมอ กลุ่มใดที่มีพันธมิตรหรือพรรคพวกมากก็จะส่งผลให้มีอำนาจมากตามไปด้วย

ในทางพระพุทธศาสนาการมีมิตรหรือบริวารนั้นจะต้องเป็นมิตรหรือบริวารที่ดีเท่านั้น จึงจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดมีอำนาจขึ้นมา อย่างเช่นลักษณะบุโรหิตซึ่งเป็นบริวารของพระเจ้าวิจิตรราช ประกอบไปด้วยคุณสมบัติพิเศษถึง ๔ ประการด้วยกัน คือ

- ๑) เป็นผู้มีความดีตระกูลดี
- ๒) เป็นผู้มีการศึกษาสูง คงแก่เรียน ชำนาญในหน้าที่การงานของตน
- ๓) เป็นผู้มีความดี มีความประพฤติดี
- ๔) เป็นผู้ฉลาด มีสติปัญญาเฉียบแหลม

ดังนั้นการมีมิตรสหายหรือบริวารที่ดีจึงส่งผลให้ผู้นำหรือผู้ปกครองนั้น ๆ มีอำนาจมากยิ่งขึ้น และสามารถที่จะครองอำนาจนั้นไว้ได้นาน พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการมีมิตรสหายที่ดีไว้ในอภิมุขสูตรว่า “ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี้เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว”^{๑๓๙} แต่การที่จะสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลที่เป็นมิตรสหายกันแล้วไว้ได้นั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากเหมือนกัน ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรหรือบริวารอยู่หลายหมวด แต่หมวดธรรมที่เด่นและมีความสำคัญมากเรียกว่า หลักสังคหวัตถุ^{๑๔๐} ซึ่งมีด้วยกัน ๔ ประการ คือ

๑) ทาน การให้ปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงความมีน้ำใจ และเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรสหายหรือบริวารไว้ได้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการให้ไว้มากมาย เช่น “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก”^{๑๔๑} “ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้”^{๑๔๒} เป็นต้น ผู้ที่มีความตระหนี่นั้นไม่สามารถที่จะผูกมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรและบริวารไว้ได้

๒) ปิยวาจาหรือเปยยวัชชะ การมีวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ดูดีมีจิตใจของผู้ฟัง มีวาจาสุภาพอ่อนหวานชวนฟัง เป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การมีปิยวาจານี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจมิตร บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นทูตหรือเป็นตัวแทนของประเทศในการเจรจาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศชาติ จะต้องมีความรู้ในการใช้คำพูดอย่างดีเยี่ยม เพราะถ้าหากใช้คำพูดที่ไม่ดีก็จะส่งผลให้ประเทศชาติและประเทศชาติสูญเสียผลประโยชน์ได้

๓) อัถถจริยา การประพฤติตนเป็นประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่ยจำเป็น ไม่เป็นคนนิ่งดูตายในเมื่อตนเองมีกำลังความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ ในการผูกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศก็เช่นเดียวกัน จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสมช่วยเหลือ เช่น เมื่อถึง

^{๑๓๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๕/๒.

^{๑๔๐} อง.อภิมุข. (ไทย) ๒๓/๑๑๔ /๒๒๒.

^{๑๔๑} ธรรมรักษา, พระไตรปิฎกฉบับสุภษิต (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๐๘.

^{๑๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘.

คราวที่มีมิตรประเทศต้องประสบกับภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ประเทศสัมพันธมิตรพอที่จะช่วยเหลือได้ก็ให้ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ เพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรีหรือแสดงถึงความมีสัมพันธมิตรอันดีต่อกัน

๔) สมานัตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มิใช่ว่าเมื่อเห็นว่ามิตรหมดประโยชน์สำหรับตนแล้วก็เริ่มห่างเหินหรือเลิกคบไป การคบหามิตรจะต้องคบด้วยความจริงใจ และมีความเสมอต้นเสมอปลายทั้งในยามที่มิตรรุ่งเรืองและในคราวตกต่ำ

หลักธรรมทั้งสี่ประการนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรหรือบริวารไว้ได้ และในการเลือกคบหามิตรนั้นจะต้องคบหาบุคคลที่เรียกว่ากัลยาณมิตรเท่านั้นเพราะหากไปคบหากับคนพาลมาเป็นมิตร หรือได้คนพาลมาเป็นบริวาร แทนที่จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ผู้นั้นเป็นผู้มีอำนาจ กลับทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและสูญเสียอำนาจไปในที่สุด พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงถึงโทษของการคบหาคนพาลเป็นมิตรไว้ในมงคลสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภัย...อุปัทวะ...อุปสรรค...เหล่าใดเหล่าหนึ่งที่จะเกิดขึ้น ภัย...อุปัทวะ...อุปสรรค...เหล่านั้นทั้งหมดย่อมเกิดแต่คนพาล หากเกิดขึ้นแต่บัณฑิตไม่ เหมือนกันฉนั้นนั้นแลภิกษุทั้งหลายคนพาลมีภัยจำเพาะหน้า บัณฑิตหาภัยจำเพาะหน้าไม่ คนพาลมีอุปัทวะ บัณฑิตหาอุปัทวะมิได้ คนพาลมีอุปสรรค บัณฑิตหาอุปสรรคมิได้ ด้วยประการดังนี้แล ภิกษุทั้งหลาย ภัยไม่มีแต่บัณฑิต อุปัทวะไม่มีแต่บัณฑิต อุปสรรคไม่มีแต่บัณฑิต^{๑๔๓}

การมีกัลยาณมิตรและบริวารที่ดี จึงเป็นเครื่องส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลนั้นๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจมากยิ่งขึ้นและสามารถดำรงอำนาจนั้นไว้ได้นานอีกด้วย การมีกัลยาณมิตรและบริวารที่ดีจึงเป็นปัจจัยส่งเสริมในการมีอำนาจประการหนึ่ง

๕) ผู้ปกครองที่มีบารมี (Charisma) เป็นคุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำที่มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการมีอำนาจ เพราะจะเป็นสิ่งกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ จะมีอำนาจได้หรือไม่ บารมีมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่น้อย นักการเมืองหรือข้าราชการหลายคนที่ไม่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ เพียงเพราะการอ้างเหตุผลว่าบารมียังไม่ถึง แมกซ์เวเบอร์ กล่าวว่า “บารมีเป็นแหล่งที่มาของสิทธิอำนาจ หรือ อำนา (Authority) อย่างหนึ่ง และบารมีทำให้เกิดผู้นำประเภทหนึ่ง คือ ผู้นำเชิงบารมี (Charismatic Leader) อย่างหนึ่ง”^{๑๔๔} ที่มีคุณสมบัติพิเศษในตัวมนุษย์ที่เหนือกว่ามนุษย์ธรรมดา ที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับและเชื่อถือก็เป็นอันใช้ได้

ตามหลักพระพุทธศาสนา คำว่าบารมีหมายถึง “ปฏิบัติอันยิ่งยวด คุณธรรมที่ประพลิตปฏิบัติอย่างยิ่งยวด คือ ความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษ เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงสุด เช่นความเป็น

^{๑๔๓} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, **มงคลสูตรที่ปนิแปล เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๑ - ๔๒.

^{๑๔๔} สัจญา สัจญาวิวัฒน์, **สังคมวิทยาการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕.

พระพุทธเจ้า และความเป็นมหาสาวกเป็นต้น”^{๑๔๕} บารมีในพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ต้องสั่งสม ต้องบำเพ็ญ ทั้งในอดีตชาติและในปัจจุบันชาติ ดังนั้นการมีอำนาจหรือไม่ขึ้นอยู่กับคำสั่งสมบารมีไว้ ตั้งแต่อดีตชาติว่า ได้ดำเนินปฏิบัติหรือได้ประพฤติปฏิบัติไว้อย่างไร ดังพระพุทธพจน์ในจุฬามณีภังคสูตรว่า

ดูก่อนมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม มีใจริษยาย่อมริษยา ผูกใจอิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้และการบูชาของบุคคลอื่น เขาตายไปจะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พรังพร้อมสมทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก ถ้าเกิดมาเป็นมนุษย์ ณ ที่ใด ๆ ในภายหลังจะเป็นคนมี ศักดา (อำนาจ) น้อย ดูก่อนมาณพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อความมีศักดา (อำนาจ) น้อยนี้คือ มีใจริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉาลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การกราบไหว้ และ การบูชาของคนอื่น^{๑๔๖}

บารมีตามหลักพระพุทธศาสนาจึงขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ หากการกระทำของตนเองไม่ว่าในอดีตหรือในปัจจุบันไม่ดี ผลที่ได้รับก็เป็นผลที่ไม่ดี เพราะมนุษย์จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบการกระทำของตนเอง ซึ่งเป็นกฎที่มีความยุติธรรมที่สุด เรียกว่ากฎแห่งกรรม ดังพระพุทธดำรัสว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวหรือประณีต”^{๑๔๗} บารมีเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ เพราะบารมีเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้อำนาจกลายเป็นสิ่งที่ชอบธรรม กล่าวได้ว่าบารมีคืออำนาจประเภทหนึ่ง บารมีกับอำนาจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะถึงแม้ว่าจะมียศศักดิ์หรือมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าขาดบารมีก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่หรือสิ่งที่ต้องประสงค์ให้สำเร็จลงได้ บารมีจึงมีความเกี่ยวพันที่สำคัญกับเรื่องของการเมือง ความรู้เรื่องบารมีจึงพลอยทำให้รับรู้เรื่องของการเมืองไปด้วยบารมีสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) บารมีที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด บารมีชนิดนี้ไม่ต้องใช้ความพยายามชวนชวายเป็นแต่อย่างใด เช่น การเกิดมาในชาติตระกูลสูง ร่ำรวยมีทรัพย์มาก บิดามารดาเป็นผู้ที่มีอำนาจอยู่แล้ว บารมีชนิดนี้เป็นสิ่งที่ได้มาแล้วในตอนกำเนิด แต่การที่จะมีบารมีต่อไปหรือไม่ หรือว่าจะรักษาบารมีนั้นให้อยู่กับตนตลอดไปได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับบารมีในข้อที่ ๒ ด้วย คือ

๒) บารมีที่เกิดจากการสั่งสมในปัจจุบัน คือ เกิดจากการแสวงหาสร้างสรรค์ขึ้นภายหลัง บารมีชนิดนี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะจัดเป็นกรรมปัจจุบัน เช่น ตอนเกิดมาเกิดมาในตระกูลชวาณาที่ยากจน แต่อาศัยมุมานะความขยันหมั่นเพียรของตนเองศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จ ได้มีหน้าที่การงานทำที่ดีบางครั้งได้เป็นถึงนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจสูงสุดในประเทศ ทั้งนี้เป็นบารมีที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน แต่บารมีชนิดนี้ก็ขึ้นอยู่กับบารมีในข้อแรกด้วย ถ้าไม่มีบารมีในอดีตชาติมาส่งเสริมสนับสนุน ปัจจุบันชาติจะสั่งสมอย่างไรก็ยากลำบากมากเพราะกำลังกรรมมีไม่เพียงพอ

^{๑๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, หน้า ๒๘๔.

^{๑๔๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๘/๒๘๙.

^{๑๔๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๑/๒๘๗.

ตามหลักพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความรู้เป็น มีพุทธศาสนสุภาษิตที่กล่าวถึงความสำคัญของความรู้มากมายเช่น “ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก”^{๑๔๘} “ปัญญาที่ประเสริฐกว่าทรัพย์”^{๑๔๙} เป็นต้น ความรู้หรือปัญญา ในพระพุทธศาสนา การพัฒนาปัญญา มี ๓ ประการจะเกิดขึ้นได้จาก ๓ ทางด้วยกัน คือ

- ๑) เกิดจากการคิด การพิจารณาหาเหตุผล เรียกว่า จินตามยปัญญา
- ๒) เกิดจากการฟัง การสดับศึกษาเล่าเรียน เรียกว่า สุตมยปัญญา
- ๓) เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนอบรมตน เรียกว่า ภาวนามยปัญญา^{๑๕๐}

และความรู้ที่จะส่งผลให้เกิดมีอำนาจขึ้นในทางที่ถูกที่ชอบตามหลักในทางพระพุทธศาสนานั้น จะต้องเป็นความรู้ที่เป็นสัมมาทิฐิ คือ รู้จักความเสื่อมและเหตุของความเสื่อม รู้จักความเจริญและเหตุของความเจริญ และรู้จักอุบายที่จะทำให้บรรลุถึงความเจริญรอดพ้นจากความเสื่อม ความรู้อย่างนี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า โภคส^{๑๕๑} ซึ่งแปลว่าความฉลาดหรือความเชี่ยวชาญ ผู้ปกครองหรือผู้นำจำเป็นจะต้องมีความรู้ที่มีลักษณะ ๓ ประการข้างต้นนี้

๓) ผู้ปกครองที่มีคุณธรรม ผู้นำที่มีคุณธรรมนั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจมากและจะมีอำนาจได้นาน อำนาจที่เกิดจากคุณธรรมนั้นเป็นอำนาจที่แท้จริง ไม่ต้องอาศัยกำลังบังคับหรือใช้อำนาจด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เขามาเคารพนับถือ แต่ผู้ที่มีคุณธรรมจะได้รับการเคารพนับถือด้วยความจริงใจอย่างอัตโนมัติ จากผู้ใต้ปกครองหรือผู้ร่วมงาน ผู้ปกครองบางประเภทผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกเกรงกลัวแต่ขาดความเคารพนับถืออย่างจริงใจ นั่นก็เพราะมีแต่อำนาจแต่ขาดคุณธรรม อย่างน้อยที่สุดผู้ปกครองหรือผู้นำจะต้องเป็นผู้ประพฤติตามหลักศีล ๕^{๑๕๒} คือ ต้องงดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน งดเว้นจากการขโมย งดเว้นจากการประพฤติผิดหรือมกมากในกาม งดเว้นจากการพูดมุสา งดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดของมีนเมา และยังจะต้องประพฤติตามหลักเบญจธรรม^{๑๕๓} คือ ต้องมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ต้องมีการเลี้ยงชีวิตในทางสุจริต ต้องมีความสังวรในกาม คือรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองในด้านกามารมณ์ ต้องมีสัจจะความซื่อตรง ต้องมีสติสัมปชัญญะที่ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ เมื่อผู้ปกครองหรือผู้นำมีคุณธรรมอย่างนี้ย่อมทำให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองเกิดความเคารพเกรงกลัว และเป็นบ่อเกิดของอำนาจไปในตัว

ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแบ่งประเภทความกลัวของมนุษย์ไว้ในพลสูตร อังคตตรนิกาย นวกนิบาต^{๑๕๔} ๕ ประการด้วยกัน คือ

๑) อาชีวกภัย ได้แก่ความกลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยการดำรงชีวิต กลัวอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง เลยต้องการให้องค์อธิปัตย์คอยปกป้องคุ้มครองให้ความ

^{๑๔๘} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๓๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๑.

^{๑๔๙} เล่มเดียวกัน หน้า ๔๒.

^{๑๕๐} พระเทพโศภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), มณีแห่งปัญญา, หน้า ๕๕-๖๑.

^{๑๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑ /๒๒๘ /๒๓๑.

^{๑๕๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑ /๒๘๖/๒๔๗.

^{๑๕๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, หน้า ๑๙๕ - ๑๙๖.

^{๑๕๔} อง.นวก. (ไทย) ๒๓ /๕/๔๔๑.

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันการรุกรานเบียดเบียนจากชนเหล่าอื่น ตลอดจนต้องการให้องค์
อธิปัตย์ช่วยเสริมในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เพื่อสนองความต้องการทางกายภาพในการ
ดำรงชีพให้มีความเป็นอยู่สะดวกสบายยิ่งขึ้น

๒) อสิโลกภัย ได้แก่ความกลัวจะถูกดำเนินคดีจากสังคม กลัวสังคมจะไม่ยอมรับ
มนุษย์จึงต้องการหลักประกันจากองค์อธิปัตย์ เพื่อต้องการที่จะให้องค์อธิปัตย์เป็นผู้แบ่งปันจัดสรรสิ่ง
ที่มีคุณค่าทางสังคม เช่น การจัดระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดความกลมกลืนทางสังคม ให้มีระบบแบบ
แผนการดำเนินชีวิตเป็นอย่างเดียวกัน เพื่อต้องการให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ตลอดจนต้องการให้องค์
อธิปัตย์ใช้อำนาจรัฐในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยมีสิทธิเท่าเทียมกันกับบุคคล
อื่น ๆ ในสังคม

๓) ปริสสารัชชภัย ได้แก่ความกลัวที่จะสะทกสะท้านต่อประชาชน หรือ การกลัวต่อการ
ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม ความกลัวที่สำคัญที่สุดของมนุษย์คือความกลัวมนุษย์ด้วยกันเอง การที่ฝ่าย
หนึ่งทำให้อีกฝ่ายกลัวได้ แสดงถึงการมีอำนาจเหนือกว่า ดังนั้นมนุษย์จึงกลัวมนุษย์ด้วยกันดี
เหยียดหยาม จึงต้องการให้องค์อธิปัตย์เป็นหลักประกันในการที่จะรับรองสิทธิการที่จะมีชีวิตอยู่อย่าง
มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของรัฐ บางคนก็พยายามไต่เต้าตัวเองขึ้นไปมีส่วนร่วมในการมี
อำนาจทางการเมือง เพื่อต้องการเป็นผู้ที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของสังคม

๔) มรณภัย ได้แก่ความกลัวต่อความตาย หรือความกลัวต่อความพลัดพรากจาก
สิ่งต่าง ๆ มนุษย์จึงต้องการให้องค์อธิปัตย์เป็นหลักประกันในความปลอดภัยในชีวิต เพื่อป้องกัน
อันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ชีวิตได้ รวมทั้งต้องการให้องค์อธิปัตย์เป็นหลักประกันความปลอดภัย
ของวงศ์ตระกูลของตน

๕) ทูคติภัย ได้แก่ความกลัวต่อทูคติ หรือ ความกลัวต่ออนาคตนั่นเอง เพราะมนุษย์ไม่รู้
แน่ชัดว่าอนาคตของตนทั้งที่มีชีวิตอยู่และตายไปแล้วจะเป็นอย่างไร มนุษย์กลัวที่จะไปตกทุกข์ได้ยาก
ในชีวิตหลังจากตายไปแล้ว จึงหันเข้าหาที่พึ่ง คือ ศาสนา เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ อันเป็นหลักประกันใน
ชีวิตของตนว่า อนาคตหลังตายไปแล้วจะได้ไปสู่สถานที่ที่ดีตั้งนั้นจึงต้องการความชอบธรรม หรือ
ความอิสระเสรีในการที่จะเลือกนับถือศาสนาต่าง ๆ ตามความเชื่อถือของตน โดยให้องค์อธิปัตย์เป็น
หลักประกันมิให้ผู้อื่นมาทำลายหรือเหยียดหยามศาสนาที่ตนนับถือ^{๑๕๕}

ภัยหรือความกลัวทั้งห้าประการนี้ ทำให้มนุษย์อยู่รวมกันในสังคม และได้มอบอำนาจ
ให้แก่ตัวแทนประชาชน เพื่อที่จะให้ตัวแทนประชาชนเป็นหลักประกัน หรือ ลดความกดดันจากความกลัว
หากตัวแทนประชาชนสามารถสนองตอบความต้องการที่เกิดจากความกลัวประเภทต่าง ๆ นี้ได้มาก
เพียงใด ตัวแทนประชาชนจะมีอำนาจเข้มแข็งมากขึ้นเพียงนั้น แต่ถ้าตัวแทนประชาชนไม่สามารถที่จะ
สนองตอบความต้องการอันเกิดจากความกลัวของมนุษย์ได้ ก็จะมีเสื่อมสลายลง

๑) การมีตำแหน่งหน้าที่ (ในทางสังคมคือการได้รับการสวดสมมติ) สถานะตำแหน่งในสังคม
เป็นสิ่งสำคัญมากต่อการมีอำนาจ การมีตำแหน่งอาจทำให้อำนาจมีความชอบธรรม หรือที่เรียกว่า
อำนาจหน้าที่ ในองค์การทุกองค์การผู้บริหารสูงสุดเพียงคนเดียวที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน

^{๑๕๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, โรงพิมพ์
พระพุทธศาสนาธรรมสภา, ๒๕๕๖, หน้า ๑๗๐.

หรือกิจกรรมทั้งหมดขององค์การ แต่โดยความเป็นจริงผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถที่จะดูแลการบริหารงานทั้งหมดขององค์การได้โดยลำพัง จึงได้จัดแบ่งอำนาจหน้าที่ออกเป็นหลาย ๆ ด้าน และมอบหมายให้บุคคลอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมรอง ๆ ลงไป ดังนั้น ได้รับมอบหน้าที่จึงเป็นบ่อเกิดของอำนาจ อำนาจถูกจำกัดตามตำแหน่งที่ได้รับมอบว่ามีขอบเขตเพียงใด

๒) การมอบอำนาจหน้าที่ (Delegation of authority) คือ การมอบหมายการปฏิบัติงาน หรือ การบริหารงานบางส่วนให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การมอบหมายงานกับการมอบอำนาจหน้าที่เป็นสิ่งที่ควบคู่กันเสมอ เมื่อได้รับมอบอำนาจหน้าที่ก็จะได้รับสิทธิในการกระทำหรือในการตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ภายในขอบเขตของหน้าที่ที่ตนได้รับมอบ ซึ่งจะเป็บบ่อเกิดของอำนาจตามมา คือ มีอำนาจในการพิจารณาความดีความชอบ หรือความสามารถลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชาได้

ในทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในการบริหารคณะสงฆ์ มีวิธีการมอบอำนาจหน้าที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล คือ สมัยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาตให้คณะสงฆ์มีอำนาจในการคัดเลือกสมาชิกเข้าหมู่เอง เพราะในยุคเริ่มต้นพระองค์เป็นผู้รับหรืออุปสมบทให้แต่เพียงพระองค์เดียว ต่อมาเมื่อมีคนเลื่อมใสศรัทธามากขึ้น ศาสนาได้แผ่ขยายกว้างออกไป พระองค์จึงมอบอำนาจไว้แก่คณะสงฆ์เพื่อความสะดวกในการปกครองและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และในการกระทำกิจต่าง ๆ ของคณะสงฆ์โดยส่วนรวม สงฆ์จะมีการมอบอำนาจให้แก่ภิกษุสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งขึ้นมาทำการแทนสงฆ์ เช่น ในคราวสังคายนาพระวินัยก็ใช้วิธีการมอบอำนาจให้แก่ภิกษุให้ระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้น ดังปรากฏในสัตตตสิกขันธ์ ในจุลวรรคว่า

ข้าแต่สงฆ์ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เมื่อพวกเราวินิจฉัยอธิกรณ์นี้เสีย อื้อฉาวเกิดขึ้นไม่มีที่สิ้นสุดและไม่สามารถตกลงกันได้ ถ้าสงฆ์มีความพร้อมเพรียงแล้วสงฆ์พึงระงับอธิกรณ์นี้ด้วยอุพพาทิกวิธี (ตั้งกรรมการสงฆ์ขึ้นมาพิจารณาตัดสิน)...สงฆ์เห็นร่วมให้พระภิกษุชาวปราจีน ๔ รูป และอีก ๔ รูปเป็นชาวปาฐะระงับอธิกรณ์นี้ด้วยอุพพาทิกวิธี ชอบแก่ท่านผู้ใดท่านผู้นั้นพึงนั่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใดท่านผู้นั้นพึงพูด^{๑๕๖}

การมอบอำนาจให้พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งกระทำหน้าที่ใด ๆ สงฆ์จะใช้วิธีการสวดสมมติ โดยอาศัยความยินยอมพร้อมใจของภิกษุสงฆ์ที่ร่วมประชุมกันทั้งหมดว่าจะมอบอำนาจในการทำกิจนั้น ๆ แก่ภิกษุสงฆ์รูปใด ถ้าหากมีภิกษุรูปใดเห็นว่าไม่เหมาะสมก็สามารถที่จะคัดค้านท้วงติงได้ ตัวอย่างการสมมติหรือมอบอำนาจให้พระภิกษุทำหน้าที่เป็นผู้แจกภัตตาหาร ที่เรียกว่า “ภัตตฺเทศก์” มีคำมอบอำนาจหรือคำสวดสมมติว่าดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้สามารถผู้ฉลาดพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่าดังนี้
ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้วสงฆ์พึงสมมติภิกษุชื่อนี้เป็นภัตตฺเทศก์ นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุชื่อนี้เป็นภัตตฺเทศก์
การสมมติชอบแก่ท่านผู้ใดท่านผู้นั้นพึงนั่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใดผู้นั้นพึงพูด

^{๑๕๖} วิ.จ. (ไทย) ๗/๖๔๙/ ๒๗๓-๒๗๔.

ภิกษุชื่อนี้สงฆ์สมมติเป็นภคตฺเทศก์แล้ว ชอบแก่สงฆ์เหตุนี้จึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้^{๑๕๗}

ภิกษุผู้ที่ได้รับมอบอำนาจแล้วก็มีสิทธิมีหน้าที่ในการแจกภัตตาหาร หากท่านปฏิบัติหน้าที่
โดยชอบ คืออยู่ในองค์ประกอบของภคตฺเทศก์^{๑๕๘} ๕ ประการ คือ ไม่มีความลำเอียงเพราะความชอบพอ
เพราะความมกมาย เพราะความเกลียดชัง เพราะความกลัว รู้จักภัตฺตรที่แจกแล้วมิได้แจก ถ้าท่านปฏิบัติ
หน้าที่ภายใต้องค์ประกอบ ๕ ประการนี้ ใคร ๆ ก็ไม่สามารถที่จะตำหนิติเตียนการปฏิบัติหน้าที่ของ
ท่านได้ ถึงแม้ผู้ที่ได้รับแจกจะรู้สึกไม่พอใจแต่ก็ต้องยอมรับ เพราะท่านเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจมา
จากสงฆ์ ถ้าภิกษุรูปใดขึ้นติเตียนจะต้องมีโทษ ดังบัญญัติไว้ในสหธรรมิกวรรค ที่ ๘ สิกขาบทที่ ๙ ว่า
“อนึ่ง ภิกษุใดให้ฉันทะเพื่อกรรมอันเป็นธรรมแล้ว ถึงธรรมคือการบ่นว่าในภายหลัง เป็นปาจิตตีย์”^{๑๕๙}
ดังนั้น การได้รับมอบอำนาจหรือการมีตำแหน่งในสังคมจึงเป็นปัจจัยของการเกิดอำนาจที่มีความชอบธรรม
และผู้ที่ได้รับมอบอำนาจนั้นสามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ แต่ต้องอยู่ในขอบเขตของอำนาจหรือ
ตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับการแต่งตั้งอีกด้วย

๔) ตามหลักพระพุทธศาสนา พระวินัย คือกฎหมาย อำนาจที่เกิดจากกฎหมายกำหนด
เป็นอำนาจหน้าที่ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยผู้ที่มีอำนาจสามารถที่จะสั่งการให้ผู้ที่บังคับบัญชา
หรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับของกฎหมายกระทำการใด ๆ ก็ได้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดไว้
อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดจากสถาบันระดับสูงที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม เช่น กฎหมายที่ตรา
โดยสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น เนื่องจากสมาชิกของสังคมทุกคนอยู่ภายใต้การปกครองของกฎหมาย
ฉบับเดียวกัน เมื่อกฎหมายบัญญัติสิ่งใด ๆ ทุกคนจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม

กฎหมายหรือระเบียบวินัยเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ

กฎหมายในทางธรรมก็ได้แก่พระวินัยหรือพุทธบัญญัติในทางพระพุทธศาสนานั้นเอง
พระวินัยเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทุกรูปต้องปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย
เป็นเสมือนตัวแทนของพระศาสดาซึ่งพระภิกษุในพุทธศาสนาจะต้องให้ความเคารพ เมื่อพระวินัย
บัญญัติไว้อย่างไร ก็จะต้องปฏิบัติตามอย่างนั้น อำนาจที่เกิดจากพระวินัยจะเห็นตัวอย่างได้อย่าง
มากมาย เช่น อำนาจในการลงโทษ อำนาจในการยกโทษ อำนาจในการบังคับให้พระภิกษุกระทำ
ความผิดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการไถ่ถอนความผิด เป็นต้น และตัวอย่างที่พระวินัย
บัญญัติมอบอำนาจให้แก่สงฆ์ในการทำกิจต่าง ๆ จะเห็นได้ชัดในจัมเปยยขันธกะ^{๑๖๐} ที่กำหนดให้สงฆ์
มีอำนาจแตกต่างกัน ก็นอกไป ตามจำนวนของสงฆ์ คือ

๑) สงฆ์ ๔ รูป มีอำนาจในการที่จะกระทำความผิดทั้งปวงได้ ยกเว้น การอุปสมบท
การบวระณาและการสวดถอนจากอาบัติสังฆาติเสส(อัพภาม) เรียกสงฆ์ประเภทนี้ว่าจตุรวรรค

^{๑๕๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๒๗/๑๖๖-๑๖๗.

^{๑๕๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๒๖/๑๖๖.

^{๑๕๙} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ภิกษุปาฏิโมกข์ บาลี - แปล พิมพ์ครั้งที่ ๑๔
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๙๓.

^{๑๖๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๑๘๗/๒๐๔.

๒) สงฆ์ ๕ รูป สามารถกระทำการตั้งปวงได้ ยกเว้นแต่การอุปสมบทกุลบุตรในมัธยมประเทศ และการสวดถอนออกจากอาบัติสังฆาทิเสส เรียกว่า ปัญจวรรค

๓) สงฆ์ ๑๐ รูป มีอำนาจในการที่จะกระทำการตั้งปวงได้ เว้นแต่การสวดถอนออกจากอาบัติสังฆาทิเสส เรียกว่า ทสจวรรค

๔) สงฆ์ ๒๐ รูป มีอำนาจในการสวดอัปภาณและกระทำการทุกอย่าง เรียกว่า สงฆ์วิสติวรรค

๕) สงฆ์เกิน ๒๐ รูปขึ้นไปเรียกว่าอติเรกวิสติวรรค สามารถจะทำการตั้งฆกรรมได้ทุกอย่าง

จำนวนสงฆ์ที่มีความแตกต่างกันก็มีอำนาจแตกต่างกันออกไปด้วย สงฆ์จตุรวรรคจะมาทำกิจที่พระวินัยบัญญัติให้สงฆ์วิสติวรรคกระทำ เช่น สวดอัปภาณ ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่ถูกต้องตามหลักพระวินัยและไม่มีอำนาจที่จะทำเช่นนั้นได้ แต่ถ้าสงฆ์วิสติวรรคมากระทำกิจสำหรับสงฆ์จตุรวรรคสามารถที่จะกระทำได้ เพราะพระวินัยบัญญัติให้อำนาจไว้ ดังนั้น กฎหมายหรือพระวินัยจึงเป็นปัจจัยของการเกิดมีอำนาจที่ชอบธรรมประการหนึ่ง

อำนาจเป็นสิ่งที่ไม่มีค่าในตัวเอง แต่จะมีค่าขึ้นมาได้ต่อเมื่อมีผู้นำอำนาจนั้นไปใช้ จะใช้ไปในทางที่ดีหรือไม่ดีนั้น ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจนั้นเองว่าจะใช้อำนาจนั้นไปในทางใด ถ้าหากว่าใช้อำนาจไปโดยไม่มีการขอบ หรือ ไม่คำนึงถึงขอบเขตของศีลธรรมแล้ว อำนาจนั้นก็สร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคมโดยรวมได้ เพราะอำนาจนั้นเป็นใหญ่ในโลก^{๑๖๑} ถ้าหากว่าตกไปอยู่ในมือของคนดี อำนาจนั้นก็อำนวยประโยชน์สุขแก่ตนเองและแก่สังคมโดยรวมได้อย่างมากมาย แต่ถ้าตกไปอยู่ในมือของคนชั่วแล้ว ผลก็จะเกิดขึ้นในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมากมาย เช่นเดียวกัน เพลโตกล่าวว่า “กฎหมายถ้าตกไปอยู่ในมือของคนที่ไม่รู้จักความยุติธรรมที่แท้แล้วก็อาจทำลายคนดี ๆ ได้”^{๑๖๒} ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เป้าหมายของการปกครองและการใช้อำนาจนั้นมีแตกต่างกันออกไป แต่สามารถสรุปเป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองออกได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑) การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัว เพื่อความยิ่งใหญ่หรือผลประโยชน์แก่ตัวผู้มีอำนาจและพวกพ้องเอง รวมทั้งการใช้อำนาจเพื่อที่จะรักษาอำนาจให้อยู่กับตนเองให้นานที่สุด

๒) การใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม เพื่อประโยชน์สาธารณะและแก่ประชาชนโดยทั่วไปแต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ผู้มีอำนาจมักจะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ทั้งสองควบคู่กันไป เพียงแต่ว่าเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม หรือเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวยังแยกย่อยไปอีกว่า ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ ส่วนการใช้อำนาจเพื่อส่วนรวมนั้นมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด โดยดูได้จากคุณค่าและประโยชน์ที่มีต่อประเทศชาติหรือประชาชนว่าได้รับผลประโยชน์เพียงใด

ตามหลักพระพุทธศาสนา เป้าหมายของการใช้อำนาจในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงเน้นมาถึงความสงบสุขของประชาชน คือทรงสอนให้ใช้อำนาจหรือความยิ่งใหญ่ขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน อำนาจหรือความยิ่งใหญ่เป็นเพียงอุปกรณ์สำหรับการใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข หรืออีกนัยหนึ่ง ความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองอยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่บำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประชาชนและ

^{๑๖๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๒/๕๓.

^{๑๖๒} ปรีชา ช่างขวัญยืน, “ความยุติธรรม”, เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายการพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๗๐.

ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาห่วงประโยชน์สุขของประชาชนมากกว่าความมั่นคงแห่งอำนาจของผู้ปกครอง หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาทำให้กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่กลายเป็นผู้มีพระทัยอ่อนโยนด้วยเมตตากรุณา แทนที่จะแข็งกร้าวและทำการทุกอย่างเพื่อจะรักษาอำนาจไว้ว่า พระพุทธศาสนาคำนี้ถึงสวัสดิภาพและความสงบสุขของประชาชนที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ๆ มากกว่าจะยอมสละสวัสดิภาพและความสันติสุขนั้น เพื่อแลกกับความมั่นคงของการปกครองที่มีความหมายเพียงการครองอำนาจของบุคคลบางคน หรือการมีชื่อเสียงใหญ่อยู่ในประวัติศาสตร์ พระธรรมปิฎกให้ความเห็นว่า “การปกครองที่เข้มแข็งมั่นคงยืนนาน แต่ปราศจากความสงบสุขร่มเย็นของพลเมืองก็ไม่มีความหมายอะไร”^{๑๖๓}

การใช้อำนาจทางพระพุทธศาสนามีเป้าหมายที่สูงสุดจริง ๆ คือ การมีอิสรภาพหลุดพ้นจากอำนาจทุก ๆ อย่างที่ครอบงำชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอำนาจของกิเลส ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุดของชาวพุทธ การปฏิบัติที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องมีกรอบหรือกฎระเบียบที่จะใช้เป็นเครื่องมือให้หมู่คณะอยู่กันอย่างผาสุก และไม่ล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม ในสังคมสงฆ์พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สังคมสงฆ์และสังคมทั่วไปได้มีความเป็นอยู่ที่สงบสุขเป็นระเบียบดีงาม วัตถุประสงค์ในการใช้อำนาจทางพระพุทธศาสนานั้นก็คือธรรมนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธองค์ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การขยายและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจตามคติทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนภายในประเทศมากกว่า อำนาจของผู้ปกครองที่จะสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับตนเอง แต่เป็นเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ

ตามหลักพระพุทธศาสนาในการเป็นตัวแทนของประชาชน มิใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ของตัวเอง หรือจะใช้อำนาจได้ตามความพอใจ แต่จะต้องใช้อำนาจนั้นเพื่อประโยชน์แก่ประชาราษฎร์เป็นสำคัญ คุณธรรมที่จำเป็นและสำคัญที่สุดสำหรับผู้ปกครองในการใช้อำนาจเพื่อปกครองประชาชนและบริหารบ้านเมืองอีกประการหนึ่งก็คือ จะต้องละเว้นจากอคติหรือความลำเอียง^{๑๖๔} ๔ ประการอย่างเด็ดขาด คือ ไม่ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน ที่เรียกว่าฉันทาคติ ๑ ไม่ลำเอียงเพราะไม่ชอบโกรธเกลียดกัน ที่เรียกว่า โทสาคติ ๑ ไม่ลำเอียงเพราะหลง ไม่รู้จริง ที่เรียกว่าโมหาคติ ๑ ไม่ลำเอียงเพราะกลัว เรียกว่า ภยาคติ ๑ ในการใช้อำนาจ ผู้ปกครองจะต้องละเว้นอคติสี่นี้อย่างเด็ดขาด และจะต้องประกอบไปด้วยคุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้นำ ที่เรียกว่าพรหมวิหารธรรม^{๑๖๕} ซึ่งมีด้วยกันสี่ประการ คือ

๑) ต้องประกอบไปด้วยความเมตตา ปราบปรามนาดี มิไม่ตรีจิตอยากให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองหรือประชาชนมีความสุข และคิดทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์หรือแก่ประชาชนที่อยู่ใต้ปกครองอย่างถ้วนหน้า

^{๑๖๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, หน้า ๓๕ - ๓๖.

^{๑๖๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๑๗๖ / ๑๙๖.

^{๑๖๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๑๘๔ / ๒๒๕.

๒) ต้องประกอบไปด้วยความกรุณาปรารถนาที่จะช่วยเหลือให้ประชาชนหรือผู้ที่อยู่ใต้ปกครองพ้นจากความทุกข์

๓) ต้องประกอบไปด้วยมุทิตาคือความพลอยยินดี เมื่อเห็นประชาชนหรือผู้ที่อยู่ใต้ปกครองประสบความสำเร็จ หรือมีความผาสุก

๔) ต้องประกอบไปด้วยอุเบกขา คือรู้จักวางใจเป็นกลาง ๆ เมื่อเห็นประชาชนหรือผู้ที่อยู่ใต้ปกครองประสบกับภัยพิบัติหรือประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่สามารถช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาให้ได้

ผู้ปกครองที่ดำรงตนอยู่ในพรหมวิหารธรรมนี้ ชื่อว่าย่อมช่วยเหลือเอาใจใส่ต่อประชาชน ด้วยเมตตากรุณา และการช่วยเหลือดังกล่าวต้องยึดหลักอุเบกขาด้วย กล่าวคือมีความเที่ยงธรรม ปฏิบัติต่อทุกคนโดยปราศจากอคติ ไม่เห็นแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ผู้ที่เป็นผู้ปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานหมู่คณะจำเป็นจะต้องมีไว้ประจำจิตใจ และในการใช้อำนาจนั้นจะต้องยึดถือหลักที่ว่า “ข่มบุคคลที่ควรข่ม ยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง”^{๑๖๖} ผู้ปกครองหรือผู้ที่มีอำนาจจะต้องเป็นคนที่หนักแน่นมั่นคง มีวิจาร์ณญาณ เพราะในหมู่คณะหรือในองค์กรใด ๆ ก็ตามย่อมจะต้องมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ดังนั้น การใช้อำนาจในการปกครองจะต้องข่มคนไม่ดีและยกย่องคนดี ถ้าหากไปยกย่องคนไม่ดีก็จะทำให้คนดี ๆ ในองค์กรหรือในหมู่คณะนั้นเสียกำลังใจ และจะส่งผลกระทบต่อความเจริญและความเสื่อมขององค์กรหรือหมู่คณะนั้น ๆ ได้ ดังนั้นในการใช้อำนาจจึงต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ไว้ให้มาก ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า

ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้หมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดีให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และคอยควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้^{๑๖๗}

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการใช้อำนาจของผู้ปกครองคือการรู้จักรับฟังเสียงท้วงติงหรือเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองโดยเฉพาะในการเป็นผู้ปกครองประเทศในระบบประชาธิปไตยที่อำนาจเป็นของประชาชน ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐได้อย่างเต็มที่ หากประชาชนเห็นว่าผู้ปกครองใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ก็จะออกมาแสดงความคิดเห็นที่คัดค้านหรือต่อต้านผู้ปกครองนั้น ๆ มติมหาชนนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในทุกองค์การทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ หากรัฐบาลหรือผู้ปกครองใดพยายามที่จะใช้อำนาจไปในการสร้างสิทธิหรือหน้าที่ที่ขัดต่อหลักความเชื่อขั้นมูลฐานของประชาชน รัฐบาลหรือผู้ปกครองนั้นก็จะต้องเผชิญหน้ากับพลังทางสังคมที่มีอำนาจ ที่พยายามต่อต้านสิ่งที่รัฐบาลหรือผู้ปกครองสร้างขึ้น รัฐบาลหรือผู้ปกครองอาจจะแก้ไขได้ด้วยการใช้อำนาจ แต่ก็ไม้อาจจะกระทำได้อย่างเต็มที่ หากสิ่งใดที่ประชาชน

^{๑๖๖} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๓/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๑๖๗} กนก วงษ์ตระหง่าน, แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิศตอริเพาเจอร์พอยท์ จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๑๐๘.

ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ถึงแม้รัฐหรือผู้ปกครองจะมีอำนาจมากเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะต้านทานอำนาจของประชาชนส่วนใหญ่ได้

ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รับฟังคำท้วงติงหรือคำตักเตือนของผู้อื่น แต่จะต้องพิจารณาด้วยว่าบุคคลที่ท้วงติงหรือตักเตือนนั้นเป็นใคร ตักเตือนหรือท้วงติงด้วยความปรารถนาดีหรือปรารถนาร้าย เป็นบัณฑิตที่พอจะเชื่อถือได้หรือเป็นคนพาล ถ้าหากผู้ที่ตักเตือนหรือผู้ที่ท้วงติงนั้นเป็นคนที่พอเชื่อถือได้ เป็นนักปราชญ์ ก็สมควรที่จะรับฟังและนำมาปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมหรือการกระทำที่ยังผิดพลาดบกพร่องอยู่ให้ดีขึ้น ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “คนเราควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชี้โทษและกล่าวคำขนาบอยู่เสมอไป ว่าผู้นั้นแหละคือผู้ซุ่มทรัพย์ละ ควรคบหาบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น เพราะเมื่อคบหากับบัณฑิตเช่นนั้นอยู่ ย่อมมีแต่คุณอันประเสริฐส่วนเดียว ไม่มีเสื่อมเลย”^{๑๖๘} ตัวอย่างการรับฟังเสียงท้วงติงในพระพุทธศาสนา เช่น ในการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้า บางสิกขาบทไม่ได้เป็นความผิดโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนพากันตำหนิติเตียน และพระองค์ทรงเห็นว่าไม่ขัดกับหลักการในทางพระพุทธศาสนา จึงทรงบัญญัติห้ามมิให้พระภิกษุกระทำการเช่นนั้นอีก เช่น พุทธบัญญัติเรื่องการอยู่จำพรรษาของพระภิกษุ เป็นต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการรับฟังเสียงของประชาชน ไม่ฝืนกระแสของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจควรคำนึงถึง ในการใช้อำนาจเพื่อปกครองหมู่คณะหรือบริหารงานของรัฐอีกประการหนึ่ง เป็นการป้องกันมิให้ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจนั้น ๆ ใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือหลงในอำนาจมากเกินไป

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วย คุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆ เช่น มีสติปัญญาดี มีบุคลิกภาพลักษณะที่มีความสามารถจูงใจให้ผู้อื่นร่วมงานหรือประสานงานเพื่อไปสู่จุดหมายเดียวกัน ลักษณะต่างๆอาจมีมาแต่กำเนิดหรือสามารถสร้างขึ้นได้เององค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีหรือที่เรียกว่ามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีหรือสามารถพัฒนาฝึกฝนและเรียนรู้ได้ การแสดงออกหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้นำ ที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ เช่น ต้องมีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี ตามหลักพระพุทธศาสนา บทบาทและภาวะผู้นำที่ดีประกอบด้วยหลักคุณธรรม โดยคุณสมบัติและลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยปัญญาและมีคุณธรรมสูงส่ง มีองค์ประกอบต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

- ๑) ลักษณะทางกายภาพ มีความสมบูรณ์แข็งแรงกระฉับกระเฉง
- ๒) มีสุตะ มีสติปัญญา มีความรู้ มีความสามารถ
- ๓) มีบุคลิกภาพที่ดี
- ๔) มีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์
- ๕) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- ๖) มีส่วนร่วมในสังคม
- ๗) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- ๘) มีความซื่อสัตย์ มีจริยธรรมและคุณธรรม
- ๙) มีความมุ่งมั่นในการทำงาน

^{๑๖๘} พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๑๖/๑๘.

- ๑๐) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- ๑๑) มีแรงจูงใจกระตุ้นให้ประสบผลสำเร็จ
- ๑๒) มีวุฒิภาวะในด้านอารมณ์
- ๑๓) มีศีล
- ๑๔) มัคน้อย สันโดษ

ดังนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนา บทบาทและภาวะผู้นำซึ่งหมายถึงผู้ที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับยกย่องให้เป็นผู้นำจะเป็นผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติและลักษณะดังกล่าวข้างต้น มีคุณสมบัติ และคุณลักษณะที่ดีนั้น ย่อมจะส่งผลดีต่อผู้นำประชาชนและองค์กร ถ้าองค์กรใด มีผู้นำที่ดีองค์กรนั้น ย่อมจะประสบแต่ความสำเร็จมีแต่ความก้าวหน้าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด นอกจากนั้นคุณสมบัติที่เหมาะสม หรือตำแหน่งนั้นๆ ผู้นำต้องมีบทบาทและภาวะผู้นำ ผู้ที่มีสายตายาวไกล เป็นผู้มีปัญญา มีวิสัยทัศน์ที่ดี สามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนรวมทั้งฉลาดในเรื่องการใช้คน มีความชำนาญในด้านต่างๆ เป็น อย่างดีสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้มีวิธีการจัดการที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างเป็นเลิศ คือ รู้ตน รู้คน รู้งาน รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่ ประกอบด้วยคุณธรรมชั้นสูง

ตามหลักพระพุทธศาสนา คำสอนที่เกี่ยวกับผู้นำหรือนักปกครองไว้มาก ถ้าผู้นำนำไป ประพฤติปฏิบัติตามแล้วนั้นผู้นำก็จะเป็นเลิศกว่าใครย่อมเป็นผู้ชนะอยู่ตลอดเวลา ในคุณสมบัติของ ผู้นำตามแนวพุทธศาสนานั้นผู้นำย่อมต้องมีคุณสมบัติที่ประกอบด้วยหลักธรรมเป็นใหญ่ในการนำพา หรือปกครอง ซึ่งหลักธรรมเหล่านั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยผู้นำที่ดีควรจะต้องเน้น หลักธรรมเป็นสำคัญ หลักธรรมดังกล่าวผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) หลักทศพิธราชธรรม ๒) หลักราชสังคหวัตถุ ๓) หลักอริยปทัศ ๓ ๔) หลักอภิตี ๔ ๕) หลักพรหมวิหารธรรม ๖) หลักอปริ หานियธรรม ๗) หลักสัพปุริสธรรม และ ๘) หลักกัลยาณมิตร

หลักธรรมสำหรับผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้นำจะต้องมีหลักธรรมประจำใจซึ่งการที่ จะเป็นผู้นำได้ดีนั้นตัวผู้นำเองต้องยึดหลักการหรือหลักธรรมเป็นใหญ่ ดังที่กล่าวว่าผู้นำควรยึดความ ถูกต้องเป็นสำคัญ ในทางพระพุทธศาสนาผู้นำย่อมต้องอาศัยหลักธรรมเหล่านี้ในการปกครอง

๔.๔ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่ สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

๔.๔.๑ วิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในกฎทันตสูตร

พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปแหวะพักในสวนอัมพลัญจิกา แคว้นมคธ ใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ ชาณุมัต แคว้นมคธ หมู่บ้านอันอุดมสมบูรณ์ด้วยธัญญาหารนี้ พระเจ้าพิมพิสารราชาแห่งแคว้นมคธ พระราชทานเป็นพรหมไทยให้กฎทันตพราหมณ์ปกครอง กฎทันตพราหมณ์เป็นนักปกครองที่ชื่นชมต่อ ผู้มีความดีและมีความรู้ เมื่อทราบผ่านการข่าวว่า พระผู้มีพระภาคประทับที่สวนนั้น กฎทันตพราหมณ์ กำลังเตรียมการจัดทำพิธีบูชาโยคีที่มีโยธุมบัติ ๓ ประการ มืองค์ประกอบ ๑๖ ประการ เพื่อความสุข ความเจริญของตนเองและประชาชนใน หมู่บ้านของเขา โดยได้เตรียมสัตว์ไว้ฆ่าบูชาโยคี จำนวน

๓,๕๐๐ ตัว คือ "วัวเพศผู้ ลูกวัวเพศผู้ ลูกวัวเพศเมีย แพะ และแกะ อย่างละ ๗๐๐ ตัว แต่เนื่องจากตนไม่ทราบว่าจะทำพิธีนี้อย่างไรแน่ นี้ก็อยู่ว่าการเช่นฆ่านี้อ่านวยสุขแก่ตนและประชาชนได้จริงหรือ^{๑๖๙} พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องที่เคยมีมาในอดีตจนถึงหลักการพัฒนาคนที่เริ่มจากการเชื่อว่าประชาชนของตนประพฤติกุศลกรรม ๑๐ ประการ คือการเชื่อมั่นว่าพลเมืองเป็นคนดีและสร้างให้พลเมืองเป็นคนดีอย่างต่อเนื่อง หลักการปราบโจรแบบถอนรากถอนโคนด้วยการให้ดียิ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในจกัวัตตัตตวิตรซึ่งปรากฏในจกัวัตตีสสูตร เป็นหลักการรักษาเศรษฐกิจ และพัฒนาทรัพยากรบุคคลไปได้ด้วย เพราะมุ่งส่งเสริมอาชีพของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล พระเจ้ามหาวิจิตรราชกับปุโรหิตจึงเป็นผู้ให้คุณธรรม และให้การเลี้ยงชีวิตอย่างเหมาะสมแก่พลเมือง จึงฟื้นฟูศีลธรรมและรักษาความสงบสุขของบ้านเมืองไว้ได้

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล มีความเชื่อมั่นที่ไม่รักษาเศรษฐกิจ และพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือสร้างให้พลเมืองเป็นคนดี จึงได้สนับสนุนนโยบายที่ทำให้พลเมืองมีกิเลสเพิ่มขึ้น จึงเป็นบุคคลที่เลี้ยงชีวิตไม่เหมาะสม โดยการสร้างความมั่นคงในอาชีพให้กับพลเมือง นอกจากนั้นยังมีความเชื่อที่ผิดคือชื่นชมบุคคลที่มีคติติดตัว ทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและประเทศ

(๑) ผู้นำและวิธีบริหารเศรษฐกิจให้ดีไม่มีโจร

กฎทันตพราหมณ์รู้ว่าพระพุทธองค์ทรงทราบเกี่ยวกับการบูชาอัญญาที่มีผลมาก จึงได้ไปทูลถามวิธีประกอบพิธีบูชาอัญญา พระผู้มีพระภาคตรัสตอบกฎทันตพราหมณ์หรือสอน กฎทันตพราหมณ์โดยทางอ้อม ทรงนำพิธีมหาบูชาอัญญาของพระเจ้ามหาวิจิตรราชในอดีตกาล มาตรัสเล่าให้ฟังว่า เรื่องเคยมีมาแล้ว พระเจ้ามหาวิจิตรราชมีพระราชทรัพย์มหาศาล ทรงมีพีชพันธัญญาหาร รเต็มท้องพระคลัง ทรงทำสงครามได้ชัยชนะจนได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล วันหนึ่ง ทรงประสงค์จะทำพิธีบูชาอัญญาเพื่อความสุขสวัสดิแก่พระองค์เองสืบต่อไปชั่วกาลนาน จึงทรงปรึกษากับพราหมณ์ปุโรหิตว่าจะทำอย่างไร พราหมณ์ปุโรหิตจึงกราบทูลแนะนำให้ทรงทำเป็นขั้นตอนต่าง ๆ

พระเจ้ามหาวิจิตรราชทรงเตรียมการเสร็จตามขั้นตอนนั้นแล้ว พวกเจ้าผู้ครองเมือง พวกอำมาตย์ พวกพราหมณ์มหาศาล และพวกคหบดีมหาศาลได้นำทรัพย์พวกละจำนวนมากมาถวายร่วมในพิธีนั้น แต่พระเจ้ามหาวิจิตรราชไม่ทรงรับ กลับพระราชทานพระราชทรัพย์ให้แก่บุคคลเหล่านั้นอีกด้วย ทั้งนี้ ทรงให้เหตุผลว่า พระราชทรัพย์ของพระองค์มาจากภาษีอากรที่ขอค่าธรรมเนียมของราษฎรนั่นเอง บุคคล ทั้ง ๔ พวกจึงได้จัดตั้งโรงทานขึ้นในทิศทั้ง ๔ ของหลุมย์ คือ พวกเจ้าผู้ครองเมืองตั้งโรงทานในทิศตะวันออก พวกอำมาตย์ในทิศใต้ พวกพราหมณ์มหาศาลในทิศตะวันตก และพวกคหบดีในทิศเหนือ แล้วทำการแจกทานไปพร้อมกับพระเจ้ามหาวิจิตรราช

การได้ถามความเห็นไปยังทุกฝ่ายคือเจ้าผู้ครองเมือง พวกอำมาตย์ พวกพราหมณ์มหาศาล และพวกคหบดีมหาศาล เป็นการสร้างเครือข่ายของคนดีที่สามารถช่วยประชาชนได้ เมื่อผู้นำทางการเมืองทำหน้าที่เป็นผู้ให้แก่ประชาชน บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ปฏิบัติตามเพราะเป็นการแสดงบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์

^{๑๖๙} ที.ปา.(ไทย) ๙/๓๒๓-๓๔๙/๑๒๕-๑๔๖.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเล่าจบ พราหมณ์ทั้งหลายในที่ประชุมนั้นพากัน ส่งเสียงแซ่ซ้องสรรเสริญ ส่วนกุกุทนต์พราหมณ์นั่งนิ่งงัน จนพวกรพราหมณ์ ชักถามว่า ทำไมไม่แสดงความยินดี กุกุทนต์พราหมณ์ตอบว่า ทำไมจะไม่ยินดี ใครไม่ชื่นชมยินดีก็ศีรษะแตกแน่ แต่กำลังงง ไม่ทราบว่าจะทรงทราบเรื่องนี้ได้อย่างไร เพราะไม่ทรงใช้คำว่า "เราได้สดับมาอย่างนี้" หรือ "เรื่องนี้ควรเป็นอย่างนี้" แต่ทรงใช้ว่า "เรื่องเคยมีมาแล้ว" จึงทูลถามพระผู้มีพระภาค ก็ได้รับคำตอบว่า พระองค์คือพราหมณ์บุโรหิตผู้อำนวยการบูชามหาหัยณูนั้น และทรงยืนยันว่า การบูชามหาหัยณูครั้งนั้นทำให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ได้จริง

กุกุทนต์พราหมณ์ทูลถามว่า ยังมีอยู่อย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่ามหาหัยณูดังกล่าวหรือไม่ ตรัสตอบว่า มี คือนิตยทานคือการให้ทานที่ทำสืบต่อกันมา ถวายเจาะจงบรรพชิตผู้มีศีล ทูลถามว่า ยังมีอยู่อย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่านิตยทาน หรือไม่ ตรัสตอบว่ามี คือการสร้างวิหารอุทิศถวายแก่สงฆ์จากทิศทั้ง ๔ ทูลถามว่า ยังมีอยู่อย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการสร้างวิหาร หรือไม่ ตรัสตอบว่า มี คือการถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ทูลถามว่า ยังมีอยู่อย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการถึงพระรัตนตรัยหรือไม่ ตรัสตอบว่า มี คือการสมาทานศีล ๕ ทูลถามว่า ยังมีอยู่อย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการสมาทาน ศีล ๕ หรือไม่ ตรัสตอบว่ามี คือการออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในศีล ๓ ชั้น คือ จูฬศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล บำเพ็ญสมถกรรมฐานจนได้ฌาน ๔ แล้วเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไปจนได้วิชา ๘ บรรลุอรหัตผล กุกุทนต์พราหมณ์เลื่อมใสในพระธรรมเทศนา ประกาศตนเป็นอุบาสก ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต แล้วสั่งให้ปล่อยสัตว์ทั้งหมดที่มีเตรียมไว้ เมื่อได้ฟังอนุพุทธานุสสติคาถาต่อไปอีกก็ได้บรรลุดุจธรรมเป็นพระโสดาบัน^{๑๗๐} อนึ่ง ในพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงหลักการพัฒนาคณะแบบ ยังยืนยันไว้ด้วย และถือว่าเป็นเป้าหมายของพระองค์ นั่นคือหลักการพัฒนาทางจิตจากระดับต่ำไปหาระดับสูง เริ่มจากการบูชามหาหัยณู ที่มีการเตรียมการมาก แต่มีผลน้อย ไปหานิตยทานขั้นต่ำที่เจาะจงบุคคลผู้มีศีล ซึ่งหมายถึงบุคคลิกทาน เลื่อนขึ้นสู่สังฆทาน เช่น การสร้างวิหารถวายสงฆ์ แล้วเลื่อนขั้นขึ้นเป็นการนับถือพระรัตนตรัยหรือไตรสรณคมน์ การรักษาศีล การเจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌาน แล้วใช้ฌานเป็นฐานเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไปจนได้วิชา ๘ บรรลุเป็นพระ อรหันต์อันเป็นอริยบุคคลขั้นสูงสุด

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม จึงไม่ได้คำนึงเคารพพระรัตนตรัยถือปฏิบัติศีล ๕ หรือประพฤติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตตนเองให้ละกิเลส ซึ่งประกอบด้วย โลภะ โทสะ และโมหะ ทำให้การประชุมสภาไม่มีความพร้อมเพรียง มีอคติ ไม่ยึดหลักธรรมาธิปไตย มีการใช้วาจาไม่ไพเราะ กิริยาหยาบคาย ทำร้าย ทำลายเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ปฏิบัติงานร่วมกัน ด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้ขาดหลักกัลป์ยาณมิตร ไม่มีสติ สัมปชัญญะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนใช้เสียงไป ฮาปา ทำให้การประชุมสภาผู้แทนราษฎรมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ทำให้การประชุมสภาผู้แทนราษฎรต้องยกเลิกในที่ที่สุด

^{๑๗๐} ที่.ปา.(ไทย) ๙/ ๓๒๓-๓๔๙/๑๒๕-๑๔๖.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา เพราะไม่มีการพัฒนาจิตจากระดับต่ำไปหาระดับสูง ไม่มีศีล แม้จะเป็นศีลห้าก็ไม่สามารถปฏิบัติได้

(๒) บทบาทและภาวะผู้นำเพื่อการฟื้นฟูศีลธรรมสมัยพระเจ้ามหาวิชิตราช

เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราชทรงปรึกษากับพราหมณ์ปุโรหิตว่า พระองค์มีโภคสมบัติที่เป็นของมนุษย์เป็นอย่างมาก ทรงรบชนะได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล จึงทรงปรารถนาจะบูชามหาโยธินที่จะอำนวยประโยชน์สุขแก่พระองค์ตลอดกาลนาน พราหมณ์ปุโรหิตกราบทูลแนะนำว่า บ้านเมืองขณะนั้นมีโจรผู้ร้ายมาก มีการปล้นบ้าน ปล้นนิคม ปล้นเมืองหลวง ดักจี้ในทางเปลี่ยว จึงไม่ควรฟื้นฟูพิธีพิธีกรรมขึ้นมาในช่วงนั้น ควรปราบโจรผู้ร้ายให้หมดสิ้นไปก่อน แล้วกราบทูลวิธีปราบโจรแนวใหม่ในลักษณะปฏิวัติแนวความคิดเดิม^{๑๗๑} ดังนี้

การแก้ที่ต้นเหตุ คือความยากจนของคนด้วยวิธีปราบโจรแบบถอนรากถอนโคน ๓ วิธี ซึ่งเป็นหลักพัฒนาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานนั่นเอง คือวิธีที่ ๑ ได้แก่การบำรุงและส่งเสริมการเกษตรของชาวไร่ชาวนา วิธีที่ ๒ ได้แก่การบำรุงและส่งเสริมกิจการธุรกิจของพ่อค้า แม่ค้า และวิธีที่ ๓ ได้แก่การบำรุงและส่งเสริมงานราชการของข้าราชการ ซึ่งทำให้เกิดผลมาแล้วในรัชสมัยของพระเจ้ามหาวิชิตราช คือเมื่อไม่มีคนจน บ้านเมืองก็สงบสุขและมีรายได้เข้าพระคลังมหาสมบัติอย่างมหาศาล วิธีการปราบโจรแบบถอนรากถอนโคนของพราหมณ์ปุโรหิตนี้ สามารถเทียบกับหลักธรรมาภิบาลในจกัวัตติวัตร์และราชสังคหวัตถุ คือ หลักการสงเคราะห์ของพระราชาตามแนวพุทธ ๔ ประการ คือ

๑. สัสสมณะ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร หมายถึงรู้จักบำรุงและส่งเสริมการเกษตร

๒. ปุริสมณะ ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ หมายถึง รู้จักบำรุงและส่งเสริมคนดีมีความสามารถของบ้านเมือง

๓. สัมมาปาสะ ความฉลาดในการผูกพันร่วมใจประชาชนด้วยการบำรุงและส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมเงินไปลงทุนสร้างตัวด้วยธุรกิจต่าง ๆ มีพาณิชย์กรรม เป็นต้น

๔. วาชไปยะ หรือ วาจาเปยยะ ความมีวาจาพูดดีมีน้ำใจคน หมายถึง รู้จักพูดให้ผู้ฟังเชื่อถือ นิยมรักใคร่ เข้าใจดีต่อกัน จนสมานสามัคคีต่อกัน^{๑๗๒}

หลักการพัฒนาคนที่เริ่มจากการเชื่อว่าประชาชนของตนประพฤติกุศลกรรม ๑๐ ประการ คือการเชื่อมั่นว่าพลเมืองเป็นคนดีและสร้างให้พลเมืองเป็นคนดีอย่างต่อเนื่อง หลักการปราบโจรแบบถอนรากถอนโคนด้วยการให้แล้วยังสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในจกัวัตติวัตร์ซึ่งปรากฏในจกัวัตติสูตร เป็นหลักการรักษาเศรษฐกิจ และพัฒนาทรัพยากรบุคคลไปได้ด้วย เพราะมุ่งส่งเสริมอาชีพของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล พระเจ้ามหาวิชิตราชกับปุโรหิตจึงเป็นผู้ให้คุณธรรม และให้การเลี้ยงชีวิตอย่างเหมาะสมแก่พลเมือง จึงฟื้นฟูศีลธรรมและรักษาความสงบสุขของบ้านเมืองไว้ได้ ในบรรดาพระสูตรทั้งสามที่กล่าวมา เรื่องนี้ใกล้เคียงกับสภาพปัจจุบันของสังคมไทยมากที่สุด ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทันที คือ ผู้นำที่พยายามแก้ปัญหาของสังคมได้ถูกต้องตรงกับประเด็นปัญหา คือจำกัดปัญหาไว้ก่อน

^{๑๗๑} ที.ปา.(ไทย) ๙/ ๓๓๘/๑๓๑-๑๓๒.

^{๑๗๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐-๒๑๑/๑๗๐-๑๗๒.

เนื่องจากปัญหาที่มีมากจนผู้นำไม่สามารถทำให้หมดไปได้ แม้จะแก้ปัญหาไม่ได้ทั้งหมดแต่ก็มีความพยายามที่ตรงกับสาเหตุของปัญหา พบในกฎทนต์สูตร มีคุณลักษณะเพิ่มเติมอีก ๓ ประการ

เมื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาของการมุ่งส่งเสริมอาชีพของบุคคลของผู้นำคือ พระเจ้ามหาวิชิตราชกับปุโรหิต ผู้ศึกษาพบว่า บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมุขจริยธรรมสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ศึกษาพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้แก้ไขต้นเหตุความยากจนของประชาชนไม่ได้บำรุงและส่งเสริมการเกษตรกรรมด้วยหลักพระพุทธศาสนา เป็นการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่ทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้บำรุงและส่งเสริมคนดีที่มีความรู้ความสามารถมาปกครองจนกระทั่ง นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแพ้คดีหลายคดี

๑. แก้ปัญหาที่สาเหตุที่แท้จริง
๒. มีนักปราชญ์ทรงความดีเป็นที่ปรึกษา
๓. สร้างทีมงานและเครือข่ายคนดีเต็มพื้นที่ปกครอง

๔.๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำในทศนิกาย

ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้มีบทบาทในการนำที่ดี ได้รับการยกย่องให้ปรากฏอยู่ในพระสูตรนั้น พบว่ามี ๒ ประเภท คือ ผู้นำทางการปกครองกับผู้นำทางความรู้ แต่ผู้วิจัยจะเน้นถึงผู้นำทางการปกครองเป็นหลัก คุณลักษณะของผู้นำทางการปกครองในทศนิกายมี ๑๒ ประการ คือ บุคลิกสง่างาม เข้าสู่การนำด้วยความพร้อม มีการศึกษาตามสถานการณ มีทรัพย์ตามสถานการณ มีกองกำลังตามสถานการณ มีที่ปรึกษาตามสถานการณ มีปฏิภาณตามสถานการณ มีความสามารถตามสถานการณ มีการสื่อสารตามสถานการณ มีการสร้างคนดีตามสถานการณ รู้กาลที่ควรลงจากตำแหน่ง และมีคุณธรรมตลอดเวลาด้วย

การวิเคราะห์บทบาทและภาวะผู้นำในทศนิกายด้วยกรอบแนวคิดทั้ง ๖ ประการคือ ความหมาย ประเภท คุณลักษณะ ข้อต้องห้าม หลักการและแนวทาง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาวะผู้นำตามลำดับความหมายตามข้อความในตารางไปโดยลำดับคือ

๑. ความหมายของบทบาทและภาวะผู้นำในทศนิกายคือ ผู้มีบทบาทในการนำที่ดี ได้รับการยกย่อง สรุปมาจากการอ่านภาวะผู้นำในพระสูตรทั้งสาม ภาวะผู้นำคือมีบทบาทต่อการนำให้สังคมเจริญ ไม่เสื่อม มีความสามารถแก้ปัญหาของสังคมในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี จากพระสูตรทั้งสาม ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า บริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนกัน อัคคัญญสูตรกล่าวถึง สังคมเกษตรในช่วงเริ่มต้น ยังไม่มีสภาพเป็นเมือง จักวัตตสูตรเป็นสังคมเมืองขนาดใหญ่ แต่ก็ยังมีเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก กฎทนต์สูตรเหมือนกับจักวัตตสูตร แต่เป็นสังคมที่เกิดความเสื่อม มีคนยากจน มีโจรผู้ร้าย จนผู้นำต้องพยายามฟื้นฟูสังคมด้วยวิธีการที่เหมาะสม ความแตกต่างของจักวัตตสูตรกับกฎทนต์สูตรคือ ผู้นำในจักวัตตสูตรรักษาสังคมไว้ไม่ให้เสื่อม แต่ผู้นำในกฎทนต์สูตรต้องฟื้นฟูสังคมที่เสื่อมไปมากแล้ว สังเกตได้ว่าผู้นำในกฎทนต์สูตรนี้ต้องมีที่ปรึกษาคือพราหมณ์ปุโรหิตมาช่วยพราหมณ์ปุโรหิตนี้เองเป็นผู้นำทางความรู้

๒. บทบาทและภาวะผู้นำมี ๒ ประเภท เราทราบจากเนื้อหาในกฎทนต์สูตรว่าคือ ผู้นำทางการปกครองกับผู้นำทางความรู้ พระเจ้ามหาวิศิษฐราชเป็นผู้นำทางการปกครอง พราหมณ์บุโรหิตเป็นผู้นำทางความรู้ ผู้นำทางการปกครองต้องมีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่มากกว่าผู้นำทางความรู้ และผู้นำทางการปกครองหรือผู้นำทางการเมืองตามแนวพุทธในที่ฆนิกาย มี ๒ ระดับ คือ

๑) บทบาทและภาวะผู้นำที่แก้ปัญหาสังคมได้ทั้งหมด คือ สามารถจำกัดปัญหาไว้แล้วแก้ปัญหาที่นั้นได้สำเร็จ พบในอัครัญสูตร และจักกวัตตสูตร

๒) ผู้นำที่พยายามแก้ปัญหาของสังคมได้ถูกต้องตรงกับประเด็นปัญหา คือ ปัญหาที่มีมากจนผู้นำไม่สามารถทำให้หมดไปได้ แม้จะแก้ปัญหาไม่ได้ทั้งหมดแต่ก็มีความพยายามที่ตรงกับสาเหตุของปัญหา พบในกฎทนต์สูตร

๓. คุณลักษณะของบทบาทและภาวะผู้นำทางการปกครองในที่ฆนิกายมี ๑๒ ประการ คือ บุคลิกสง่างาม เข้าสู่การนำด้วยความพร้อมตามสถานการณ์ มีการศึกษาตามสถานการณ์ มีทรัพย์ตามสถานการณ์ มีกองกำลังตามสถานการณ์ มีที่ปรึกษาตามสถานการณ์ มีปฏิภาณตามสถานการณ์ มีความสามารถตามสถานการณ์ มีการสื่อสารตามสถานการณ์ มีการสร้างคนดีตามสถานการณ์ รู้กาลที่ควรลงจากตำแหน่ง และมีคุณธรรมตลอดเวลา จะอธิบายไปตามลำดับ

บุคลิกสง่างาม มีปรากฏในอยู่ในสามพระสูตรคล้ายกันทั้งหมดคือ อัครัญสูตรมีว่าสง่าหน้าดูน่าเลื่อมใส น่าเกรงขาม จักกวัตตสูตรมีว่า ล้วนกล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวีรชัตริย์ และกฎทนต์สูตรมีว่า มีรูปงดงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนักดุจพรม มีพระวรกายดุจพรม โอกาสที่จะได้พบเห็นยากนัก^{๑๗๓} ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า บุคลิกสง่างาม ด้วยเหตุผลว่าคำนี้สามารถสงเคราะห์เข้ากับภาวะผู้นำในชาดกได้ด้วย เช่น พระพุทธองค์เกิดเป็นพญาลิงหรือพญาช้าง ก็ยังมีบุคลิกสง่างามเช่นกัน จะให้ลิงและช้าง มีความหล่อ ผิวพรรณผุดผ่องอย่างมนุษย์ย่อมเป็นไปได้

มีคุณธรรมตลอดเวลา มีปรากฏในอยู่ในสามพระสูตรโดยแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยคือ อัครัญสูตรกล่าวถึงการทำหน้าที่ได้เป็นที่พอใจของมหาชน และในเวลานั้นมหาชนส่วนใหญ่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เนื่องจากเวลานั้นบริบททางสังคมไม่สลับซับซ้อนเป็นสังคมเกษตรแบบพื้นฐาน จักกวัตตสูตรกล่าวถึงจักรแก้วปรากฏเมื่อปฏิบัติจริยาวัตรของพระเจ้าจักรพรรดิโดยเฉพาะจักกวัตตวัตรได้ครบถ้วน แต่ในกฎทนต์สูตรกล่าวถึงคุณธรรมคือกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ เหมือนมีแนวคิดปฏิรูปประชาชนในแคว้นแคว้นของพระองค์ให้หันมาปฏิบัติกุศลกรรมบถ ๑๐^{๑๗๔} ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นแนวคิดที่ว่า บางยุคผู้นำทางการเมืองคิดปฏิรูปคุณธรรมของประชาชน แต่ในบางยุคประชาชนกลับคิดปฏิรูปคุณธรรมของผู้นำทางการเมือง และคุณลักษณะข้อมีคุณธรรมตลอดเวลาจะไม่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่ซับซ้อนเหมือนคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองข้ออื่นที่ต้องเปลี่ยนแปลงตามความสลับซับซ้อนของสังคม

๑. คุณธรรมที่ต้องมี คือมีมาก่อนจะมารับตำแหน่งผู้นำทางการเมืองเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ มี ๘ หลักธรรมคือ ศีล ๕ กุศลกรรมบถ ๑๐ มรรคมีองค์ ๘ พรหมวิหารธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ ฆราวาสธรรม ๔ และทศพิธราชธรรม ๑๐

^{๑๗๓} ที.ปา. (ไทย) ๙/ ๓๒๓-๓๔๙/๑๒๕-๑๔๖.

^{๑๗๔} ที.ปา. (ไทย) ๙/ ๓๒๓-๓๔๙/๑๒๕-๑๔๖.

๒. คุณธรรมที่ต้องปฏิบัติ คือต้องปฏิบัติในขณะที่เป็นผู้นำทางการเมือง คือ อปรีหานิยธรรม ๗ ประการ และราชสังคหะวัตถุ ๔ ประการ

๓. คุณธรรมที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องรู้มี ๗ หลักธรรมคือ อธิปไตยยะ ๓ และธรรมะในกลุ่มคิหิปฏิบัติคือ อคติ ๔ อบายมุข ๖ วัตมมุข ๖ มิตรเทียม ๔ มิตรแท้ ๔ และทิส ๖

หากไม่แยกให้ชัดเจนเราพบปัญหาเช่น มีข้อเสนอขึ้นมาว่า ผู้นำทางการเมืองควรมีศีล ๕ ครบสมบูรณ์ อาจจะทำให้ผู้คนเข้าใจไขว้เขวไปว่า หลักธรรมของนักการเมืองคือศีล ๕ เพราะในทัศนะของชาวพุทธ ศีล ๕ จัดเป็นนิจศีลเป็นข้อปฏิบัติเป็นนิจอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเป็นนักการเมืองแล้วมีศีล ๕ แต่ควรมีก่อนเป็นนักการเมืองและตลอดเวลาที่เป็นผู้นำทางการเมืองหรือตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่

๔. ข้อต้องห้าม คือปฏิบัติจักกวัตติวัตร ๕ ประการบกพร่องเพียงข้อเดียวภาวะผู้นำทางการเมืองจะล้มเหลวลงทั้งหมด

๕. หลักการและแนวทาง ภาวะผู้นำต้องมีจักรแก้วคือจักกวัตติวัตร และราชสังคหะวัตถุ จักกวัตติวัตร ๕ ประการคือ

๑) อาศัยธรรม เคารพธรรม นับถือธรรม บูชาธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่

๒) จัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองอันเป็นธรรมในชนภายใน/ ในหมู่พล/ ในพวก กษัตริย์ผู้เป็นอนุยนต์/ ในพวกพราหมณ์/และคฤหบดี/ ในชวานิคมและชาวชนบททั้งหลาย/ ในพวก สมณพราหมณ์/ ในเหล่าเนื้อและนก/

๓) ห้ามอธรรมคือสิ่งชั่วร้ายมิให้เกิดขึ้นในอาณาจักรได้

๔) ให้ทรัพย์แก่ผู้ขัดสน อย่าให้มีคนยากจนขัดสนลำบากในราชอาณาจักร

๕) ปรึกษาสมณพราหมณ์ถามกุศลและอกุศล รับมาปฏิบัติ

ส่วนราชสังคหะวัตถุ ๔ ประการ เป็นตัวขยายข้อ ๔ ของจักกวัตติวัตรในเวลาที่บริบททางสังคมมีความสลับซับซ้อนขึ้นเช่นเดียวกับวิธีปราบโจร ๓

๖. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทและภาวะผู้นำ คือบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน

บทบาทและภาวะผู้นำทั้ง ๑๐ ประการต้องผันแปรตามสถานการณ์ คือเข้าสู่การนำด้วยความพร้อมตามสถานการณ์ มีการศึกษาตามสถานการณ์ มีทรัพย์ตามสถานการณ์ มีกองกำลังตามสถานการณ์ มีที่ปรึกษาตามสถานการณ์ มีปฏิภาณตามสถานการณ์ มีความสามารถตามสถานการณ์ มีการสื่อสารตามสถานการณ์ มีการสร้างคนดีตามสถานการณ์ รู้กาลที่ควรลงจากตำแหน่ง อีก ๒ ประการไม่ผันแปรตามสถานการณ์คือใช้ได้ทุกสถานการณ์คือ บุคลิกสง่างาม และมีคุณธรรมตลอดเวลา คุณธรรมมี ๓ ส่วนคือคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ คุณธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของนักปกครอง และคุณธรรมที่เกี่ยวกับการปกครอง แต่บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะขาดหลักธรรมจึงทำให้สภาผู้แทนราษฎรถูกรัฐประหาร

๔.๔.๓ แนวคิดคุณลักษณะบทบาทและภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่สำคัญของบทบาทและภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา มี ๒ ระดับ ดังนี้

(๑) บทบาทและภาวะผู้นำที่แก้ปัญหาสังคมได้ทั้งหมด คือ สามารถจำกัดปัญหาไว้แล้วกำจัดปัญหานั้นได้สำเร็จ พบในอัครคัมภีร์คฤสสูตร และจักกวัตติสูตร มีคุณลักษณะแบ่งตามกาลเวลาได้ ๓ กาล คือ

๑) เตรียมพร้อมก่อนเข้าสู่อำนาจด้วยการศึกษาจนกระทั่งมีทั้งความรู้ และนิสัยประกอบด้วยความคุณธรรม

๒) เมื่ออยู่ในอำนาจก็บำเพ็ญจักกวัตติวัตรครบ ๕ ประการ สอนศีล ๕ แก่เมืองใกล้เคียง รักษาศีลอุโบสถในวัน ๑๔ หรือ๑๕ คำ

๓) เมื่อลงจากอำนาจถ้าไม่มีพระพุทธเจ้าก็บวชเป็นพระฤาษี ถ้ายุคนั้นมีพระพุทธเจ้าก็บวชในสำนักของพระพุทธเจ้า

(๒) บทบาทและภาวะผู้นำที่พยายามแก้ปัญหาของสังคมได้ถูกต้องตรงกับประเด็นปัญหา คือ จำกัดปัญหาไว้ก่อน เนื่องจากปัญหามีมากจนผู้นำไม่สามารถทำให้หมดไปได้ แม้จะแก้ปัญหาไม่ได้ทั้งหมดแต่ก็มีความพยายามที่ตรงกับสาเหตุของปัญหา พบในกฎทันตสูตร มีคุณลักษณะเพิ่มเติมอีก ๓ ประการ

๑) แก้ปัญหาที่สาเหตุที่แท้จริง

๒) มีนักปราชญ์ทรงความดีเป็นที่ปรึกษา

๓) สร้างทีมงานและเครือข่ายคนดีเต็มพื้นที่ปกครอง

อย่างไรก็ตามผู้นำทางการเมืองทั้งสองระดับนี้ก็ได้รับการยกย่องชื่นชม เพราะในยุคที่มีปัญหามาก คนที่กล้าเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองเพื่อแก้ปัญหาได้ตรงจุดของปัญหานั้น นับเป็นผู้เสียสละ เป็นปูชนียบุคคล เพียงแต่ประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมสำหรับผู้นำทางการเมืองมาใช้อย่างมุ่งมั่นตั้งใจ

สรุปได้ว่าบทบาทและภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี ๖ ประการคือ

๑. บทบาทและภาวะผู้นำทางการเมืองผ่านการเตรียมพร้อมก่อนเป็นผู้นำทางการเมืองคือฝึกตนด้วยการศึกษาศีล สมาธิ และปัญญา การเจริญกัมมัฏฐาน และเจริญสติในชีวิตประจำวัน

๒. เมื่อใช้อำนาจทางการเมืองคือ สอนและเผยแผ่ศีล ๕ รักษาศีลอุโบสถในวันพระใหญ่ ปฏิบัติจักกวัตติวัตร ๕ คือยุทธศาสตร์สร้างคนดี ดูแลชีวิตตน ช่วยคนอื่น

๓. เมื่อลงจากอำนาจทางการเมือง ให้บวชเป็นพระภิกษุปฏิบัติกัมมัฏฐาน เผยแผ่พุทธธรรมและเป็นที่ปรึกษาของผู้นำทางการเมืองรุ่นต่อไป

๔. การแก้ปัญหาที่สาเหตุที่แท้จริงคือ ถ้าสาเหตุที่แท้จริงคือความยากจน ผู้นำทางการเมืองแก้ความขาดของประชาชนได้ แต่แก้ความอยากของประชาชนไม่ได้

๕. สร้างทีมงานที่ปรึกษาเป็นนักปราชญ์ที่ทำแต่ความดี

๖. สร้างพรรคการเมืองและเครือข่ายของคนดีให้เต็มพื้นที่ปกครอง เพื่อเป้าหมายคือ ประชาชนเบิกบานในความดีของรัฐบาล คือรัฐบาลที่มีคุณธรรม ๑๐ ประการครบถ้วน

๔.๔.๔ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนานั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การมีความรู้ความสามารถ ปฏิบัติตามกฎหมาย ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมนั้นไม่เพียงพอ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องปฏิบัติศีล ๕ และครองตนด้วยหลักฆราวาสธรรมและทศพิธราชธรรม การครองคนต้องมีพรหมวิหาร ๔ อคติ ๔ และสังคหวัตถุ ๔ และสัพปุริสธรรม การครองงานต้องมีกัลยาณมิตรธิปไตย ๓ และอธิปไตย ๔ โดยการครองคน การครองตน และการครองงานต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถูกต้องตามสถานการณ์และเวลา

๔.๕ ผลการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จากการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาพบว่า

๔.๕.๑ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรม

บทบาทหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยพฤติกรรมการทำงานที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาและนอกสภา บทบาทหน้าที่ในสภาคือการทำงานตามกฎหมายด้วยประมวลจริยธรรมกระบวนการนิติบัญญัติโดยการออกกฎหมายเพื่อให้รัฐบาลนำไปบริหารประเทศ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลโดยการเป็นกรรมาธิการประจำสภาเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นๆ จะอภิปรายในสภาอย่างสม่ำเสมอ โดยพูดด้วยความสุภาพ ไม่เสียดสี พูดความจริง บทบาทนอกสภาจะไปพบปะประชาชนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อนำปัญหา มาที่สภาผู้แทนราษฎร ภาวะผู้นำที่นำมาใช้ในการทำงานคือการทำงานด้วยอุดมการณ์เป็นตัวแทนประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน นำความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่มีอยู่รวมถึงคุณธรรม จริยธรรมของการเป็นผู้นำให้ประชาชนมีส่วนร่วมและนำปัญหามาแก้ไขที่สภาผู้แทนราษฎร หลักธรรมที่ใช้ในการทำงาน คือพรหมวิหาร ๔ ทศพิธราชธรรม การทำงานอยู่บนพื้นฐานประโยชน์ส่วนร่วม ประเทศชาติและประชาชน ไม่โกงกิน พูดแต่สิ่งที่เป็นความจริงและ ถูกต้อง คิดดี ทำดี พูดดี ไม่มีโลภ โกรธ หลง การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พฤติกรรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือเป็นบุคคลที่มี กาย วาจา ใจดี การทำงานด้วยอุดมการณ์ รู้กฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีระเบียบวินัยคือการรักษาศีล ๕ ไม่ทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย

๔.๕.๒ บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่สังคมไทยต้องการผู้นำที่มีความรู้ มีความสามารถที่จะนำพาองค์กรของตนให้ประสบความสำเร็จ องค์กรใดมีผู้นำที่ดีย่อมจะได้เปรียบคู่แข่งแต่ในความเป็นจริงนั้นผู้นำแต่ละคนย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป ในการทำงานหรือบริหารส่วนใหญ่ต้องการประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงต้องมีผู้นำที่เก่งในทุกๆด้านและพร้อมที่จะทำงานให้แก่องค์กรนั้น ๆ หลักภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของตนเองหรือนอกหน่วยงานตนเองก็ตาม ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้เท่าทันกับเหตุการณ์ต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกวัน ต้องมองประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนส่วนตน เสมอจึงจะถือว่าเป็นผู้นำที่สามารถนำพาสังคมได้ ต้องเป็นบุคคลที่มีความเสียสละเป็นอย่างยิ่งมีจิตสำนึกร่วมต่อสังคมและชุมชน การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวญาติมิตร และสังคมโดยส่วนรวม โดยเฉพาะในด้านสังคมนั้นจำเป็นต้องมีการสงเคราะห์มหาชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ

๑) ทาน (การให้) หมายถึง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนด้วยความจริงใจ

๒) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) กล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรีความรักใคร่นับถือ

๓) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) หมายถึง การช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมจริยธรรม

๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่าเสมอ) หมายถึง การทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย เข้ามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของผู้อื่น ตลอดจนการวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลและสิ่งแวดล้อม^{๑๗๕}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาต้องรู้จักคืนกำไรให้แก่ชุมชนบ้างไม่เชื่อว่า จะกอบโกยเอาผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว ในการทำงานต้องปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานประดุจเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน โดยยึดหลักธรรมข้อหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่อง ทิศ ๖ การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงจะเป็นสุข หลักทิศ ๖ จึงเป็นการแสดงออกซึ่งฐานะที่เกี่ยวกับบุคคลอื่นซึ่งจำเป็นต้องมีพันธะทางจริยธรรมร่วมกัน ทิศ ๖ จึงเป็นการแสดงหลักหรือหน้าที่ขั้นพื้นฐานที่บุคคลในสังคมเริ่มตั้งแต่หน่วยเล็กๆ คือ ครอบครัวกระทั่งถึงหน่วยใหญ่ที่เป็นองค์กรทางสังคมอื่นๆ ผู้นำต้องรู้จักประสานให้ทุกฝ่ายเข้ากันและอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข ต้องรู้จักเสียสละมองส่วนรวมมาก่อนเสมอ

๑. ด้านการเมือง ในการนำบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้นั้น บุคคลนั้นจะมีคุณลักษณะที่พิเศษต้องประกอบด้วยปัญญาที่มีความรู้ความสามารถในการนำพาหรือพัฒนาประเทศบ้านเมืองให้

^{๑๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมนุญชีวิต (A constitution)*, หน้า ๒๑.

เจริญรุ่งเรือง ผู้นำต้องปราศจากตณหาที่ฉิวผู้นำต้องมีความเป็นกันเองกล่าวคือเป็นกัลยาณมิตรที่ดีไม่ถือตัวว่าตนเองเป็นใหญ่เป็นโตต้องวางตัวเป็นกลางอยู่เสมอคอยรับใช้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรมสูงในการทำงานยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ การประยุกต์ใช้หลักภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับผู้นำนั้นย่อมมีคุณค่าต่ออุดมการณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย การถือหลักประชาธิปไตยการใช้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่มนุษย์ทุกชั้นวรรณะ การถือหลักอธิปไตย ๓ ประการ รวมทั้งหลักธรรมในการปกครองหรือการบริหารงานโดยหมู่คณะเป็นหลัก อปรีทานิยธรรม บริหารบ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ และบริหารงานด้วยความโปร่งใส

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาที่ดีต้องยึดหลักความเป็นกลางไม่ยึดติดหรืออยู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ตามมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ดียึดหลักความสงบไม่ยึดติดหมู่คณะ สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกวิธี ต้องเป็นแบบอย่างมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเมือง มีวิธีการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผลรู้ว่าสิ่งไหนควรไม่ควรเพราะการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์

๒. ด้านการปกครอง ปัจจุบันมีการกล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้นำผู้ปกครองกันอย่างกว้างขวาง เพราะเนื่องมาจากผู้นำผู้ปกครองมักมีพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน การบริหารงานยังมีการเอื้ออำนวยผลประโยชน์กับพวกพ้องไม่มีความโปร่งใสในการบริหารงานจึงก่อให้เกิดการต่อต้านหรือการปฏิเสธผู้นำที่ขาดจริยธรรมในการปกครอง ผู้นำที่ดีต้องรู้จักแยกแยะว่าสิ่งไหนควรสิ่งไหนไม่ควรผู้ปกครองที่ดีควรมีธรรมะประจำใจในการทำงานเพื่อประโยชน์แก่ตนและส่วนรวมจึงกล่าวได้ว่าหลักธรรมสำหรับผู้นำผู้ปกครองควรยึดเป็นหลักในการปกครองตนและปกครองประเทศ คือ หลักทศพิธราชธรรม

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้อง มีความรู้รู้ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงาน เข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความกล้าตัดสินใจในการปกครองสามารถปรับตัวกับสถานการณ์ต่างๆได้ รู้จักวิธีการลงโทษและให้รางวัลแก่ผู้ร่วมงานโดยยึดหลักธรรมในการปฏิบัติภารกิจหรือตัดสินใจต้องปราศจากอคติ มีความเที่ยงธรรมเป็นกลางไม่แฉกเอียงในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รู้จักความปรานีปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานประดุจดังเป็นญาติของตนเองมีความโอบอ้อมอารีมีพรหมวิหารในการปกครองที่ดีนั่นเอง

๓. ด้านเศรษฐกิจ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาที่ดีต้องมองภาพรวมและสถานการณ์ในปัจจุบันให้ออกว่าสังคมเป็นอย่างไรเศรษฐกิจเป็นไบบ้างประชาชนอยู่ดีมีสุขหรือเปล่า ต้องมองให้ออกและต้องรู้จักการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีการจัดการกับสวัสดิการในด้านต่างๆให้เพียงพอกับความต้องการ โดยยึดหลักความพอเพียงต้องรู้จักประมาณการณ์สถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่เขาได้คือ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักประมาณในการอุปโภคบริโภคและใช้สอยสิ่งของต่างๆ มีความมักน้อย สันโดษ รู้จักพอเพียงดำรงชีพอยู่ในหลักธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ต้องรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีทั้งทรัพยากรวัตถุและทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรสูงสุด มีความรับผิดชอบในการ

บริหารมีภาพลักษณ์ที่ดีสามารถทำให้คนอื่นศรัทธาในตนได้ รู้จักประสานประโยชน์ให้เกิดแก่ทุกฝ่ายในการทำงานหรือประกอบกิจการต้องยึดหลักพอเพียงเป็นสำคัญรู้จักประมาณในการณ์นั้นๆ

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันโลกและสังคมมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วจนทำให้การเจริญทางด้านจิตใจตามไม่ทัน การที่ผู้นำส่วนใหญ่ต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตและการงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประกอบด้วยหลักธรรมในการทำงานและใช้ในการดำเนินชีวิตในวงการราชการหรือหน่วยงานภาครัฐนั้น หลักธรรมที่นำมาใช้และเป็นที่ยอมรับคือ หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักเป็นหัวใจของการบริหารปกครองที่ดีสำหรับสังคมไทย ต้องรู้จักเลือกหลักการหรือวิธีการปฏิบัติที่ดีให้เหมาะสมกับตนเอง ดังจะเห็นได้ว่าในสังคมเรายังขาดบุคลากรในส่วนนี้อยู่เป็นจำนวนมากเพราะผู้ที่จะมาเป็นผู้นำนั้นยังขาดคุณธรรมอยู่ซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนสำหรับผู้นำในสังคมไทย ในการนำหลักการต่างๆไปประยุกต์ใช้นั้นผู้นำควรมีคุณสมบัติ เช่น มีร่างกายที่สมบูรณ์ มีสติปัญญาที่ฉลาด มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล สามารถแก้ปัญหาได้ทุกสถานการณ์ กล่าวโดยรวมคือ ต้องเป็นคนเก่งและดี ถ้าระบบราชการหรือหน่วยงานในภาคเอกชนมีผู้นำที่มีคุณสมบัติดังกล่าวเชื่อได้เลยว่าบ้านเมืองจะประสบแต่ความสุขความเจริญอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอย่างแน่นอน

สรุปบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการเป็นผู้นำทั้งกายและจิตใจ โดยมีความอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาไพเราะ มีระเบียบวินัย ดำรงตนอย่างเหมาะสมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยความตื่นตัว รวดเร็ว พัฒนาตนเอง ประชาชน และสังคม ด้วยการปฏิบัติตนให้เห็นผล มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกันตามหลักกัลยาณมิตร มีเมตตารู้จักอำนาจหน้าที่ของตนเอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ต้องดำเนินชีวิตด้วยศีลห้าที่เป็นผนังทองแดงที่มุ่งไปสู่การครองตนด้วยหลักเบญจศีลที่นำไปสู่หลักฆราวาสธรรม อิทธิบาท และมรรคมืองค์แปด จึงเป็นผู้มีศีล การครองคนหรือการผูกมัดจิตใจประชาชนและผู้ร่วมงานด้วยทศพิธราชธรรมและสังคหวัตถุด้วยการให้ มีวาจาไพเราะ มีเมตตา กรุณา ต่อทุก ๆ คน จึงครองตนด้วยการใช้ปัญญาจากความสามารถวิเคราะห์ประชาชนและผู้ร่วมงานได้ และการครองงานที่ต้องมีสมาธิด้วยหลักธรรมาธิปไตย ใช้หลักกัลยาณมิตรกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านอื่น ๆ และมีสัปปริสธรรมคือธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ รวมถึงการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและการประชุมงานที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่ด้วยหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี จะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์เป็นผู้มีศีล สมาธิ ปัญญาและนำไปสู่การครองตน ครองคน และการครองงานที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ที่ทำให้ประเทศมั่นคง และประชาชนมั่งคั่งเพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์นั้นปฏิบัติหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของประเทศมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการวิจัยเอกสารที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เอกสารวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๓๐ ตัวอย่าง ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำ ตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒. เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตาม ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓. เพื่อศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตาม กฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

๕.๑ สรุป

๕.๑.๑ บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ การปฏิบัติหน้าที่ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่า ผลงานของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถทำตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเขียนไว้ได้ ผลงาน คือ กฎหมายที่นำไปบริหารประเทศมีน้อยกว่าร่างพระราชบัญญัติที่ค้างอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรและต้อง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนโดยไม่มีผลประโยชน์ใด ๆ

บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการพูดในที่ประชุม สภาผู้แทนราษฎร และการประชุมคณะกรรมการด้วยวาจาที่ไพเราะ ไม่ส่อเสียด ไม่เสียดสี และ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศเพื่อให้รัฐบาลนำไปบริหาร ประเทศ ตั้งกระทู้ถามเพื่อควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรี เสนอ ญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี เพื่อถอดถอนออกจากตำแหน่ง โดยเสนอชื่อบุคคล ที่สมควรเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไปถอดถอนรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีในกรณีที่เป็นเรื่องทุจริต ต้องเสนอโดยยื่นคำร้อง การควบคุมการตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ การชี้แจงให้ ประชาชนทราบว่าประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง เช่น การเข้าชื่อร้องให้วุฒิสภา ถอดถอนบุคคลตามรัฐธรรมนูญการออกเสียงลงประชามติ การเป็นตัวแทนของประชาชน ที่นำ ประชาชนให้มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามกฎหมายและการเป็นประชาชนที่ดี ของประเทศ

นอกจากนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายในฐานะตัวแทนประชาชน โดยการไปพบประชาชนในพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหา ความเดือดร้อน เพื่อนำไปแก้ไขต่อไป รวมถึงการไปร่วมงานของประชาชนและชุมชนในเขตเลือกตั้ง เช่น งานประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น งานบรรพชา อุปสมบท งานแต่งงาน และงานศพ การทำหน้าที่นอกสภาในฐานะตัวแทนประชาชนมีความสำคัญ

ดังนั้น บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หมายความว่าเกี่ยวข้อง คือการทำงานในสภาผู้แทนราษฎร และการทำงานในพื้นที่ด้วย แต่บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ หมายความว่า ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีลักษณะที่มีอิสระ สุจริต รักษาประโยชน์ของประเทศและประชาชน มีกิริยาวาจา การแต่งกายที่สุภาพ ตรงต่อเวลา รักษาความลับ ไม่ข่มขู่หรือใช้กำลังประทุษร้ายบุคคลอื่นในที่ประชุม ฯลฯ จึงจะมีบทบาทที่สมบูรณ์ และถูกต้อง

๕.๑.๒ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การศึกษายบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองและการยุบสภาผู้แทนราษฎร เพราะบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามประมวลจริยธรรมนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีอุดมคติ การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ มีวาจาไพเราะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ยึดประโยชน์ของประเทศไม่ให้บุคคลที่ใกล้ชิดใช้ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผลงานที่ปรากฏคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมทำให้ตนเองและบุคคลอื่นได้รับผลประโยชน์

๕.๑.๓ บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นบุคคลที่มีบทบาทและภาวะผู้นำ คือ องค์ประกอบหรือคุณลักษณะดังกล่าวสามารถทราบได้โดยการแสดงออกหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวผู้นำเอง ซึ่งผู้นำที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น ต้องมีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือตัวผู้นำต้องประกอบด้วยหลักคุณธรรม ถ้ามีผู้นำที่เก่งแต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมแล้วองค์การหรือหน่วยงานนั้น ๆ พบปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีนั้นยังมีมากในตัวบุคคลใดหรือผู้นำคนใดได้มากเพียงไร ย่อมสามารถนำตนและหมู่คณะไปถึงความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นเพียงนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึง

ต้องมีคุณลักษณะที่มีบุคลิกภาพดี มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต

คุณสมบัติและลักษณะของบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามแนวพระพุทธศาสนา ในทางพระพุทธศาสนานั้นคุณสมบัติและลักษณะของผู้นำที่ดีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยปัญญาและมีคุณธรรมสูงส่ง ซึ่งคุณสมบัติและลักษณะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีมีองค์ประกอบต่าง ๆ ของผู้นำที่ดี คือ ลักษณะทางกายภาพ มีความสมบูรณ์แข็งแรงกระฉับกระเฉง มีสุตะ มีสติปัญญา มีความรู้ มีความสามารถ มีบุคลิกภาพที่ดี มีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีส่วนร่วมในสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความซื่อสัตย์ มีจริยธรรมและคุณธรรม มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีแรงจูงใจ กระตุ้นให้ประสบผลสำเร็จ มีวุฒิภาวะในด้านอารมณ์ มีศีล มกน้อย สันโดษ

ดังนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้เป็นผู้นำหรือเป็นหัวหน้า มีคุณสมบัติและลักษณะดังกล่าว ย่อมส่งผลดีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชน และสภาผู้แทนราษฎรจะทำให้ สภาผู้แทนราษฎรจะประสบแต่ความสำเร็จมีแต่ความก้าวหน้าอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอย่าง นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นผู้ที่มีสายตายาวไกล เป็นผู้ที่มีปัญญามีวิสัยทัศน์ที่ดี สามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนรวมทั้งฉลาดในเรื่องการใช้คน มีความชำนาญในด้านต่างๆเป็นอย่างดีสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีวิธีการจัดการที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างเป็นเลิศ คือ รู้ตน รู้คน รู้งาน รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้ ประกอบด้วยคุณธรรมชั้นสูง ซึ่งจะส่งผลต่อบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมสำหรับบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานั้นมีหลักการหรือคำสอนที่เกี่ยวกับผู้นำหรือนักปกครองไว้มาก ซึ่งหลักการเหล่านั้นถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำไปประพฤติปฏิบัติตามแล้วนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะเป็นเลิศกว่าใครย่อมเป็นผู้ชนะอยู่ตลอดเวลา คุณสมบัติของผู้นำตามหลักพุทธศาสนานั้นที่ประกอบด้วยหลักธรรมเป็นใหญ่ในการนำพาหรือปกครอง ซึ่งหลักธรรมเหล่านั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีควรจะต้องเน้นหลักธรรมเป็นสำคัญ หลักธรรมดังกล่าวผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) หลักทศพิธราชธรรม ๒) หลักราชสังคหวัตถุ ๓) หลักอภิปไตย ๓ ๔) หลักอคติ ๔ ๕) หลักพรหมวิหารธรรม ๖) หลักอปริหานิยธรรม ๗) หลักสัปปริสธรรม และ ๘) หลักกัลยาณมิตร

หลักธรรมสำหรับผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา สอนให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหลักธรรมประจำใจเพื่อการครองตน ครองคน และครองงาน ผู้นำควรยึดความถูกต้องตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมเป็นสำคัญ บทบาทและภาวะผู้นำตามกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ การหมั่นประชุมไม่ให้มีงานค้างค้ำและเป็นตัวแทน ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่

การกำหนดบทบาทและหน้าที่ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่ทำงานตามกฎหมายและตามประมวลจริยธรรมที่ปรากฏคือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีอคติ ยึดหลักธรรมมาธิปไตย มีทศพิธราชธรรม และศีล ๕ มีการพบปะกับประชาชนด้วยวาจาไพเราะ พูดความจริง แนะนำให้

ประชาชนประกอบคุณธรรม และการทำงานที่หมั่นประชุมเพื่อไม่ให้มีงานค้างค้ำ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศและประชาชนมากกว่าประโยชน์ของตนเองและของบุคคลอื่น ๆ

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีดังนี้

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักพระพุทธศาสนา ในสังคมไทยนั้นย่อมต้องการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีความรู้ มีความสามารถที่จะนำพาประเทศให้ประสบความสำเร็จ แต่ละคนย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป การทำงานในสภาผู้แทนราษฎรและนอก สภาผู้แทนราษฎรต้องการประสบผลสำเร็จดังนั้นก็จึงต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เก่งในทุกๆด้านและพร้อมที่จะทำงานให้แก่องค์กรนั้น ๆ

๑. ด้านสังคมบทบาท ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นในสภาผู้แทนราษฎรหรือนอกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกวัน รู้จักประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตัว จึงเป็นผู้นำที่สามารถนำพาสังคมได้ ต้องเป็นบุคคลที่มีความเสียสละเป็นอย่างยิ่งจิตสำนึกร่วมต่อสังคมและชุมชน การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงต้องมีอุดมการณ์ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวญาติมิตร และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะกับประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำเป็นต้องสงเคราะห์ประชาชนด้วยหลักสังคหวัตถุ

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักคืนกำไรให้ประชาชนและชุมชนไม่ใช่กอบโกยเอาผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว การทำงานต้องปฏิบัติเพื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประดุจเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน มีกัลยาณมิตร โดยยึดหลักธรรมข้อหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่อง ทิศ ๖ การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงจะเป็นสุข หลักทิศ ๖ จึงเป็นการแสดงออกซึ่งฐานะที่เกี่ยวกับบุคคลอื่นซึ่งจำเป็นต้องมีพันธะทางจริยธรรมร่วมกัน ทิศ ๖ จึงเป็นการแสดงหลักหรือหน้าที่ขั้นพื้นฐานที่บุคคลในสังคมเริ่มตั้งแต่หน่วยเล็กๆ คือ ครอบครัวกระทั่งถึงหน่วยใหญ่ที่เป็นองค์กรทางสังคมอื่นๆ ผู้นำต้องรู้จักประสานให้ทุกฝ่ายเข้ากันและอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข ต้องรู้จักเสียสละมองส่วนรวมมาก่อนเสมอ

๒. ด้านการเมือง การนำบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้นั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีคุณลักษณะที่พิเศษ ต้องประกอบด้วยปัญญามีความรู้ความสามารถในการนำพาหรือพัฒนาประเทศบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ผู้นำต้องปราศจากตัณหาที่ผู้ผู้นำต้องมีความเป็นกันเองกล่าวคือเป็นกัลยาณมิตรที่ดีไม่ถือตัวว่าตนเองเป็นใหญ่เป็นโตต้องวางตัวเป็นกลางอยู่เสมอคอยรับใช้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรมสูงในการทำงานยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ การประยุกต์ใช้หลักภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับผู้นำนั้นย่อมมีคุณค่าต่ออุดมการณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย การถือหลักประชาธิปไตยการใช้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่มนุษย์ทุกชั้นวรรณะ การถือหลักอธิปไตย ๓ ประการ รวมทั้งหลักธรรมในการปกครองหรือการบริหารงานโดยหมู่คณะในหลักอภิธานิยธรรม บริหารบ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ และบริหารงานด้วยความโปร่งใส

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา ที่ดีต้องยึดหลักความเป็นกลางไม่ยึดติดหรืออยู่ฝักฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ตามมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ดี ยึดหลักความสงบไม่ยึดติดหมุ่คณะ สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องและเป็นแบบอย่างมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเมือง มีวิธีการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผลรู้ว่าสิ่งไหนควรไม่ควรเพราะการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์

๓. ด้านการปกครอง ปัจจุบันมีการกล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ว่าผู้ปกครองกันอย่างกว้างขวาง เพราะเนื่องมาจากผู้นำผู้ปกครองมักมีพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน การบริหารงานยังมีการเอื้ออำนวยผลประโยชน์กับพวกพ้อง ไม่มีความโปร่งใสในการบริหารงานจึงก่อให้เกิดการต่อต้านหรือการปฏิเสธผู้นำที่ขาดจริยธรรมในการปกครอง ผู้นำที่ดีต้องรู้จักแยกแยะว่าสิ่งไหนควรสิ่งไหนไม่ควรผู้ปกครองที่ดีควรมีธรรมะประจำใจในการทำงานเพื่อประโยชน์แก่ตนและส่วนรวมจึงกล่าวได้ว่าหลักธรรมสำหรับผู้นำผู้ปกครองควรยึดเป็นหลักในการปกครองตนและปกครองประเทศ คือ หลักทศพิธราชธรรม

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้อง มีความรู้ รู้ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงาน เข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น มีความกล้าตัดสินใจในการปกครองสามารถปรับตัวกับสถานการณ์ต่างๆได้ รู้จักวิธีการลงโทษและให้รางวัลแก่ผู้ร่วมงานโดยยึดหลักธรรมในการปฏิบัติภารกิจหรือตัดสินใจต้องปราศจากอคติ มีความเที่ยงธรรมเป็นกลางไม่แค้นเอียงในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รู้จักความปราณีปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน ประดุจดั่งเป็นญาติของตนเองมีความโอบอ้อมอารีมีพรหมวิหารในการปกครองที่ดืนั้นเอง

๔. ด้านเศรษฐกิจ บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาที่ดีต้องมองภาพรวมและสถานการณ์ในปัจจุบันให้ออกว่าสังคมเป็นอย่างไรเศรษฐกิจเป็นไบบ้างประชาชนอยู่ดีมีสุขหรือเปล่า ต้องมองให้ออกและต้องรู้จักการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีการจัดการกับสวัสดิการในด้านต่างๆให้เพียงพอกับความต้องการ โดยยึดหลักความพอเพียง ต้องรู้จักประมาณการสถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่เขาไม่ได้คือ ต้องเป็น ผู้ที่รู้จักประมาณในการอุปโภคบริโภคและใช้สอยสิ่งของต่างๆ มีความมัคน้อย สันโดษ รู้จักพอเพียงดำรงชีพอยู่ในหลักธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนา นั้น ต้องรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีทั้งทรัพยากรวัตถุและทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรสูงสุด มีความรับผิดชอบในการบริหารมีภาพลักษณ์ที่ดีสามารถทำให้คนอื่นศรัทธาในตนได้ รู้จักประสานประโยชน์ให้เกิดแก่ทุกฝ่ายในการทำงานหรือประกอบกิจการต้องยึดหลักพอเพียงเป็นสำคัญรู้จักประมาณในกรณีนั้นๆ

ในสังคมโลกาภิวัตน์ สังคมและโลกมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วด้านวัตถุจนทำให้การเจริญทางด้านจิตใจตามไม่ทัน การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนานั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประกอบด้วยหลักธรรมในการทำงานและใช้ในการดำเนินชีวิตในสภาผู้แทนราษฎรหรือในสังคมนั้น หลักธรรมที่นำมาใช้และเป็นที่ยอมรับก็คือ หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักเป็นหัวใจของการบริหารปกครองที่ดี รวมถึงหลักธรรมที่ใช้ในการครองตน ครองคน และครอง

งานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรู้จักเลือกหลักการหรือวิธีการปฏิบัติที่ดีให้เหมาะสมกับตนเอง บทบาท และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธศาสนาคือบุคคลที่ ดำรงชีวิตภายใต้หลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ และปัญญาพร้อมทั้งนำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา นั้น ไปสู่ประชาชนที่เลือกตนเองมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงการทำงานด้วยหลักธรรมที่สำคัญ ในการทำงานด้วย เพราะในสังคมไทยขาดบุคลากรที่มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นผู้นำที่ขาดคุณธรรม จริยธรรม ประชาชนและสังคมไม่ต้องการการนำหลักธรรมต่าง ๆ ไป ประยุกต์ใช้นั้นผู้นำควรมีคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น มีร่างกายที่สมบูรณ์ มีสติปัญญาที่ฉลาด มี วิสัยทัศน์มองการณ์ไกล สามารถแก้ปัญหาได้ทุกสถานการณ์ กล่าวโดยรวมคือ ต้องเป็นคนเก่งและดี ถ้าสภาผู้แทนราษฎรมีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจะทำให้ประเทศไทยมีความ มั่นคงและประชาชนมีความมั่งคั่ง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. บทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักพระพุทธ ศาสนาไปประยุกต์ใช้นั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี มีความรู้ ความสามารถ และทักษะของตำแหน่งหน้าที่และทำหน้าที่ตามกฎหมายและประมวลจริยธรรมอย่าง เคร่งครัด ซึ่งหลักธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำที่จะแสดงพฤติกรรมของบทบาทและภาวะ ผู้นำที่เข้ามารับตำแหน่งต้องมีคุณสมบัติที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีความชำนาญการปฏิบัติงาน

๒. บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธ ศาสนา พบว่าปัจจุบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีปัญหาของการแสดงบทบาทและภาวะผู้นำที่ทำ หน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความสามารถแต่ยัง ขาดคุณธรรมและจริยธรรมขาดเมตตาและมีความประมาทอย่างยิ่ง ซึ่งหากสามารถนำหลัก พระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ได้จะช่วยพัฒนาตนเอง ประชาชนและประเทศชาติเจริญต่อไปได้

๓. องค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ตามหลักพระพุทธศาสนาคือเป็นบุคคลที่มีไตรสิกขา มีศีล สมาธิ ปัญญา และฝึกฝนอบรมจิตของ ตนเองให้มีสมาธิ และความอดทน

๕.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาภาวะผู้นำของบุคคล กลุ่มอื่น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบและสามารถนำข้อดีและข้อเสียจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อไป

๒. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของผู้
นำ นั้น ๆ ควรมีการสัมภาษณ์นักวิชาการ และประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย

๓. ในการศึกษาทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการสัมภาษณ์บุคคลผู้มีความรู้หรือผู้ทรงคุณวุฒิ
ด้าน ศาสนาเพื่อให้นักวิจัยครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระและหลักวิชาการ เพื่อให้บูรณาการเข้ากับสังคม การเมือง
การปกครอง และ เศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย**, พิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พ.ศ. ๒๕๓๕, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนก วงษ์ตระหง่าน. **การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

กมล สมวิเชียร. **พัฒนาการเมืองไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓.

กระมล ทองธรรมชาติ. “**สภาผู้แทนราษฎรในระบบการปกครองของไทย**”. วารสารสังคมศาสตร์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑. มกราคม ,๒๕๑๔.

กระมล ทองธรรมชาติ. “**ปัญหาการเมืองของประเทศไทยที่กำลังพัฒนา**”. ใน อมรรักษา สัตย์ และ ชัตติยากรรณสูตร. **ทฤษฎีและแนวความคิดในประเทศ**. แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ ๒. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๕.

คณิน บุญสุวรรณ. “**ปัญหาการถ่ายถอดอำนาจทางการเมือง**”. ในเอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาการเมืองไทยปัจจุบัน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน, ๒๕๒๙.

โครงการการศึกษาต่อเนื่องคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **ระบบการเลือกตั้งกับทางการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๓๐.

จรรยา สุภาพ. **การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔.

_____ . (บรรณาธิการ) **การปกครองและการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “**ปัญหาการดำเนินงานของฝ่ายนิติบัญญัติ**”. ปัญหาการเมืองไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน, ๒๕๒๙.

_____ .**การเมืองกับการบริหาร** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๓.

_____ . “**อุดมการณ์ทางการเมืองของไทย**”. ในฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **อุดมการณ์กับสังคมไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ,๒๕๑๕.

ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. **รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี ๒๔๗๕-๒๕๑๗**. กรุงเทพมหานคร : ช.ชุมนุมช่าง, ๒๕๑๗.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร, บริษัทสามัคคีสาส์น, จำกัด ๒๕๔๐.

นพพร พุกกะพันธ์, **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

นิพนธ์ คันธเสวี. **มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ, ๒๕๓๓.

วิชัย ปิติเจริญธรรม, **พลังแห่งผู้นำเชิงรุก**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๑.

วิเชียร วิทย์อุดม, **องค์การและการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) . **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ.: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๗.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมนูญชีวิต (A constitution)**. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์พระพุทธรศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒๔**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธรศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๖.
- พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย. **แนวคำบรรยายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญภาคทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยระบอบการปกครอง**. พระนคร : พรหมประสิทธิ์การพิมพ์, ๒๕๑๑.
- พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย. **ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย**. พระนคร:โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๒.
- พรชวรณ สุขสมวัฒน์, **ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม**, กรุงเทพมหานคร, เอกสารประกอบวิชาผู้นำและการทำงานเป็นทีม หลักสูตรศึกษาศาสตร. ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ วารสารเซนต์จอห์น. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑๗. พ.ศ. ๒๕๕๓.
- พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, **ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ : Operational Leadership : Life Model**, กรุงเทพฯ. ศูนย์ผู้นำธุรกิจเพื่อสังคม. ๒๕๒๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๑**, กทม., สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มิถุนายน ๒๕๕๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๓**, กทม., สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มิถุนายน ๒๕๕๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓**, กทม., สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **เอกสารข่าวรัฐสภา**, ปีที่ ๓๗ เล่มที่ เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๕, กทม., สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕.
- ไพโรจน์ ชัยนาม. **คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบเล่ม ๑.๒**

(๒) ภาษาอังกฤษ :

- Alomond Gabriel A. and Powell Bingham G. Jr. (eds.)” **Comparative Politics Today : A World View**> Boston : Little Brown and Company} 1980.. **The Politics of the Developing Areas**. Primeetion : Prinecton University Press. 1960.
- Political Development : Eassays in Heristic Theory**. Boston : Little Brown and company, 1970.
- Easton David. **A Systems Analysis of Political Life**. New York : John Wiley, 1965.
- Jean Hartley, **Political Leadership**, S. Brookes et al. (eds), The New Public Leadership. Challngs @ Palgrave Macmillan, a division of Macmillan Publishers Limited 2010.
- Jeanne B.Cilulla and Donelson R Forsyth, **Leadship Ethics**, in the Sage Havdbook of Leadership. Edited by Alan Breyman, David Collerson Keith Grint, 2011.

(๓) บทความ

- กระมล ทองธรรมชาติ. “**สภาผู้แทนราษฎรในระบบการปกครองของไทย**”. สังคมศาสตร์ ๘ มกราคม, ๒๕๑๔.
- Bailey. Stephen K. **The New Congress**. New York : St. Martin’s Press 1966.

Glapp. Charles L. **The congressman : His work as he sees it.** Washington D.C. : The Brooking Institutions, 1966.

Mars. Erskine. **Parliamentary Practice.** Cocks. Sir Barnett. ed.. 7thed.. London : Butterworth & Co. Ltd., 1964.

Morrow. William L. **Congressional Committees.** New York : Charles Scribner's Son's, 1969.

(๔) หนังสือแปล

แคเธอรีน เชกเคลอร์ – ฮัดสัน, สหรัฐอเมริกา : **รัฐบาลโดยประชาชน**, แปลจาก Our Constitution and Government, โดย ดร.นิพนธ์ ศศิธร, พระนคร : สำนักข่าวสารอเมริกันกรุงเทพฯ.

(๕) วิทยานิพนธ์

เกษมศักดิ์ แสนโกชน์. “การศึกษาเปรียบเทียบระบบกรรมาธิการรัฐสภาไทยและสหรัฐอเมริกา”. **วิทยานิพนธ์** บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. “การปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

ชัยฤกษ์ วัฒนสุนทร. “ปัญหาการถ่วงดุลในการปกครองระบอบรัฐสภาไทย”. **วิทยานิพนธ์** บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

สุทัศน์ ชมดี. “บทบาทของรัฐสภาไทยในการควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยการเปิดอภิปรายทั่วไป”. **วิทยานิพนธ์** บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

(๖) วารสาร

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “องค์กรนิติบัญญัติ”. วารสารการบริหาร. ปีที่ ๓. สิงหาคม , ๒๕๑๕.

ประสิทธิ์ ศรีสุชาติ. “รัฐสภาไทย”. รัฐสภาสาร. ปีที่ ๒๐ . เมษายน , ๒๕๑๕.

ประเสริฐ โยธีพิทักษ์. **การควบคุมรัฐบาลโดยวิธีตั้งกระทู้ถามในรัฐสภาไทย**. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า. สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. **ระบบงานรัฐสภาไทย**. กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ๒๕๓๐.

สวัสดี สุคนธ์รังสี. “ประชาชน อุดมการณ์และผู้นำของสังคมไทย”. พัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ ๑๓. ตุลาคม , ๒๕๑๖.

Allport. G.W. **1935 Handbook of Social Psychology.** Wercester. Mass Clarle University Press.

Hillgard. E.R. **1962 Introduction to Psychology.** New York : Harper & Brother.

New-Comb. **1964 Social Psychology.** New York : The Dryder Press Publisher.

(๗) กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่มที่ ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐.

ภาคผนวก

การสัมภาษณ์

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เรื่อง บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา

(๑) นายอุทัย พิมพ์ใจชน อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี อดีตหัวหน้าพรรคก้าวหน้า

ให้ข้อมูลว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ ประชาชนเลือกมาทำหน้าที่แทนจึงมีบทบาทต้องไปพูดในสภาเกี่ยวกับปัญหาของประชาชน การออกกฎหมาย การควบคุมรัฐบาลที่ลูกน้องคือข้าราชการไปสร้างปัญหาให้ประชาชน การพูดต้องพูดความจริง เรื่องจริงและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ประชาชน ไม่ใช่เข้ามาหาช่องทางโก่งกิน ผมเคยถูกนักการเมืองคนหนึ่งหลอกว่ามีเงินสองหมื่นล้านจะมาทำการเมืองไทยให้ดีแต่ต่อมาปรากฏชัดว่าเข้ามาโก่งกินเงินของประเทศอีก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบนี้ไม่มีจิตสำนึก คุณธรรมจริยธรรมเลย มีแต่จะทำให้ประเทศเสียหาย ประชาชนอับอายที่มี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบนี้ หลักของผู้แทนคือการพูด

ภาวะผู้นำที่นำมาใช้คือความรู้ความสามารถที่มีอยู่เป็นนักกฎหมาย เป็นทนาย และที่สำคัญคือไม่เกรงกลัวความไม่ถูกต้อง ใช้ประสบการณ์และปัญญาที่ตนเองมีอยู่ไปค้นคว้าหาวิธีการแก้ปัญหาแล้วมาพูด หลักธรรมที่ใช่คือศีล ๕ ก็ทำให้บทบาทและภาวะผู้นำดีได้แต่ต้องปฏิบัติให้ได้การปฏิรูปนักการเมือง ชาวบ้านนั้นแหละจะสอนคือไม่เลือก บางทีก็พูดยากเพราะการเมืองถูกประชาชนยืมเข้าครอบงำ ทั้งจ่ายเงินซื้อเสียงคือพรรคการเมืองจ่ายเงิน ผู้สมัครก็ไปจ่ายชาวบ้าน พรรคคุมหมดได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องทำตามสิ่งเหมือนพนักงานบริษัทแล้ว คุณพฤติกรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับเขียนให้สวยงามอย่างไรก็เป็นเพียงตัวหนังสือไม่มีการปฏิบัติตาม เช่น มาตรา ๑๒๒ ของรัฐธรรมนูญ ปี ๕๐ เขียนว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยโดยไม่อยู่ในอาณัติ มอบหมายหรือความครอบงำใดๆและต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทยและปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือมาตรา ๑๒๓ ที่ได้ปฏิญาณตนก่อนเข้ารับหน้าที่แล้วก็ตาม นี่ไม่มีเดี๋ยวก็ถูกรัฐประหารอีกถ้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังเป็นทาสเช่นทุกวันนี้

(๒) นายไชยา พรหมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองบัวลำภู อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อุดรธานี

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำหน้าที่รัฐธรรมนูญกำหนด ร่างกฎหมาย ควบคุมรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน ให้ความเห็นชอบเรื่องสำคัญๆ เช่นการอนุมัติการทำสนธิสัญญา การแต่งตั้งรัชทายาท เป็นต้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ให้ดีที่สุดทั้งในสภาที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญและนอกสภาที่ดูแลปัญหาของประชาชน รักษาผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องพูดในสภาฯ ว่าประเทศ ประชาชนมีปัญหาอะไร สะท้อนปัญหาให้ชัดเจนทั้งโดยกระทู้ถามหรือญัตติ มีอิสระทำงานตามกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ การทำงาน

จะใช้ภาวะผู้นำตามสถานการณ์เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆตามความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยจะเป็นผู้ตัดสินใจ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องมีคุณธรรมทั้งการคิด การทำ และการพูดที่เป็นความจริง ไม่โกหก หลอกลวงที่สำคัญต้องซื่อสัตย์สุจริต ยอมรับ กฎหมาย กฎ กติกา การทำงานของศาลและฝ่ายต่างๆ บทบาทและภาวะผู้นำคือการมีศีลทำได้แค่ศีล ๕ ก็ดีหรือตามหลักที่ศาสนาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนับถือแล้วประเทศจะมีแต่ความเจริญ

(๓) นายสมศักดิ์ คุณเงิน อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น

ให้ข้อมูลว่า บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือเป็นตัวแทนของประชาชนทำทุกเรื่องที่ประชาชนเดือดร้อน โดยนำปัญหาเหล่านั้นไปพูดที่สภา เช่น การออกกฎหมาย การร่างกฎหมาย การทำงานตามมติพรรคด้วยการใช้ดุลยพินิจของตนเอง ปัญหาของประชาชนปัญหาใดแก้ได้ก่อนก็ทำก่อนด้วยความรู้ความสามารถที่มีอยู่อย่างรอบคอบเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายการควบคุมรัฐบาล ให้บริหารที่ดีด้วยการตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติที่บางครั้งก็ได้ผล บางครั้งก็ไม่ได้ผลเพราะรัฐมนตรีทำหรือไม่ก็ได้ การเป็นตัวแทนของประชาชนไปพื้นที่อย่างสม่ำเสมอไม่ว่าจะมีงานหรือไม่ หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือศีล ๕ แต่ต้องปฏิบัติให้ได้ ถ้ายึดหลักธรรมที่สูงกว่านี้ยิ่งดี การประพฤติต้องทำด้วยสติอยู่กับปัจจุบันที่ต้องพูดดี ทำดี คิดดีจะทำให้บทบาทและภาวะผู้นำดีด้วย

(๔) นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอนแก่น ประธานสภาผู้แทนราษฎร อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร

ให้ข้อมูลว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นตัวแทนของประชาชนทำงานทั้งในสภาและนอกสภาให้ดีที่สุด ก่อนเลือกตั้งประชาชนเป็นผู้นำสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าให้อยู่พรรคใด แต่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วต้องทำหน้าที่ชี้ให้ประชาชนเห็นว่าถูก ผิด ดี ชั่วเป็นอย่างไร ทำงานตามมติพรรค การเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรคือเป็นหัวหน้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ทำมาทั้งหมดก็รู้ตัวคิดว่าทำดีที่สุดคือทำงานตามกฎหมายกฎ ระเบียบและใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ทำงานเป็นกลางทางการเมือง ไม่เคยขาดการประชุมพรรค พยายามประสานประโยชน์ทุกฝ่ายให้ดีที่สุด การทำหน้าที่ให้ดีที่สุดใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่มีอยู่ทั้งหมด และให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือความอดทน และประโยชน์ของประชาชนสูงสุด

(๕) นายไชยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชัยนาท

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดคือร่างกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินละอื่น ๆ รวมถึงการทำหน้าที่เป็นผู้แทนทางสังคม ไปงานศพ งานแต่งงานและลงพื้นที่เพื่อให้รู้ปัญหาของประชาชน บทบาทที่สำคัญคือการทำหน้าที่ในสภาต้องพูดและแก้ไขปัญหาของประเทศและประชาชน ปัจจุบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นลูกจ้างของพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่พูดมากอยู่เฉยๆเพราะอาจทำให้เจ้าของพรรคหรือนายทุนพรรคไม่พอใจ ภาวะผู้นำที่ใช้คือความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่มี มีสติและทำหน้าที่ด้วยความอดทน หลักธรรมที่ใช้ในการทำงานคือมีสติ หิริโอตตปปะ โดยศีล ๕ เป็นพื้นฐานของประชาชนทั่วไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องมีหลักธรรม คุณธรรมและจริยธรรมที่สูงกว่าประชาชน เช่นแม่ชี ศีล ๘ เณร ศีล ๑๐ พระ ศีล ๒๒๗ ประการสำคัญสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องทำงานยึดกฎหมาย กฎ กติกา ธรรมเนียมปฏิบัติของการเมืองการปกครองที่ติงามของประเทศไทย

(๖) นายนิรศ ทงธิราช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทที่สำคัญคือการทำงานในสภาผู้แทนราษฎรเพราะเป็นตัวแทนของประชาชน พิจารณาร่างกฎหมาย ควบคุมรัฐบาลให้แก้ไขปัญหาของประชาชนเป็นพรรครัฐบาลที่ดีไปพบรัฐมนตรีและขอให้แก้ไขปัญหาก็ได้โดยไม่ต้องพูดในสภาฯ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดีเด่นไม่เคยขาดประชุมสภา กฎหมายที่ประสบความสำเร็จคือกำหนดกองทุนสมาชิกสภาฯ โดยส่วนหนึ่งมาจากเงินเดือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่หักเข้ากองทุน เพื่อให้อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีเงินเลี้ยงชีพมีอัตราชัดเจน ส่วนการทำหน้าที่นอกสภาเป็นการเมืองแบบทำบุญโดยการนำทฤษฎีปรับทุกข์ ผูกมิตรมาใช้กับประชาชน การทำงานรับใช้ใกล้ชิดประชาชน บริจาคโลหิตให้กับประชาชนยากจนที่ไม่มีโลหิต ยกทรัพย์สินที่มีอยู่ตั้งเป็นมูลนิธิที่ขอด้วยกฎหมาย การทำผ้าป่า สร้างสะพาน ภาวะผู้นำที่ใช้คือความรู้ความสามารถและประสบการณ์จากเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดที่ต้องใกล้ชิดประชาชนเมื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงให้ ภริยาเป็นสมาชิกสภาจังหวัดแทนทำให้ได้ปัญหาที่แท้จริงแล้วนำไปปัญหาไปสู่สภาฯ วิธีการทำงานเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักวิชาการ เพราะผมมีคุณวุฒิสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลายท่าน และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดหลายพรรคจึงมีเพื่อนมาก ประสานงาน กับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในสภาฯ ได้ทุกคน ส่วนในพื้นที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ หลักธรรมที่ใช้คือพรหมวิหาร ๔ คือ ๕ อดทนและอดกลั้น มีความพอใจกับการทำหน้าที่ของตนเองมาก ยึดหลักทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วและบอกประชาชนด้วย

(๗) นายเจริญ จรรย์โกมล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร

ให้ข้อมูลว่า การทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการนำปัญหาของประชาชนมาแก้ไขปัญหานั้นความต้องการคือปัญหาของประชาชนได้รับการแก้ไข บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือทำงานตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญให้ดีที่สุด จะใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เป็นนายความ เป็นนักกฎหมายเพราะจะรู้มากกว่าคนที่ไม่จบกฎหมายซึ่งมาเรียนรู้ใหม่ก็ยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนตัวคนอื่นจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม การเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เป็นกลาง ภาวะผู้นำคือการใช้ความรู้ความสามารถให้ดีที่สุดแต่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยนี้ได้เป็นเพราะพรรคการเมือง ทำงานตามกฎหมายยากเพราะถ้าแก่พรรคอาจไม่พอใจ ตำแหน่งต่างๆ ก็อยู่ที่ถ้าแก่พรรคจะส่งมาใครใกล้ชิดหรือขอจากถ้าแก่พรรคได้ก็ดีไป ไม่ได้ดูที่ความรู้ความสามารถว่าเหมาะสมกับตำแหน่งนั้นหรือไม่ หลักธรรมที่ยึดคือการทำให้อุบัติใจเบิกบาน มีความสุขกับการทำงานบนบัลลังก์และการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทุกคนโตแล้วรู้ว่าดี ชั่วเป็นอย่างไร บอกกันไม่ได้

(๘) นายเกื้อกูล ด่านชัยวิจิตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ให้ข้อมูลว่า บทบาทการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก่อนสมัครรับเลือกตั้ง ตนเองและครอบครัวเป็นที่รู้จักคืออธิบายนโยบายการหาเสียงให้ประชาชนฟังตามที่ฟังมาจากพรรค ทำให้ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะครอบครัวและตนเอง บทบาทของการเป็นสส.คือการทำงานตามอำนาจหน้าที่ในรัฐธรรมนูญและมติพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ตั้งใจเป็นไปตามธรรมชาติเมื่อการเข้าสู่การเมืองยาก มีกระแสพรรค โดยเฉพาะนโยบายประชานิยม ภาวะผู้นำคือการทำงานด้วยความรู้

ความสามารถ และประสบการณ์ที่ตนเองและครอบครัวทำความดีมาตลอดจนได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่เป็นแบบอย่างที่เลวของสังคมเลย ช่วยเหลือตามที่ทำได้ ไม่ใช้อำนาจไม่เบียดเบียนเป้าหมาย ดูความถูกต้อง ความผิด บทบาทและภาวะผู้นำที่ทำมาจะไม่เคยตำหนิตัวเอง เพราะไม่เคยทำไม่ดีเลยหลักการที่ใช้คือไม่ทำสิ่งที่ผิด เมตตา อุดหนุน การทำงานด้วยข้อมูลที่ผ่านมา และพิสูจน์ว่าเป็นความจริงไม่โกหกประชาชน ทำได้ก็บอกว่าทำได้ ถือว่าเป็นสัญญาประชาคมที่ให้ประชาชนไว้

(๙) นายอภิชาติ ติรณสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร

กล่าวว่า จากพรรคประชาธิปัตย์จนพรรคไทยรักไทยและพรรคเพื่อไทย บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำหน้าที่เป็นตัวแทนชาวบ้านที่เลือกเรามาในสภาผู้แทนราษฎรทั้งกระบวนการนิติบัญญัติ การจัดสรรงบประมาณ การร่วมพัฒนาจังหวัด โดยพึงพอใจและเข้าใจบทบาทของตนเองเต็มร้อย ภาวะผู้นำเป็นแบบการมีส่วนร่วมที่โครงการต้องผ่านความเห็นชอบของประชาชน การทำโครงการต่างๆอยู่ภายใต้นโยบายของพรรคการเมืองและรัฐบาล พรรคประชาธิปัตย์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอาสาสมัครจ่ายเงินค่าบำรุงพรรค ถ้าไม่มีกิจการหรือธุรกิจส่วนตัวจะลำบาก แต่พรรคไทยรักไทยและพรรคเพื่อไทยพรรคจะดูแล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และทำให้การไปพบประชาชนในพื้นที่สะดวกมากขึ้น ความสำเร็จของการทำงาน ส่วนการทำงานนอกสภาจะไปพบประชาชนในเขตเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ หลักธรรมที่ปฏิบัติคือปฏิบัติตามที่พ่อสอนคือซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน และค่าของคนอยู่ที่ผลของงานและการกระทำ คำสอนทางพระพุทธศาสนาคือสัจบุรุษ ๖ ประการที่ยึดมั่นในการทำงานในบทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เจตนาดี พึงพอใจกับผลงาน

(๑๐) นายวิทยา แก้วภราดัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

ให้ข้อมูลว่า บทบาทการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในสมัยแรกๆ แยกการทำงานที่รับผิดชอบต่อประชาชน บทบาทในสภาฯ และภารกิจต่อพรรคการเมือง เน้นการทำงานให้ประชาชนในชนบทที่ขาดแคลน ความต้องการของประชาชนสูงขอทุกเรื่อง ถนน สะพาน ต่อมาเมื่อกฎหมายท้องถิ่นการทำงานในสภาฯมากขึ้นโดยประชุมเต็มร้อย ร่วมแสดงความคิดเห็นและอภิปราย ศึกษาข้อมูลให้มาก ภาวะผู้นำคือการทำความเข้าใจกับความคิดประชาชน ไม่เร่งรัดทีมงาน ทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยลงไปทำงานด้วยตัวเอง ไม่จ่ายเงินซื้อเสียงรวมถึงทีมงานที่จะลงเลือกตั้งด้วย ถ้าประชาชนต้องการเงินจะไม่สมัครรับเลือกตั้ง ดังนั้นการทำงานทำทั้ง๗ วัน หลักธรรมคือการมองโลกและคนในแง่ดี ให้โอกาสกับทุกคนที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ใช้หลักเมตตาธรรม ไม่พูดถึงความผิดคนมีจุดยืนแน่นอนชัดเจน ตรงไปตรงมา กล้าสู้กับอำนาจที่ไม่เป็นธรรมและการกระทำผิด บทบาทและภาวะผู้นำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์คือประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะการตรวจ การปฏิรูปวัฒนธรรมทางการเมืองและสังคมให้มีการเคารพสิทธิ

(๑๑) นายสงกรานต์ คำพิไสย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือทำหน้าที่โดยตรงในสภาฯ ตามรัฐธรรมนูญ ออกกฎหมาย ควบคุมรัฐบาล และนำเสนอปัญหาของประชาชนต่อสภาฯ การทำหน้าที่ตามความมุ่งหวังของประชาชนที่ให้ไปเยี่ยมเยียน การถามตอบปัญหา ติดตามเรื่องร้องเรียน การประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ การร่วมงานกับชุมชนและสังคมซึ่งขาดไม่ได้ ส่วนภาวะผู้นำ

เป็นแบบตามสถานการณ์และเวลาบางครั้งเป็นผู้นำ บางครั้งเป็นผู้ตาม บางครั้งเป็นแบบสั่งการ บางครั้งโน้มน้าว ส่วนหลักธรรมที่ยึดถือของตนเองและทีมงานคือพรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา รวมถึงทาน ปิยวาจา คิดถึงบุญคุณของประชาชนมั่นคงและให้อภัยคนที่ลั่นแกล้ง การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องให้ประชาชนทำและมีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับประชาชนว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ดีเป็นอย่างไร

(๑๒) นายจิรมิตร อุดมธรรมภักดี อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สกลนคร ๓ สมัย พ.ศ. ๒๕๒๖ พ.ศ. ๒๕๒๙ และ พ.ศ. ๒๕๓๒/๒ อายุ ๗๑ ปี

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ทำมาคือการพิจารณากฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นกรรมาธิการการบริหารราชการแผ่นดิน และกรรมาธิการอื่นๆ การแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในประเทศเป็นจำนวนมากเช่นการขยายเขตไฟฟ้าไปทั่วประเทศ การทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนโดยไปรับปัญหาของประชาชนมาแก้ไขในสภาและประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ หลักธรรมที่ใช้คือความเที่ยงธรรม และการปฏิบัติตามศีล ๕ อย่างเคร่งครัด ทั้ง กาย วาจา ใจ ทำบุญใส่บาตรทุกวัน รวมถึง สร้างศาสนสถาน เป็นจำนวนมาก มีสติ สัมปชัญญะ หลักพรหมวิหาร ๔ ทศพิธราชธรรม การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องมีวุฒิภาวะ มีความรู้ความสามารถ เข้าใจบทบาทและหน้าที่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย กฎหมาย ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คำนึงถึงกฎหมาย ประชาชนยอมรับและให้การสนับสนุน ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ พรรคการเมืองเลือกคุณลักษณะของบุคคลที่มีความดีงามทั้งกาย วาจา ใจ มีพฤติกรรมที่ดีงาม นักการเมืองที่ทำผิดกฎหมายต้องถูกตัดสิทธิตลอดชีวิต ถ้ากระทำผิดกฎหมาย อาญาและกฎหมายแพ่งต้องได้รับโทษหนักกว่าปุถุชนทั่วไป

(๑๓) นายพูนศักดิ์ อยู่ประเสริฐ เป็นอดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี๒๕๓๑ ปี ๒๕๓๘ และ สมาชิกวุฒิสภา ๒๕๔๙

ให้ข้อมูลว่า บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ออกกฎหมาย ด้วยเหตุผล การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อดูแล และคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนรวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ได้รับความเป็นธรรม การทำงานในพื้นที่เป็นตัวแทนของประชาชนทำเมื่อไม่มีประชุมสภาโดยรวมกับภริยาที่เป็นหม้อออกไปตรวจรักษาและแจกยาฟรีให้ประชาชน ไปร่วมงานทุกงานของชาวบ้าน ภาวะผู้นำคือใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในฐานะที่ทำงานด้านกฎหมาย รวมถึงการปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆเพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน ทำงานตรงไปตรงมาทั้งที่ลับและที่แจ้ง หลักธรรมที่ใช้ในการทำงานคือการทำงานด้วยหลักเหตุผล คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ทานการให้เพราะอยากให้ประชาชนมีความสุข สัจจะ มีสัจจะและรักษาสัจจะ การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องถือศีล ๕ หรือยึดหลักธรรมตามศาสนาที่ตนนับถือ รู้จักประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว พยายามพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีคุณธรรม จริยธรรม ดี และเก่ง ส่วนสภาผู้เฒ่า ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาถ้าพฤติกรรมของคนดี จะรักษาชื่อเสียงก็เป็นคนดีทั้งโคตร แต่ถ้าพฤติกรรมของคนชั่ว ก็ชั่วทั้งโคตร ต้องทำให้กฎ กติกา ชัดเจนไม่ต้องมีการตีความทำให้ประชาชนเข้าใจถึงพฤติกรรมที่ดีและชั่ว เป็นอย่างไร มีความผิดอย่างไร ประชาชนมีความเห็นว่าถูกต้องที่มีการลงโทษ

(๑๔) นางอนุรักษ บัญศล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย ๒ สมัย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการพูดในสภาฯ ทั้งการพิจารณา ร่างกฎหมาย การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติตามอำนาจหน้าที่อย่างสม่ำเสมอโดยนำปัญหาของประชาชนมาสู่สภาฯ ทุกปัญหาของประชาชนต้องได้รับการแก้ไข เป็นกรณีการและไปดูงานต่างประเทศ ภาวะผู้นำที่ใช้ปฏิบัติงานคือการนำความรู้ความสามารถ ประสบการณ์การเป็นครุมีความเรียบร้อย จึงนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นได้ชัดเจน หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือคุณธรรม จริยธรรม ที่แสดงความเป็นธรรม มีนิสัยเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ โอบอ้อม รักความเป็นธรรม มีหลักการ อุดมการณ์ เมตตาธรรม การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรค มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่หวั่นไหวในกิเลส ตัณหา มั่นคงมีจิตสำนึกการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รู้ตน รู้คน และรู้งาน

(๑๕) นายประสิทธิ์ จันทาทอง อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย ปี ๒๕๓๑ ปี ๒๕๓๕/๑ ปี ๒๕๓๘ ปี ๒๕๓๙ พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคสามัคคีธรรม และพรรคไทยรักไทย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการทำงานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ออกกฎหมาย ควบคุมการทำงานของรัฐบาล บทบาทในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนคือออกไปในพื้นที่นำปัญหาของประชาชนไปแก้ไขในสภาหรือประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ ทำงานให้ประชาชน ภาวะผู้นำที่ใช้คือการทำงานด้วยความรู้ความสามารถ มีความจริงใจด้วยการให้ความรักและความเข้าใจกับประชาชน หลักธรรมที่ใช้คือกรรมเมตตาต่อประชาชน ไม่หลอกลวง พูดจริงทำจริง การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นที่พึ่งของประชาชนอย่างแท้จริง ทำหน้าที่ให้ดีที่สุดตามความรู้ความสามารถ เป็นมิตรกับประชาชน พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรถูกควบคุมและมีระเบียบวินัย รู้ถูกรู้ผิดตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอน

(๑๖) นางชมพู่ จันทาทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย อดีต สมาชิกสภาจังหวัด ๓ สมัย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว ๒ สมัย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำงานตามรัฐธรรมนูญในสภานอกสภาฯ และสืบทอดการทำงานในหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อจากสามี การเสนอร่างกฎหมายไม่ได้ทำเพราะพรรคให้ผู้ใหญ่ทำงาน ส่วนใหญ่พรรครัฐบาลจะใช้การหารือในสภาฯ การตั้งกระทู้ถามแล้วไปประสานงานกับรัฐมนตรีหรือข้าราชการซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาของประชาชนตามนโยบายของพรรคการเมืองและรัฐบาลภาวะผู้นำที่เข้ามาจากความรู้ที่ทำหน้าที่นักการเมืองท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนและการทำงานในพื้นที่แทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไปทำงานในสภาด้วยคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือ มีสัจจะ ศีล ๕ ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตา อ่อนน้อมถ่อมตน และรักประชาชน การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคืออยากให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำงานอย่างมีหลักธรรม รักประชาชนอย่างจริงใจ พบประชาชนทุกคน มีคติว่า บ้านนี้เมียด มั่งมีศรีสุข

(๑๗) นายดุสิต โสภิตา อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕ สมัย ปี ๒๕๒๒ ปี ๒๕๒๙ ปี ๒๕๓๕/๑ปี ๒๕๓๕/๒ ปี ๒๕๓๙

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ทำมาคือการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ กำหนด คือการออกกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การควบคุมงบประมาณแผ่นดิน และบทบาทนอกสภาฯในขณะที่เป็นตัวแทนประชาชน รับปัญหาของประชาชนมาแก้ไขปัญหาใน สภาและหรือเสนอต่อรัฐบาลในประเด็นต่างๆ วางแผนแก้ปัญหาสังคม ความยากจนการปาฐกถา ปัญหาต่างๆในมหาวิทยาลัยหรือชุมชนหรือสถานีวิทย์ การเขียนหนังสือ การให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนต่างๆ การปราบปรามการทุจริตของรัฐบาล เช่น การเสนอตั้งธนาคารพระพุทธศาสนา การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้บัญญัติรับรองพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เสนอตั้งศูนย์ เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดทั่วประเทศ ภาวะผู้นำที่ใช้ทำงานคือความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เป็นอาจารย์สอนหนังสือ พนักงานธนาคารมาใช้ หลักธรรมคือการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทั้ง กาย วาจาและใจ มีความตั้งใจจริงที่บริสุทธิ์ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความ กล้าหาญไม่เกรงกลัวคนทุจริตต่อชาติ บ้านเมือง คติคือพระต้องชนะโจรการปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร ปฏิรูปบุคคลที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยการผ่านการอบรมและ สถาบันที่อบรมรับรองเพื่อปลูกฝังจิต วิญญาณให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตั้งอยู่ในพรหมวิหาร ๔มี เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา มีวิสัยทัศน์ รักษาวัฒนธรรมคือรู้จักกำพืดของตนจิตวิญญาณของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นคน ดีต้องยกย่องคนดีในแผ่นดิน ไม่มีความอิจฉาริษยา

(๑๘) รศ.พิเศษ อติศร เพียงเกษ อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอนแก่นปี ๒๕๓๑ ปี ๒๕๓๕ ปี๒๕๓๘ ปี๒๕๔๘ ปี ๒๕๔๙ และ อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ และ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การเป็นผู้แทนต้องพูดเพราะสถานเป็นที่พูด พูดในที่ประชุม สภาฯ พูดในคณะกรรมการ การทำงานในกรรมาธิการเป็นการทำงานในรายละเอียดแต่ต้องนำมา พูดในสภามากทำให้เสียเวลา การทำงานบางครั้งแหกกฎของพรรคบ้างถ้าเป็นเรื่องประโยชน์ ส่วนรวมของประชาชน การทำงานอยู่ที่เป็นรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน แต่การทำงานในสภาฯ ทำงานได้ น้อยมาก ภาวะผู้นำใช้ความรู้ความสามารถศักยภาพ และประสบการณ์ ถ้าเป็นนักกฎหมายทำงานไม่ยาก ใช้ความคิดตามหลักรัฐศาสตร์และหลักนิติศาสตร์ หลักธรรมที่ใช้ในการทำงานคือศีล ๕ ปฏิบัติให้ได้ ทั้ง ๕ ข้อก็ถือว่าเยี่ยมยอด ซื่อสัตย์ สุจริต รักษากาย วาจาให้อยู่ในกรอบของศีล ๕ ก็เพียงพอ การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่และมีความเกรงใจ ประชาชนที่เลือกมา เป็นคนดี การตรวจสอบมีมากขึ้น อยู่ใช้การเมืองไทยเพื่ออำนาจ

(๑๙) นายทรงยศ รามสูต อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หนองคาย ปี ๒๕๒๙ ปี ๒๕๓๑ ปี ๒๕๓๕

กล่าวว่า บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยการร่างและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ การประสานงานกับรัฐมนตรีและส่วนราชการเพื่อแก้ไขปัญหา การทำงานจะ ทำงานในสภาเป็นหลัก การทำงานในฐานะเป็นตัวแทนประชาชนคือการแก้ไขปัญหาของประชาชน การไปพบปะประชาชนเมื่อมีกิจกรรมของชุมชนเพื่อนำไปแก้ไขในสภาฯการลงพื้นที่จะไปเมื่อไม่มีการ ประชุมสภาฯเพื่อรับทราบปัญหาต่างๆของประชาชน ภาวะผู้นำคือความรู้ที่เรียนจบกฎหมาย

ประสบการณ์จากการดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอ การเป็นหลานและลูกนักรการเมืองเพราะทั้งคุณตา
 น้ำชาย บิดาและมารดาเป็นอดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงทราบบทบาทหน้าที่ของ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างดี หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือความซื่อสัตย์ สุจริต ความตั้งใจจริง การ
 คิดดี ทำดี พูดดี ลมหายใจของผมคือความเดือดร้อนของประชาชนจึงต้องแบ่งเบาภาระและทำงานให้
 ชาวบ้านให้มากที่สุด ผลเป็นอย่างไรถือว่าได้ทำงานเต็มที่แล้ว

**(๒๐) นางสิรินธร โลหะโชติ งามสุด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร น่านพรรคไทยรักไทย
 ๓ สมัย ปี ๒๕๔๔ ปี ๒๕๔๘ และปี ๒๕๕๓**

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำงานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด
 ประกอบด้วยการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การหารือต่อสภาฯ เพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน หรือ
 ปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ การตั้งกระทู้ถามถามรัฐมนตรี การเสนอญัตติเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน
 ภาวะผู้นำใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ประสบการณ์ที่เป็นนายกเทศมนตรี เทศมนตรี การเป็นลูก
 สาวและน้องสาวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดน่านและทำงานส่งเสริมแม่บ้านเรื่องโอท็อป
 ก่อนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การทำงานจะให้ประชาชนมีส่วนร่วม หลักธรรมที่ใช้ทำงาน
 คือ ศีล ๕ และหลักธรรมอื่นๆที่ต้องทำให้เป็นรูปธรรม มีความซื่อสัตย์และจริงใจไม่ทอดทิ้งประชาชน
 คิดถึงประโยชน์ของประชาชนหรือประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือ แก้ไข ดูแลปัญหาของประชาชน
 การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการพัฒนาพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มี
 จิตสำนึกของการเป็นตัวแทนของประชาชน มีศีล ศีล ๕ ก็พอแล้ว

(๒๑) นายทวี สุระบาล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง ๗ สมัย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการทำงานตามรัฐธรรมนูญคือการ
 ร่างพระราชบัญญัติ การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ โดยเฉพาะการประสานงานเพื่อให้ได้
 งบประมาณมาแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน ประชาชนเดือดร้อนเรื่องใดจะประสานงาน
 กับหน่วยงานของรัฐ ภาวะผู้นำจะใช้ความรู้ความสามารถที่มี ประสบการณ์แก้ไขปัญหามาตามความ
 ต้องการของประชาชน หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือ ศีล ๕ ถ้าปฏิบัติได้ครบอย่างเคร่งครัดจะเป็น
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ดีแต่ผมทำได้บ้าง ไม่ได้บ้างโดยเฉพาะข้อมูลสภาฯทำได้ยาก การปฏิรูป
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลที่มี คุณธรรม จริยธรรมสูงกว่า
 ประชาชนทั่วไปเพราะเป็นผู้นำของประชาชน

**(๒๒) นางเจิมมาศ จิ่งเลิศศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร. พรรค
 ประชาธิปัตย์ ๓ สมัย ปี ๒๕๔๘ ปี ๒๕๕๑ ปี ๒๕๕๕**

ให้ข้อมูลว่า บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบ่งเป็นสองส่วน คือการทำงานตาม
 รัฐธรรมนูญในสภาฯ การออกกฎหมาย การแก้ไขกฎหมาย การเป็นกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการ
 หลายคณะ การอภิปรายงบประมาณในสภาฯ การอภิปรายเรื่องทั่วไป การตั้งกระทู้ถาม และการทำ
 หน้าที่นอกสภาฯ เป็นตัวแทนประชาชนหรือสส. เขตที่ต้องดูแลประชาชนในพื้นที่เอาปัญหาของ
 ประชาชนไปแก้ไขเพราะเคยเป็นสมาชิกสภา กรุงเทพมหานคร.มาก่อนปัญหาของประชาชนในเขต
 เมืองมีหลายปัญหาซึ่งก็นำไปแก้ไขที่สภาฯ ภาวะผู้นำคือการทำหน้าที่ทำงานตามความรู้
 ความสามารถและประสบการณ์ที่ทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีคติว่า ” คนพื้นที่ คบง่าย ใช้คล่อง ”
 ทำงานติดดินพัฒนางานตลอดเวลา ได้นำประชาชนไปสู่ความจริง หลักธรรมที่ยึดถือในการทำงานคือ

พูดความจริง พูดแล้วต้องทำให้ได้ทำตามที่ได้พูดและรับปากกับประชาชนไว้ มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่ทุจริต ไม่โกงไม่กิน ยึดประโยชน์ของประเทศและประชาชน การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีจิตสำนึก การสร้างกฎ กติกาที่ไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำผิด หรือทำผิดให้น้อยที่สุด การปฏิรูปเพื่อให้เกิดคุณอำนาจเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงประสงค์คือ ประโยชน์ของประเทศเป็นประโยชน์สูงสุด รู้จักขอโทษและลงโทษตัวเองเมื่อทำผิด

(๒๓) นายอดุล นิลเปรม อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี พรรคไทยรักไทย

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญคือการเสนอร่าง กฎหมาย การแก้ไขกฎหมาย การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การติดต่อประสานงานเพื่อนำงบประมาณไปแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรม ให้ประชาชน งานใน สภาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องพูดในสภา ทำงานหน้าที่นิติบัญญัติจึงไม่ควรแทรกแซงรัฐบาลหรือ ฝ่ายบริหาร ส่วนงานนอกสภาที่เป็นตัวแทนของประชาชนจะลงพื้นที่ ไปพบและทำงานในพื้นที่ การ ทำงานด้านวัฒนธรรม กิจกรรมชุมชน รับปัญหาของประชาชนเพื่อนำไปสู่สภาฯ ให้สภาฯ ร่วมแก้ไข ปัญหา หลักธรรมที่ใช้ในการทำงาน ใช้ศีล ๕ เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ไม่สนับสนุนการทำผิด กฎหมายและศีล ๕ โดยได้อธิบายให้ประชาชนเข้าใจและคิดให้รอบคอบเช่นการเสพของมีนเมาในงาน ประเพณี การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เพราะเป็นผู้ที่ประชาชนเลือกมาและเห็นว่าเป็นผู้นำ หลักการที่เน้นการพัฒนาและหลักความถูกต้อง ของสังคม หลักธรรมต่างๆที่เตือนเพื่อน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ให้กระทำด้วยกาย วาจา ต่ออำนาจหน้าที่ นำปัญหาประชาชนไปที่สภาฯ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา

(๒๔) นายแพทย์วรงค์ เดชกิจวิกรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิษณุโลก พรรคประชาธิปัตย์ ๓ สมัย ปี ๒๕๔๘ ปี๒๕๕๑ ปี๒๕๕๓

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการแสดงพฤติกรรมการทำงานที่ ตามรัฐธรรมนูญและการแสดงพฤติกรรม ในสภาในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนนอกสภา ในสภาทำงานตามรัฐธรรมนูญ การเสนอร่างกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การอภิปรายไม่ไว้วางใจโดยเฉพาะเรื่องนโยบายจำนำข้าวที่สร้างความเดือดร้อนให้ชาวนาที่ผูกคอตาย และประชาชนทุกคนต้องเป็นหนี้ การทำงานในสภาทำอย่างเต็มที่ที่ได้พิสูจน์ให้ประชาชนเห็น เข้าใจ รู้ข้อมูลที่เท่ากันและเชื่อถือได้ว่าเศรษฐกิจมีความเสียหายมหาศาล การทำงานนอกสภาจะลงพื้นที่ ศึกษาและหาข้อมูลที่ต้องนำมาใช้อภิปรายในสภา นอกสภาด้วย ภาวะผู้นำคือการนำความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มาใช้ ทุกเรื่องจะหาข้อมูลด้วยตนเอง ต้องใช้ปัญญาและมีคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมคือหลักปฏิบัติที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม พูดด้วยความจริงและข้อเท็จจริง ใช้หลัก เหตุผล การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเขียนกติกาให้ชัดเจนว่าต้องการสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรแบบใด และมีระบบการลงโทษที่ชัดเจนต้องมีคุณธรรม จริยธรรมที่ทำเพื่อประโยชน์ของ ประเทศและประชาชน ปฏิรูปสังคมหรือประชาชนให้รับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างไร

(๒๕) นางสาวนริศ อดิเทพพรพันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ ๔ สมัย ปี๒๕๔๔ ปี๒๕๔๘ ปี๒๕๕๐และปี๒๕๕๓

ให้ข้อมูลว่า บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือพฤติกรรมการทำงานที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญคือการออกกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลตอย การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ การทำหน้าที่กรรมาธิการในคณะกรรมการสามัญประจำสภาซึ่งแสดงออกทางกาย วาจาการทำงานยึดหลักความจริง การทำงานนอกสภาในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนออกไปพื้นที่พบปะและ รับทราบปัญหาต่าง ๆ แล้วนำมาสภา ประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ภาวะผู้นำได้ใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่มีอยู่จากการเป็นนักธุรกิจ มีความชำนาญมากขึ้นได้เรียนรู้จากรุ่นพี่ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคเดียวกันที่ทำงานด้วยคุณธรรม หลักธรรมที่ใช้ทำงาน คือศีล ๕ ต้องปฏิบัติให้ได้โดยไม่ผิดศีลโดยเฉพาะการพูดที่ต้องพูดตรงไปตรงมา บางครั้งก็โกหก ก็ทำงานเหนื่อยกว่าปกติ ไม่ทุจริต คอร์รัปชั่น มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักธรรมาภิบาล การปฏิรูปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักธรรมาภิบาลจะทำงานได้ไม่ยาก มีคุณธรรม จริยธรรมให้มาก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและอย่าทำความชั่ว

(๒๖) นายบุญส่ง ไขเกษ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตราด พรรคประชาธิปัตย์ อดีต สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดตราดปี ๒๕๔๙

ให้ข้อมูลว่า บทบาทการทำงานเมื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี ๒ ลักษณะคือการทำงานที่ในสภาตามรัฐธรรมนูญ และนอกสภาในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน ทั้งสองบทบาทจะใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการทำงานวิธีการทำงานคือหลักสามห่วง สองเงื่อนไข หลักสามห่วง ประกอบด้วยหลักเหตุผลการทำงานทุกอย่างเรื่องต้องใช้หลักเหตุผล ต้องสมเหตุสมผล หลักพอประมาณ คือทำงานยั่งยืน สมดุล และหลักภูมิคุ้มกันคือการทำงานทุกอย่างมีความระมัดระวัง ไม่ประมาท คาดการณ์ถูกต้องภายใต้คุณธรรม ส่วนสองเงื่อนไขคือการทำงานที่ใช้ความรู้ความสามารถ และเทคโนโลยีบนพื้นฐานคุณธรรม ภาวะผู้นำคือการใช้ความรู้ความสามารถปัญญาและประสบการณ์ ได้แก่ สามหลักสองเงื่อนไขที่ใช้เป็นหลักทำงานมานาน หลักธรรมที่ใช้ทำงานคือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักสามห่วง สองเงื่อนไขภายใต้พื้นฐานความมีคุณธรรม การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของประชาชน มีคุณธรรม จริยธรรม ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักพอเพียง ไม่ให้เกิดความออยากมี ออยากได้ ออยากเป็น ไม่โกง ไม่คอร์รัปชั่น ไม่คิดทำชั่ว ทำแต่ความดี ประกอบสัมมาอาชีวะสุจริตให้รวยได้อย่างมีเหตุผล ไม่เป็นผู้นำประชาชนให้ทำผิดกฎหมาย ให้การศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องกับประชาชน รักษาผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน มีสติไม่ทำผิดกฎหมาย

(๒๗) นายชววิทย์ กมลวิศิษฐ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร ๒ สมัยพรรคชาติไทยและพรรครักประชาชนเป็นฝ่ายค้าน

ให้ข้อมูลว่า บทบาทการทำงานในหน้าที่สส.ในสภา เป็นไปตามรัฐธรรมนูญประกอบจนได้เป็นดาวสภา ด้วยการเสนอร่างกฎหมาย การพิจารณาร่างกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินด้วยการตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติให้สภาแก้ไขปัญหาให้ประชาชน การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี เป็นการพูดหรืออภิปรายในสภา เป็นการพูดแต่ความจริง แสดงตัวตนอย่างเปิดเผย การทำงานในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนโดยการเปิดเผยเรื่องที่ไม่ดีในสังคม เช่น พฤติกรรมของตำรวจที่รับเงินจากการเปิดบ่อนการพนัน การคอร์รัปชั่น เป็นเรื่องระดับประเทศทำเท่าที่ทำได้ เมื่อ

เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาวะผู้นำที่ใช้คือการใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วนำเสนอในสภาฯ สื่อมวลชน และสังคม หลักธรรมที่ใช้คือศีล ๕ ที่ต้องศึกษาและปฏิบัติให้ได้ เมื่อออกสู่สาธารณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ ด้วยคุณธรรมและไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีศีล ๕ มีสิทธิ เสรีภาพ ไม่อยู่ใต้อำนาจพรรคหรือมติพรรค และเป็นตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริง

(๒๘) นายชาญชัย ชัยรุ่งเรือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บัญชีรายชื่อพรรคชาติพัฒนา เพื่อแผ่นดิน อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม ๘ สมัย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

ให้ข้อมูลว่า บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการแสดงพฤติกรรมที่ทำหน้าที่ใน รัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการธิการ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เช่นการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่น การอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นการพูดด้วยความระมัดระวังเพราะอาจถูกฟ้องร้องตามกฎหมายได้ การทำหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนเป็นงานในพื้นที่มี ๔ ส่วนคือการพัฒนาในเขตพื้นที่และประสานงานกับหน่วยราชการต่างๆให้ได้รับงบประมาณมาดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ประชาชน การดูแลสังคม ศาสนา การดูแลเกษตรกรภาวะผู้นำ เป็นการนำความรู้ความสามารถและประสบการณ์การเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ทำงานใกล้ชิดประชาชน ไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ทฤษฎีการบริหารระบบราชการของ Max Weber หลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติงานคือการสร้างความเสมอภาคที่นำไปสู่การปฏิบัติด้านศีลธรรม คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทำบาป ไม่ทุจริตคอร์รัปชันทำงานตามหลักธรรม การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรมีอิสระในการทำงานตามรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภาฯ ได้จริง พรรคการเมืองมีระบบการทำงานร่วมกับพรรคการเมืองต้องถ่วงถ่วง คัดเลือกคนเข้าสู่การสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน ระบบการเลือกตั้งต้องเปิดเผยทำได้จริง ชัดเจน ประชาชนตรวจสอบได้ การกล่อมเกลางานสังคม (Socialization) ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของประชาชนด้วยศาสนา ธรรมะกับการเมืองต้องคู่กันแยกจากกันไม่ได้เพื่อผู้เข้าสู่การเมืองเป็นคนดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคือศีล ๕ ทำให้โกรธ โลก หลง ลตลง กาย วาจา ใจ มีจริยธรรม เอื้อเฟื้อ กิริยาดี มีระเบียบวินัย เคารพกฎ กติกา มีเมตตาต่อ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นเพื่อนร่วมงานทุกคน

(๒๙) นางรัชฎาภรณ์ แก้วสนิท สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบัญชีแบบสัดส่วน และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์

ให้ข้อมูลว่า บทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีทั้งในสภาฯ และนอกสภา การแสดงบทบาทในสภาเป็นการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญประกอบด้วย การเสนอร่างพระราชบัญญัติ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การควบคุมรัฐบาลบริการประเทศโดยการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี การเสนอญัตติที่นำปัญหาของประชาชนไปร่วมแก้ไขในสภาฯ บทบาทนอกสภาคือเป็นผู้นำประชาชน ตรวจสอบการทำงานของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีเพื่อสร้างการเมืองให้เปิดเผย โปร่งใส และสร้างการเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็งสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ภาวะผู้นำที่นำมาใช้คือ

ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ทำงานราชการ และเป็นวิทยากรที่สถาบันพระปกเกล้า รวมถึงการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมให้กับประชาชนมาตลอดชีวิตโดยทำหน้าที่ตามหลักคุณธรรม จริยธรรม เสนอข้อมูลที่ถูกต้องต่อประชาชน ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่ทำผิดกฎหมายพร้อมกับแนะนำประชาชนให้ทำสิ่งที่ถูกต้อง ปฏิเสธการซื้อเสียงเพื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลักธรรมที่ยึดเป็นหลักทำงาน การทำงานตามหลักคุณธรรม มีศีลธรรมและยึดหลักนิติธรรม หญิงชายมีความเสมอภาคและทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พลติกรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย ไม่ใช่กฎหมาย ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ศีล ๕ ต้องปฏิบัติให้ได้

(๓๐) นายนิยม เวชกามา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งพรรคเพื่อไทย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน

ให้ข้อมูลว่า บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมของการทำหน้าที่ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยการเสนอกฎหมาย การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินด้วยการตั้งกระทู้ถาม ส่วนมากตั้งกระทู้ถามเมื่อเป็นฝ่ายค้าน ถ้าอยู่ในพรรครัฐบาลสามารถสอบถามรัฐมนตรีในพรรคได้และแก้ปัญหาให้ประชาชนง่าย การเสนอญัตติเพื่อแก้ไขปัญหาให้ประชาชนรวมถึงการทำหน้าที่เป็นกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการซึ่งเป็นการควบคุมการบริหารราชการอีกวิธีหนึ่ง ส่วนบทบาทนอกสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นการไปพบประชาชนในพื้นที่หรือต้อนรับประชาชนที่มีความเดือดร้อนที่มาพบที่บ้าน การแก้ไขปัญหาคือนำกลับไปพรรค หรือเข้าสู่สภาอยู่ที่เป็นฝ่ายค้านหรือรัฐบาลภาวะผู้นำ คือการทำหน้าที่ด้วยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มี หลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติงาน ทำงานด้วยคุณธรรม จริยธรรม การปฏิรูป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือตัวแทนของประชาชน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสิทธิรัตน์ รัตนวิจารณ์
อายุ	๖๓ ปี
วันเดือนปีเกิด	๖ ธันวาคม ๒๔๙๕
การศึกษา	- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ก่อน ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙) - รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต (ร.ป.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช - รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ร.ป.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักบริหารระดับสูง สถาบันพระปกเกล้า (ปปร. ๙)
ภูมิลำเนา ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลศรีวิชัย อำเภอวนรนนิวาส จังหวัดสกลนคร ๔๗๑๒๐ ๑๕๑ ซอยสุวรรณหตี ๓ ถนนริมคลองประปา เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ ๑๐๘๐๐
ประสบการณ์	๑. งานนิติบัญญัติในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็น ส.ส. ๓ สมัย - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๔ (พรรคกิจประชาคม) - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๕ (พรรคสามัคคีธรรม) - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ (พรรคเสรีธรรม) ๒. งานนิติบัญญัติในฐานะสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) เป็น ส.ว. ๑ สมัย - สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๙ - คณะทำงานเตรียมความพร้อมสำหรับสมาชิกวุฒิสภา ๓. งานนิติบัญญัติในฐานะกรรมการ - คณะกรรมการการทหาร สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๔ - คณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ - คณะกรรมการวิสามัญ สภาผู้แทนราษฎร หลายคณะ - เลขาธิการ นักวิชาการ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการกิจการ สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๗ ๔. งานพรรคการเมือง - เลขาธิการสาขาพรรคก้าวหน้า อำเภอวนรนนิวาส จังหวัดสกลนคร - สมาชิกผู้ก่อตั้งพรรค, รองเลขาธิการพรรค, รองหัวหน้าพรรค พรรคเสรีธรรม - สมาชิกและผู้สมัคร ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ พรรคไทยรักไทย (เลือกตั้งวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘) - สมาชิกและผู้สมัคร ส.ส. แบบเขตเลือกตั้ง จังหวัดสกลนคร พรรคเพื่อแผ่นดิน (เลือกตั้ง วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐)

๕. การเป็นข้าราชการการเมือง

- ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๓๕, พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๔๙
- ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๓๕
- ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ – ๒๕๓๘
- ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๓

๖. การเป็นข้าราชการการเมืองส่วนท้องถิ่น

- รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๕

๗. การศึกษาดูงานต่างประเทศ

- ศึกษาดูงานด้านนิติบัญญัติ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการทหาร ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการศาสนา ด้านการคมนาคม การสื่อสาร และการขนส่งในต่างประเทศต่าง ๆ กว่า ๓๐ ประเทศ

๘. งานการปฏิรูปรัฐสภา

- คณะกรรมการการปฏิรูปการบริหารราชการฝ่ายรัฐสภา รัฐสภา
- คณะกรรมการกำหนดวิธีดำเนินการในการจัดทำเจตนารมณ์ของกฎหมาย รัฐสภา
- คณะกรรมการเครือข่ายอาสาสมัครรัฐสภา รัฐสภา
- ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎร
- คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ.
- สารนิพนธ์ เรื่อง องค์การสนับสนุนกระบวนการนิติบัญญัติ
- สารนิพนธ์ เรื่อง การปฏิรูปกระบวนการนิติบัญญัติ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ท.ช., ท.ม.